T.C.
Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

YAPI VE TÜR BAKIMINDAN OKSİMORON (MODERN TÜRK ŞİİRİ ÖRNEKLERİ BAĞLAMINDA DİL İNCELEMESİ)

Hasan İsi

Diyarbakır 2016

T.C.
Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

YAPI VE TÜR BAKIMINDAN OKSİMORON

(MODERN TÜRK ŞİİRİ ÖRNEKLERİ BAĞLAMINDA DİL İNCELEMESİ)

Hasan İsi

Danışman
Yrd. Doç. Dr. Caşteğin Turgunbayer

Diyarbakır 2016

TAAHHÜTNAME

SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Dicle Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğine göre hazırlamış olduğum **Yapı ve Tür Bakımından Oksimoron (Modern Türk Şiiri Örnekleri Bağlamında Dil İncelemesi)** adlı tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve tez yazım kılavuzuna uygun olarak hazırladığımı taahhüt eder, tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım. Lisansüstü Eğitim-Öğretim yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

☐ Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

☐ Tezim/Projemin sadece Dicle Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.

√ Tezimin 3 yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

KABUL VE ONAY

Hasan İSİ tarafından hazırlanan **Yapı ve Tür Bakımından Oksimoron (Modern Türk Şiiri Örnekleri Bağlamında Dil İncelemesi)** adındaki çalışma, 30.../05.../2016 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda jürimiz tarafından Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak oybirliği / ~~oyçokluğu~~ ile kabul edilmiştir.

[İmza]

[Ünvanı, Adı ve Soyadı] (Başkan)

Prof. Dr. Ekrem BEKTAŞ

Yard. Doç. Dr. Faruk GÖKÇE

Yard Doç. Dr. Caytegin Turgunbayev

ÖN SÖZ

Bu çalışma, iki bölüm ve sonuç kısmından oluşmaktadır. Çelişkili ifadelerin bir arada kullanıldığı sanat olarak adlandırılan oksimoron, bu çalışmada yapı ve tür bakımından ele alınarak sanatın Türk dili ve edebiyatı açısından yeri belirlenmeye çalışılmıştır.

Oksimoron sanatı, Türk edebiyatı açısından tezat kategorisi içerisinde değerlendirilen "zıtlıklar" olarak bilinmektedir. Ancak sanat hakkında yapılan çalışmalar dikkate alındığında, oksimoronun tezat sanatından farklı özelliklere sahip olduğu görülmektedir. Türk edebiyatı açısından oksimoron sanatının yeterince bilinmediği ve üzerinde değerlendirmelerin "tanıtma"dan öteye gidemediği görülür. Sanat hakkında araştırma yapan çoğu bilim adamı, kavramı adlandırmada sorun yaşamıştır. Bu sorun, çoğu araştırmacı için karmaşık bir adlandırma çabalarının sonucu olarak "paradoks ve alışılmamış bağdaştırma" kategorisi içerisinde, oksimoron sanatının değerlendirilmesine yol açmıştır. Türk dili ve edebiyatı açısından problem oluşturan bu sanat, konu hakkında araştırmalar yaparak sanat hakkındaki bilinmezlikleri ortadan kaldırıp oksimoron yapıların tam olarak ne olduğunu ortaya koymak ve bu sanatın Türk dili ve edebiyatı'ndaki yerini belirlemek üzerinedir. Bu çalışmaya başlamadan önce konu hakkında yeterli araştırmaların yapıl(a)madığı, yapılan çalışmaların bu sanatı tanıtmaktan öteye geçemediği görülmektedir. Bundan dolayı, sanat hakkında çeşitli araştırmacıların görüşlerine yer vererek oksimoron sanatını belli bir sistem içinde sınıflandırmak ve bu sınıflandırmaya dayalı olarak Türk şiirinde bu tür yapıları bulmak çalışmanın asıl

amacıdır. Ayrıca, oksimoron sanatı hakkında değerlendirme yapan araştırmacıların eserlerinde yararlandıkları kaynaklardan hareketle, oksimoronun diğer sanatlarla olan ilişkisi şiir dili içerisinde değerlendirilmiştir.

Çalışmanın Birinci Bölümü'nde *Kavram Olarak Oksimoron*'dan hareketle çalışma, *Oksimoron Nedir?, Oksimoron Kavramı Üzerine Düşünceler, Sanat Olarak Oksimoron, Türk Edebiyatında Oksimoron* şeklinde başlıklara ayrılarak oksimoron sanatının tanımına, sanat hakkında değerlendirmelerde bulunan araştırmacıların görüşlerine; sanatın şiir dili içerisindeki yerine ve Türk edebiyatı açısından oksimoron sanatının yazılı olarak tanıklandığı ilk döneme dair değerlendirmeler ve örnekler verilmiştir. Çalışmanın İkinci Bölümü, taranan metinlerden hareketle, oksimoron örneklerinin Türk şiirindeki tür ve yapısını belirleme üzerine kurulmuştur. Modern Türk şiiri, Türk edebiyatının yenileşme dönemini yansıtan başta "şiir, roman, hikâye ve tiyatro" alanlarında modernleşme eğilimindeki eserlerin ortaya konduğu bir dönemdir. Çalışmanın uygulamalı örneklerinin Modern Türk şiiri'nden seçilmesi, oksimoron örneklerinin belli bir dönemin genel panoromasını yansıtmasından ziyade, başlangıçtan günümüze kadar bu sanatın gelişim evrelerini ortaya koymak amacından ileri gelmektedir. Bu bölüm içerisinde yer alan metinler, Türk edebiyatında bilinen ve başvuru kitabı olarak kullanılan antolojilerden ve şiir kitaplarından alınmıştır. Antolojilerden alınan metinler, özellikle Tanzimat, Servet-i Fünûn, Milli Edebiyat ve Cumhuriyet dönemi Türk şiirini yansıtan metinlerden oluşmaktaktadır. Şiir kitaplarından alınan metinler ise, Cumhuriyet dönemindeki şiir akımları esas alınarak her dönemin belli başlı şairlerinin şiir anlayışını yansıtmaktadır. Çalışmanın Sonuç Bölümü'nde oksimoron sanatı hakkında ulaştığımız nihai noktalardan hareketle, genel bir değerlendirme yapılarak bu sanatın Türk şiirindeki yeri ve önemi gözler önüne serilmiştir.

Bu çalışmanın ortaya konmasında desteklerini esirgemeyen, Türk dili ve edebiyatı açısından yeterince bilinmeyen bu konuyu çalışmam konusunda bilgi ve tecrübelerinden yararlandığım; Yrd. Doç. Dr. Caşteğin TURGUNBAYER'e teşekkürü borç bilirim.

Hasan İSİ
Diyarbakır 2016

ÖZET

Bu çalışmada, birbiriyle çelişkili ya da zıt kavramların bir arada kullanılarak oluşturduğu tamlama biçimindeki ifadeler topluluğu olan oksimoron ele alınmıştır. Tezat sanatı içerisinde yer alan oksimoron, kavram karşıtlığına dayanan iki zıt ifadenin birleşerek yeni bir anlama yol açtığı edebi sanatlardan biridir. Başta roman, hikâye, şiir ve tiyatro olmak üzere edebi türlerde sıklıkla kullanılan bu sanat, basın dilinde ve reklamcılıkta da etkisini hissettirmektedir. Çoğu araştırmacıya göre, bu sanat eğitimli kişilerin anlayabileceği bir dil özelliğini taşımaktadır. Özellikle Batılı araştırmacılar tarafından yapılan çalışmalar, oksimoronun edebi olarak gelişkin bir dile sahip olduğunu göstermektedir. Özellikle Richard Lederer, Yeshayahu Shen ve René Girard'ın yapmış olduğu çalışmalar, oksimoron sanatının gramatikal ve semantik yönünü belirlemesi bakımından önemlidir. Türk araştırmacıların bu sanat hakkındaki görüşleri genellikle tanıtıcı bir özellik taşımaktadır.

Bu çalışmada oksimoron yapılar, şiir bağlamında ele alınmıştır. Türk şiirinin modernleşme eğiliminde olduğu dönemleri kapsayan ürünlerin yer aldığı bu çalışmada oksimoron yapıların Türk şiiri açısından uzun bir geçmişe sahip olduğu görülmektedir. Eski Türkçe döneminde düzyazıda görülmeye başlayan oksimoron sanatı, Orta Türkçe Döneminden itibaren şiirde etkisini göstermektedir. Türkçenin tarihi seyri içerisinde gelişme imkânı bulan bu sanat, Osmanlı edebiyatında "müştemilü'z-zıddeyn" olarak bilinmektedir.

Modern Türk şiiri, tarihsel olarak 1860'dan günümüze kadar ki süreci yansıtan genel bir terimdir. Bu süre içerisinde ortaya çıkan edebi toplulukların

eserlerinde görülen oksimoron yapılar, bu çalışmada detaylı bir şekilde ele alınarak sanatla ilgili değerlendirmelerde bulunan araştırmacıların tasnif denemelerine göre sınıflandırılmıştır. Ayrıca bu çalışmada, Modern Türk şiiri doğrultusunda incelenen metinlerden hareketle, Batılı araştırmacıların ortaya koyduğu oksimoron yapıların Türk şiirindeki örneklerinin hem şekil hem de anlam olarak nasıl bir gelişme içerisinde olduğu gösterilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Sözcükler

Oksimoron, Kavram Karşıtlığı, Tezat, Modern Türk Şiiri, Karşıtların Birliği.

ABSTRACT

In this study, which is contradictory with each other in the form of phrases or expressions created using a combination of opposites, oxymoron is discussed. Located in contrast Oxymoron, are based on a new understanding leads to one of the literary arts that concept of opposition is against to combine two opposite statements. Of first novel, story, poetry and drama, including literary genres commonly used in this art, the press and feel the impact of language in advertising. According to most researchers, this art, language carries a feature of the educated person can understand. In particular, the work done by Western scholars, is show that Oxymoron is sophisticated literary. In particular, Richard Lederer, Yeshayahu Shen and René Girard, are important in determining the direction of grammatical and semantic art of oxymoron. The views on the Turkish researchers usually carry an identifying feature.

In this study, structures of oxymoron, are discussed in the context of poetry. Turkish poetry of that prediod where the products covering the modernization trend is seen in this study, have a long history of oxymoron in terms of structure of Turkish poetry. Oxymoron began to been in the art of prose Old Turkish Period, from Middle Turkish period shows the effect of poetry. Those who proposed in the course of art history of Turkish Language, Ottoman Literature, as a “müştemilü’z-zıddeyn” is known.

The Modern Turkish Poetry, is a concept that reflects the historical process in from 1860 to the present day. According to the researchers as well as art-related assesment test classification, it is seen in the works of this period emerged in the

literary community structure of oxymoron by considering in detail, in this study were classified. Also in this study, the texts of oxymoron examined in accordance with the Modern Turkish Poetry, structure of oxymoron, the revealed by Western researchers of examples of Turkish poetry has tried to show that in how develeopment as meaning both ways.

Key Words

Oxymoron, Concept Opposition, Contrast, Modern Turkish Poetry, Unity of Opposite.

İÇİNDEKİLER

Sayfa No.

ÖN SÖZ I
ÖZET III
ABSTRACT V
İÇİNDEKİLER VII
KISALTMALAR IX
GİRİŞ 1

1. BÖLÜM
KAVRAM OLARAK OKSİMORON

1.OKSİMORON NEDİR? 7
2.OKSİMORON SANATI ÜZERİNE DÜŞÜNCELER 9
2.1.Batılı Araştırmacıların Oksimoron Hakkındaki Görüşleri 10
2.1.1. Richard Lederer 10
2.1.2. Yeshayahu Shen 17
2.1.3. Reja'a M. Flayih 24
2.1.4. Klaus-Uwe Panther ve Linda L. Thornburg 32
2.1.5. Victor F. Petrenko ve Evgeniya A. Korotchenko 33
2.1.6. René Girard 37
2.1.7. Klaus Krippendorff 42
2.1.8. Paul Simpson 45
2.1.9 Michele Prandi 46
2.1.10. Elena Semino ve Jonathan Culpeper 48
2.1.11.Heinrich F.Plett 49
2.2.Yerli Araştırmacıların Oksimoron Hakkındaki Görüşleri 50
2.2.1.Menderes Coşkun 50
2.2.2. İsrafil Babacan 52
2.2.3. Namık Açıkgöz 54
2.2.4. Ahmet Güngör 59
2.2.5. Özge Öztekin 65
2.2.6. Nurseli Gamze Korkmaz 70
2.2.7. Ömer Lütfi İspirli 71
2.2.8.Emet Gürel ve Uğur Bakır 72

3. SANAT OLARAK OKSİMORON 73
3.1.Şiir Dili ve Oksimoron 73
3.1.1.Oksimoron Sanatında Kavram Karşıtlığı ve Tezat 80
3.1.1.1.Kavram Karşıtlığı 80
3.1.1.2.Tezat 81
3.2. Oksimoron Sanatının Beslendiği Kaynaklar 84
3.2.1. İroni 84
3.2.2. Mizah 90
3.3. Oksimoron Sanatının Diğer Edebi Sanatlarla İlişkisi 94
3.3.1. Paradoks ve Oksimoron 94
3.3.2. Alışılmamış Bağdaştırma ve Oksimoron 100
4. TÜRK EDEBİYATINDA OKSİMORON 107
4.1.Eski Türkçede Oksimoron 107
4.1.1.Orhun Türkçesinde Oksimoron 107
4.1.2.Uygur Türkçesinde Oksimoron 108
4.1.2.1.Altun Yaruk 108
4.1.2.2.Üç İtigsizler 111
4.1.2.3. Irk Bitig 112
4.2.Orta Türkçede Oksimoron 113
4.2.1.Karahanlı Türkçesinde Oksimoron 113
4.2.1.1.Kutadgu Bilig 113
4.2.1.2.Atabetü'l-Hakayık 114
4.2.2.Harezm Türkçesinde Oksimoron 114
4.2.2.1.Mu'înü'l- Mürîd 114
4.2.3.Çağatay Türkçesinde Oksimoron 115
4.3. Eski Anadolu Türkçesinde Oksimoron 116
4.3.1.Tabiatnâme 116
4.3.2.Bahrü'l- Hakâyık 116
4.3.3. Süheyl ü Nev-Bahâr 118

2.BÖLÜM
YAPI VE TÜR BAKIMINDAN OKSİMORON
(MODERN TÜRK ŞİİRİ ÖRNEKLERİ BAĞLAMINDA DİL İNCELEMESİ)

1.TÜR BAKIMINDAN OKSİMORON 121
2.YAPI BAKIMINDAN OKSİMORON 235
2.1.Gramatikal Oksimoron 235
2.1.1.+cIk 236
2.1.2.+sIz 238
2.1.3.- mAz (Geniş Zamanın Olumsuz Sorusu) 265
2.1.4. –mAz (Sıfat-Fiil Eki) 274
2.1.5. Ne… Ne Bağlacı ile Oluşan Oksimoronlar 276
2.1.6. Yabancı Ekler Yoluyla Oluşan Oksimoronlar 278
2.1.6.1. Arapça "lâ- " 278
2.1.6.2. Farsça "bî- ve nâ-" 279
2.1.7.Sıfat ve Zarf Görevinde Kullanılan "Korkunç" Sözcüğü İle Oluşan Oksimoron 286
2.1.8. Deyim Kategorisinde Oluşan Oksimoron 294
2.2.Semantik Oksimoron 294
SONUÇ 302
KAYNAKÇA 308

KISALTMALAR

a.g.e.	Adı geçen eser
a.g.m.	Adı geçen makale
Akt.	Aktaran
Bk.	Bakınız
C.	Cilt
ET.	Eski Türkçe
Fa.	Farsça
Haz.	Hazırlayan
S.	Sayı
s.	Sayfa
vb.	ve benzeri

GİRİŞ

Oksimoron, "birbiriyle zıt ya da çelişkili olan (kara güneş, ihtiyar delikanlı, siyah süt, aydınlık geceler, büyük hayallerin küçük adamı, tatlı sıkıntı, ölüden diri doğmak, acıyı bal eylemek, Erkek Fatma, kuru temizleme, cennet içindeki cehennem ya da cehennem içindeki cennet vb.)[1] iki sözcüğün oluşturduğu tamlama biçimindeki ifadelere"[2] denir. Oksimoron, sanatlı bir ifade olup bozulmuş ve çürümüş bir dilin ürünü değildir. Oksimoron, okuyucu ya da dinleyicide şaşkınlık ve hayret uyandıran, mizahın ürünü olup genellikle tamlama biçiminde anlatımı etkili kılmak için kullanılan edebî sanatlardan biridir.

Başta şiir olmak üzere, edebî anlatılar üzerine araştırma yapan uzmanlarca "tezat, tezatname, birleşik tezat, paradoksal imaj, ikirciklem" olarak adlandırılan oksimoron sanatı, Türk edebiyatı açısından yeterince araştırmaların yapılmadığı sahalardan biridir. Kavram hakkında araştırma yapanların yukarıda bahsedilen adlandırmaları, oksimoron sanatının Türkçe karşılıklarıdır. Tezat sanatı içerisinde yer alan oksimoron, sanatlı bir üslubun ürünüdür. Şiir başta olmak üzere "roman, hikâye vb." anlatı türlerinde kalem oynatan çoğu yazara göre, genç şairlerin kullandığı ifadeler olarak adlandırılan oksimoron, sanat bakımından bu tür anlatılarda ifade edilmek istenen mizahı vurgulaması bakımından önemlidir. Her ne kadar, Türk edebiyatı açısından yeterince araştırılmamış, üzerine söz söylenmemiş bir konu olsa

[1] Günlük yaşam içerisinde sıklıkla kullanılan bu ifadeler, oksimoron sanatı içerisine dâhil edebileceğimiz örneklerdendir. Şiir dili açısından tezat kategorisi içerisinde yer alan bu ifadelerin, günlük dil içerisinde kullanılması dikkat çekicidir.

[2] https://tr.wikipedia.org/wiki/Oksimoron Erişim Tarihi:17.05.2016

da oksimoron “güncel ve hayatın içinde olup bitenlerin sesi” olması bakımından önemli bir sanattır. Özellikle eleştiri alanında örneklerin sıkça görülmesi ve yapılan eleştirilerin bu sanatla sergilenmesi, karşıdaki insanda “nasıl yani?” şeklinde bir sorunun doğmasını sağlamaktadır.

Oksimoron, edebi metinlerde sıklıkla kullanılan sanatlardan biridir. Başta şiir olmak üzere, okuyucu ve dinleyicide sarsıcı etki uyandırmayı amaçlayan oksimoron sanatı, kaynağını mizah ve ironiden alır. Oksimoron sanatının merkezinde yer alan mizah ve ironi, anlatılmak istenen sözün çarpıcı bir şekilde söylenmesine aracılık eder. Birbiriyle çelişen ya da zıt nitelik taşıyan ifadeleri gündelik yaşam içinde kullanan bireyin bulunduğu ortamlarda konuşma sanatını gerçekleştirirken bu tür ifadeler kullanması, “nasıl yani? ne demek istedi?” şeklinde karşıdaki bireyde şaşkınlık yaratan aynı zamanda düşünme imkânı veren ortamlar sunar. Kullanılan ifadeleri anlayan birey, eriştiği zevkle bu tür ifadelere sık sık yer vererek oksimoron sanatının yaygınlaşmasını sağlar.

Mizah ve ironinin ürünü olan oksimoron, araştırmacılarca sık sık “paradoks ve alışılmamış bağdaştırma” şeklinde adlandırılarak bu kategori içine dâhil edilmiştir. İlerleyen bölümlerde bahsedileceği üzere, bu kavramların oksimoron olarak değerlendirilemeyeceği ayrıntılı olarak örneklerle gösterilecektir. Burada asıl önem arz eden durum, oksimoron sanatının bağımsız, sanatlı bir anlatımın ürünü olmasıdır. Bu doğrultuda, görüşlerimiz, kavramın diğer sanatlardan farklı olduğu üzerinedir.

Oksimoron, “güncel ve hayatın içinde olup bitenleri yansıtan olaylar “ temelinde gelişen ve bu olaylardaki durumların dışavurumunun ürünü olan sanatlı bir dildir. Oksimoron sanatı için *saf, duygu yüklü aptalca yaşamın dışavurumu; aynı zamanda acımasız bir katilin şefkati* şeklinde tanımlamalarda bulunabiliriz. Günlük hayatın içinde, ilişkide bulunduğumuz insanlara hitap ederken kullandığımız ifadelerimizin çoğu samimi ve sıcak duyguların ürünü olan anlatımlarla sonuçlanır.

“…

Bir güzelin çirkiniydim

Çirkinlerin en güzeli "[3]

"Bir güzelin çirkini ya da çirkinlerin en güzeli olmak", sevgi gibi samimiyetin, sıcaklığın ve duygusallığın had safhaya ulaştığı bir yaşamda, seven için artık ifadelerin aşkla yoğrulduğu anlatımları yansıtmaktadır. Bu tür ifadeler, yukarıda bahsedilen *saf, duygu yüklü ve aptalca yaşamın dışavurumu* şeklinde tabir edilen oksimoron sanatının örnekleridir.

"Acımasız bir katilin şefkati" şeklinde tanımladığımız oksimoronlar, özellikle eleştiri alanında karşıdaki bireyi alaya almak, yermek amaçlı anlatılarda görülen bir durumdur. Bu durumun en açık örneğini, Nihat Genç'in *Edebiyat Dersleri* ve *Modern Çağın Canileri* adlı eserlerinde görürüz.

"….ot gibi yaşıyorlar dersem, belki doğru söylerim, ama bu ot gibi klişesi yüzünden bugüne kadar olduğu gibi tümüyle bu yaşamı, yaşayan ölüleri yanlış anlarız."[4]

"Zaten köle ruhlu bir burjuvamız var, on yıllar boyu İstanbul festivalini düzenleyen Eczacıbaşı… "[5]

Yukarıda örneğini verdiğimiz, "yaşayan ölüler ve köle ruhlu burjuvamız" ifadeleri, döneme ve kişilere olan eleştirileri yansıtan oksimoron örnekleridir. Birer eleştiri manifestosu olan bu sözler, belli bir amacı olan ve hedefe doğru yönelen sözler olması bakımından "acımasız bir katilin şefkati"ni yansıtır.

Oksimoron, edebiyatta, sanatta ve basın dilinde sıklıkla kullanılan sanatlı bir dildir. Oksimoron yapılar şiir sanatı içerisinde, hem bireysel eğilimlerin ürünü olan eserlerde hem de tasavvufî konuların anlatıldığı, mistik havanın kapladığı dizelerde de görülmektedir. Türk şiirinde tasavvuf eğiliminde olan Sezai Karakoç ve Necip Fazıl Kısakürek'in şiirlerinde bu tür ifadelere sıklıkla rastlarız.

"…

Kara bir süt akmıştı bir gün evin kutlu koyunundan" [6]

---

[3] Can Yücel, **Sevgi Duvarı**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2010, s.47
[4] Nihat Genç, **Modern Çağın Canileri**, Cadde Yayınları, İstanbul 2008, s.35
[5] Genç, **Modern Çağın Canileri**, s.193
[6] Sezai Karakoç**, Monna Rosa Şiirler I**, Diriliş Yayınları, İstanbul 2011, s.17

"…

Azap kuleleri, **cüceleşmiş devlerin;**

Kör mazgallarında raksı var alevlerin "[7]

Tasavvuf doğrultusunda mistik eğilimler sergileyen şairlerin şiirlerinden alıntıladığımız bu örneklerde dikkatimizi çeken "kara bir süt ve cüceleşmiş develer" şeklindeki oksimoron kullanımlardır. "Kara bir süt" ifadesi, renk olarak siyah-beyaz zıtlığı etrafında şekillenen bir anlatımın ürünüdür. "Cüceleşmiş devler" ifadesi ise, deve-cüce şeklinde uzunluk ve hacim kavramları arasındaki zıtlığın yansıması olarak şiirde çelişki ve zıtlığa yol açmaktadır.

Edebiyatta kullanılan oksimoron yapıların yanı sıra, basın dilinde, politikada ve reklamcılıkta da bu tarz örneklere rastlamak mümkündür. Herhangi bir gazetede "korkusuz korkak, şefkatli katil, dünyanın en zayıf şişmanı, iyinin kötüsü" ya da spor sayfalarında "tatlı-sert futbol" şeklindeki ifadeler, oksimoron niteliği taşıyan yapılar olarak hayatın her alanında bu sanatın olduğunu göstermektedir.

Reklamcılıkta "Soğuk havalara karşı sıcak indirim"[8] şeklindeki bir ifade, *resimsel oksimoron* örneği olarak görülür. Oksimoron sanatının reklamcılık alanında yer alması, yer yer görselliklerle iki zıt kavramı bir arada anlatarak mesaj verme durumunun olduğu görülür. Norman Y.Teng ve Sewen Sun tarafından *resimsel oksimoron*[9] olarak adlandırılan bu görsel öğeler, oksimoron yapıları yansıtması bakımından önemlidir. *Resimsel oksimoron,* edebiyatta var olan yazılı ifadelerden farklı olarak görselliğin ön planda olduğu bir sanat tarzıdır.

Oksimoron sanatının kullanım alanlarını gösterdikten sonra, bahsedeceğimiz diğer bir yönü bu sanatın genellikle *tamlamalar, gramatikal ekler* ve *anlam değişmeleri* yoluyla gerçekleşmesidir. Genellikle tamlama biçiminde oluşan bu ifadeler, sıfat ya da isim tamlaması şeklinde kendini göstermektedir. Tamlama şeklinde oluşan oksimoronlar, iki ya da üç sözcükten oluşur ve bu sözcükler çoğu

[7] Necip Fazıl Kısakürek, **Çile**, Büyük Doğu Yayınları İstanbul 2013, s.162

[8] Süleyman Eroğlu, "Turkish Advertisement Texts From A Linguistic and Cultural Aspect", **Synergies Turquie No.7,** 2014, s. 79

[9] "Reklamda Provokasyon ve Şok: Oliviero Toscani ve Benetton Reklam Kampanyası" , **Pi-Pazarlama ve İletişim Kültürü Dergisi**; Yıl: 7; S.26; İstanbul Sonbahar 2008

zaman renk, şekil, işlev bakımından birbiriyle zıtlık uyandıran, çelişki veren yapılardır. Tamlamayı oluşturan iki zıt kavramın birleşmesi durumuyla tamlama yeni bir anlam kazanarak farklılaşma eğilimi içinde olur. Oksimoron, bu yönüyle tezat sanatı içerisinde, yan bir dal olarak yeni bir anlamı yansıtan ifadelerin ürünü olarak görülmektedir. Tamlamalardan oluşan yapılardan farklı olarak, dilin gramatikal yönüyle var olan oksimoron türleri de vardır. Bu yapılar, dilin türetme ürünü olan ekler vasıtasıyla gerçekleşmektedir. Türkçede bu tür durumları yansıtan ekler , *+sIz, -mAz (Geniş Zamanın Olumsuz Sorusu), -mAz (Sıfat-Fiil Eki), ne…ne (Bağlaç)* ve *+cIk küçültme eki*'dir. Ayrıca, Osmanlı Türkçesine Arapça ve Farsçadan giren *"lâ-bî-* ve *nâ-"* olumsuzluk ekleri ile kurulan oksimoron yapılarda söz konusudur. Eklendiği isme "yoksunluk ve eksik olma" anlamı katan +sIz eki, "parasız eğitim, engelsiz hayat" gibi örneklerde olumsuz görünen olumlu yapılar olarak oksimoron sanatı örneklerini gösterir. Kelimenin özünde var olan "yoksunluk ve eksiklik" yeni bir anlamı yansıtmaktadır. "Bir çay daha içmez misiniz?" örneğinde gördüğümüz "rica-istek" anlamını veren geniş zamanın olumsuz soru hali (-mAz eki) de oksimoron oluşturmaktadır. Diğer Gramatikal oksimoron örneğimiz, küçültme eki rolündeki +cIk eki ve bunun örneği olarak göstereceğimiz "devcik" sözcüğüdür. Osmanlı Türkçesine Arapça ve Farsçadan giren "bî-,lâ ve nâ-" olumsuzluk ekleri de "olumsuzluğun olumluluğu" şeklinde oksimoron yapılar oluşturmaktadır. Bu yapılar dışında gramatikal oksimoron kategorisinde sıfat ve zarf görevinde kullanılan *"*korkunç" sözcüğüyle de oksimoron oluşturulmaktadır. Her ne kadar bu sözcük, ürperti ve korku veren bir anlama sahip olsa da "Korkunç seviyorum." örneğinde fiile sorulan "nasıl?" sorusuna "çok, son derece" şeklinde bir cevabın verilmesi, bu yapının olumsuzluktan ziyade olumlu bir anlamda olduğunu göstermektedir.

Gramatikal oksimoron kategorisinde deyim görevinde "sudan/dereden kuru çıkmak, ölüden diri doğmak, acıyı bal eylemek" şeklinde günlük hayat içerisinde tespit edebildiğimiz örneklerde söz konusudur.

Son olarak, semantik oksimoron başlığını taşıyan bölümde, anlam iyileşmesi kategorisinde değerlendireceğimiz ifadelerle, sözcüğün geçirmiş olduğu değişimler belirtilerek bu gruba dâhil olan oksimoron örneklerinin neler olduğu gösterilecektir. Bu gruba vereceğimiz örnekler arasında "yavuz" sözcüğü vardır. Türkçenin tarihi

gelişimi içinde en eski yazılı kaynaklarımız olan Orhun Yazıtları'nda yabız> yawuz "kötü, fena"[10] şeklinde bir anlama sahip olan bu kelime, tarihsel süreç içerisinde anlam iyileşmesine uğrayarak "güçlü, kuvvetli" [11] anlamlarına gelen "yavuz" kelimesine dönüşmüştür.

[10] Talat Tekin, **Orhon Yazıtları**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2010, s.183
[11] Mehmet Kanar, **Eski Anadolu Türkçesi Sözlüğü**, Say Yayınları, İstanbul 2011, s.752

1. BÖLÜM

KAVRAM OLARAK OKSİMORON

1.OKSİMORON NEDİR?

Menderes Coşkun, "Batı retoriğinde zıt anlamlı veya anlam çerçevesi bakımından birbiriyle çelişkili iki kavramı bir arada ve bir nesne için kullanmaya oksimoron denir."[12] şeklinde oksimoron sanatı için bir tanımlama yapar.

Christopher Kelen, oksimoron sanatı için "bir ifade ya da iki sözcük içerisindeki paradoks" [13] şeklinde değerlendirmede bulunarak "kuru bir göl, dev böcek, doğru yanlış, dürüst politikacı" [14] gibi örnekler vermektedir.

Oksimoron kavramını tanımlamaya yönelik olarak başvuracağımız kaynaklar, başta basılı ve elektronik sözlükler olmak üzere; yazılan tezler, kitaplar ve makalelerdir. Türk edebiyatı açısından çok az bilinen ve çoğu zaman tezat sanatı içerisinde değerlendirilen oksimoron sanatının tanımı hakkında açıklamaların yer aldığı kaynaklar şunlardır:

TDK Büyük Türkçe Sözlük'te, oksimoron sanatı hakkında, "iki zıt anlamlı kelimenin bir arada kullanılması "[15] şeklinde açıklama söz konusudur. Bu açıklama

[12] Menderes Coşkun, **Sözün Büyüsü Edebi Sanatlar**, Dergâh Yayınları, İstanbul 2012, s.149
[13] Christopher Kelen, **An Introduction To Rhetorical Terms**, Philosophy Insights. Tirril: Humanities-Ebooks, 2007, s.30
[14] Kelen, a.g.e., s.30

kısmen eksik bir açıklamadır. Eksik olan açıklama, "oksimoron, iki zıt anlamlı kelimenin bir arada **tamlama** şeklinde kullanılması"[16] şeklinde düzeltilebilir.

Elektronik sözlüklerden *Cambridge Dictionary'*de oksimoron sanatı için sunulan açıklamalar, "iki ayrı ve farklı şeyi ifade eden ve birlikte kullanılan ikili/birleşik ifade acı–tatlı, yarı serbest iş kıyafeti"[17] şeklindedir. Bu açıklama, kelimenin iki ayrı zıt ifadenin birleşimden oluştuğunu göstermektedir. Birleşik ifade olarak belirtilen bu kavram, Türkçede sıklıkla rastlanılan sıfat tamlaması, isim tamlaması gibi terkiplerden oluşan yapılardır. Bu yapılar, tezat sanatında olduğu gibi daima yan yana bulunur. "Büyük küçük, acı tatlı, az çok vb." şeklindeki bu ifadeler, yan yana bulunan tezat örneklerinin dışında çoğu zaman bir dörtlük ya da beyit içinde farklı yerlerde bazen de yan yana bulunurlar.

Elektronik veritabanlarından *Dictionary.com* adlı sözlükte oksimoron sanatına yönelik olarak kavramın kökenine dair yorumlar, açıklayıcı örneklerden oluşmaktadır.

> Oxymoron: isim. Çokluk biçimi Oxymora. Kaba kibarlık ya da yavaşça acele etmek örneklerinde görüldüğü gibi görünüşte birbiri ile çelişkili ve tutarsız deyişler üreten bir konuşma biçimi. Köken olarak Oksimoron, 1650-1660 yıllarında Yunancadan Latinceye geçtiği varsayılan oxymōron, sivri aptallık biçimlerinden oluşan bir yapıdır. Oksimoron kavramı için verilen örnekler, gösterişsiz düğün, istihdamsız gelişme ve en akıllı aptallık şeklindeki yapılardır. [18]

Bu sözlük, oksimoron sanatına yönelik tarihi bilgiler sunması bakımından açıklayıcı yönü ağır basan etimolojik bilgilerden oluşmaktadır. Kelimenin kökenine dair yorumlar, yukarıda bahsettiğimiz sözlüklerden farklı bir özellik taşımaktadır. Kavramın kökenine dair ifadelerin yer aldığı bu sözlükte kelimenin, Yunanca'dan Latince'ye geçtiğini ve "sivri aptallık" şeklinde kullanıldığını görürüz. 17. Yüzyıldan itibaren sözlü ve yazılı konuşma biçimlerinde kullanılmaya başlanan oksimoron sanatı, birbiriyle çelişkili ve zıt ifadelerin bir nesneyi tanımlama amacıyla kurulan tamlamalar şeklindeki yapılardır.

---

[15] http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.552ba679e81a03.06777844 Erişim Tarihi: 13.04.2015

[16] Namık Açıkgöz, "Müştemilü'z- Zıddeyn-Oksimoron",**Türk Edebiyatı Dergisi,** S.464, İstanbul 2012, s.65

[17] http://dictionary.cambridge.org/dictionary/turkish/oxymoronErişim Tarihi: 13.04.2015

[18] http://dictionary.reference.com/browse/oxymoron?s=t Erişim Tarihi: 13.04.2015

Aynı elektronik veritabanı üzerinde yer alan diğer kaynağımız *British Dictionary* adlı sözlüktür. Bu sözlükte, oksimoron kavramı üzerinde yukarıda bahsettiğimiz sözlüklerden farklı olarak oksimoron sanatı için "yaşayan ölü ve melek yüzlü şeytan"[19] şeklinde çelişkili sözcükleri içeren hiciv ve mizahi etki yaratan bir sanat "[20] şeklinde açıklama söz konusudur. Burada dikkat çeken nokta, oksimoron sanatının tanımı içerisinde mizahî etkiden bahsedilmesidir. Şimdiye kadar, oksimoronun genel olarak çelişkili sözcüklerden oluşan bir yapı olduğu noktasında görüşler hâkimdi. Ancak burada oksimoron sanatının mizahın ve güldürünün ürünü olduğuna dair bilgiler de söz konusudur. İlerleyen bölümlerde bahsedileceği üzere, oksimoron çoğu zaman okuyucu ya da dinleyicide hayret ve şaşkınlık uyandıran bir sanattır. Hayret ve şaşkınlığın merkezinde yer alan mizah kavramı, oksimoron sanatına katkı sunar.

Kavramın tanımına yönelik olarak yararlanacağımız son elektronik sözlüğümüz *Oxford Dictionaries* adlı kaynaktır. Bu sözlükte, oksimoron kavramına yönelik olarak "inançlı inançsız ya da yalan doğru şeklinde görünüşte çelişkili sözcüklerden oluşan konuşma biçimi"[21] şeklinde bir tanım söz konusudur. Kavramın kökenine dair yorum, kelimenin 17. Yüzyılın ortalarında Yunanca "oxumōron" şeklinde Latinceye geçtiği, sözcüğün "oxumōros: açıkça aptallık şeklinin oxus: keskin +mōros: aptallık"[22] anlamında olduğudur.

2.OKSİMORON SANATI ÜZERİNE DÜŞÜNCELER

Oksimoron sanatı hakkındaki değerlendirmeler, bu başlık altında hem batılı hem de yerli araştırmacıların yaptıkları çalışmalar şeklinde kategorilere ayrılmıştır. Batılılar kavramı şekil, anlam ve söz dizimsel olarak inceleyerek kavram hakkındaki bilinmezlikleri gün yüzüne çıkarmışlardır. Başta Richard Lederer, Yeshayahu Shen olmak üzere batılı araştırmacılar kavram hakkında yapısal değerlendirmelerde bulunmuşlardır. Batılı diğer araştırmacılar ise oksimoron sanatının şiir dilindeki yeri üzerine çalışmalar yapmışlardır. Özellikle Sheakspeare'in *Romeo* ve *Juliet* adlı

[19] http://dictionary.reference.com/browse/oxymoron?s=t Erişim Tarihi: 13.04.2015
[20] http://dictionary.reference.com/browse/oxymoron?s=t Erişim Tarihi: 13.04.2015
[21] http://www.oxforddictionaries.com/definition/english/oxymoron, Erişim Tarihi: 13.04.2015
[22] http://www.oxforddictionaries.com/definition/english/oxymoron, Erişim Tarihi: 13.04.2015

eserinden hareketle, oksimoron yapılar hakkında detaylı çalışmaların yapıldığı incelemelerimiz sırasında görülmüştür.

Türk edebiyatında konuya değinen ilk isim [23] Menderes Coşkun'dur. Oksimoron sanatını "birleşik tezat" olarak değerlendiren Coşkun, kavram hakkında genel bilgiler vermişlerdir. Oksimoron sanatına değinen Namık Açıkgöz, kavramın türlerinden bahseder. Ayrıca, bu sanatın Eski türk edebiyatındaki örneklerine de yer vererek kavramın belâgat sanatı içerisindeki isminin "müştemilü'z-zıddeyn" olduğunu belirtir. İsrafil Babacan ise oksimoron sanatını "paradoksal imajlar" şeklinde adlandırır. Ayrıca, sanatın Sebk-i Hindi şirine uygun bir eğilim gösterdiğine dair görüşler de bildirir. Kavram hakkında "karşıtların birliği ve alışılmamış bağdaştırma" isimlendirmesi ile Özge Öztekin değerlendirmelerde bulunur. Türk edebiyatı açısından oksimoron sanatına dair detaylı açıklamalar yapan araştırmacı Ahmet Güngör'dür. Kavramı, yapı ve anlam bakımından ele alan Güngör, Richard Lederer'in sınıflandırmasını yorumlayarak kavramın Türk edebiyatındaki örneklerinden ve kullanım alanlarından bahseder. Ayrıca, Emet Gürel ve Uğur Bakır da resim sanatındaki ve reklamcılık alanlarındaki oksimoron kullanımlarından bahseder.

2.1.Batılı Araştırmacıların Oksimoron Hakkındaki Görüşleri

2.1.1. Richard Lederer

Richard Lederer, mizah ve oksimoron gibi sözcük oyunları hakkında çalışmalarda bulunan öncü isimlerdendir. 1990 yılında yapmış olduğu çalışma, oksimoron sanatı üzerine sınıflandırmalardan ve değerlendirmelerden oluşmaktadır.

[23] **Menderes Coşkun**, 2012 yılında yazmış olduğu kitabında "oksimoron" sanatına yer vererek kendi dönemine değin yazılmış "edebi sanatlar" konusu hakkındaki kaynaklarda doğrudan "Birleşik Tezat" şeklinde bir başlık altında bu sanatın "oksimoron" olarak değerlendirilebileceği noktasında görüşlere yer vermiştir.

Namık Açıkgöz, 2012 yılında yazdığı makalesinde "oksimoron" sanatının Türk edebiyatı içerisinde yer aldığı dönem ve bu dönemde sanata değinen kişinin kim olduğu üzerine değerlendirmelerde bulunmuştur. Ayrıca, oksimoron sanatının alt dallarına da yer vererek Türk edebiyatı açısından bu sanatın yerini verdiği örneklerle pekiştirmiştir.

Ahmet Güngör, Menderes Coşkun ve Namık Açıkgöz'e göre daha geç bir tarihte sanat hakkında bilgiler vermesine rağmen, oksimoron sanatını Batı edebiyatı merkezinde ele alarak sanatın düzyazı ve manzum alanlarındaki örneklerine yer vermiştir. Çalışmasını, Namık Açıkgöz ve Menderes Coşkun'a göre, farklı bir yöntem üzerine inşa eden yazar, oksimoron sanatı hakkında verdiği bilgilerle bu sanatın Türk edebiyatı açısından tanımı ve kullanım alanları hakkında verdiği bilgiler bakımından önemli bir isimdir.

Lederer, bu çalışmasıyla oksimoron sanatına yönelik sınıflandırma geliştirerek kategorilere ayırdığı başlıklar içerisinde yer alan örnekleri sıralayarak konuya dair sınıflandırma çabası içinde bulunur. Bu çaba, Türkiye'de Ahmet Güngör'ün çalışmasında varlığını hissettirmiştir.

Lederer, oksimoron sanatına yönelik olarak yazısına kısa bir öykü ile başlar. Oksimoron sanatına yönelik olarak vermiş olduğu konuşmada dikkat çeken bir ifade üzerinde "mandatory option: zorunlu seçenek" [24] açıklamalarda bulunarak bu örneğin oksimoron oluşturduğundan bahseder.

Mandatory option "zorunlu seçenek" şeklindeki örnekle Lederer, bu yapının oksimoron olarak değerlendirileceğinden bahseder. "Zorunlu seçenek" şeklindeki bu ifade, bugün eğitim hayatımızda özellikle üniversitelerde öğrenciler arasında "zorunlu seçmeli ders" şeklindeki ifadede kendini göstermektedir. Ayrıca, oksimoron sanatının bugünlerde politika ve basın dilini istila eden bir yapı olduğundan bahseden Lederer, oksimoron sanatına giriş yapar. "İyi acı" şeklindeki örnekle Lederer, verdiği örnekten hareketle, sözcüğün oksimoron olduğunu, kelimenin "Yunanca oxys: sivri, keskin+moros: aptallık biçimlerinden meydana geldiğini[25] belirtir. Lederer'e göre, yapmış olduğu sınıflandırma uzun yıllar süren hünerli bir sanatkârın sabrı neticesinde meydana gelen bir çabanın ürünüdür.

> Wamen S. Blumenfeld'in Koca Cüce ve Güzel Çirkin gibi eserlerinde var olan Oksimoronlar,1980'li yıllarda canlı dil parçalarıydı. On yıllar süren sabır ve sükûnet sonucunda yeniden toparladığım bu yapılar, iyi bir düzen içinde oksimoronoloji disiplinini düzenleyen ve oksimoronik örneklerin toplandığı bir sınıflandırma çabasının ürünüdür. [26]

Lederer, oksimoron sanatına yönelik olarak yapmış olduğu sınıflandırmanın ürünlerini toplama sürecinin uzun yıllar aldığını ve bu yapıların çok sayıda eserde kendini gösterdiğini belirtmektedir. Lederer'in yapmış olduğu bu sınıflandırma, konu hakkında sistematik ve düzenli bir çalışma olması bakımından önemlidir.

---

[24] Richard Lederer, "WordWays",http://www.fun-with-words.com/oxym_oxymoronology.html Erişim Tarihi: 15.04.2015
[25] Lederer, a.g.m.
[26] Lederer, a.g.m.

Lederer'in sınıflandırmasına yönelik başlıkları Ahmet Güngör oksimoron sanatı hakkında yazdığı makalesinde[27] ele almıştır. Güngör, Lederer'den almış olduğu sınıflandırmayı dilimize çevirerek örneklerin Türkçedeki karşılıklarına yer vermiştir. Bu bölümde, karşılaştırmalı yöntemle Güngör ve Lederer'in konuya yönelik yorumlarını ele alarak oksimoron sanatının nasıl bir sınıflandırma ile oluştuğu gözler önüne serilmeye çalışılacaktır:

1. Bağımlı Biçimbirimlerden Oluşan Tek Sözcüklü Oksimoronlar

Lederer, bu kategori içinde "bilgin aptal, yumuşak gürültü, önce-sonra, büyük-küçük"[28]örneklerini verir. Güngör, Lederer'in değerlendirmelerine ek olarak Türkçe "yapıca olumlu anlamca olumsuz biçimler olan hem… hem, ne… ne…"[29] şeklindeki yapıların bu kategoride olduğunu belirtir.

2. Bağımsız Biçimbirimlerden Oluşan Tek Sözcüklü Oksimoronlar

Lederer, "iki anlam taşıyan parçaların tek bir sözcük içinde beraber birleştirilerek kullanılması" [30] şeklinde açıklama yaparak "mirasyedi, acı tatlı**,** tükenmez kalem, güvey, alkollü içecek"[31] örneklerine yer verir. Güngör ise, "farklı anlamlara sahip sözcüklerin birleşerek yeni anlamsal sözcükler oluşturması" [32] şeklinde açıklama yaparak Lederer'in örneklerini verir.

3. İki Zıt Sözcüğün Birleşiminden Oluşanlar

Lederer, bu sınıflandırma başlığı için "sözcükleri, anlamı reddeden ve harflerin yüzeysel kombinasyonundan oluşmuş birlikler olarak düşündüğümüzde, no ve yes gibi birbirinin zıddı olan sözcükler Noyes ya da no ve ok zıt kavramların

[27] Ahmet Güngör, "İkirciklem (Oksimoron) Uyumsuzluğun Uyumu", **Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi,** S. 23 Winter 2014
[28] Lederer, a.g.m.
[29] Ahmet Güngör, "İkirciklem (Oksimoron) Uyumsuzluğun Uyumu", **Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi,** S. 23 Winter 2014, s. 105
[30] Lederer, a.g.m.
[31] Lederer, a.g.m.
[32] Güngör, a.g.m., s.105

birleşimi ile oluşan Nook "[33] örneklerini bu kategoriye dâhil eder. Güngör ise çeviri yoluyla Lederer'in bahsettiği açıklamaları ve örnekleri aynen verir.

4. Doğal Oksimoronlar

Lederer, "oksimoronun tanımını bilen İngilizce konuşurların çoğu, oksimoron olarak görülen öğretmen öğrenci, ters yüz, iş tatili gibi çiftleri tanımlamada çok az sorun yaşar. Doğal şeklinde gördüğüm bu yapı, oksimoronolojinin en temel kategorisidir. Çünkü oksimoron şeklinde olan bu yapılara algı nispeten doğrudan ve çaba göstermeksizin fark edilir."[34]şeklinde açıklamalar yaparak "açık sır, mobil ev, negatif büyüme, orijinal kopya, dondurulmuş taze, yararlı ihmal, standart sapma" şeklindeki örneklere yer verir.

Güngör, içerik olarak R.Lederer'in görüşlerini nakleder ve aynı örnekler üzerinde görüş bildirir. Bu başlık, günlük konuşma dilinde en çok tercih edilen çoğu zaman kolay fark edilen oksimoron türü olması bakımından önemlidir.

5. Mizahi Oksimoronlar

Lederer, bu kategori için tek bir sözcük üzerinden "jumbo shrimp: koca cüce" açıklama yaparak başlıklarla ilgili örnekleri sıralamaya başlar. Lederer'in görüşleri şu şekildedir:

> Muhtemelen, Amerika Birleşik Devletleri sınırları içerisinde en iyi bilinen oksimoron, George Carlin'in "Toledo Windows Box"adlı eserindeki koca cüce şeklindeki ifadedir. Daha az açık bir anlamdan daha görünür bir anlama sıçrama açısından bu kategorinin en iyi örneği olarak koca cüce ifadesini kabul ediyorum. Jumbo'nun anlamı açıkça "büyük" olmasına rağmen, shrimp "cüce"'in yüzeysel anlamının önemini artırmak zorundayız. Mizah, bir ifade boşluğu içine iki anlamı sıkıştırarak oluşur. Böylece, züğürt ifadesi, ikinci sözcüğün çok yönlü anlamına uygundur. [35]

Bu görüşler neticesinde, Lederer, mizahi oksimoron türüne yönelik "tek çift, büyük günah, küçük piyano, ölü yarar"[36] şeklindeki örneklere yer verir. Lederer'in bahsetmiş olduğu "züğürt" ifadesinin Türkçedeki örneklerinden biri de "züğürt ağa" ifadesidir. Feodal düzen içerisinde halk üzerinde yaptığı yoğun baskıyla bilinen

[33] Lederer, a.g.m.
[34] Lederer, a.g.m.
[35] Lederer, a.g.m.
[36] Lederer, a.g.m.

“ağa” sözcüğünün “züğürt” şeklindeki bir ifade ile yansıtılması, çelişkili bir durumdur. Bilindiği üzere, ağaların ekonomik açıdan zengin oluşu, “züğürt” şeklindeki bir ifadeyle nitelenme durumu ise ancak ve ancak oksimoron sanatı içerisinde görülen bir durumdur. Güngör, bu başlık hakkında herhangi bir değerlendirmeye yer vermeden “iflas, tek çift, küçük piyano” [37] gibi Lederer’e ait örnekleri verir.

6. Dönüştürmeli-Birleştirmeli Oksimoronlar

Lederer, *“*bu grup oksimoronlar için bir grup çiftin, aynı sözcük için iki parçasının birleştirilmesi sonucu oluşan ifade” [38] şeklinde açıklamada bulunur. Güngör, “iki sözcüğün bir araya gelişiyle var olanlar, yine aynı zıtlığı barındıranlar”[39] şeklinde açıklamada bulunur. Güngör, oksimoronun ancak her iki sözcüğün anlamının kendi içinde değerlendirilmesi şeklinde bulunacağını belirtir. Lederer, bu kavram sınıflandırması için “bina enkazı, boşanma davası, bisiklet omurgası, basına sızma”[40] şeklindeki örneklere yer verir.

7. Ölü Metaforlar

Lederer, “uzun bir zaman sonucu bir sözcüğün orijinal anlamını kaybederek içinin boşaltılmasından“[41] bahseder. Lederer, “fabulous ve awful” örnekleri ile ölü metaforlardan oluşan oksimoronlara değinir. Örneğin, “fabulous: harika, efsane, mit anlamlarına sahip iken, artık bir masala dayalı olarak anlatılır. Diğer bir örnek awful: berbat, bu sözcük artık awe-inspiring: huşu uyandıran anlamında kullanılan bir yapı değildir.“[42] şeklinde açıklamalarda bulunur.

Bu örneklere ek olarak, Lederer bu bağlamda değerlendirilen “berbat kötü, açık şaşırtma, zalim kibar, zor kolay, küçük büyüyen, uzak yakın”[43] örneklerine yer

[37] Güngör, a.g.m., s.105
[38] Lederer, a.g.m.
[39] Güngör, a.g.m., s.105
[40] Lederer, a.g.m.
[41] Lederer, a.g.m.
[42] Lederer, a.g.m.
[43] Lederer, a.g.m.

verir. Güngör ise, "bunlar içi boşaltılmış sözcüklerden–eski anlamlardan sıyrılmış sözcüklerden oluşur.[44] şeklinde bir açıklama yaparak Lederer'in örneklerini verir.

8. Bir Sanat Ürünü Olan Oksimoronlar

Lederer, "Bazı yoğun paradokslar, ustalık ve incelikle bilinçli bir şekilde oluşur."[45] şeklinde açıklamada bulunur. Oksimoron yapıların bilinçli bir şekilde oluştuğundan bahseden Lederer, bu yapıların usta işçilikle gerçekleştiğinden bahseder. Bu grup içerisinde yer alan örnekler, "kurşun balon, sakin durum, aynı farklılık, küresel köy" şeklindeki örneklerdir. Güngör, bu grup oksimoronlar için bilinçli olarak/ kalıplaşmış söz öbekleri olmadığı halde bir arada zıt sözcük kullanma hali[46] şeklinde bir değerlendirme yapar.

9. Edebi Oksimoronlar

Lederer, "açıkçası en büyük yazarlar tarafından edebiyat dünyası içerisinde yaratılan oksimoronik dil" [47] şeklinde bir tanımlama yaparak, "gururlu alçakgönüllülük, doğru yanlış, karanlık görünür, haşlanmış serinlik, anlamlı sessizlik, melankolik neşe"[48] örneklerine yer verir.

Güngör, "Literally Oxymora (Yazınsal/Edebi İkirciklem (Söz sanatı olarak): iyi nefret, karanlık görünür, anlamlı sessizlik, melankolik neşe, yanlış doğru haşlanmış serinlik"[49] şeklinde örnekler verir. Güngör'ün açıklamasını yapıp örneğini verdiği bu oksimoron türü, sanatlı bir anlatımın etkisinin edebi eserlerde kendini yoğun bir şekilde göstermesi bakımından bu sınıflandırma içerisinde öneme sahiptir.

10. İki Sesli Oksimoronlar

Bu sınıflandırma içerisindeki oksimoron türünde Lederer, "insanlar bilinçli şekilde, kafa karıştırma amacı ile oksimoronik birleşmeler ürettiğinde, William Luts tarafından tanımlanan "İki Sesli Oksimoron" örneğine ulaşmış oluruz. Bu dil, kötüyü

[44] Güngör, a.g.m., s.105
[45] Lederer, a.g.m.
[46] Güngör, a.g.m., s.105
[47] Lederer, a.g.m.
[48] Lederer, a.g.m.
[49] Güngör, a.g.m., s.105

iyi; olumsuzu olumlu, hoş olmayanı çekici hale getirir."[50] şeklinde değerlendirmeler sunar. Bu değerlendirme, oksimoron kavramların sahip olduğu kullanım amaçlarını yansıtması bakımından değerlidir. Oksimoron sanatının "kötüyü iyi hale getirip kafa karıştırma amaçlı kullanımlar amaçlaması" yaşanılan hayatın sunduğu gerçekleri yansıtması bakımından Lederer'in sunduğu değerlendirmeyle aynı doğrultudadır.

Lederer, "hakiki taklit, sahte gerçek, hakiki temiz"[51] örneklerine yer vererek bahsettiği tanımlardan hareketle, bu tarz oksimoronların kafa karıştırıcı ve düşünceyi gizleyen durumlar olduğunu belirtir.

Güngör ise, "İki Sesli İkirciklem: Kafa karıştırıcı düşünceyi/ hakikati örten, gizleyen kullanımlar: hakiki imitasyon, zorunlu seçenek, terminal yaşam"[52] şeklinde açıklama yaparak kavram hakkında örnekler vermiştir.

11. Kişisel Kullanımlardan İleri Gelen Oksimoronlar

Lederer, bu başlık altında yer alan oksimoron örneklerinin kişisel kullanımlardan ortaya çıktığını savunmaktadır. Uzun uzadıya kavram hakkında değerlendirmelerde bulunan Lederer, bu ifadelerin kişisel tercihten kaynaklı bireysel eğilimler olduğunu belirtir.

Güngör, "bu türle oluşan oksimoronlar kişisel değer ve fikirleri anlatmak için kullanılan özel yapılar "[53] şeklinde açıklama yaparak "askeri istihbarat, çalışmayan anne, savaş oyunları, iş ahlakı, metal ağaç, plastik bardaklar" örneklerine yer verir.

Lederer'ın bahsettiği, "bu dil, kötüyü iyi; olumsuzu olumlu, hoş olmayanı çekici hale getirir."[54]ifadesi, oksimoron yapıları özetleyen bir ifadedir. Kötüyü iyi yapan bir ifade, kendi içerisinde mantıksal olarak çelişki ve tutarsızlığı yansıtsa da şair ve yazarların kullanmış olduğu dilin dayandığı birikimler, bu ifadelerin sanatsal olarak şiir diline katkı sunduğunu göstermektedir.

[50] Lederer, a.g.m.
[51] Lederer, a.g.m.
[52] Güngör, a.g.m., s.105
[53] Güngör, a.g.m., s.105
[54] Lederer, a.g.m.

2.1.2. Yeshayahu Shen

Yeshayahu Shen, oksimoronun şiirsel yönünden bahseder. "Poetik oksimoron" şeklinde tanımladığı bu tür hakkında açıklamalarda bulunarak genel olarak iki tür oksimoron yapıdan bahseder. "Şiirsel ve şiirsel olmayan oksimoron" şeklinde yaptığı tanımlamalarla, oksimoron sanatının yapısından bahseder.

Shen, oksimoron sanatı üzerinde "doğrudan ve dolaylı oksimoron" şeklinde sınıflandırmada bulunur. Yaptığı sınıflandırmayı, "şiirsel ve şiirsel olmayan oksimoron" şeklinde bu yapılara bağlar.

> Bu iki yapı, özel bir poetik envanterde sıklıkla kullanılan yapıların karşılaştırılmasıdır. Dolaylı Oksimoronun semantik yapısı, genel olarak baskın iken; Doğrudan Oksimoron'un yapısı seyrek olarak görülür. Dolaylı Oksimoron, şiirsel envanter içinde sıklıkla bulunduğu için, bu durum Poetik Oksimoron'un yapısı olarak karakterize edilirken; Doğrudan oksimoron şiirsel olmayan oksimoron olarak kabul edilir. [55]

Shen, doğrudan oksimoron türünü şiirsel olmayan oksimoron türü ile; dolaylı oksimoron türünü ise şiirsel oksimoron türü ile bağdaştırır. Shen, en çok kullanılan oksimoron türünün dolaylı oksimoron olduğunu belirtir.

Shen, şiirsel ve şiirsel olmayan oksimoron kavramları arasındaki ayrımdan bahseder. Oksimoron türüne yönelik sınıflandırma ve yapıyı içermesi bakımından Shen şu düşüncelere başvurur:

> Şiirsel ve şiirsel olmayan oksimoron arasındaki ayrımı belirleme metadolojisi, şiirsel metinler dışında oksimoron kavramını karakterize eden şiir dışındaki türleri yansıtma ile gerçekleşmez. Fakat şiirsel olmayan şeklindeki bir başlık, şiir envanteri içinde çok düşük olan sıklık anlamına gelir. Şiirsel oksimoron'dan kastedilen şey, söz konusu şiir envanteri içinde baskın yapıda bulunan semantik yapılardır. Açıkçası, bu makul iddia şiirsel ve şiirsel olmayan dile sahip yapılar arasındaki ilişkiyi gösteren bir durumdur. [56]

Şiirsel ve şiirsel olmayan oksimoron kavramlarının ne tür sıklıklar içerisinde etkili olduğunu belirten Shen, doğrudan oksimoron ile bağdaştırılan şiirsel olmayan oksimoronun da sıklık dairesi içinde kendine yer bulduğunu, ancak şiirsel oksimoronun diğer türe göre daha sık kullanıldığını belirtir.

---

[55] Yeshayahu Shen, "On The Structure Understanding Of Poetic Oxymoron", **Poetics Today** C.8:1, 1987, s.107

[56] Shen, a.g.m., s.108

Shen, oksimoron türü olarak "doğrudan ve dolaylı oksimoron"lar şeklinde bir sınıflandırmada bulunur. Yaptığı bu sınıflandırmayı, Leksikal Semantik'in kollarından biri olarak kabul edilen "zıt anlamlılık [57], üst anlamlılık [58] ve altanlamlılık [59]" temeline indirgeyen Shen, bu iki tür hakkında sınıflandırmada bulunmadan önce, oksimoron sanatının tanımı hakkında bilgiler verir.

Poetik Dil Teorileri, "genellikle oksimoronu birbiriyle zıtlık teşkil eden iki parçanın birleşiminden doğan konuşma biçimi olarak tanımlar. [60] Shen, "zıt anlamlılık ve altanlamlılık" hakkında açıklamalarda bulunduktan sonra oksimoron sanatının türleri hakkında değerlendirmelerde bulunur. İki tür dışında "metaforlar" şeklinde üçüncü bir özelliğe yer vermesi ve bu üç özelliği birbirinden ayırt eden açıklamaları, oksimoron sanatına yönelik detaylı sunumlardan biridir. Shen, "doğrudan ve dolaylı oksimoron"lar hakkında şu değerlendirmelere başvurur:

> 1.Doğrudan Oksimoron: Birbiri ile zıt anlamlı olan iki terimin birleşmesinden oluşan yapılardır. Bu yapılar,+/- şeklinde farklı değişmelerden oluşan ayırıcı özelliklerden ileri gelir. Kadınsı erkek ya da yaşayan ölü bu türe örnektir. [61]
>
> 2. Dolaylı Oksimoron: Birbiri ile zıt anlamlı olmayan iki terimden oluşan yapılardır. Bu tür ,"Zıt anlamlılığın alt anlamlılığı" şeklinde düşünülür. Örneğin, sessiz ıslık bu duruma örnektir. Sessiz ıslık ifadesi ile oksimoron oluşur. İlk terim olan sessiz'in leksikal zıddı ses sözcüğüdür. Fakat Oksimoron'un ikinci terimi olan ıslık, ilk terimin zıt anlamlısı olmayıp üst anlama sahip ses sözcüğünün alt anlamlısıdır. [62]

---

[57] Günay Karaağaç, **Anlam (Anlam Bilimi ve İletişim)**, Kesit Yayınları, İstanbul 2013, s.363

Zıt anlamlılık (antonym): Anlamları bakımından birbirine karşıt olan, birbirine karşı duran bilgilerin adları olan sözlerdir. Karşıt anlamlı sözler, birbirlerinin ses, yapı ve kullanım alanlarını doğrudan etkiler; çünkü karşıtlık, varlık hakkındaki insan bilgilerinde, en temel eksenlerden biridir.

[58] Günay Karaağaç, **Anlam (Anlam Bilimi ve İletişim)**, Kesit Yayınları, İstanbul 2013, s.124

Üst anlamlılık: Genel bilgilere ad olan sözlerin anlamları, küçük ve sınırlı bilgilere ad olan sözlerin anlamlarına göre üst anlam sayılır. Küçük ve sınırlı bilgilere ad olan sözlerin anlamları ise, genel bilgilere ad olan sözlerin alt anlamlısı olarak bilinir. Anlama, alt anlamlık veya üst anlamlık durumunu kazandıran şey, parça-bütün ilişkisidir; parçalar bütünlerin alt anlamlılarıdır.

[59] Günay Karaağaç, **Anlam (Anlam Bilimi ve İletişim)**, Kesit Yayınları, İstanbul 2013, s.124

Alt anlamlılık (superordinate, hyponmy) : Daha genel bilgilere ad olan anlamların altında yer alma ve daha dar bilgilere ad olma durumu, alt anlamlılık olarak bilinir. Tür, öbek bildiren, geniş anlamlar üst anlamlar; o tür veya öbeğin içindeki bilgiler ise, alt anlamlardır. 'Kedi' sözü, 'hayvan' sözüne göre daha altta olan bir tür ve dolayısıyla, hayvan sözünün alt anlamlısıdır.

[60] Shen, a.g.m., s.108
[61] Shen, a.g.m., s.109
[62] Shen, a.g.m., s.109

Shen, "doğrudan oksimoron" şeklindeki sınıflandırmasıyla bu yapıları birbirinin zıddı olan sözcüklerin birleşiminden doğan zıtlığın ürünü yapılar olarak değerlendirmiştir. Shen, doğrudan oksimorondan farklı olarak birbiri ile zıt anlamlı olmayıp alt anlamlılığa sahip ifadelerden oluşan dolaylı oksimoron yapılarından bahseder. Shen'in belki de dolaylı oksimoronu şiirsel oksimoron ile bağdaştırmasının sebebi, alt anlamlılığa sahip yapıların daha ilgi çekici ve sanatsal olmasıdır. Birbiri ile zıt kullanımlara sahip ifadelerin geçtiği metinlerde yer alan oksimoronlar, ilk bakışta fark edilmesine rağmen sanatsal yönü birbiriyle zıt anlama sahip olmayan oksimoronlar kadar sanatsal ve doyurucu değildir.

Shen, bu iki tür dışında "Metafor" yapısından da bahseder:

3. Metafor: Bu yapı, + / - şeklinde ayırıcı bir yapıda olmayan sessiz gidiş şeklindeki bir ifade ile açıklanabilir. [63]

Shen, doğrudan ve dolaylı oksimoronun da olduğu sınıflandırmalara "metafor" kavramını da ekleyerek adı geçen yapıları açıkladıktan sonra, bu yapıların oluşumu noktasında sorularına yanıt aramış ve bunun neticesinde en yaygın oksimoron türünün "dolaylı oksimoron olduğunu "[64] belirtmiştir.

Dolaylı oksimoronun baskınlığından ve yaygınlığından bahseden Shen, bu yapının şiirsel yönü hakkında değerlendirmelerde bulunur. Dolaylı oksimoron, "şiirsel yönü ağır basan bir türdür. Şiirsellik ve şairanelikle sürecin karmaşıklığını kıyaslama fikri, şiir metinleri teorisiyle yansıtılmış ve bu durumun dayanağı olarak Rus Formalistlerin ilk eserlerine gidilmiştir."[65] şeklinde değerlendirmelerde bulunur. Shen, şiirsel yönden kabul gören ve sanatsal değer taşıyan bu yapı hakkındaki değerlendirmesinde bu yapının Rus Formalistlerce benimsenip yaygınlaştığından bahsetmektedir.

Shen, bilişsel yönden oksimoron kavramının nasıl oluştuğuna dair teoriler üreteceğini belirtir. Shen, üç yapı şeklinde ayırdığı oksimoron türünde "işlem karmaşıklığı" başlığı ile bu yapıların oluşum sürecinden bahseder:

[63] Shen, a.g.m., s.110
[64] Shen, a.g.m., s.112
[65] Shen, a.g.m., s.112

> En karmaşık işlem Doğrudan oksimoron ile görülür. Bunlar, yapısal olarak "iki zıt yapıdan oluşanlar" şeklinde adlandırılır. En uygun durumun böyle bir sebep içinde verilmesi, onun zıt anlamlısı olan bilişsel araştırma çabalarının en son ki ürünleridir. Karmaşıklığın sonraki derecesi, Dolaylı oksimoron vasıtasıyla oluşturulur. Bu durumda ikinci terim, birinci terimin altanlamlısıdır. Bu altanlamlılık, ilk terim bağlamında daha düşük bir geçerliliktir, çünkü bu daha yüksek bir geçerliliğin olduğu zıt anlamlılıktır.[66]

İki tür "işlem karmaşıklığı"ndan bahseden Shen, üçüncü olarak da "metafor" şeklinde oluşmuş yapılardan bahseder:

> En karmaşık işlem, metafor yapısı ile gerçekleşir. Metafor yapısında ikinci terim, ilkinin bağlamı içinde köpek gibi adam şeklindeki tipik bir örnekte olduğu gibi tutarlılık arz etmesi gerekir. Bu yapı, bir metafor yapısını temsil eder. İkinci terimin anlamında, sadece ilk terimin düşüklüğü değil, hiyerarşik liste üzerinde daha yüksek bir farklılıkla ayırt edilir. [67]

Bu üç yapı arasındaki karmaşık ilişkilerden bahseden Shen, "şiirsel oksimoron"a değinir. Ona göre, dolaylı oksimoron, şiirsel oksimoron grubuna girer. "Şiirsel oksimoron" şeklinde tanımlanan yapılarda ikinci terim, ilk terimin "zıt anlamlılığının alt anlamlılığı"dır. Bu konuda Shen, şu düşünceleri belirterek şiirsel oksimorona değinir:

> Şiirsel Oksimoronun özel semantik yapısını belirleyen yapısal sınırlamaları bilişsel açıdan değerlendirmemize rağmen, diğer terimlerin zıt anlamlı alt anlamlarının olduğu karşıt terimlerden biri olarak karakterize edilen Şiirsel oksimoron'un semantik yapısının olduğu hatırlanmalıdır. Fakat verilen üst anlam kategorisi genellikle alt anlamlıktan daha baskındır. Örneğin, üst anlam kategorisi olarak değerlendireceğimiz ses sözcüğü, ıslık ve bağırma gibi özel sözcüklerin olduğu anlamlı üyelere sahiptir: Başka bir deyişle, Şiirsel oksimoron'un semantik yapısı, ikinci terimin içinde gerçek alt anlamlılığın olduğu bir dizi alternatif arasında bir seçimle verilen oksimoron üreten yapılardan oluşur. [68]

Şiirsel oksimoron yapısının özel bir semantik yapı içerisinde olduğunu belirten Shen, bu tür oksimoron kavramların genellikle "zıt anlamlılığın alt anlamlılığı" şeklinde oluştuğunu belirtir. İki zıt yapının bir arada kullanılmasından doğan doğrudan oksimoron kavramını bir kenara bırakan Shen, dolaylı oksimoron yapıların şiirsel yönünü belirterek bu yapının genel tiplerinden bahseder:

> 1.Belirsiz Yapılar: İlk terimin zıt alt anlamlılığın olduğu poetik oksimoronların bu yapısında, üst anlam kategorisinin tipik bir örneği sessiz ağlayış ifadesidir. İkinci terim olan ağlayış alt anlamlılığında, ilk terimin zıddı olan ses sözcüğü üst anlam kategorisine tipik bir örnektir. Diğer bir örnek, soğuk ateş ifadesidir. İkinci terim olan

[66] Shen, a.g.m., s.112
[67] Shen, a.g.m., s.115
[68] Shen, a.g.m., s.116

ateş, sıcak kategorisinin alt anlamlısı olup, ilk terimin zıddıdır. Alt anlamlılığın daha yüksek baskınlığından dolayı, bu yapılar daha düşük işlem karmaşıklığını gösterir. [69]

İlk maddede "zıt anlamlılığın alt anlamlılığı"ndan bahseden Shen, ikinci terimin genellikle üst anlam kategorisinin alt anlamlısı olarak ilk terimin zıddı olan yapılar şeklinde oksimoronlar oluşturduğunu belirtir. Örneklerde gördüğümüz gibi "ateş" sözcüğü, bir üst anlam kategorisi içerisinde "sıcak" kavramının alt anlamlısı olarak "soğuk" sözcüğüne zıtlık oluşturur. Bu yapıda, alt anlamlılığın baskın derecesi ağırlıklı olarak kullanılan ifadede anlaşılmayı karmaşık hale getiren ikinci terimi baskın hale getirir. İlk terimin varlığını ikinci terimle güçlendirdiği bu yapılarda, asıl belirleyici olan ikinci terimin varlığıdır.

2. Orta Yapılar : Alt anlamlılığın olduğu daha karmaşık işlemler, gerektiren bu yapı, üst anlam kategorisi'nin orta örneğidir. Yani, tüm örnekler protipik kutuplar ve çok kötü modeller arasındadır. Islık sözcüğünün alt anlamlı olduğu sessiz ıslık şeklindeki oksimoron örneğinde, üst anlam kategorisi olarak ses sözcüğü ile orta bir örnek tasarlanır. …[70]

İkinci maddede Shen, dolaylı oksimoron kategorisinde orta yapılardan bahsederek örnekler verir. Bu örnekler, "zıt anlamlılığın alt anlamlılığı" şeklinde, ikinci terimin birinci terimin içerisinde yer aldığı ifadeler topluluğudur. Bu yapılar, karmaşık bir düzene sahip olması bakımından diğer oksimoron türlerine göre dikkat çekicidir.

3. Belirgin Yapılar: Alt anlamlılığın olduğu en karmaşık yapılardan oluşan bu tür, üst anlam kategorisinin çok kötü modeli'dir. Yani, üst anlamlı kategoride daha kötü bir model yoktur ya da en azından bu yapıları bulmak zordur. Bu yüzden, sessiz iç çekiş ifadesinde, alt anlamlı iç çekiş sözcüğü, ses kavramının üst anlam kategorisinin çok kötü bir modelidir. Işıltılı ya da görkemli keder şeklindeki bu ifadede, ışıltılı ya da görkemli sözcüğü, keder'in zıddı olan zevk ve eğlence kavramlarının üst anlam olduğu yapıların alt anlamlısıdır. Fakat sevinme ya da görkemli ifadeleri, zevk kategorisinin çok kötü bir modelidir. " [71]

Üçüncü maddede "alt anlamlılığın kendi içindeki çok kötü modeli"nden bahsedilir. Bu model, "görkemli keder, sessiz iç çekiş" gibi örneklerde görülen alt anlamlılık içindeki örneklerin zıtlığı verdiği yapılardır.

"Dolaylı oksimoronun genel türleri"nden bahseden Shen, bu yapılar arasındaki "alt anlamlılık ve zıt anlamlılık" ilişkisini şiirsel ifadelerle zenginleştirir.

[69] Shen, a.g.m., s.118
[70] Shen, a.g.m., s.118
[71] Shen, a.g.m., s.118

Kavramlar arasındaki ilişkileri "zıt anlamlılığın alt anlamlılığı" şeklinde bu durumu yansıtan örneklerle kavramın yapısal özelliklerini gözler önüne serir.

Shen, bu ölçek temelinde "dolaylı oksimoron yapısından oluşanlar" [72] şeklinde adlandırılan bu yapıların bahsedilen açıklamalar doğrultusunda başlıklara ayrılıp incelemesi, oksimoron yapıları açıklaması bakımından önemlidir." şeklindeki ifadeye yer vererek bu yapılardan hangilerinin daha yaygın olduğunu belirtir. Shen, "orta yapıların bulunduğu oksimoronlar daha yaygın iken, diğer olası iki yapının az miktarda olduğunu"[73] belirten ifadelerde bulunarak dolaylı oksimoron olarak bilinen yapıların yaygınlığının orta terimlerde de görüldüğünü belirtmektedir.

Oksimoron sanatının genel türlerinden bahseden Shen, "doğrudan ve dolaylı oksimoron" şeklinde, oksimoron örneklerinin sınıflandırılmasında bu iki türün kullanılması gerektiğini belirtmiştir. Doğrudan oksimoron kategorisinde değerlendirilen örneklerin poetik bir dil özelliği yansıtmadığını belirten Shen, dolaylı oksimoron türünün poetik bir zemine dayandığını belirtmektedir.

Foregrounding Teorisi'ne değinen Shen, poetik dil doğrultusunda oksimoron sanatının yerini sorgular. Önceki sayfalarda, dolaylı ve doğrudan oksimoron sanatı üzerinde duran Shen, oksimoron sanatının poetik ve psikolojik yönünü ele alarak Foregrounding [74] içerisinde Poetik dil hakkında değerlendirmelerde bulunur:

---

[72] Shen, a.g.m., s.119

[73] Shen, a.g.m., s.119

[74] David S. Miall, Don Kuiken " Foregrounding, defamiliarization, and effect: Response to Literary Stories **" , Elsevier Science, 1994,** s.389-407

Foregrounding Terimi: Mukařovskŷ tarafından tanımlanan ve geliştirilen bu terim, edebiyat sanatı içerisinde meydana gelen stilistik varyasyonlar olarak açıklanır. Edebiyatta fonetik düzeyde aliterasyon ve kafiye, gramatik düzeyde takdim-tehir ve elipsis, semantik düzeyde metafor ve ironi olarak kendini gösterir. Mukařovskŷ'in belirttiği gibi, bu terim konuşulan söylev ya da gazetelerdeki düzyazılar gibi günlük hayatın dili şeklinde normal olarak görülür fakat bu seyrek olarak sistematik tasarım olmadan kullanılabilir. Öte yandan, edebi metinlerde bu terimin yapılandırıldığı da görülür. Mukařovskŷ bu yapının günlük hayattaki dille beraber, iletişimin ana amacı olduğunu belirtir. Fakat edebiyat içerisinde bu terimin asıl amacı, kolay anlaşılırlığı bertaraf etmektir. (s.390)

Bu terim ile oluşan yapılar, ani bir etki yaratır ve tuhaflıkla sonuçlanan bir durum görülür. Bazı deliller, edebi eser içerisinde bu terimin anlaşılmamayı tetiklediğini gösterir. Bu yapı, okuyucunun dikkatini yakalayan ve şaşırtıcı etkilerde bulunan bir durumdur. " (s.391-392)

Eğer edebi metinlerde yaygın bir şekilde bu yapılar dikkat çekici ve kışkırtıcı düzeyde olursa, Shklosky'nin ifadesi ile zorluk ve uzunluk algısı artar. Birkaç sebepten ötürü okuyucu bu yapıda olan pasajlara yönelmeyi ister. İlki, fonetik düzeyde aliterasyon ya da kafiye gibi hafif bir sürükleme ile gerçekleşenlerdir. Bu yapılar, duygusal çağrışımların fark edilmesine izin verir.

> Genellikle poetik dili, fonolojik, semantik, gramatik ya da pragmatik seviyede olan alışılmış kullanımlarını karakterize eden ve bunlar üzerinde ayrımlar yapan bir dil olarak görür. Bu sapma, bilişsel ilkelere ve olası haberleşmeyi sağlayacak süreçlere müdahele eder. Önemli bir sorun, sapma devam ederken bu yapıların nasıl akla geldiğidir. Fakat farklı olarak ayrım üzerine çok sayıda sınırlama vardır. [75]

Poetik dil üzerine kısa bir açıklama yapan Shen, günlük konuşma dilinden farklı olarak şiir dilinin özel bir yapıda olduğunu savunur. Foregrounding teriminin edebi metinlerde var olan anlamı, metni anlaşılmaktan uzaklaştıran durumların şiir dilinin özel bir kullanım alanına sahip bağımsız bir dil olarak gelişimine katkıda bulunmasıdır. Poetik dilin oksimoron sanatı ile arasındaki ilişki, dolaylı oksimoron olarak nitelendirilen terimle adlandırılmıştır.

Shen, eserinde iki tür oksimoron yapıdan bahseder. "Dolaylı ve doğrudan oksimoronlar" şeklinde tanımlamalar yaptığı kavramların kullanım sıklığının karşılaştırmasını yapan Shen, "dolaylı oksimoronun kullanımı % 70 ve % 87 arasında iken; doğrudan oksimoron kullanımı % 13 ve % 20 arasındadır." [76] şeklinde açıklama yapar. Bu iki oksimoron türü arasındaki Foregrounding yapıların etkisi üzerinde Shen şu görüşlere sahiptir:

> Muhtemelen her iki oksimoron tipi, karşıt ya da tutarsız iki tuhaf yapının tanıtılmasını sağlayan aynı Foregrounding yapıların örneklemesi olarak tasarlanır. Fakat Foregrounding Teoristleri, dolaylı oksimoron'un bilişsel olarak daha karmaşık ve kapsamının belirlenmesinin daha zor olduğunu ancak bu yapının sıklıkla kullanıldığını belirtir. Bu uygulama, bilişsel olarak daha karmaşık yapılarda ürün veren bilişsel süreçleri engelleyen poetik dil kullanımının olduğu düşüncelere uygundur. Sulu kuruluk örneğindeki bir oksimoron, tipik bir şekilde bir isim başlığı ve tanımlayıcının olduğu metaforik ifadelerdir. Böyle yapıları yorumlama, tanımlayıcının özelliklerine ve baş ismin çağrışımına dayalıdır. Örneğin yeşil düşünce şeklindeki ifadede, okuyucunun metaforik yorumu yeşil olarak görülen baş ismin özelliklerine dahil edilir.[77]

Oksimoron türlerinin bilişsel yönünden bahseden Shen, dolaylı oksimoronun daha karmaşık ve daha zor bilişsel süreçlere sahip olduğunu belirtir. Poetik dilin ürünü olan oksimoron türünde bu yapılar, karmaşık bağlara sahiptir. Tanımlayıcıların özellikleri ve ifadenin baş ismiyle oksimoron yapıların okuyucuda etki bıraktığını savunan Shen, "yeşil düşünce" örneğiyle bunları göz önüne serer. Verilen örneğe

---

İkincisi tersine dönme, takdim-tehir- akis gibi gramatik düzeyde kavrama zorluğu üretir. Üçüncüsü metafor ya da ironi gibi semantik seviyede, metinsel göndergelerin özelliklerini daha az göze çarpan nitelikler ile vermesidir. (s.394)

[75] Shen, "Foregrounding In Poetic Discourse: Between deviation and Cognitive Constraints, **Language and Literature** C.16, 2007, s.169

[76] Shen,"Foregrounding In Poetic Discourse: Between deviation and Cognitive Constraints, s.171

[77] Shen,"Foregrounding In Poetic Discourse: Between deviation and Cognitive Constraints, s.176

baktığımızda "yeşil düşünce" şeklindeki yapı okuyucu tarafından net olarak algılanmaktadır. Ancak burada asıl çarpıcı olan sıfat rolündeki "yeşil" sözcüğü ile oluşan oksimoron yapıların belirlenmesidir. Bu durumdaki diğer örneklerde okuyucunun zihnindeki baskınlığın tanımlayıcının özellikleri ve baş isimle belirleneceğini savunan Shen, bu doğrultuda örnekler vermiştir:

> Doğrudan oksimoron yapısında ıslak kuruluk ve dolaylı oksimoron yapısında sulu kuruluk örneklerine baktığımızda, bu oksimoron ifadeler arasındaki ayrım, tanımlayıcının özellikleri ve baş ismi ile ilişkilidir. Sulu ve ıslak örneklerinden oluşan oksimoron yapıları arasındaki fark, başta bulunan sıfat ile ilişkilidir. [78]

Bu örnekler, her iki oksimoron türünün tanımlayıcı ve baş isim arasında bulunan ilişki doğrultusunda çözülmesine yönelik bilgiler vermesi bakımından önemlidir.

> Bu konu üzerinde deneysel deliller taşıyan çeşitli parçalar üzerinde kısaca değerlendirmelerde bulunursak, Gibbs ve Kearney, doğrudan oksimoronların dolaylı oksimoronlardan önemli ölçüde uzun olduğunu düşünür. Dahası onlar, dolaylı oksimoronun doğrudan oksimorondan daha üretici olduğunu savunur. Onlar, bir dizi dolaylı ve doğrudan oksimoron oluşturmuşlardır. Dolaylı oksimoron, doğrudan oksimorondan daha ani birlikler üretir. Bu bulgular, güncel açıklamalar ile uygunluk içindedir. Diğer tüm şeyler eşit olup dolaylı bir oksimoron olan sulu ve ıslak kuruluk'tan daha zengindir. Bu öncekinin daha kolay yorumlanacağı anlamına gelir. Çünkü bu yapıları oluşturan ifadeler birbiri ile bağlantı içerisindedir. Bu yüzden, yorumlanma süreci kolaylaşmıştır.[79]

Yukarıda bahsedildiği üzere konu ile ilgili araştırma yapanlarca doğrudan ve dolaylı oksimoron yapıları arasında ayrımlar yapılmış, hangi türün diğer türe oranla daha gelişmiş olduğu üzerine bilgilere yer verilmiştir. Bu bilgiler, "sulu kuruluk ve ıslak kuruluk" örneklerinden hareketle sunulmuştur. Shen'in dolaylı oksimoronun doğrudan oksimorondan daha ani ve çarpıcı birlikler ürettiği tezi dikkat çekicidir. Dolaylı oksimoron'un kullanım sıklığının ve çarpıcı etkisinin yoğun olduğu düşünülürse, Shen'in bu görüşlerinde haklılık payının olduğu görülür.

2.1.3. Reja'a M. Flayih

Flayih, oksimoron sanatının yapısal yönü ve diğer sanatlarla olan ilişkisi üzerinde değerlendirmelerde bulunur. Oksimoron sanatının paradoks ile olan ilişkisi üzerinde duran Flayih, bu kavrama yönelik olarak seçtiği "gramatik, semantik ve tür"

[78] Shen,"Foregrounding In Poetic Discourse: Between deviation and Cognitive Constraints, s.176
[79] Shen,"Foregrounding In Poetic Discourse: Between deviation and Cognitive Constraints, s.177

şeklindeki başlıklarla sunduğu değerlendirmelerinin yanı sıra oksimoron sanatının retorik etkisi hakkında maddeler sunarak açıklamalarda bulunur. Flayih, oksimoron sanatı hakkında giriş niteliğinde açıklamalarda bulunur. Bu açıklamalar, kavramı tanımlamak amacına yönelik değerlendirmeler olup paradoks ve oksimoron arasındaki ayrıma değinmesi bakımından bilgi vericidir.

> Oksimoron, paradoksal anlamlar yoluyla retorik bir etki yaratmak için birleşen fikir, ifade ve terimlerden oluşan çelişkili ya da zıt sözcüklerin birleşiminden oluşan edebi bir konuşma biçimidir. Oksimoron, çelişkili olarak adlandırılan uygun alt kümeli ifadelerdir. Çelişkili ve diğer paradokslardan oksimoronu ayıran şey, bilinçli olarak kullanılmasıdır. Bazı kavramların tuhaflığını sağlayan terimlerin birleşiminde olduğu gibi, çelişki açıktır. Oksimoronlar, tahtadan demir şeklindeki yapılar da olabilir. Bu yapılar, çelişki prensibinin ihlalinde görülür. V.G. Zabel, oksimoronu "iki sesli paradoks" olarak tanımlayarak, oksimoron'un anlaşılmasına yönelik büyüleyici bir etkinin olduğu gösterir. Bu etki, diğer önemli edebi ve retorik araçların olduğu paradokslar ile gerçekleşir. Oksimoron ve paradoks, genellikle birbirinden ayırt edilir. Oksimoron, bir ifade biçimi iken; paradoks bir durum ya da ifadeler topluluğudur. Fakat her ikisi de tutarsızlıkların olduğu zıt ya da karşıt anlamların birlikte kullanılmasıdır. Aslında oksimoron bazen kısaltılmış paradoks; paradoks ise genişletilmiş oksimoron olarak ele alınır. [80]

Oksimoron sanatının zıt ya da çelişkili terimlerin birleşiminden oluştuğunu belirten Flayih, "paradoks ve oksimoron" arasında ayrım yapar. Bu ayrım daha çok oksimoron sanatının kısa ve öz anlatımın ürünü olarak değerlendirilmesi şeklindedir. Oksimoron yapıların kısa ve öz anlatımına karşı olarak paradoks, genellikle uzun cümlelerden oluşur.

Flayih, genelde oksimoronlar, "Wegmaan'ın ifadesine göre, karanlık gün ve güzel çirkin gibi kasıtlı olarak çelişkili yapılardan oluşurken; eşit şans ve boşanma davası gibi bir mizah ürünü olarak kazara oluşabilir."[81] şeklinde açıklamalar yaparak oksimoron sanatının bazı durumlarda kasıtlı bazı durumlarda da rastgele oluştuğunu belirtir.

Wegmaan'ın açıklamalarına yer veren yazar, F.Chuanyu'nun görüşlerine de yer vererek oksimoron yapıların iki temel özelliğinden bahseder:

> Kısacası, bir konuşma biçimi olarak oksimoron temelde iki özelliğe sahiptir. İlki, tutarsızlığın olduğu zıt ya da çelişkili iki yapının birleşimi; diğeri ise birlikte

[80] V.G Zabel, "Emotion in Poetry" http://poetry.awardspace.co.uk/Emotion_in_Poetry_Oxymoron.html, Erişim Tarihi:07.10.2015
[81] Flayih, a.g.m, s.31

kullanıldığında şaşırtıcı etki yaratan fakat anlamlı bir yolda ilerleyen empatik ve epigramatik etki yardımı ile gelişenler şeklinde iki durumdan oluşur. [82]

Oksimoron sanatının oluşum yönüne değinen Flayih, bir yandan bu sanatın zıtlıklar ve çelişkiler sonucu oluştuğunu; diğer yandan zıtlık ve çelişki olmaksızın bilinçli bir eğilimle mizah sergileme amacı ile ortaya konduğunu belirtmektedir.

Flayih, oksimoron sanatına yönelik olarak gramatikal sınıflandırmalara yer verir. Sınıflandırmalarını konu ile ilgili araştırmalar yapmış bilim adamlarının düşünceleri ile ortaya koyan Flayih, "gramatik olarak oksimoron, çeşitli yapılardan oluşur."[83] şeklinde bir açıklama yaparak F.Chuanyu'nun sınıflandırması temelinde oksimoron yapıların gramatik yönünden bahseder:

a) Zarf + zarf: Doğru yanlış

b) Zarf + fiil: Sessiz çığlık

c) Fiil + zarf: Sesli inilti

d) Sıfat + isim: Açık sır

e) Sıfat + sıfat: İyi nefret

f) İsim + isim: Dürüst kurnaz

g) Özne + yüklem: Başım bir bant ile bağlı ve sessiz şarkılar etrafımda dönüyor.

h) Özne + yüklem tamlayıcısı: Herkesin arkadaşı, hiç kimsenin arkadaşı değildir.

i) Özne + nesne: En büyük nefret büyük aşklardan doğar.

j) Yüklem + nesne tamamlayıcıları [84]

Verilen sınıflandırma dâhilinde, oksimoron yapıların hangi tür gramatik dizge içerisinde yer aldığını gösteren Flayih, bu sınıflandırmayla; bir metin analizinde elde bulunan malzemeyi sınıflandırmak için yararlanılacak yaklaşımı sunması bakımından başarılı bir çalışma ortaya koymuştur. Yapılan bu sınıflandırma, önceki bölümde bahsettiğimiz ve görüşlerine yer verdiğimiz yazarların sunmuş olduğu yapılardan farklı bir çizgi izler. Kapsamlı bilgiler sunan Lederer'in yapmış olduğu sınıflandırmadan farklılık arz eden bu sınıflandırma, sınırları belirlenmiş bir sınıflandırma olması bakımından son derece önemlidir. Oksimoron yapıların

[82] Flayih, a.g.m., s.31
[83] Flayih, a.g.m., s.31
[84] Flayih, a.g.m., s.31-32

genellikle sıfat tamlamaları şeklinde oluştuğunu belirten çoğu araştırmacıların görüşlerine ek olarak böyle bir sınıflandırmanın da söz konusu olması, oksimoron sanatına yönelik belirsizlikleri ortadan kaldırması bakımından kayda değerdir.

Oksimoron yapıların gramatik yönünü belirttikten sonra Flayih, semantik yönde açıklamalarda bulunur. Semantik açıdan değerlendirdiği oksimoron sanatını Shen'in bahsettiği "doğrudan ve dolaylı oksimoron" şeklinde bir tanımlama ile belirten Flayih, ifadeler arasındaki zıtlık ve birleşmelere yer vererek bu ifadeleri somut hale getirmiştir:

> Semantik ilişki açısından, sıcak-soğukluk örneğindeki güçlü zıtlığın olduğu bazı durumlarda oksimoron içerisinde gerçekleşen birleşimler söz konusudur. Semantik alan içerisinde yapılan maddesel analizlere göre, sıcak ve soğuğun semantik özellikleri arasında nispeten güçlü etkilerin olduğu söylenebilir. Bu yüzden, sıcak ve soğuk, güçlü bir şekilde zıttır. [85]

Bu bilgilerle, semantik açıdan oksimoron yapıları oluşturan iki terim arasındaki leksikal ilişkinin yönünden bahseden Flayih, zıt anlamlılık gösteren bu yapılar arasında güçlü bir etkinin olduğunu belirtir.

Oksimoron sanatını gramatik ve semantik açıdan ele alan Flayih, oksimoron türleri başlığı ile oksimoronun türevlerinden bahseder. Üç başlığa ayırdığı oksimoron türleri hakkında bilgiler veren Flayih, çeşitli araştırmacıların görüşlerine yer vererek türler arasındaki bağlantıyı ve zıtlıkları ile açıklaması yönünden örneklere başvurur. Başvurulan örneklerin konunun özünü yansıtması, çalışmanın başarısını sağlayan göstergelerden biridir. Flayih, bu üç tür hakkında şu değerlendirmelerde bulunur:

> 1. Nesnel Oksimoron: Nesnel oksimoron, zor kolay, gururlu mutevazi, neşeli kötümser, aynı ayrım, güzel çirkin gibi açık çelişkilerin kullanıldığı yapılardır. Örneğin, güzel ve çirkin gibi bireysel kullanıma açık sözcükler zıtlıkların evliliği şeklinde mükemmel bir anlamda kullanılarak yeni bir ifade yaratımı ile sonuçlanan yapılardır. " [86]

> 2. Öznel Oksimoron: İki sözcük arasında doğuştan gelen bir zıtlık yoktur. Sözcükler birleştirildiğinde, onların niteliği hakkında bir değer, yargı ya da fikir olarak açıklanılır. İki nesne arasındaki çelişki aslında seçenek şeklindedir. … R.Lederer, bu terim için kişisel oksimoron terimini kullanır. Yani bu terim, kişisel kullanımlardan ileri gelen yapıların basın ahlakı, internet güvenliği gibi yapıların olduğu durumlardır. " [87]

[85] Flayih, a.g.m., s.32
[86] Flayih, a.g.m., s.33
[87] Flayih, a.g.m., s.33

> 3. Mizahi Oksimoronlar: Bu türe bilinen en iyi örnek koca cüce örneğidir. Koca cüce'nin bir oksimoron olarak kullanımı, açık anlamdan daha az açık anlama doğru bir sıçrama gösterir. [88]

Bu üç tür hakkında değerlendirmelerimize başlarsak, "nesnel oksimoron" şeklindeki adlandırmadaki kasıt, oksimoron sanatını oluşturan yapıların net olması ve kadın-erkek gibi zıtlığa sahip kavramlardan oluşan birliklerin varlığıdır. Bu pasajda dikkati çeken diğer nokta, "zıtlıkların evliliği" şeklindeki ve bu ifadelerin bir arada kullanılmasından doğan "yeni bir anlam"dır. Birbiriyle zıt ya da çelişkili görünen yapıların bir araya gelip oksimoron oluşturması ve yeni bir anlamın ifadeyi oluşturan sözcüklerde görülmesi, Flayih'in oksimoron sanatına yönelik açıklamalarıdır.

Tamamen kişisel düşüncenin ürünü olan "öznel oksimoron", insani değer ve yargıların birleşiminden doğan bir kullanımdır. Bu kategori içerisinde bireysel dil ön plana çıkmaktadır. Günlük konuşma içerisinde iletişimde bulunurken kullanmış olduğumuz çelişkili ifadeler, sahip olduğumuz ilişkilerde bulunan değer ve yargıları yansıtması bakımından Lederer'in bahsetmiş olduğu gibi kişisel kullanımın ürünüdür.

Flayih, "jumbo shrimp: koca cüce" örneği ile bir sıçramadan bahseder. Mizahi yapıların daha az bilinen ve açık olması görüşü, bu tür kullanımların oksimoron yapıları yansıtması bakımından dikkate değer olduğunu gösterir. Mizah ve ironi temelinde gelişen ve kullanım açısından çarpıcılık yaratan oksimoron yapılar, kişisel ve nesnel açıdan mizahı yansıtması bakımından kullanım olarak farklılık arz eder.

Gramatikal ve Semantik açıdan oksimoron kavramını ele alan M.Flayih, bu yapıların retorik etkisinden bahseder. Retorik olarak bilinen belâgat sanatı sözün kısa ve etkili anlatımıdır. *Oksimoron yapıların retorik etkisi* başlığı ile Flayih, F. Chuanyu'nun görüşlerine yer verir. M.Flayih, retorik etkiyle ilgili olarak "drawing attention (dikkat çekme) , brevity (özlü söz) , humor (mizah), sarcasm (alaycılık) ve contrast (zıtlık)" kavramları hakkında bilgiler verir:

> 1.Drawing Attention (Dikkat Çekme) :En yaygın şekilde, oksimoronu da içeren tüm edebi sanatlarda yazarlar, tanımladıkları ve dikkat çektikleri sayfa üzerinde yer alan önemli yerleri tanımlamak için fikirler öne sürerler. Eğer yazar, beklenmedik bir yolda

[88] Flayih, a.g.m., s.33

bir şeyi tanımlamayı ele alıyorsa bu durum önem arz etmekte ve bir fikir meydana getirmektedir. [89]

2. Brevity (Özlü Söz) : İki zıt özellik özel bir şey içinde ortakça yer aldığında retorik etki kristalleşir. Zaferli yenilgi bu yapıya örnektir.[90]

3. Humor (Mizah) :Oksimoronlar, ironik bir anlamı inşa etmede kullanılır. Etki, absürd ve eğlenceli fikri ve tüm cümleyi belirlemek için alay ediciliğe sahip dinleyici ya da okuyucuda yüzleşmeye yöneliktir. Bilinmelidir ki, bu saf bir şekilde dinleyici ya da okuyucuda önceden varsayılan ve öznel düşünce çizgisinde, bilinçli olarak kullanılan humor ile aşinadır. Böyle bir düşüncenin örnekleri, yaşayan öksüz yapısını içerir. [91]

4. Sarcasm (Alaycılık) :Oksimoron, özellikle kişisel hisler ve gerçeklik arasında zıtlık olduğunda karşıdaki kişi ile alay etmek ve eleştirmek için kullanılır. Örneğin, fakir milyoner, sade güzellik tamlamaları bu duruma örnektir.[92]

5. Contrast (Zıtlık) : Oksimoron sanılanın aksine, inanç, arzu ya da iddia gibi, birinin diğerinde zıtlık içinde olduğu durumlarda kullanılır. Bir şeylerin nasıl gösterildiğini içeren ironik zıtlıkları üreten biçimler çoğu zaman yanlış anlaşılır. Örneğin, yararlı faydasız; karanlık görünür ifadeleri bu yapılara örnektir. [93]

Çeşitli araştırmacıların (Harris, Fontana ve Chuanyu) görüşlerine başvuran Flayih, beş maddede oksimoron yapıların etkileri üzerinde değerlendirmelerde bulunur. Oksimoron yapıların etkilerini düşündüğümüzde, yukarıda sayılan ve açıklaması yapılan başlıkların isabetli olduğu görülür. Öncelikle birbiri ile çelişki olsun ya da olmasın dolaylı ya da doğrudan oksimoron yapılarını kullanan birey, öncelikle dikkat çekmek ister. Bu dikkat çekmeyi, eser üzerinde vurguladığı mesajları iletmeyi sağlayan sözcükler aracılığıyla gerçekleştirir. Dikkat çekilen konunun fark edilmesi ile okuyucunun ya da dinleyicinin bunun özlü bir söz olduğunu anlaması ile mesajı alan birey bu durum üzerinde düşünür. Düşünme eylemi neticesinde birey, bu tür ifadelerin mizahın ürünü olduğunu, karşıdaki kişiyi eleştirme ya da alaya alma amaçlı olduğunu sezmesi ve zıtlıkları fark edişi ile bu tarz yapıları kullanmanın özel bir dil ve sanat olduğunu görmesi ile sonuçlanır. Bahsettiğimiz bu yorumlar, yukarıda sıralanan ve açıklaması yapılan etkileri yansıtan oksimoron örneklerinde görülür.

---

[89] Flayih, a.g.m., s.34

[90] F.Chuanyu, "Linguistic and Rhetorical Approach to Antonymy in English", Akt. Reja'a M. Flayih, a.g.m, s.35

[91] Flayih, a.g.m., s.35

[92] Flayih, a.g.m., s.35

[93] P.M. Fontana, **Romeo and Juliet: Teacher Resource Guide**, Akt. Reja'a M. Flayih, a.g.m., s.36
P.Harris, **A Handbook of Rhetorical Devices**, Akt. Reja'a M. Flayih, a.g.m., s.36

Flayih, çalışmasının sonuç bölümünde oksimoron yapılar hakkında genel bilgiler verir. Numaralandırılmış her ifade, oksimoron kavramını özetlemesi ve konu ile ilgili araştırma yapanlara yol göstermesi bakımından önemlidir:

> 1.Oksimoron, zıt ya da tutarsız olarak görülen fikirleri meydana getiren iki sözcüğün birleşiminden oluşan yapılardır.
>
> 2. Kasıtlı yani bilinçli kullanımdan doğar.
>
> 3. Kısa ve bağımsızdır.
>
> 4. Vurgu sağlar.
>
> 5. Doğrudan ya da Dolaylı Oksimoron şeklinde esnek zıtlıkların olduğu türlere sahiptir.
>
> 6. En iyi bilinen türü sıfat şeklinde gerçekleşmesidir.
>
> 7. Çeşitli retorik etkilere sahiptir.[94]

Oksimoron sanatı hakkında genel bir özet niteliği taşıyan bu açıklamaları genişletirsek;

1. Oksimoron, birbiriyle çelişkili ya da zıt durumda olan iki yapının birleşiminden doğan ve bu birleşimin ürünü olan yeni bir anlam neticesinde ortaya çıkan durumlardır. Kimi zaman zıt anlamlı yapılardan kimi zaman da "zıt anlamlılığın altanlamlılığı"ndan oluşan yapılar şeklinde de görülmektedir.

2. Oksimoron yapılar, çoğu zaman bilinçli bir kullanımın ürünüdür. Yazarın vurgulamak istedikleri fikir ve düşüncelerin ürünü olan çelişkili ifadeler, bir durumu, kişiyi ve görüşleri eleştirmek, alaya almak amacıyla kullanılması bakımından bilinçli durumlardan oluşur.

3. Oksimoron yapılar, paradoks şeklinde tanımlanan yapılardan farklı olarak kısadır. "Özgürlük köleliktir, acıyı bal eylemek, ölüden diri doğmak, küçük hayallerin büyük adamı" vb. örnekleri dışında "koca cüce, askeri istihbarat" şeklinde kısa ve öz yapılardan oluşmaktadır. Kendi içerisinde bağımlı ancak diğer durumlara karşı müstakil bir durum sergileyen yapılar, bu yönüyle paradoks şeklinde verilen yapılardan farklıdır.

[94] Flayih, a.g.m., s.39

4. Oksimoron yapılar, vurgu sağlar. Yazarın iletmek ve vurgulamak istedikleri düşünceler doğrultusunda metin üzerinde kendini gösteren bu yapılar, vurguyu anlatımı etkili kılma noktasında amaç haline getirir. Belli bir fikre ve kişisel düşünceleri yansıtmak isteyen her birey, birbiri ile çelişkili ya da zıt durumda olan yapıları kullanarak bunu sağlar. Bu duruma uygun en iyi örneği Nihat Genç'in *Edebiyat Dersleri* ve *Modern Çağın Canileri* adlı eserlerinde görürüz:

….Hepinizin Allah belasını vermiş. Nesi halk bunların, nesi halk! Cahil bunlar. **Bilinçli cahil,**..[95]

…Anadolu insanını, mutlu gerginler yapar. **Mutlu gerginlik**, sadece bize has bir birleşim.. [96]

…Ve nasıl gülümser çay bardağı, ne tatlı bir zehir ![97]

Fatih, fetih duygusunu, bozguncu, **yıkıcı neşe**sini, barbar, narasını duyacağı kadar yakın olmalıdır rakip ![98]

Kelimelerimin acı şekeri, yazdıklarımın üniforması, içimde hafif ateşte pişen deliliklerim ta kendisi oldu bu çığlıklar. [99]

Zaten **köle ruhlu bir burjuva**mız var, on yıllar boyu İstanbul festivalini düzenleyen Eczacıbaşı…[100]

Yukarıda örneğini verdiğimiz, "bilinçli cahil, mutlu gerginlik, tatlı bir zehir, yıkıcı neşe, kelimelerimin acı şekeri, köle ruhlu bir burjuva" şeklindeki ifadeler, bir fikre ya da düşünceye vurgu yapmayı sağlayan, o düşünceleri belirgin hale getirmeyi amaçlayan ifadelerdir.

5. Shen, doğrudan ve dolaylı oksimoron yapılarından bahseder. Doğrudan oksimoron şeklindeki yapıların iki zıt ifadenin birleşiminden doğduğunu; dolaylı oksimoron şeklindeki yapıların ise genellikle "zıt anlamlılığın alt anlamlılığı" şeklinde oluştuğunu ifade eder.

6. Oksimoron yapılar, genellikle sıfat ve sıfat tamlaması şeklinde oluşan yapılarca ifade edilir. Ayrıca, oksimoron oluşturacak yapıların "isim+isim, zarf+zarf, zarf+fiil" vb. şeklinde oluştuğu da unutulmamalıdır.

---

[95] Genç, **Edebiyat Dersleri**, Cadde Yayınları, İstanbul 2006, s.15
[96] Genç**, Edebiyat Dersleri**, s.384
[97] Genç, **Edebiyat Dersleri**, s.386
[98] Genç, **Edebiyat Dersler**i, s.521
[99] Genç, **Modern Çağın Canileri**, , s.53
[100] Genç, **Modern Çağın Canileri**, s.193

7. Oksimoron yapılar, belâgat sanatı içerisinde çeşitli etkilere sahiptir. Bunlar, "dikkat çekme, mizah, özlü söz, alaycılık ve zıtlık" gibi durumların okuyucu ya da dinleyici üzerinde etki bırakıp vurgulama, eleştirme ve alaya alma gibi amaçlar doğrultusunda kullanılmasıdır.

2.1.4. Klaus-Uwe Panther ve Linda L. Thornburg

Klaus-Uwe Panther ve Linda L.Thornburg çalışmalarında, oksimoron sanatının leksikal yönü üzerinde değerlendirmelerde bulunur. *Leksikal oksimoronlar* başlığı altında Hollywoodlu aktris Ava Gardner'in oksimoron teşkil eden ifadesi üzerinde dururlar:

> **Özümde sade güzelim**: Bu ifade, kendini aşağılamanın ve basit görmenin güzel bir parçasını oluşturan bir örnektir. Cümle çelişkili olmadığı için bu örnek oksimoron yapıların tipik bir örneği değildir. Özünde ifadesi, metaforiktir ve benlik-ego ile konumlanan bir yapı içinde insan vücudunun kavramsallaşmasına dayalıdır. Yüzeysel, sıfatı da metaforiktir. Fakat farklı semantik yapılara aittir. Bu yapı, duyguların derinliği, karakterin derinliği gibi yapılardan oluşur. [101]

Oksimoron kavramına yönelik olarak sunulan örnek her ne kadar kendi içerisinde bir çarpıcılık ve etkileyicilik taşısa da "çelişkiden yoksun olması ve zıtlığın görünürde gerçekleşmemesi" bu yapıların oksimoron olarak değerlendirilmesini engellemiştir.

Klaus-Uwe Panther ve Linda L. Thornburg, oksimoron sanatının Leksikal yönüne kısa bir giriş yaptıktan sonra oksimoron sanatının leksikal yönde oluşumunu yansıtan yapılardan bahseder. Bu yapılar, metin içerisinde yer alan zıt ifadelerin ürünü olan oksimoron sanatının gramatik açıdan hangi kombinasyonlarla gerçekleştiğini sunması bakımından değerlendirmeler şu şekildedir:

1. İsim+ İsim: Nefretli sevgi ilişkileri
2. Sıfat + Sıfat: Acı-tatlı aşk
3. Sıfat + Zarf: Mutlu can çekişme
4. İsim ….dır / …. –olacak: Özgürlük köleliktir.

[101] Klaus-Uwe Panther, Linda L.Thornburg , "Antonmy İn Language Structure and Use", Cognitive Linguistic Between Universaliry and Variation, Newcastle Upon Tyne, **Cambridge Scholars Publishing** 2012, s.20

5. İsim Tamlaması: Sessizliğin sesi [102]

Yapılan sınıflandırmalar, oksimoron sanatının yapısal olarak ne tür birleşimlerle oluştuğunu göstermesi bakımından önemlidir. Bu sınıflandırmaların önemli sayılmasının nedenleri arasında, bu tür kavramların sadece sıfat tamlaması şeklinde değil yukarıda belirtilen maddeler eşliğinde oluşmasıdır. Sıfat tamlaması dışında isim tamlaması şeklinde de oluşan oksimoronların yanı sıra cümle şeklinde ifadelerin oluşu da dikkat çekicidir.

> Bir açıdan oksimoronlar ile benzerlik gösteren totoloji hipotezlerinden bahsedersek, oksimoronlar konuşma diline özgü kalıpları, sık sık ima etmeye hazır yapılardır. Daha da önemlisi, oksimoronlar, sık sık deneysel temellere sahiptir. Onlar, duygu ve hislerdeki çelişkileri ifade etmek için kullanılan dilbilim araçlardır. "Hayat sahnelenebilen mutlu bir can çekişmedir."şeklinde İngiliz yazar Alec Guiness'den alınan yapıda, oksimoronlarun basmakalıplara sık sık başvurduğu görülmektedir. Mutlu can çekişme örneğinde yazar, etki-sebep ilişkisi ile fiziksel ve mental acının, yaratıcı eseri olan memnuniyet ve hazla çarpışarak zıtlık oluşturduğunu belirtir. [103]

Oksimoronların genel bir tanımından bahseden Klaus-Uwe Panther ve Linda L. Thornburg, oksimoron kavramların duygu ve düşüncedeki çelişkileri yansıtmada etkin olduğunu, verilen örnek dâhilinde yaşanılan zıtlıkların oksimoron yapılar oluştuğundan bahseder. Gücünü hayat karşısında yaşadığımız zorluklardan alan oksimoron sanatı, hayatın içerisinde var olan zıtlıkların ruhumuza sirayet ettiği bir çelişkiler yumağı olarak görülmektedir. Günlük konuşma dilini imha ederek hayatın karmaşıklığının yansıtıldığı bu ifadeler, çarpıcı bir şekilde oluşturularak dile getirilir.

2.1.5. Victor F. Petrenko ve Evgeniya A. Korotchenko

Oksimoron, sadece sözlü ve yazılı iletişimde kullanılan edebi bir sanat değildir. Oksimoron sanatı, edebiyat başta olmak üzere, basın dilinde, politikada ve resim sanatında kullanım bulan ifadeler topluluğudur. Oksimoronun edebiyat dışındaki alanlarından biri de resim sanatında, zıt kavramların bir arada kullanılarak gerek mizah gerek ironi yönünden mesajlar taşımasıdır.

Victor F. Petrenko ve Evgeniya A. Korotchenko, sanat kavramı içerisinde yer alan imajlar hakkında açıklamalarda bulunur. Bu açıklamalar, resim sanatı içerisinde yer alan oksimoron kavramına yönelik değerlendirmelere hazırlık yapar:

---

[102] Klaus-Uwe Panther, Linda L.Thornburg, a.g.m., s.20
[103] Klaus-Uwe Panther, Linda L.Thornburg, a.g.m., s.20-21

> Edebiyat ve resim sanatı, geleneksel olarak iki farklı sanat türü olarak görülmesine rağmen resim, kavram ve bir sözcük arasındaki ayrım oldukça gelenekseldir. Sanatçılar, kendi şahsi algılarının kopyalarını eserlerinde ele almazlar. Onlar, insan doğası ve onun evrendeki yeri üzerinde izlenimlerini yansıtır. [104]

Sanatın hangi alanı olursa olsun, sanatını icra eden bireyler, eserlerinde genel olarak insan varlığı ve onun evrendeki yeri hakkında değerlendirmelerde bulunur. Bu değerlendirmeler, her ne kadar kişisel görünse de insan gerçeğini yansıtması bakımından önemlidir. Sanatın kaynağının insan ve insan gerçeği olduğu noktasında açıklamaların yer aldığı bu değerlendirmeler, sanatın merkezinde yer alan insanın önemine işaret ederek sanat eserinin öznesinin "insan" oluşuna dikkat çekmektedir.

Victor F. Petrenko ve Evgeniya A. Korotchenko, sanatın oluşumunu sağlayan hayallerin ve fantezilerin nasıl oluştuğuna dair açıklamalarda bulunur:

> Fantezi ya da hafıza imajları gibi kavramlar, fiziksel uyarıcı olmadan hayal vasıtasıyla bireyin zihninde ve aklında görülür. İmajdan kavrama geçiş pozisyonu, psikoloji içerisinde yeterince çalışılmamıştır. Psikolojinin bu alanı neredeyse bilinmemesine rağmen buluşsal yaklaşım temelli araştırmalar, holografik bilinç hali ve hafıza modellerine dayalıdır. [105]

Hayal olarak bildiğimiz kavram, zihinde var olan herhangi bir psikolojik uyarıcının tesiri olmadan gerçekleşen psikolojik durumların kendini sanatsal ürünlerde gerçekleştirmesine dayanan dışavurumlardır. "Gözle görülemeyen materyallerin olduğu kavramlar, bir kanaviçe üzerine sanatçılar tarafından işlenir. Bir müzisyenin bestesinde kullandığı sessiz piyano, bir ressamın fırça kullanmadan aklında olanları tasarlaması ve bunları gerçekleştirmesi" [106] şeklindeki açıklama, bir sanat eserinin oluşum aşamasının hangi şartlar altında gerçekleştiğine dair zihinde tasarlanan kavramların usta bir el tarafından kanaviçeye işlenmesi şeklinde sanatın doğuşuna kaynaklık eden yönleri anlatması bakımından önemlidir. Zihinde tasarlanan imajların gerçekleşmesi sonucu ortaya çıkan yapı sanat adını verdiğimiz türdür.

Başta edebiyat olmak üzere anlatımı etkili kılmak için birbiri ile çelişkili kavramların bir arada kullanılmasından doğan oksimoron, resim sanatında da görülen örneklere sahiptir. Victor F.Petrenko ve Evgeniya A. Korotchenko, oksimoron sanatı

---

[104] Victor F. Petrenko, Evgeniya A. Korotchenko, "Metaphor As A Basıc Mechaism Of Art(Painting), Psychology İn Russia: **State of Art**, C.5, 2012, s. 549

[105] Victor F. Petrenko, Evgeniya A.Korotchenko, a.g.m , s.549

[106] Victor F. Petrenko, Evgeniya A.Korotchenko, a.g.m., s.549

hakkında "yeni bir semantik yapı ile sonuçlanan zıt tanımların birleştiği kavramlardır. Bu yapılar, kasıtlı olarak çeşitli fikirlerin birleşiminden meydana gelir."[107] şeklinde açıklamalarda bulunur. Burada dikkat çeken oksimoron yapıların iki zıt ifadeden oluşarak yeni bir semantik yapıya bürünüp farklı kullanımlara ulaşmalarıdır. İki zıt kavramın birleşerek yeni bir kavram oluşturmasına en iyi örneği, Anadolu'da kertenkele anlamına gelen "horozabla"[108] sözcüğünde görürüz. Horoz, cinsiyet kategorisi olarak erillik belirtirken; abla dişilik kategorisi içerisinde değerlendirilir. Bu yapıdaki bir oksimoron, artık yeni bir semantik yapıyı doğurarak dilin söz varlığı içerisinde kendine yer bulmuştur.

Oksimorun sanatının oluşumu ve sınırları noktasında Victor F. Petrenko ve Evgeniya A. Korotchenko şu değerlendirmelerde bulunur:

> Oksimoron, kavram ya da objenin beklenmedik birleşimine dayalıdır. Mantıksal olarak aynı zamanda tutarsız bir nesneyi ele aldığımızda, bilinçlilik mekanizması, tutarlı birlikler içine onları birbirine bağlayan çabalar neticesinde olur. Bilinçlilik, tutarsızlığı dışlayan çabalardır.[109]

Bu açıklamalar, oksimoron sanatının beklenmedik oluşumlar neticesinde oluştuğunu ve bilinç halinin bu tutarsızlıkları dışlama eğiliminde olduğunu gösterir.

> Sovyet Dönemi fıkralarıyla ilgili oksimoron örneği verirsek, Lenin'in doğum gününü anmak için çeşitli yarışmalar yapılmış ve girişimler görülmüştür. Bir mobilya fabrikası " Lenin Bizimle" sloganı ile krallara yaraşır yataklar üretti. Bir hamam ve çamaşır firması, "Lenin'in ayak izlerini takip edelim" vecizesi ile ses getirdi. Bir saat fabrikası, guguklu saat üretti. Bu saatin özelliği, saat 12'de zırhlı bir araçta Lenin'in ince figürü ile bu saat yuvasından çıkarak özel bir jest yaratarak ve "coo-coo" şeklinde ötmesiydi. [110]

Görüldüğü üzere, politika dünyasında tanınan bir ismin nesnelerde vücut bularak halk arasında yaygınlaşması, oksimoron denilen sanatın ne derece hayatın içinde olduğunu göstermesi bakımından önemlidir. Bu örneklerde verilmek istenen mesaj, eleştiri odaklıdır. "Kutsal ve kutsal olmayan birleşmeler" şeklinde sunulan örnekler, oksimoron yapıların mesajı iletme açısından ne derece etkili olduğunu göstermesi bakımından önemlidir.

---

[107] Victor F. Petrenko, Evgeniya A.Korotchenko, a.g.m., s.550
[108] Ahmet Güngör, a.g.m., s.103
[109] Victor F. Petrenko, Evgeniya A.Korotchenko, a.g.m., s.550
[110] Victor F. Petrenko, Evgeniya A.Korotchenko, a.g.m., s.550

> Fizikte olduğu gibi, iki zıt parçanın birleşiminin olduğu bir oksimoronda tutarsız imajların birleşimi, enerjinin salınımına eşlik eden kısımların yok olmasına neden olur. Büyük Liderin Hayali (Lenin) şeklindeki kutsal birleşmeler ile guguklu saat gibi kutsallık değeri taşımayan birleşmeler, çok sayıda çelişkili duyguyu harekete geçirdi ve duygusal olarak önemli nesnelerin başlangıçtaki enerjilerini azalttı. Açıkçası, bu durum karnaval kültürü ve eleştiride evrensel bir mesajdır. Azaltılan enerji ile ortaya çıkan evrensel mesajlar elbetteki kutsal şeylere saygısızlık anlamı taşımaz. Ortaçağ İspanyasında karnaval boyunca kiliseye devamlı gidip gelenler, psikopos parodisi yaptılar. Kaba şakalar ile toplumun yüksek kesimi ile alay eden şakalarda bulundular. Katolik İspanyası'nda oyuncak rahip kolaylıkla alınırdı. Papaz, oyuncağın arka tuşuna bastığında koca bir penis ortaya çıkardı.[111]

Karnaval zamanları özellikle herkesin eğlenmek konusunda özgür ve sınırsız olduğu bu ortamda sıradan bir halk tabakası içinde yaşayan bireyin, toplumun yüksek tabakaları ile istediğince alay geçebildiği "papaz ve penis" örneğinde görülmektedir. Hristiyanlık açısından bir değer olarak kabul edilen papazın bir oyuncağa ilham olması ve papaz ile çelişen bir durumun nesneler yoluyla ifade edilmesi oksimoron türüne görsel açıdan katkı sunan durumlardandır.

Victor F. Petrenko ve Evgeniya A.Korotchenko, resim sanatına yönelik oksimoron örneği olarak Goya'nın *"*Aynada Yaşlı Bir Kadın Görünümü" tablosunu gösterir:

> Diğer bir oksimoron örneği, Goya'nın Bir Aynada Yaşlı Bir Kadın Görünümü adlı resmidir. Resim, eleştirisel bir ironiye sahiptir. Oldukça yaşlı olan bu kadın, makyaj yaparak tıpkı kur yapma yaşında olan genç kız edalarında gülen bir yüze sahiptir. Elbise, aksesuarlar ve saç stili yaşına ve yüzüne uygun değildir. Garip abartının yoğun olduğu böyle bir portre, bir yandan derin bir psikolojik yön teşkil ederken bir yandan da humor yani mizah eğilimi taşımaktadır. [112]

Goya'nın "Aynada Yaşlı Bir Kadın Görünümü" adlı tablosu *resimsel oksimoron*a örnektir. Norman Y.Teng ve Sewen Sun tarafından *resimsel oksimoron* olarak adlandırılan bu görsel öğeler, oksimoron yapıları yansıtması bakımından önemlidir.

> Resimsel oksimoron -pictorial oxymoron: fotoğrafta, resimde ya da herhangi bir görsel iletişim ortamında birbiriyle çelişen zıt anlamlı iki kavramın bir arada kullanılarak mesaja dair vurgunun güçlendirilmesi anlamına gelmektedir. Farklılıklardan hareket ederek benzerlikleri vurgulamayı amaçlayan Benetton reklamları, görsel simgeler aracılığıyla bir araya geldiklerinde uyumsuzluk ve tutarsızlık arz eden özellikleri kullanarak anlama dikkat çekmeyi başarmıştır. Bu bağlamda birbirine kelepçelenmiş biri siyah biri beyaz ırka ait iki el resminin kullanıldığı ya da bir rahip ile rahibenin öpüşürken gösterildiği Benetton reklamlarında, zıtlıklar kavramsal ve görsel bir denge oluşturan bir şekilde ele alınarak arzulanan anlam başarıyla

[111] Victor F. Petrenko, Evgeniya A.Korotchenko, a.g.m., s.550
[112] Victor F. Petrenko, Evgeniya A. Korotchenko, a.g.m., s.551

> yaratılmıştır. Siyah ve beyaz iki elin birbirine kelepçeyle bağlı olduğu fotoğraf, çağcıl toplumda hâlâ devam eden ırkçı eğilimlere tepki niteliği taşımakta ve 'farklılıklara rağmen dünya üzerinde hepimiz birbirimize bağlıyız, hepimiz bir'iz' mesajını insanlara aktarmaktadır. Rahip ve rahibeyi birbirlerini öperken gösteren fotoğraf ise, masumiyet ve seks kavramlarının zıtlığından hareket ederek dinsel kurallar gereği Hıristiyan ruhban sınıfına yasak olan bir olguyu tartışmaya açmıştır. [113]

Sevişen Rahip ve Rahibe resminde, hristiyanlık açısından kutsal görevleri olan rahibenin bir erkekle sevişmesi ya da böyle bir görüntü vermesi oksimoron bir durumdur. Rahibenin böyle bir resim içerisinde görüntüleniyor olması çelişki ve tutarsızlığı yansıtması bakımından toplumsal düzene ve mantığa aykırılık sunmaktadır. Görüldüğü üzere, yazılı ve görsel olmak üzere reklamcılıkta kullanılan oksimoron örneklerinin son derece çarpıcı, hayret verici ve şaşkınlık uyandıran nitelikte olması oksimoron sanatının hayatın içinde ne derece etkili olduğunu göstermesi bakımından önemlidir. *Resimsel oksimoron* genel olarak farklılıklardan hareket ederek benzerlikleri vurgulamayı amaçlayan bir tür olarak günlük hayatta sıklıkla tercih edilen bir sanattır.

2.1.6. René Girard

René Girard, oksimoron sanatını *Romeo* ve *Juliet* bağlamında değerlendirir. *Romeo* ve *Juliet* adlı eserden hareketle, oksimoron sanatının hangi durumlar eşliğinde ortaya çıktığını gösterir. Girard, bu çalışmasında Juliet'in kullandığı dilden hareketle, oksimoron sanatına değinir ve değindiği noktalar arasında örneklere yer vererek kavramı açıklamaya yönelir.

Girard, oksimoron sanatı için "elbette ki, en kayda değer konuşma biçimi oksimorondur. Oksimoron, aşkın ve nefretin üstünde olan zevk ve acı; neşe ve keder gibi iki zıt duygunun birleşiminden oluşur."[114] şeklinde bir tanımlamada bulunur. Girard, oksimoron sanatının tanımını yaptıktan sonra Avrupa'da kavrama yönelik algıları yansıtır. Oksimoronun ve şiirin kısa tarihçesini sunan yazar, bu zıtlıkların şiirin konu alanına giren durumlar olduğundan bahseder:

> Bildiğimiz gibi, Modern Avrupa'nın ilk aşk şiirleri, yoğun nefret ve düşmanlık sözleri ile tutkulu aşkı anlatan birbiri ile güçlü bir ilişki içinde etkiye sahip eserlerde görülür. 20.yüzyıl eleştirmenleri, genelde Oksimoron kavramından rahatsız olmuşlardır ve onu yansıtan asıl sebebin iç çelişkiler olduğunu düşünmüşler. Zıtlıklar, sebepsiz

[113] Emet Gürel, Uğur Bakır, a.g.e., s.19-20
[114] Girard, a.g.m., s.44

> olarak görülen tek bir konuşma içinde toplanmış ve tutarsız tanımlar olarak adlandırılmıştır. Oksimoronlara sahip edebi bir eser, hakiki yüceliğe ulaşmak için mantıksız ve tutarsız bir durum olarak görülmüştür. Eski Hümanist Eleştirmenler, Oksimoronu Romeo ve Juliet durumunda genç bir şairin zaafı şeklinde rahata düşkünlüğünü bir kusur olarak görmüşlerdir. [115]

Giriş bölümü'nde oksimoron sanatına yönelik olarak bahsettiğimiz durumlardan biri de birbiriyle çelişkili görünen sözcüklerin birlikte kullanımdan doğan oksimoron yapıların çoğu eleştirmence genç şairlerin kullanmış oldukları şiirsel ifadeler olarak görülüp küçümsenmesiydi. Modern Avrupa içinde bile, zıt kavramlardan doğan anlatıları, aydınların sanatsal değer olarak görmemesi oksimoron sanatının arka planda kalmasına neden olmuştur. Eski Hümanist eleştirmenlerin, Shakespeare gibi usta bir şairi genç bir şair edasında değerlendirip kullanmış olduğu ifadeleri bir kusur olarak görmeleri, yukarıda verilen durumları yansıtması bakımından çarpıcıdır.

> Romeo ve Juliet durumunda bu olayın neden önemli olarak görülmesinin sebeplerinden biri, yazarın oyunlarında gerçek aşkın belirginliğidir. Yaşanılan dönemin gerçekten romantik bir ruha sahip olması önemlidir. Onlar, gerçek aşkı insan kalbinin en yüce duygusu olarak kabul etti. Çoğu iyimser, Shakspeare'in tiyatrolarında çok az değerliliğin olduğunu tahmin etmesine rağmen, Romeo ve Juliet, onların gözünde büyük bir öneme sahiptir. Romeo ve Juliet, sahip olunan roller için en iyi aday olarak görülür. Böylece bu oyuna olan heves, şairin sorgulanmayan şaheseri ile yansıtılır. Eserdeki ana engel, oyunda oksimoronların aşırı bolluğudur. Oksimoronların en yoğun şekilde ortaya çıkışını sağlayan karakter Juliet'tir ve Juliet'in olaylara karşı tepkisi eserde oksimoronları oluşturur. [116]

Girard, *Romeo ve Juliet* bağlamında oksimoron yapıların ortaya çıkışı noktasında değerlendirmelerde bulunur. Eserde, "güzel zalim" ya da "melek yüzlü şeytan" örnekleri bu ifadelerin göstergesidir. Juliet, Romeo için bu ifadeleri kullanır. Bu ifadeleri kullanma sebebi, Romeo'nun Tybalt'ı öldürmesi ve Juliet'in aşkına nefretin eklenmesi ile gerçekleşir.

> Bunlar düşünüldüğünde, bu oksimoronlar çok az anlama sahiptir. Örneğin, melekyüzlü şeytan ifadesinde, melek ve şeytan taban tabana zıt olan kelimelerdir ve eleştirmenlerce absürd görülen iki sözcüğün ilişkilendirilmesidir. Eğer Juliet, Romeo'yu şeytan olarak görseydi aynı şekilde ona hitap edişi şeytan şeklinde olacaktı. Yine aynı şekilde Juliet, Romeo'yu melek olarak görseydi ona melek sözcüğü ile seslenecekti. Kafa karıştırmak için bu taban tabana zıt iki yapının bir arada kullanılması ve Romeo'nun melek yüzlü şeytan olarak değerlendirilmesi terim açısından bir çelişkiyi barındırır. [117]

[115] Girard, a.g.m., s.44-45
[116] Girard, a.g.m., s.45
[117] Girard, a.g.m., s.46

Juliet'in zıt ifadelerle tanımladığı kişi, ileride aşkının ve nefretinin sahibi olacak Romeo'dur. Romeo, bir yandan Juliet'e duyduğu aşk ile ulaşamadığı kadının aşkı ile "melek" olarak ifade edilirken, kuzeni Tybalt'ı öldürmesi onun saflığını şeytanlığa sürükleyecek bir duruma yol açmıştır. Girard, bu ifadeler hakkında sahip olduğu görüşleri açıklamaya devam eder:

> Oksimoronlara karşı bu durum geleneksel bir sebeptir. Bu çok sade bir hayat içinde bile yanlış olarak açıklanmıştır. Zıt etkilere karşı üzücü durumlar, kaosla sonuçlanan ve diğerini etkileyerek hızlıca gerçekleşir. Juliet, bir adama âşık olmuş ve bu adamı katil olarak kabul etmelidir. Çünkü o kuzenini öldürmüştür. Eski nefret, böyle bir yolda zıtlığı yansıtma adına yeni sevgili ile savaş içindedir.[118]

Görüldüğü üzere, nefret ve aşk arasında sıkışıp kalan Juliet'in kendi içinde yaşamış olduğu tezat, kullanmış olduğu ifadelere de yansımıştır. Bu durumdan hareketle, oksimoron sanatı için "hayattaki tezatlığın birlikteliği" şeklinde bir ifadede bulunabiliriz. Juliet'ten hareketle, Girard eserdeki rollerin tezatlık içinde olup olmadıklarından yaşanılan tezatı nasıl yaşadıklarını şöyle belirtir:

> Gerçek sebep, oksimoronun iç tutarlığı olmayıp başvurulan karakterin kaotik durumunun nasıl olduğudur. Bir âşık olarak Juliet, bir yandan aşkı için Romeo'ya dua ederken diğer yandan Tybalt'ın kuzeni olarak ona beddua eder. Juliet'in yaşamış olduğu durum bizzat oksimorondur.[119]

Girard, burada Juliet'in yaşamış olduğu iki zıt durumdan bahseder. "Melek yüzlü şeytan" şeklindeki oksimoron ifadeler kullanan Juliet'in ruh hali, dua ve beddua sözlerini yansıtan ifadeleriyle gözler önüne serilmiş olur.

> Oksimoronlara olan bakışım gerçekten sağduyulu şekildedir. Çünkü bu bir planı, üzerinde düşünülmeyi talep eder. Fakat buradaki konu, tüm öykü değildir. Bu, Juliet'in tiradı vasıtasıyla yapılan izlenimlerden oluşan bir durum değildir. Oksimoronlar, sayısız şekilde metinde yer alır. Onların çoğu, Shakspeare'in diğer eserlerinde de görünür. Yazar, bunları ironi amacı ile bazı kasıtlı paradokslara başvurarak göstermiştir. [120]

Girard'ın ironi amacı ile kullanmış olduğu bu yapılar, başkarakterin yaşamış olduğu kaosu yansıtması bakımından önemlidir. Girard'ın, Juliet'in yaşamış olduğu ruhsal çelişkilerden hareketle, oksimoronun nasıl bir kullanım içerisinde hangi tür zıtlıklarla oluştuğunu göstermesi bakımından sunduğu değerlendirmeler değerlidir.

---

[118] Girard, a.g.m., s.46
[119] Girard, a.g.m., s.46
[120] Girard, a.g.m., s.46

> Tybalt'in ölümünden önce Juliet, Romeo'yu şeytan olarak değil bir melek olarak görür. Melek yüzlü şeytan şeklindeki oksimoronda, melek sözcüğü varlığını hala sürdürmekte olup itici bir sözcük olan şeytan sözcüğü ile ilişki içerisindedir. Prensip olarak, gerçek aşkın dili tamamen pozitif düşüncelerden oluşmaktadır. Bu pozitif sözcükler genellikle övgü, hayranlık gibi etkileyici sözcüklerden oluşur. Oksimoronlar, utanç, korku, nefret ve şeytan gibi beğenilmeyen çok sayıda zıt sözcükten oluşur. Bu tip birleşim, Romeo için Julietin hissettiği hevesin zayıflaması ile sonuçlanır. Var olan aşkın üzerine nefret eklendiğinde sonuç, bir artıştansa önceki erotik gerginliğin zayıflaması, azalması ve eksilmesi şeklinde olur. Sıcak ve soğuğun karışımı, ılık bir arzu üretir. [121]

Girard, bu ifadeler eşliğinde oksimoron olarak ifade edilen yapıların taban tabana zıt sözcüklerden oluşacağını, Romeo ve Juliet bağlamında bu yapıların nefret ile birleşerek gün yüzüne çıktığını belirtir. Bir yanda Romeo'ya aşkı için dualar okuyan Juliet'in diğer yandan ona beddualar okuması, "güzel zalim" şeklinde bir oksimoronun kullanılacağının habercisidir.

> Erotik kıskançlığın dili olup, yakılan bir ağıt değildir. Bu durum sadece Shakspeare'de değil, Rönesans çağı şairlerinde görülen bir özelliktir. Shakspeare, bunun farkındadır ve Juliet'in tiradları da bu etkiyi yansıtmaktadır. Büyük tirad, bir kadının çılgınca etkilenmelerini taşır ve adeta Romeo ile takıntılı hale gelen bir bayanın ifadelerinin toplamı [122]

Yazarın bahsetmiş olduğu ifadeler, oksimoron sanatının erotik bir dilin ürünü olduğu ve çoğu zaman çaresizlik olarak görülen durumdan oluşmasıdır. Rönesans çağı Avrupasına hâkim olan bu sanat, ılık bir arzunun ürünü olarak eserlerde kendini gösterir. Bu oksimoron kavramlar, kendini en iyi şekilde Juliet de hissettirir. Juliet'in yaşamış olduğu durumlar, bu ifadeler ile anlatılagelmiştir.

Girard, Juliet'in ruh hali neticesinde görülen oksimoronlar hakkında şu görüşlere yer vererek bunun ne derece histerili bir durum olup olmadığını tartışır. "Juliet, kıskançlık için mantıklı ve nesnel sebeplere sahip değildir. Oldukça yetenekli bir yazar olan Shakspeare, sevgi olayı ile başardığı mutluluktansa hayal kırıklığına uzanan güçlü arzuları yansıtamaz." [123] Shakspeare'in sevgi olayındansa hayal kırıklığına uzanan düzlemde bu mutluluğu fark edemeyişi görülür. Şair, sevgi olayı neticesinde olası birleşmeyle ortaya çıkacak mutluluğu yansıtmak yerine umutsuzluk ve hayal kırıklıklarından oluşan anlatım tarzı ile metni oluşturmuştur. W.Shakspeare,

[121] Girard, a.g.m., s.47
[122] Girard, a.g.m., s.48
[123] Girard, a.g.m., s.48

sevgi gibi bir kavramın kutsallığını yansıtma yerine ılık arzularla kaynayan cinsellik ve aşk kavramlarını melankolik durumlara tercih etmiştir.

Oksimoron kavramının algılanışı ve hitap ettiği kitleye yönelik olarak Girard, şu değerlendirmelerde bulunur:

> Modern edebiyatın ilk aristokrat yazarlarında geniş ölçüde oksimoron kullanımı onların iddia ettiği gibi, ciddi eleştirilerin olduğu yüzeysel bir moda değildir. Bu, dünya içinde gerçekten erotik aşkların olduğu durumu ile temellenebilir. Böyle bir dünyada, eğitimli halk, aşk ve nefret, dargınlık ve barışıklık gibi birlikte zıt kullanılan sözcükleri kullanma biçimi ile daha güçlü tutkulara uyum sağlayabilirler. Bu salon hayatına ve bitmek bilmez şehir yaşamına uyumdan ileri gelir.[124]

Girard, oksimoron kavramına yönelik olarak *eğitimli kişilerin anlayabileceği bir dil* şeklinde bir ifadede bulunur. Kendini eğiten ve kendi bireysel kimliğini ortaya koymuş olan halk, zıt kavramların bulunduğu ifadelere kolaylıkla uyum sağlayabilir. Oksimoron yapılar kullanmanın bir moda olduğunu belirten yazar, düz bir dilden ziyade duygu derinliğine sahip anlatımların zıtlıkla daha iyi görüleceğini ve bu durumun dönemin şairleri tarafından sıklıkla kullanıldığını belirtmektedir.

Yaşlı bir hemşireden bahseden Girard, oksimoron hakkında şu değerlendirmelerde bulunarak bu tür kullanımların eğitimsiz kişilerce zor anlaşıldığını ve çoğu zaman yanlış anlaşıldığını savunur:

> Bu basit kadın, oksimoronun tuhaf mantığını anlayamaz. O, büyük tiradı ortak anlama yükler ve onu yanlış anlar. Juliet'in Romeo'ya sıradan övgüsüne eklenen nefret göz önüne alındığında, o normal olarak sevginin yerine nefretin geçtiğini düşünür. Juliet, kusursuz şekilde hemşirenin yanlışını anlar. Juliet'in hemşireye karşı öfkesi, şiirin karakteristik özelliğidir. Eğitilmemiş bir halkın en ince noktada algıladığı yanlışlık oksimoron olarak görülmez [125]

Bu parçanın geneli, eğitimli ve eğitimsiz bireylerin birbiriyle zıtlık içerisinde olan kavramların birlikte kullanımı ile doğan oksimoron yapıları algılayıp algılayamadıkları üzerinedir.

Girard, son olarak oksimoron kavramının tam olarak ne olduğu üzerine değerlendirme yapar. Yaptığı bu değerlendirme, tiradtan alınan dört satırlık parça aracılığı ile oksimoron olarak görünen yapıların ancak metaforlar yolu ile

[124] Girard, a.g.m., s.50
[125] Girard, a.g.m., s.52

gerçekleşeceğini belirtir. Metafor olmadan var olan bu ifadeler, oksimoron niteliği taşımaz.

> Bu dört satır, aynı ölçekte analiz ettiğim büyük tirat olarak aynı prensibe dayalıdır. Her ifade, bir oksimoron olarak görünür. Bir oksimoron gibi seslenir, bir oksimoron gibi fonksiyona sahiptir, ancak bir oksimoron değildir. Çünkü var olan şey, metaforik değildir. Bu saf bir şekilde yürekten gelen saf ve temiz duygulardır. Juliet'in dili şiddet içermesine rağmen, Romeo ile arasındaki ilişki saf bir şekilde kar gibi temiz görünür. Romeo ve Juliet'in oksimoronik stili sevgi olayının ve bazı kasıtlı güldürü etkiler kadar şiirsel mucize yaratan kan davasının atıklarıdır.[126]

Görüldüğü üzere, oksimoron sanatının var olabilmesi için metaforların olması gerektiğinden bahseden Girard, eserde oksimoron olarak görünen ve aynı fonksiyona sahip ifadelerin eksik olduğu noktasında görüşler bildirir. Yazarın sunduğu dörtlükteki ifadelerin ilk bakışta oksimoron olarak algılanışı söz konusudur. Ancak, oksimoronun oluşması için gerekli olan metafor sanatından yoksun olan bu ifadeler, sanılanın aksine oksimoron olarak değerlendirilemez.

2.1.7. Klaus Krippendorff

Klaus Krippendorff, oksimoron sanatının genel bir tanımından bahseder. Oksimoron sanatının temelinde var olan "sivri aptallığı" yansıtan örnekler vererek konu ile kısa bilgiler sunar. Oksimoron sanatının dilbilimdeki kullanımın yanı sıra hayatın içinde var olan bir dil olduğu noktasında açıklamalarda bulunan Krippendorff, bu açıklamaları "Neden Oksimoron?" sorusu ile yanıtlayarak oksimoron kavramına yönelik olarak şu açıklamalarda bulunur:

> İki çelişkili terimin birleşiminden oluşan konuşma biçimine oksimoron denir. Oksimoron sözcüğü, Yunanca kökenlidir. Bu sözcük, oxy "keskin" ve "moron" aptallık sözcüklerinin birleşiminden oluşur. Bu yüzden, oksimoron terimsel olarak içerisinde sadece bir zıtlığı taşımaz. Oksimoronlar, iş tatili, davetsiz misafir örneklerinde görüldüğü gibi retorik etkiyi yansıtmak için kullanılan bir sanattır. Onlar, aynı farklılık, orijinal kopya ve aşırı derece orta örneklerinde görüldüğü gibi, kavramsal şapşallık'tan kaynaklanabilir. Oksimoronlar, mirasyedi, hakiki gerçeklik ve yapay zekâ örneklerinde olduğu gibi çelişkili kısımlarının anlamı fark edilmediğinde bu yapıların oksimoron olduğu anlaşılamaz. Bu tür çelişkiler, üstün bir kavrama yansıtan bir terimle kullanılarak çözülür. Örneğin, tarafsız fikir ifadesi, seçenek türüdür. Doğru tahmin, bir tahmin türüdür ve yorum yok şeklindeki ifade, bir yorum olarak düşünülemez. Oksimoronlar, sadece dilbilimsel tuhaflık değildir. Sözcükler, dünyada varlığını devam

[126] Girard, a.g.m., s.53

ettiren bağımsız kimselerden farklıdır. Onlar, kullanıcıların algısına ve doğrudan onların eylemine göre şekillenir. [127]

Krippendorff'un açıklamalarından hareketle, oksimoron sanatına yönelik olarak tespit edebildiğimiz beş önemli madde söz konusudur. Bu beş madde, yazarın yapmış olduğu açıklamaların açılımı niteliğindedir. Bu maddeler, *retorik etki, kavramsal şapşallık, oksimoron yapıların fark edilemeyişi, çelişkili durumların anlaşılması adına terimler kullanma* ve *oksimoron kavramların anlaşılma noktasında alınan eğitimin etkisi* şeklindedir.

1.Retorik etki: Batı dünyasının retorik, Doğu dünyasının belâgat dediği bu sanat, kısa ve etkili söz söyleme sanatıdır. Sözü etkili ve hedefe doğru sürükleme amacında olan bireyler sık sık düşündüklerini, sevinçlerini, öfkelerini ve anlatmak istediklerini etkili bir yöntemle yansıtmak için bu sanata ve bu sanatın alt başlıkları olan (metafor, istiare, tezat vb.) ifadeler topluluğuna başvurur. Teknolojik gelişmeler ile çağ atlayan insanoğlunun günlük hayatın karmaşıklığı içerisinde, insanın çaresizliğini, yalnızlığını ve bireyin kendisine ve iletişimde olduğu kesimlere yönelik öfkesini yansıtan durumlarda özellikle edebi eserlerde şair ve yazarların kullanmış olduğu ifadeler, anlatımı etkili kılan sanatlar aracılığıyla gerçekleşmektedir. Retorik etki, eğitimli bireylerde etkisini yoğun bir şekilde gösterir. Hayatın güncelliği ve geçmişin değerlerinden beslenen bireyin kullanmış olduğu ifadeler, çoğu zaman sanatlı bir özellik göstererek anlatımı etkili kılma noktasında son derece başarılı olmuştur. Girard, oksimoron sanatına yönelik olarak "eğitimli kişilerin anlayabileceği bir dil"[128] şeklinde bir ifadede bulunur. "Kendini eğiten ve kendi bireysel kimliğini ortaya koymuş olan halk, zıt kavramların bulunduğu ifadelere kolaylıkla uyum sağlayabilir."[129] şeklinde bir açıklama sanatın eğitimli bireylerce kullanımına işaret etmektedir.

2. Kavramsal Şapşallık: Bu madde, oksimoron sanatının özünde var olan "sivri aptallık" doğrultusundadır. "Orijinal kopya, namuslu fahişe, korkusuz korkak" şeklindeki oksimoron örnekleri çarpıcıdır. Bireyin ağzından bu ifadeleri duyduğumuzda normal olarak hepimizde "nasıl yani? ne demek istedi?" şeklinde

[127] Klaus Krippendorff, "Design Research, An Oxymoron", **Boards of İnternational Research in Design Essay and Selected Porgects,** Edited by Ralf Michel, Zürih: Birkhäuser Verlag, 2007, s.1
[128] Girard, a.g.m., s.50
[129] Girard, a.g.m., s.50

sorular belirginleşir. Belirginleşen bu sorular, zihnimizi işgal eder ve bu kavramlar üzerine düşünmeye başlarız. Düşündüğümüz bu kavramların kullanım amacını ve asıl anlatılmak isteneni bulma noktasında, bulanan zihnimiz bir çıkmazın içinde olur. Bu çıkmazın içinde söylenen ifadenin ne demek olduğunu anlıyorsak, kullanılan ifade başarıya ulaşmıştır. Ancak söylenen söz ya da ifadeler anlaşılmamışsa oksimoron olarak görülen yapılar fark edilmez ve başarı ile yansıtılmaz. Bu durum, zihinde bir aptallık ya da şapşallık durumu uyandırır.

3. Oksimoron Yapıların Fark Edilmeyişi: Oksimoron yapılar, "tatlı sert futbol, korkusuz korkak, mülayim sert vb." gibi belirgin zıtlıklardan oluştuğu zaman varlıkları kolayca anlaşılır. Bu yapılar, hemen anlaşılmasa da üzerinde düşünüldüğünde kolayca anlaşılır. Ancak, çoğu zaman kullanılan oksimoron yapıların kapalılığı göz önüne alınırsa, kolayca fark edilemeyen oksimoronların da olduğu görülür. Bu fark edilemeyen oksimoronlar, çoğu zaman sözün etkili kullanımı noktasında bulanıklığa yol açarak soru işareti olarak zihinlerde yer alır ve amacına ulaşmayan bir doğrultuda, yapıların saçma ve aptalca bir durumda olduğu görülür. Yukarıda bahsedilen durumla paralellik gösteren bu madde, oksimoron sanatının belki de temel taşlarından biridir. Okuyucu ya da dinleyici tarafından anlaşılan oksimoron hakkında ne kadar söz söylenecekse, aynı zamanda okuyucu ya da dinleyici tarafından anlaşılmayan ifadeler üzerine bu derece söz söylenmeyecektir.

4.Çelişkili Durumların Anlaşılması Adına Terimler Kullanma: "Mirasyedi ve yapay zekâ" örneklerini veren Krippendorff, anlam olarak fark edilmeyen oksimoronların belirginleşmesi için daha belirgin, çarpıcı bir terim kullanarak oksimoron kavramların başarılı ile yansıtılacağını belirtir. "Tarafsız fikir ve doğru tahmin" örneklerinde Krippendorff, fikir ve tahmin sözcükleri ile oksimoron sanatının anlaşılması adına bu yapıların çarpıcı ve üstün bir nitelikte olduğunu belirtir.

5.Oksimoron Kavramların Anlaşılması Noktasında Alınan Eğitimin Etkisi: Bahsettiğimiz üzere Girard, "böyle bir dünyada, eğitimli halk, aşk ve nefret, dargınlık ve barışıklık gibi birlikte zıt kullanılan sözcükleri kullanma biçimi ile daha güçlü tutkulara uyum sağlayabilirler. Bu salon hayatına ve bitmek bilmez şehir

yaşamına uyumdan ileri gelir."[130] şeklinde oksimoron kavramların gerekli eğitimden geçmiş kişilerce anlaşılacağını belirtir. *Romeo* ve *Juliet* örneğinde, Juliet birbiri ile zıtlık içerisinde bulunan "güzel zalim" tarzında bir ifade ile Romeo'ya seslenir. Bunu duyan yaşlı hemşire Juliet'i yanlış anlar. Yaşlı hemşire gibi sıradan halk tabakası içerisinde bulunan kişilerce anlaşılmayan bu yapılar, az çok okuyup gören bireyler için çoğu zaman anlaşılır olduğu için oksimoron sanatının özel bir dil olduğunu söylemek abes kaçmaz. Basit bir örnek olarak Nurullah Genç'in şu dizeleri bu durumu özetlemektedir:

"…

Karanlık rahimlerin özürlü çocukları

Kar yağıyor görmüyor musunuz?

Simsiyah kar yağıyor göklere doğru… " [131]

"Simsiyah kar" şeklindeki bu ifade, mecaz ya da imge yapılarını bilmeyen biri için kolayca anlaşılmayacak yapılardır. Bu yapıları bilen, şiir diline hâkim kişilerce kolaylıkla anlaşılır. Eğitimli kişilerce genellikle kolayca anlaşılmakta olan bu ifadelerin bir mesajı iletme amacının olduğu bilinmektedir. Kar'ın elbette siyah olamayacağını bilen birey, bu şekilde bir zıtlığın yaşanan çaresizliği ve ümitsizliği yansıttığını bilir ve bu doğrultuda siyah ve beyazın zıtlaşarak ifadeler oluşturduğunu sezebilir.

2.1.8. Paul Simpson

Paul Simpson, "çelişki ya da tutarsız anlamlara sahip birleşmelerden dolayı eşdizimsel çarpışma, klasik retoriğin önemli bir yapısı olan oksimoronların semantik çekirdeğini biçimlendirir. Açıkçası, şairler, eşdizimsel çarpışmanın kullanımı için zengin bir durum teklif eder." [132] ifadelerine yer vererek oksimoron yapıların semantik değeri hakkında değerlendirmede bulunur.

---

[130] Girard, a.g.m., s.50
[131] Nurullah Genç, **Yağmur-Seçme Şiirler**, Timaş Yayınları, s.83
[132] Paul Simpson**, Language Through Literature An İntroduction**, Routledge, London and New York, 1997, s.79

Simpson, Shen'in makalesinden bahseder ve Shen'in "doğrudan ve dolaylı oksimoron" şeklinde sınıflandırdığı biçimleri yorumlar:

> Shen, iki tür oksimoron olduğunu savunur. Sessiz ses ifadesi Doğrudan Oksimoron iken sessiz ıslık ifadesi Dolaylı oksimoron olarak sınıflandırılır. Ayrım, ilki için yani Doğrudan oksimoron için eşit şartlara sahip iki zıtlık türünün içerisinde gerçekleşirken; ikincisi yani Dolaylı oksimoron için diğerlerindense daha düşük bir noktada zıtlığı barındıran kavramlara dayalıdır. Dolaylı tür, ses ve sessiz'in alt anlamlısı olan bir birleşimin ürünüdür. [133]

Doğrudan ve dolaylı oksimoron arasında ayrımlara başvuran Simpson, kavramla ilgili olarak örnekler verir. "Sessiz ses ve sessiz ıslık" örnekleri ile kavram arasındaki ayrıma dikkat eder. Bu ayrımı grafiklerle gösteren Simpson, aradaki ayrımı başarılı bir şekilde verir. Simpson, doğrudan ve dolaylı oksimoron yapıları arasındaki ayrımı göstermesi bakımından bilinen örneklerden hareketle, düşünceler geliştirir. "Sessiz ve ses" şeklindeki iki zıt yapının birleşimi doğrudan oksimoron yapılarını oluştururken; "ses" şeklinde üst anlam içerisinde yer alan "ıslık, bağırma ve şarkı" gibi "ses" sözcüğünün alt anlamlısı olan yapıları bir araya getirmenin dolaylı oksimoron yapılarını doğurduğu görülür.

2.1.9 Michele Prandi

Michele Prandi, çalışmasında oksimoronun oluşmasını sağlayan çelişki ve çatışma kavramları üzerinde durur. Karmaşıklığın ve çelişkinin ürünü olan oksimoron sanatına yönelik değerlendirmelerini örneklerle sunan Prandi, açıklamalarda bulunur:

> Karmaşıklık ve çatışmanın dikkat çekici bir ifade içerisinde çelişkili olarak görülmesini sağlayan şey, daha fazla çelişkinin oluşu değildir. Karşılıklı teriminin basit bir ifade içerisindeki eş zamanlı varlığı çelişkili ya da karşılıklı durumlara dâhil edilir. Fakat bu durum, tutarlı ifadeler tarafından sağlanır. Çelişki içerisine düşen iki zıt terimin eş zamanlı oluşunu engellemek için, uygun ve tutarlı dilbilim araçları ile onların ilişki içerisinde olduklarını ifade etmek yeterlidir. Karmaşıklığın ve çelişikliğin dilbilimsel göstergesi olarak oksimoron, analitik tanıma alternatif olarak düşünülür. [134]

Oksimoron yapıların çelişki ve çatışmaya dayandığı noktasında fikirler belirten Prandi, bu doğrultuda karmaşıklık ve çelişki arasındaki ilişkiye değinir.

---

[133] Simpson, a.g.e., s.187

[134] Michele Prandi, **The Building Blocks Of Meaning: İdeas For a Philosophical Grammar**, John Benjamin Publishing Company, Philadelphia 2004, s. 366

Çelişkili durumları sağlayan şeyin ifadelerde var olan zıtlıklardan kaynaklı olmadığını savunan Prandi, dilbilim araçları ile bu yapıların gösterildiğini savunur.

Oksimoron kavramını, analitik tanıma alternatif olarak gösteren Prandi, bu kavramlar hakkında, "bir çatışma ya da çelişkinin ifade biçimi olan oksimoron ve analitik tanım, metinlerde bir arada olur. Bazen bir tasvir, önceki yapının açıklaması olarak düşünülür."[135] şeklinde değerlendirmelerde bulunur:

> Mantıksal çelişki biçimi olan oksimoron, fonksiyonel analiz ile eş değer bir yapıya sahiptir. Nesnelerin karmaşıklığı ile metinlerde kavramların sürüklenmesi söz konusu olduğu için, felsefi analiz ve oksimoron aynı kökten gelir. Eğer bu doğruysa oksimoron ve analiz arasındaki farklılık, her iki durum içinde aynı ve eşit tutarlılığın olduğu kavramsal anlam ile ilgili değildir. Bunun yerine, dilbilimsel ifade ve tanım arasında farklı hareket bölümleri ile ilgilidir. [136]

Yukarıda bahsedilen kavramlar arasındaki ayrımdan bahseden Prandi, bu yapıların dilbilimsel durumlardan kaynaklı sebepler olduğu üzerinde görüşler bildirir. Her iki kavram arasında da nesnelerin bir karmaşıklık ve çatışma içerisinde olması göz önüne alındığında bu yapıların oksimoron teşkil ettiği görülür.

> Kinayeler, oksimoron, metafor, metonmy ve synedoche'ye dayalıdır. Kinayelerin pozitif özellikleri, bu sanatlar arasındaki ayrımı yorumlayıcı stratejilerle konumlanamaz. Fakat dilbilimsel ifadelerin önemli özellikleri ve çelişkili içerikleri ilişkilidir. Oksimoron, metafor, metonmy ve synedoche şeklinde biçimlendirilen grup arasındaki ayrım, çelişkili ve tutarsızlık arasındaki ayrıma karşı çizilir. Tutarsızlık alanı içinde metonmy ve synedoche tarafından biçimlendirilen çiftler ve metafor arasındaki ayrım, cümle yapısı içindeki dağılımları ve garip alanlarda kavram transferlerinin olduğu doygun ve doygun olmayan ifadeler ile bağlantılıdır.[137]

Oksimoron, metafor[138] (mecaz), metonmy (ad aktarması)[139] ve synodoche [140](parça-bütün ilişkisi)'ye dayalı olan kinayelerden bahseden yazar, bu gruplar arasında yapılacak ayrımın çelişki ve tutarsızlık üzerine olduğunu belirtir.

---

[135] Prandi, a.g.e., s.367
[136] Prandi, a.g.e., s.368
[137] Prandi, a.g.e., s.410
[138] Bk. Oğuz Cebeci, **Metafor ve Şiir Dilinin Yapısal Özellikleri**, İthaki Yayınları, İstanbul 2013, s.10

Metafor sözcüğü Eski Yunanca'daki meta (üzeri-ne) ve phrein (taşımak) sözcüklerinden ileri gelir ve bir "şey"in bazı yönlerinin bir başka "şey"le taşındığı ya da tranfer edildiği zihinsel/dilbilimsel süreçleri ifade eder. Bu süreçlerin sonucunda, "ikinci şey"den sanki " ilk şey"miş gibi bahsedilmesi söz konusu olmaktadır. Metafor, İngilizce'de "figurative language" Türkçede ise "mecaz" ya da "eğreileme dili" olarak adlandırılan ve standart dilden "söylediği şeyi kasdetmemesiyle " ayrılan özelleşmiş dilin temel bir formu olarak kabul edilir. Bu açıdan, ironi,

2.1.10. Elena Semino ve Jonathan Culpeper

Elena Semino ve Jonathan Culpeper'in ortak çalışmasının ürünü olan bu eserde, oksimoron sanatına yönelik olarak tanımlamalar söz konusudur. Oksimoron sanatının tanımı yapıldıktan sonra Shen tarafından yapılan sınıflandırmadan bahsedilir. Bu görüşler, önceki başlıklarda bahsedilen ifadelerle benzerlik taşımaktadır:

> Oksimoron, Eski Yunanca oxus: keskin ve moros: aptal kelimelerinin birleşiminden keskin aptallık şeklinde, tatlı keder, ciddi önemsizlik, gibi görünüşte çelişkili yapılardan oluşan konuşma biçimidir. Shen, Doğrudan ve Dolaylı oksimoron şeklinde oksimoron türleri olarak sayılan iki tür semantik yapı arasında ayrım yapar. Doğrudan oksimoron, sessiz ses, kadınsı bir erkek, yaşayan ölü örneklerindeki gibi doğrudan zıtlığın olduğu iki terimden oluşur. Dolaylı oksimoron, dolaylı zıtlık olarak adlandırılan tatlı keder ya da soğuk ateş gibi yapılardan oluşur. Oksimoronun bu türü, çelişkili olarak kabul edilen dolaylı terimlerden oluşur.[141]

Oksimoron sanatının tanımından bahseden Elena Semino ve Jonathan Culpeper, bu kavramın türlerine yönelik açıklamalarda bulunur. Yapılan açıklamalar, Yeshayahu Shen'in sunmuş olduğu sınıflandırma üzerinedir. Önceki bölümlerde konu ile ilgili düşüncelerini belirten çoğu araştırmacı için Shen, başvurulan önemli kaynaklardan biri olmuştur. Lederer ile beraber kavramın yapısal yönlerini sunan açıklamalar, konu ile ilgili olarak araştırmalarda bulunan çoğu araştırmacı için

---

yalan, abartı gibi " söylediği şeyle kastettiği şey " arasında "fark" bulunan diğer özelleşmiş dilin temel bir formu olarak kabul edilir.

[139] Bk.Oğuz Cebeci, **Metafor ve Şiir Dilinin Yapısal Özellikleri**, İthaki Yayınları, İstanbul 2013, s.12

Metonimi ise yine Eski Yunanca meta (değiştirme) ve onoma (isim) sözcüklerinden türetilmiş olup, bir şeyin adının, o şeyle ilgili bir başka şeyin yerini almak için aktarılması halini gösterir. Metonimi " bitişkenlik ilkesi" (contiguity) adını verebileceğimiz bir ilkeye göre çalışır. Buna göre, mekân ya da zaman açısından birbirine yakın olan şeyler birbirinin yerine kullanılabilir. Örneğin "Çankaya'nın buna ne tepki göstereceği bilinmiyor" cümlesindeki "Çankaya", cumhurbaşkanlığını gösteren metonimik bir ifadedir; çünkü cumhurbaşkanının ikametgâhı Çankaya'da bulunmaktadır…"

[140] Bk. Oğuz Cebeci, **Metafor ve Şiir Dilinin Yapısal Özellikleri**, İthaki Yayınları, İstanbul 2013, s.11

Sinekdoki, Eski Yunanca syn(ile)- ek (dış) örnekleriyle dekhestai (almak, kabul etmek) fiillerinin Latince'ye uyarlanmasıyla oluşturulan bir terim olup, aktarma eyleminde, bir şeyin parçasının o şeyin bütününü temsil etmek üzere kullanılması hallerini gösterir. Örneğin " senden ayrı on bahar geçti" sözündeki "bahar" sözcüğüa aslında bir parçası olduğu "yıl"ı ifade eder…"

[141] Elena Semino, Jonathan Culpeper, **Language and Cognition İn Text Analysis**, John Benjamin Publishing Company, Amsterdam / Philadelphia, 2002, s.225

kılavuz niteliği taşımaktadır. Yukarıda konu üzerinde düşüncelere sahip yazarların vermiş olduğu açıklamalar, oksimoron sanatının doğrudan ve dolaylı oksimoron şeklinde oluştuğu üzerinedir. Sunulan bilgiler eşliğinde verilen örnekler, hangi yapıların doğrudan hangi yapıların dolaylı olduğunu göstermesi bakımından önemlidir.

2.1.11.Heinrich F.Plett

Heinrich F.Plett, "insan varlığındaki çelişkileri açığa vurma"[142] şeklinde oksimoron sanatını tanımlamaktadır. İnsan varlığındaki çelişkilerin dışavurumu niteliği taşıyan oksimoron sanatı, yazarın örneğini verdiği "living death: yaşayan ölü" ifadesiyle bariz bir şekilde çelişki zıtlıklar yoluyla anlaşılmaktadır.

Plett, *Literary Rhetoric* isimli çalışmasında oksimoron sanatına yönelik olarak "subtraction: anlam kaybı"na değinmektedir. Oksimoron oluşturan iki sözcükten birinin sahip olduğu anlamı kaybetmesi olarak bilinen bu terim hakkında yazarın değerlendirmeleri şu şekildedir:

Semantik özelliklerin silinip çıkarılması ya kaybedilmesi asemy ya da anlamsızlığa yol açar. Anlam elementlerinin çıkarılması, "ellipsis" ya da "zeugma" şeklindeki sentaktik figürleri içermektedir. Bu durum, konuşmanın kesilmesi ya da anlam parçalarının sessizleşmesi şeklinde olabilir. Onlar, içi boşaltılan anlamı eklenen anlambirimcik demeti ile alıcının doldurduğu bir boşluğu temsil etmektedir. Semantik anlamın silinip kaybolmasının diğer türü, birbirini dışlayan anlambirimcik demetleri içerisinde gerçekleşir. Bu olayın örnekleri şunlardır: a.yaşayan ölü b. mutlu hata c. uzun cüce d. a gürültülü sessizlik. Bu durumda semantik zıtlığın dikkat çekici her durumu, üretilir. Onların mantıksal biçimi zıtlık içerisindedir.[143]

Plett tarafından "anlam kaybı" olarak adlandırılan bu terim verilen örneklerde sahip olunan anlam kaybını yansıtmaktadır. "Yaşayan ölü, mutlu hata, uzun cüce ve gürültülü sessizlik" örneklerinde "ölü, hata, cüce ve sessizlik" sözcüklerinin sahip olduğu anlamın ifadelerin önüne gelen sıfat sonucunda kaybedildiği görülmektedir.

---

[142] Heinrich F.Plett, **Literary Rhetoric, Concepts, Structures, Analyses**, Brill Publication, 2010, s.218

[143] Plett, a.g.e., s.217

Oksimoron sanatı içerisinde tespit ettiği bu terim hakkında değerlendirmelerine devam eden yazar, oksimoron oluşturan-özellikle ikinci sözcüğün anlam kaybı hakkında açıklamalarına devam ederek örnekler vermektedir:

Klasik retorikçiler, bunu oksimoron olarak adlandırmaktadır. Sir Philip Sidney'in "varlık içindeki yokluk" bunun tipik örneğidir. Bunun en iyi bilinen örnekleri, Shakespeare'in Romeo ve Juliet adlı eserindedir. "hafif ağır, parlak duman, soğuk ateş, hastalıklı sağlık" şeklindeki bu oksimoronlar, "alt anlambirimcik" olarak adlandırılan semantik ortak paydaları azaltan benzerliklerdir. Alt anlambirimciğe, oksimoron biçimindeki zıt anlamlı anlambirimcik demetlerdense, daha yüksek derecede genelliğe sahiptir. "hafif ağırlık" örneğinin alt anlambirimciği "ağır" olabilir.[144]

Hypersememe "alt anlambirimcik" olarak karşılık bulan bu ifadelerde, sözcükler arasında ortak paydaları azaltan benzerliklerin "subtraction: anlam kaybı" sayesinde asgari düzeye indiği ifade edilmektedir. Sözcükler arasında var olan anlamsal benzerliklerin oksimoron sanatı içerisinde kullanılan sözcükler yoluyla azaltılması yazarın kullanmış olduğu bu terimin oksimoron sanatı içerisinde önemli olduğunu göstermektedir.

2.2.Yerli Araştırmacıların Oksimoron Hakkındaki Görüşleri

2.2.1.Menderes Coşkun

Menderes Coşkun, Türk Edebiyatında oksimoron sanatı hakkında söz söyleyen ilk araştırmacılardan biridir. Kavrama yönelik tanımlamaları ve açıklamaları, konu ile ilgili araştırmalar yapanlarca kaynak niteliği taşıyan Coşkun, oksimoron sanatı için "Birleşik Tezat" terimini kullanır.

> Batı retoriğinde zıt anlamlı veya anlam çerçevesi bakımından birbiriyle çelişkili iki kavramı bir arada ve bir nesne için kullanmaya Oksimoron (Oxymoron) denir. Birçok eserde oksimoron, yoğunlaştırılmış ikilem (paradoks) olarak tanımlanmıştır. Oksimorona verilen örnekler çoğunlukla tamlama şeklindedir. "Tatlı zalim" ,"Orijinal bir kopya","safi hile" gibi. Oksimorona karşılık olarak Birleşik Tezat ifadesi benimsenebilir. Divan ve Servet-i Fünun şiirinde bu tezat çeşidinin oldukça

[144] Plett, a.g.e., s.217

güzel örnekleri vardır. Mesela Tevfik Fikret, tarih boyunca farklı devletlerin hâkimiyeti altına girmiş olan İstanbul için bîve-i bâkir yani bekâr dul ifadesini kullanmıştır. [145]

Oksimoronu zıt anlamlı ve anlamsal olarak çelişkili iki kavramın bir arada kullanıldığı sanat olarak gören Coşkun, bu kavrama yönelik olarak paradoks teriminden bahseder. Birçok eserde oksimoron kavramı için paradoks ifadesinin kullanıldığını belirten Coşkun, kavrama yönelik olarak örnekler verir. Oksimoron sanatına yönelik olarak "tamlama şeklinde oluşurlar." ifadesi, Coşkun'un sunduğu değerlendirmenin sağlamlığını göstermesi bakımından önemlidir. "Tatlı zalim, orijinal kopya" örneklerinde, oksimoronların genellikle sıfat tamlaması şeklinde gramatik oluşumlardan meydana geldiği görülmektedir. Konu ile ilgili teorik bilgilerden sonra Coşkun, Ahmet Haşim'in doktorlar için kullandığı zalim çehreli şefkat[146] ; Şeyhülislam Yahya'nın nâ-murâdlığun bâri neşvesin: bahtsızlığın neşesi [147] örneklerini verir.

Bu örnekler arasındaki zıtlık, "zalim- şefkat ve nâ-murâd- neşve" sözcükleri arasındadır. Tezat sanatında olduğu gibi bu yapılar, yan yana getirilerek yeni bir anlam ifade eder. Örnekler üzerinde değerlendirmelerde bulunursak; "zalim çehreli şefkat", zalim sözcüğü acıma ve merhametten yoksun olan kişilere söylenen bir ifadedir. Zalim sözcüğünün yanına gelen şefkat sözcüğü ile bu yapı başka bir boyut kazanarak var olan sertlik ve acımasızlığı yumuşatmıştır.

"Bahtsızlığın neşesi" şeklindeki örnekte ise, bahtsız ve şanssız olan bireyin bulunduğu ruh hali, tahmin edildiği üzere, bunalım ve melankoli üzerinedir. Bu ruh hali içerisinde birey, çektiği acı ile kalır. Ancak, "nâ-murâd- neşve: bahtsızlığın neşesi" şeklinde bir ifade ile bu ruh halinden duyulan memnuniyeti dile getirme söz konusudur. Bahtsızlığın getirmiş olduğu acının yerini alan neşe bu ifade ile artık yerini zevke bırakmaktadır.

[145] Coşkun, a.g.e., s.149
[146] Coşkun, a.g.e., s.149
[147] Coşkun, a.g.e., s.149

2.2.2. İsrafil Babacan

İsrafil Babacan, tezat veya paradoks başlığı altında kavrama yönelik olarak açıklamalarda bulunur. Kavrama yönelik açıklamalara girmeden önce yazar, tezat sanatı ve etkileri hakkında bilgiler sunar:

> Türkçe kaynaklar, Osmanlı sahası Sebk-i Hindî şiirinin özelliklerinden bahsederken, Sebk-i Hindî şairlerinin derin ve ince hayalleri dile getirmek suretiyle, sıklıkla tezada yer verdiklerini vurgulamıştır. Bu iddiayı öne süren araştırmacılara göre, Sebk-i Hindî şairleri daha çok manevi tezatlar kullanmış olup, ele aldıkları olaylara değişik açılardan bakmışlardır. Dolayısıyla şiirde, birbirinin zıttı olan anlamlar ve mazmunlar ortaya çıkmıştır. Aslında tezat, Türk şiirinin her döneminde etkileyiciliği artırmak ve bir kavramı ya da fikri zıttıyla okuyucuya intikal ettirmek bakımından beğeniyle kullanılmıştır. [148]

Derin ve ince hayalleri dile getirmek için kullanılan zıt ya da çelişkili kavramlar, Babacan'a göre, şiirde farklı mazmun ve kalıpların ortaya çıkmasını sağlamıştır. Tezat sanatının Türk şiirinin her döneminde kendisini hissettirdiğini belirten yazar, etkileyiciliğin ve beğenilmenin bu sanatın amacı olduğunu belirtir.

Oksimoron kavramına yönelik olarak Babacan "paradoksal imajlar" şeklinde bir terim kullanır:

> Bu bakımdan, incelediğimiz Sebk-i Hindî şairlerinde, onları Klasik ya da başka üsluplardan ayırabilecek ciddi manada farklı tezat kullanımlarına rastlamadık. Ancak son zamanlarda, Sebk-i Hindî hakkında bir araştırmada, " paradoksal imajlar" adı verilen ve Sebk-i Hindî'nin belirli bir kolunda ayırt edici olabilecek bir husûsiyete dikkat çekilmiştir. Fakat bunu, şairlerin aynı beyit içerisinde zıt anlamlı kelimeler ile karıştırmamak kazımdır. Önemli olan şairin bu kelimeleri kullanarak yeni fakat çelişkili bir kavrama ulaşması yani paradoksal bir imaj yaratmasıdır. [149]

Sebk-i Hindî şiirine özgü olduğunu düşündüğü paradoksal imajlardan bahseden İsrafil Babacan, tezat sanatının bu kavramdan farklı olduğunu düşünür. Babacan'ın bu görüşü, bizce değerli olup kavramın anlatımı noktasında kayda değerdir. Bu açıklamalardan dikkatimizi çeken yazarın oksimoron kavramı için- paradoksal imaj, yeni bir oluşum demesidir. Birbiriyle zıt kavramların birleşerek çelişkili bir kavrama ulaşması ve oksimoron oluşturması kayda değerdir. Coşkun'dan farklı olarak oksimoron yapıların yeni bir anlatıma yol açması görüşü Türk araştırmacılar arasında başarılı bir açıklamadır.

---

[148] İsrafil Babacan, **Klâsik Türk Şiirinin Son Baharı Sebk-i Hindi (Hint Üslubu),** Akçağ Yayınları, Ankara 2012, s.371

[149] Babacan, a.g.e., s.372

Babacan, kavramın tanımına yer verdikten sonra, konuya yönelik olarak Neşâtî'nin şiirinde geçen "nâr-ı âb-pûş: su ile örtünmüş ateş" [150] örneğini verir. Bu örneğe yönelik olarak Babacan, "bu beyitte, nâr-ı âb-pûş yani su ile örtünmüş ateş nitelemesi başarılı bir paradokstur. Çünkü ateş ile su arasında karşıtlık ilişkisi vardır. Ancak şair, aralarında karşıtlık ilişkisi bulunan bu kavramları birleştirerek yeni fakat çelişkili bir kavrama ulaşmaktadır." [151] açıklamasında bulunur. Görüldüğü üzere, "oksimoron yapıların zıtlıkların birleşimi neticesinde yeni fakat çelişkili bir durumu yansıtması olayı söz konusudur. Bu tür birleşmelere "birleşik tezat" adı da verilmiş ve batı retoriğinde oksimoron adıyla yer aldığı belirtilmiştir. Buna göre, orijinal adıyla oksimorona'ya verilen örnekler de tamlama şeklindedir. "tatlı zalim", "orijinal bir kopya", "safî hile" [152]. Coşkun'un görüşlerine yer veren Babacan, oksimoron kavramı için Türkçe bir karşılık olan birleşik tezattan ve bu yapının tamlama biçiminden oluştuğundan bahseder. "Konu ile ilgili olarak yazının devamında aslında alışılmamış bağdaştırmalar konusunda verdiğimiz pek çok örnek bu tür birleşik tezat ya da paradokslara birer örnek teşkil etmektedir."[153]şeklinde bir açıklama yaparak verilen örneklerin "alışılmamış bağdaştırma" konusu içerisinde olduğunu ve bu yapıların "Birleşik tezat ya da paradoks" sınıfı içerisinde girdiğinden bahseder:

> Sebk-i Hindî şiirinde paradoksal imajların oluşum felsefesine gelince: Gerek Hint- İran, gerekse Osmanlı sahası Sebk-i Hindî şiirinde, tasavvufla daha fazla meşgul olan şairlerde bu tür imajların diğerlerine göre sıklıkla kullanıldığını söylemiştik. Bu durum, ister istemez, zıtlıkları bir gören "vahdet-i vücûd" anlayışına eğilmemizi sağlamaktadır. [154]

Paradoksal imaj olarak görülen kavramların tasavvufla ilgilenen şairlerde sıklıkla görüldüğünü savunan Babacan, vahdet-i vücud felsefesinin özünde yatan sebeplerin zıtlığı doğurduğunu ve bu tür kullanımların örneğinin verildiğini belirtir.

Sebk-i Hindî şiirindeki paradoksal imajların vahdet-i vücud felsefesi ile açıklanması gerektiğini savunan düşünceye göre, âlemde var olan her şey âlemde gizli ancak meydanda olan Allah ile anlaşılır. Tasavvufi şiirlerde görülen bu kavram eserlerini taramış olduğunuz Necip Fazıl ve Sezai Karakoç gibi şairlerde yaygın

[150] Babacan, a.g.e., s.372
[151] Babacan, a.g.e., s.372
[152] Babacan, a.g.e., s.372
[153] Babacan, a.g.e., s.373
[154] Babacan, a.g.e., s.374

olarak görülmektedir. Bunun sebebi ise, "şairlerin paradoksal imajları kullanarak birbirine karşıt kavramları tek bir kavramda birleştirmeleri, Vahdet-i vücud felsefesini savunan mutasavvufların varlığı tek olarak görmeleriyle ötüşen bir durumdur. "[155] açıklamasıdır.

2.2.3. Namık Açıkgöz

Namık Açıkgöz, oksimoron kavramına yönelik olarak, bu yapıların bir zekâ oyunu olduklarından bahseder. Bu tür zekâ oyunlarına başvuran konuşur, kelimeler arasında ilişki kurarak "çağdaş bir klasik, erkek Fatma" gibi birer ince işçilik gerektiren ifadelere başvurur.

> Klasik şairler, kelimeler arasında ilişki kurarken zekâlarını kullanırlar. Yani yaptıkları bir tür zekâ oyunudur. Önce kelimeler arası ilişkiyi zihinlerinde o güne kadar kimsenin fark edemediği açılardan kurgular ve bundan zevk alırlar. Aynı zevki, kelimeler arası ilişkideki zekâyı fark eden okuyucu da alır. [156]

Klasik şairlerin kelimeler arası ilişkiyi kurarken edebi araçlardan yararlandıklarını belirten Açıkgöz, bu araçlardan birinin zekâ oyunu şeklinde gerçekleşen kullanımlar olduğunu belirtir. Bu kullanımlara yer veren şairler, diğer şairlerden farklı olarak kimsenin fark edemediği, kurgunun ürünü olan bu ifadeleri şiirsel zevkle kullanırlar.

> Klasik şairler, kelimeler arası ilişkiyi her zaman düz olarak kurmaz ve imge kurgulamalarını alışılmış mantık doğrultusunda yapamazlar. Bazen kelimeler arası ilişkinin zıddiyete dayandığı görülür. Zıddiyet kurgulaması yapılırken iki yol tercih edilir. İlki, yaygın olan ve çok bilinen "tezat" sanatı kullanılarak yapılan ilişki kurmadır. İkinci tür zıddiyet ilişkisi, zıt kelimelerin veya kullanım alanı itibariyle aynı ortak paydadan gelen, fakat anlam ve fonksiyon itibariyle birbirinin zıddı olan kelimelerden birinin diğerinin sıfatı olarak kullanılmasıyla gerçekleşen ve tamlamayla yapılan bir söz sanatıdır. [157]

Zıddiyet kavramının iki yönünden bahseden Açıkgöz, ikinci tür zıddiyet kavramı içerisinde oksimoron yapıların olduğunu savunur. Burada dikkatimizi çeken ifadeler, a*ynı ortak paydadan gelme, sıfat olarak kullanılma* ve *tamlamayla oluşma*dır. Aynı ortak paydadan gelme, çelişkili ya da zıt iki kavramın arasında zıtlığı yaratan durumun genel adıdır. Örneğin, "minik dev" örneğinde, küçük ve büyük kavramları arasında zıtlık ilişkisinin olduğu görülür. Her iki kavramın ortak

[155] Babacan, a.g.e., s.375
[156] Açıkgöz, a.g.m., s.65
[157] Açıkgöz, a.g.m., s.65

noktası ağırlık ve hacim gibi terimlerdir. "Siyah süt" örneğinde ise, kelimeler arasındaki ilişkinin siyah ve beyaz kavramları arasında olduğunu görürüz. Her iki kavramın ortak paydası "renk" üzerinedir. Renksel açıdan çelişki ve zıtlık yaratan her iki kavramda da renksel olarak siyahın baskınlığı görülür.

Oksimoron oluşturan yapılardan birinin diğerinin sıfatı olması, bu sanatta sık sık gördüğümüz gramatikal durumlardan biridir. "Sessiz ıslık, simsiyah kar ve aydınlık geceler" vb. örneklerde görüldüğü gibi, tamlamayı oluşturan ilk yapı sıfattır. İsmi renk ve şekil olarak nitelemektedir. Yer yer isim tamlamaları şeklinde oluşan oksimoron türleri görülse de "sessizliğin sesi, sebepsizliğin sebebi" vb. genel olarak bu yapılar sıfat tamlaması şeklinde oluşmaktadır.

Namık Açıkgöz, "Batılılar ne diyor?" başlığı ile oksimoron yapıların Batı retoriğindeki tanımına yer verir. Oksimoron yapıları ikinci tür zıtlık kategorisinde değerlendiren Açıkgöz, kavram hakkında şu değerlendirmelere başvurur:

> Eski Yunancada "oxus " kelimesi " keskin, çarpıcı" ; "moros " ise " aptal, saçma, mantık dışı" anlamlarda kullanılmıştır. Terim olarak "oxy-moron", "moron" kelimesinin anlamı ağırlıklı olmak üzere bu iki kelimenin birleşmesiyle oluşmuş ve " keskin mantık dışılık, keskin saçmalık, keskin aptallık" anlamlarında kullanılmıştır. Bu tür kullanım, daha çok ironi amacı taşır. Daha sonra " oxy-moron" terimi, anlam genişlemesine uğrayarak " yalın oxy-moron" ve " trajik oxy-moron" kategorilerine de ayrışmıştır. [158]

Kelimenin Eski Yunanca olduğundan bahseden Açıkgöz, terimin "keskin aptallık" anlamında kullanıldığını, terime anlamsal olarak ağırlık verenin "moron" kelimesi olduğunu belirtir. Bu tür kullanımların zamanla anlam genişlemesi yoluyla *yalın ve trajik oxy-moron* olarak kategorilere ayrıldığını savunan Namık Açıkgöz, bu sanatın temelinde ironinin olduğunu savunur.

Kavramın batıdaki adlandırmasına yer veren ve açıklamalarda bulunan Açıkgöz, Türk edebiyatı açısından kavramın yerini belirten açıklamalarda bulunur:

> Oxy-moron (Oksimoron) terimi, yakın zamanlara kadar, Türkçe belagat kitaplarında yer almamıştır. Konuyla ilgili ilk tespit, Menderes Coşkun tarafından yapılmıştır. Terimi, "Tezat" başlığı altında ele alan Coşkun, bu tespitinde Oksimoron için "zıt anlamlı veya anlam çerçevesi bakımından birbiriyle çelişkili iki kavramı bir arada bir nesne için kullanmak" şeklinde bir açıklamada bulunur. Oksimoron'un genellikle tamlama şeklinde kullanıldığını söyleyerek bazı örnekler verir. Oksimoron'un

[158] Açıkgöz, a.g.m., s.65

birçok eserde "yoğunlaştırılmış ikilem (paradoks)" olarak ifade edildiğini de belirten Çoşkun, terimin Türkçede başlığı olmak üzere "Birleşik Tezat" terimini ifade etmektedir. [159]

Oksimoron sanatının bilimsel olarak yakın zamanlara kadar araştırılmamış bir konu olduğunu savunan Açıkgöz, Coşkun'un yaptığı çalışmanın bir ilk olduğunu belirtir. Coşkun tarafından "birleşik tezat" teriminin kullanıldığını savunur.

Oksimoron terimi hakkında Açıkgöz, Eskiler'in görüşlerine ve bu terimi adlandırmalarına yer verir:

Batı dillerinde "oxy-moron" tamlamasıyla ifade edilen bu kavram için " kelâm-ı zü'l-vecheyn ve müştemilü'z-zıddeyn" terkiplerinin kullanıldığını söyleyen Latîfî, tezkiresinde Ahmed-i Dâî'nin ; **" gözüm hîç gördüğün var mı be- hakk-ı sûre-i Tâhâ / benüm yârüm gibi fitne benüm yârüm gibi şeydâ** " beyti ile ilgili tespitlerde bulunur. Bu beyitteki " yar" ve " fitne" kelimeleri, Latîfî'ye göre, bir arada kullanılamaz; daha doğrusu , " yar" için " fitne" kelimesi bir sıfat olamaz. Halk arasında " köpek " anlamında kullanılan böyle kötü anlamlı bir kelimenin, övgü için kullanılması yanlıştır . [160]

Açıkgöz'ün bahsettiği bu kavramların geçerli ve güvenilir olması için orijinal metne bakmak gerekir. Orijinal metinde oksimoron olarak görülen "müştemilü'z-zıddeyn ya da kelām- zül-vecheyn" hakkında şu bilgiler söz konusudur.

Maṭla': Gözüm hiç gördügüñ var mı be-ḥaḳḳ-ı sūre-i Ṭāha

Benüm yārüm gibi fitne benüm göñlüm gibi şeydā

Nesr: Maṭla-ı merkūm Dā'ī-i merḥumuñ ġayetde maṭbū-ı ve dīvānında maḳbūl olan beyt-i maṣnū'ıdır. Ammā 'aceb budur ki bu ḳadar faẕl u ma'rifetle sözlerinüñ ma'nā-yı īhāmīsinden ġafil olup ebyātında olan lafẓuñ ne ḳadar ma'nāya ṣāmil idügin fikr idüp fehm itmezler imiş. Zīrā maṭla-ı merkūmuñ mışra-ı ṣānīsinde benüm yārüm gibi fitne dimiş. Lafẓ-ı fitne bu maḥalde ẕemmi müş'ir īhām ve bir ma'nī-i ḳabīḥı mutażammın ṭurfa kelāmdur.'ōrf-i nāsda fitne diyü ecnās-ı kilābdan şol seg-i ṣaġīre ve cins-i kıṭmire dirler. Lafẓ-ı meẕkurı şu'arā-yı zamān ekṣeriya raḳīb ẕikr olduġı maḥallerde ve aġyār u a'dā yād olduġı mevḳi'lerde irād iderler. Nitekim Ẕatīnüñ bu beytinden ẓāhirdür.

Beyt: Raḳībe ṣadr gösterdüñ didüñ ol fitneye ulu

Benüm bir it kadar vah vah ḳapuñda itibārum yok

Nesr: Ṣanāyi'-i bedī'iyyeden bu gūne ṣan'atlara ehl-i 'arūẕ kelām-zü'l-vecheyn ve müştemilüż-żıddeyn ıṭlāk iderler. Bu gūne güftārı şā'ir-i nükte-güzār ẕemmi müş'ir olan mevkī'de ve ihām u kināye ḳaṣd olunan maḥallerde īrād u ibrāz iderler. Maḥall-i medḥde memdūh degüldür. Ma'nā-yı

[159] Açıkgöz, a.g.m., s.65-66
[160] Açıkgöz, a.g.m., s.66

ḳabīḥı mutażammın kelāmuñ ihām-ı ḳabıḥından ḥazer gerek. Nitekim Şeyḫinün Ḳıṣṣa-i Ḫusrevde vaṣf-ı pādişāhīde:

Mısra: Cihānuñ püşti devrānuñ penāhı

Nesr: didügü gibi meger ki bu nev' elfaẓun ihām-ı ḳabıḥinden ġāfil olup mücerred lüġātī ma'nāsiyle 'āmil olalar. Hele çirkin sehv ü ḳabiḥ ġāflet ancak. [161]

Oksimoron yapıların eski Belâgat kitaplarındaki karşılıklarına yer veren Açıkgöz, Latîfî'nin konu ile ilgili olarak doğrudan ya da dolaylı olarak fark ettiği bu yapılar üzerine düşüncelerine yer verir. Latîfî'ye göre, fitne ve yar gibi sözcüklerin yan yana kullanılması ve sevgili sözcüğünü nitelemesi doğru bir kullanım değildir. Sevgili gibi, yüce ve değerli biri için "köpek" anlamına gelen bir kavramın kullanılması doğru değildir. Ancak, Latîfî konu ile örnekler verdikten sonra "kelâm-ı zü'l-vecheyn ve müştemilü'z-zıddeyn"[162] sanatları hakkında açıklamalar sunar.

"Latîfî, bir yanlış ve bir doğru örnek verdikten sonra, bu tür imge kurgulamaları için aruz ehlinin "iki yönlü kelime ve zıtları içeren" anlamında "kelâm-ı zü'l-vecheyn ve müştemilü'z-zıddeyn" terimini kullandıklarını; bu tür uygulamaları da îham ve kinâye amacıyla tercih ettiklerini söyler."[163] İham ve kinaye amacı doğrultusunda birbiriyle çelişkili ve zıt kavramları kullanan şairler, imgeleme

[161] Latîfî, **Tezkiretü'ş-Şuarâ ve Tabsıratü'n-Nuzamâ (İnceleme-Metin),** Haz. Rıdvan Canım, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Ankara 2000, s.166-167

[162] Bk. Mustafa İsen, **Latîfî Tezkiresi**, Akçağ Yayınları, Ankara 1999, s.105-106
Gözüm hiç gördüğün var mı be-hakk-sûre-i Tâhâ
Benim yârim gibi fitne benim gönlüm gibi şeydâ
Yukarıdaki matlâ Dâî merhumun son derece güzel ve divanının beğenilen ustaca söylenmiş beyitlerinden biridir. Ama şaşılacak taraf şudur ki bu kadar bilgi ve beceriye rağmen kelimelerinin birden çok manasının farkına varmayıp beyitlerinde yer alan kelimelerin kaç manayı içine aldığını anlayamamalarıdır. Zira dai geçen beytin ikinci mısraında "benim yarim gibi fitne" demiş. Burada fitne kelimesi yeri işareti taşıyan ikinci bir anlama gelen ve kötü bir anlamı ima eder nitelikte bir kelimedir. Halk arasında fitne kelimesi köpek türleri arasında yer alan bir çeşit küçük köpek anlamındadır. Adı geçen kelimeyi çağımız şairleri genellikle rakip zikredildiği yerlerde kullanırlar.

Bu beyit gibi,

Rakîbe sadr gösterdin dedin ol fitneye ulu
Benim bir it kadar vah vah kapında itibarım yok

Bu çeşit sanata edebî sanatlar arasında arûz bilimcileri, zü'l-vecheyn ve müştemilü'z-zâddeyn derler. Nükteci şairler bu gibi kelimeleri, yermeyi işaret eden yerlerde nükte ve îhâm amaçlanan noktalarda kullanırlar. Övgü yerinde makbul değildir.

[163] Açıkgöz, a.g.m., s.66

durumunu yansıtırken "kelâm-ı zü'l-vecheyn ve müştemilü'z-zıddeyn" denilen sanatlardan yararlanır. Bu sanatlar, "zıtlıkların birliği"ni sunmaktadır:

> Dikkat edilirse, Latîfî özellikle "müştemilü'z-zıddeyn'in, kinâye maksadıyla kullanıldığını söylemektedir. Bilindiği gibi kinâye, alaycı bir tavır ve küçümseme amacı güder. Kinâye sanatı bu yönüyle, "oksimoron"daki ironi ile örtüşmektedir. Zaten " oksimoron"un ilk anlamı da ironik anlama dairdir. Latîfî'nin de belirttiği gibi "müştemilü'z-zıddeyn" kinâye amaçlı bir edebi sanattır ve muhatapla alay etmek maksadıyla kullanılır. "Oksimoron" da, başlangıçta, saçmalığı ve aptallığı vurgulayarak muhatapla alay etmek amacıyla kullanılmıştır. Çıkış sebebi, kullanım maksadı ve fonksiyonu aynı olan bu iki terim, aslında aynı kavramı ifade etmektedir.[164]

Açıkgöz, oksimoron ve kinâye sanatlarının kullanım açısından muhatapla alay etme amacıyla kullanıldığını belirtir. Kinâye sanatının özünde var olan küçümseme ve alay etme amacının oksimoron kavramındaki "sivri aptallık" anlamına uygun olarak kullanıldığını ifade eden Açıkgöz, bu doğrultuda oksimoron sanatının ironi ile aynı doğrultuda oluşunu belirtir. Açıkgöz, daha sonra oxy-moron terimi," anlam genişlemesine uğrayarak yalın oxy-moron ve trajik oxy-moron kategorilerine de ayrışmıştır."[165] ifadesine başvurarak oksimoron türleri hakkında bilgi sunar:

> Batı Edebiyatında "oxy-moron", Doğu Edebiyatında"müştemilü'z-zıddeyn" terimleriyle ifade edilen bu edebi sanatın teşekkül ediş amacı, "muhteşem haksızlık, adaletsiz mahkeme, zavallı kral" örneklerinde olduğu gibi ironi'dir. Bu sebeple, bu tür oksimorona "ironik oksimoron" demek mümkündür. Fakat terim, daha sonra, yukarıda da belirttiğimiz gibi, asıl anlam ve amacından uzaklaşıp bir anlam genişlemesine uğrayarak "yalın ve trajik" kategorilere de oluşmuştur. İronik Oksimoron (müştemilü'z-zıddeyn) , küçümseme, alay etme, hor görme gibi duyguları ifade etmekte kullanılırken, yalın oksimoron olumlu veya olumsuz bir duyguya yol açmadan, sadece iki kelime arasında kurulan zekice ilişkiyi ve bundan doğan şaşkınlığı veya hayreti ortaya çıkarır. Trajik oksimoron'da anlam, sıfata yüklenir ve bu kelime acı, hüzün, kahır ve gibi duygular oluşturur. [166]

Oksimoron türleri hakkında değerlendirmelerde bulunan Açıkgöz, üç tür oksimorondan bahseder. Oksimoron yapıların özünde var olan ironiden hareketle, ironik oksimoronun teşekkül ettiğini belirten Açıkgöz, herhangi bir duyguya yol açmadan sadece iki kelime arasında kurulan zekice bir ilişki sonucu ortaya çıkan oksimoron türüne *yalın oksimoron,* acıyı ve kederi yansıtan durumları anlatan yapılar için de *trajik oksimoron* tanımını kullanmıştır.

---

[164] NAçıkgöz, a.g.m., s.66
[165] Açıkgöz, a.g.m., s.65
[166] Açıkgöz, a.g.m., s.66-67

Sanatla ilgili olarak görüşlerine yer verdiğimiz Açıkgöz'ün konu ile ilgili değerlendirmeleri, kavrama yönelik değerlendirmelerde bulunan diğer araştırmacılar arasında öneme sahipir. Sanatın tanımından gramatik yönüne kadar açıklamaların yer aldığı bu çalışma, oksimoron sanatını anlama ve tanıma noktasında önemlidir. Babacan ve Coşkun'dan farklı olarak kavramın Türk edebiyatındaki yerine değinen Açıkgöz, kavramın belâgat kitaplarındaki karşılıklarına ve karşılıklar içerisinde yer alan örneklere yer vererek bu yapıların Türk edebiyatındaki karşılıklarına değinmiştir.

2.2.4. Ahmet Güngör

Ahmet Güngör, oksimoron sanatı hakkında detaylı bilgiler vererek konu ile ilgili yorumlamalar ve değerlendirmelerde bulunan yerli araştırmacılar arasında özel bir yere sahiptir. Kavramı hem yapısal hem de anlamsal olarak ele alan Güngör, çeşitli yazarların görüşlerine yer verip örnekler sunarak konu hakkındaki bilinmezlikleri açıklığa kavuşturmuştur.

Oksimoron sanatını *ikirciklem* olarak adlandıran Güngör, sanatı hakkında şu bilgilere yer verir:

> İkirciklem (Oksimoron), sözlü ve yazılı iletişimde (genelde resmi konuşma ve yazışma dışında) kullanılan dil unsurlarından birisidir. Zıt kavramları çağrıştıran sözcüklerin bir arada kullanılmasıyla alıcı üzerinde şaşkınlık yaratan etkileyici, çarpıcı anlatım sanatıdır. Kimi zaman tezat, ironi, paradoks, mecaz vd. edebi sanatlarla karıştırılmakta, kavram ve anlam kargaşasına yol açmaktadır. Batı dillerinin yanı sıra Rusçada doktora tezleri ve makaleler yayımlanmıştır. Kırgızca ve diğer Türk lehçelerinde de sınırlı sayıda konuyla ilgili bilimsel yazılar mevcuttur. Türkiye Türkçesinde ise konuyla ilgili bilimsel çalışmalar yok denecek kadar azdır. Biçimsel ve anlamsal özellikleri; dilbilim, edebiyat, dilbilgisi açısından ele alınmakla birlikte sözcükbilim ve sözdizim açısından tartışmalıdır. [167]

Oksimoron yapıların sözlü ve yazılı iletişimde kullanıldığını belirten Güngör, kavramın zıt yapıların birleşiminden doğan bir dil unsuru olduğunu, kullanım amacının okuyucu ya da dinleyicide şaşırtıcı etkiyi yansıtmayı hedefleyen bir dil yapısı olduğunu savunur. Kavramın "tezat, ironi ve paradoks" gibi edebi sanatlarla karıştırıldığını belirten Güngör, kavram hakkında yapılan çalışmaların azlığından yakınır.

[167] Güngör, a.g.m., s.102

Kavramı adlandırmada yaşanan problemden bahseden Güngör, oksimoron sanatının adlandırılması yönünde eksikliklerin olduğunu belirtmektedir. Oksimoron kavramı için, İsrafil Babacan *paradoksal imajlar,* Namık Açıkgöz *müştemilü'z-zıddeyn,* Menderes Coşkun *birleşik tezat,* bir sonraki başlıkta görüşlerine yer vereceğimiz Özge Öztekin ise *alışılmamış bağdaştırma* ya da *karşıtların birliği* şeklinde isimlendirmelerde bulunmuşlardır. Kavramın adlandırılması üzerine çeşitli görüşler hâkim olsa da *ikirciklem* şeklinde yazarın böyle bir adlandırmaya gitmesi, verilen ismin sahip olduğu anlamın oksimoron sanatı ile aynı doğrultuda olması dikkat çekicidir. Çünkü *ikirciklem* denilen terimin, bir ikilem ve çıkmazı yansıtması oksimoron kavramında var olan çıkmaz durumlara uygun düşmektedir.

Güngör, çalışmasının giriş bölümünde oksimoron sanatının kökeni hakkında bilgiler vererek bu sanat hakkında tanımlamada bulunmuştur:

> Antik Yunancadan İngilizceye ilk olarak 1640'lı yıllarda giren ve dünya dillerine yayılan oksŷmoron Eski Yunanca kökenli olup oxus "sivri, ucu çıkık" , moros " tek düze, aptal" anlamına gelmektedir. Sözcük anlamı "sivri aptallık"tır. Yazılı anlatım ve basın dilinde sık sık karşılaştımız " hile-i şer'iyye " yasal hile" , "sessiz çığlık", "fakir milyoner" vb. söz öbeklerinin her biri ikirciklemdir. Konuşma dilinde yer alan "korkak kahraman","namuslu fahişe"vb. örneklerinin yanı sıra yeşilkertenkelenin halk dilindeki " horozabla" adı ikirciklem için çarpıcı örneklerdendir. [168]

Kavramın köken olarak Yunanca'dan İngilizceye geçtiğini belirten Güngör, sözcüğün "sivri aptallık" anlamına uygun örneklere sahip olduğunu belirtir. Verilen örneklere bakıldığında zıtlığı barındıran unsurların farklı anlamlara gelecek şekilde kullanıldığı görülür. "Yasal hile, sessiz çığlık, fakir milyoner" gibi örneklerde ifadelerin yapısal olarak sıfat tamlaması şeklinde olduğunu, sıfatın isim üzerine niteleyici bir baskı ile çarpıcılığı ve etkileyiciliği artırdığı görülür. Kavramın yapısı hakkında Lederer'in tasnifine yer veren Güngör, Lederer'den aldığı sınıflandırma ürünlerini Türkçeye çevirip yer yer eklemeler yaparak kavram hakkında bilgiler sunar.

Kavram hakkında değerlendirmelerde bulunan Güngör, oksimoron yapıların sıklıkla yer aldığı alanlardan bahseder:

> İkirciklem, çağdaş dilbilimin yanı sıra leksikoloji, anlambilim, biçembilim, retorik, şiir bilgisi, tasavvuf ve fiziğin de araştırma alanlarına giren konulardan biridir.

[168] Güngör, a.g.m., s.103

> Özünde salt gerçeklik, madde, olay ve dil göstergelerinin statik ve işlevsel çağrışımları, birbirine aykırılık ve karşıtlıkları barındırır.[169]

Oksimoron yapıların araştırma alanından bahseden Güngör, kavramın sadece edebiyat ve dilbilimle sınırlı kalmayıp belâgat, anlambilim ve tasavvuf gibi alanlarda araştırılması gerektiğini savunur. Güngör'ün bahsettiği alanlara ek olarak sunacağımız yönler, bu sanatın, resim ve reklamcılık alanlarında yer almasıdır. Özellikle reklamcılık alanında halkı etkilemek için zıtlıkları barındıran resimsel oksimoronun kullanılması dikkat çekicidir. Güngör'ün sıraladığı alanlardan belki de en dikkat çekici olanı şiir sanatı ve bunun içerisinde yer alan tasavvuf alanıdır. Özellikle ince hayallerin sunulduğu ve sözcüklerin bu terkiplerle kurulduğu tasavvuf alanında birbiriyle çelişkili ya da zıt kavramlara yer verme sık sık görülen dil kullanımıdır.

Güngör, batı retoriğinde oksimoron olarak bilinen kavramın Türkçe karşılığını *ikirciklem* olarak seçmiştir:

> İkirciklem; bilmece, tekerleme gibi saçma ve anlamsız gelen kavramlaştırmayı barındırırken var olan gerçeğin anlamsal düzeyinin farklı yönlerini algılama, kavrama ve görme çabasını taşır. ("bir varmış, bir yokmuş…" , " gel zaman git zaman …", " üç aşağı beş yukarı ") aynı zamanda gülünç, mizah içerikli dünyanın dile yansımasıdır. [170]

Önceki bölümde "anlamsız, çelişkili tekerleme, bilmeceler gibi saçma ve anlamsız gelen üretilen dil öğeleridir." [171] şeklinde açıklama yapan Güngör, *ikirciklem* olarak adlandırdığı oksimoron yapıların oluşumundan bahseder. Oksimoron yapılar, çoğu zaman fark edilirken okuyucu ya da dinleyicide bir garipliği sezmenin duygusu yaşanır. Bu kavramlar, ilk bakışta anlamsız ve saçma görünmektedir. Ancak, bu tür ifadelere başvuran birinin zekâsı neticesinde böyle bir dil oyununa başvurması, kavramın ifade ettiği anlamı yansıtması bakımından önemlidir. Güngör, var olan gerçekliği farklı yönden algılamak için birbiriyle zıtlık ve çelişki uyandıran yapıların kullanılmasının etkileyici olduğunu savunması dikkat çekicidir. Salt gerçeklik içerisinde yer alan olaya, dil oyunları vasıtasıyla geniş bir yelpaze oluşturularak algılama ve sezme eylemlerinin amaçlanması kavramın ne derece değerli ve kayda değer olduğunun göstergesidir.

---

[169] Güngör, a.g.m., s.106
[170] Güngör, a.g.m., s.106
[171] Güngör, a.g.m., s.106

Oksimoron yapılar hakkında tanımlamalara başvuran Güngör, Jorge Luis Borges'in kavram hakkındaki "genellikle vurgulamak için kullanılan ve anlamları zıt ya da uyumsuz kelimelerin birlikteliğiyle ortaya çıkan retorik yapı " şeklindeki vurgusuna değinerek Borges'in örnekler dâhilinde oksimoron yapıları tanımladığından bahseder. Borges'in ifadelerinde oksimoron sanatının tanımı ve sunulan örnek dikkat çekmektedir:

> Oxymoron diye adlandırılan benzetme türünde, sözcük önüne onun karşıtı gibi görünen bir sıfat konularak nitelendirilir; bu ilke uyarınca agnostikler kara ışıktan, simyacılar da kara güneşten sözetmişlerdir. Clementina Villar'a yaptığım son ziyaretten çıkıp doğruca bir barda içki içmeye gitmek benim için bir çeşit 'oxymoron' olmuştu.[172]

Güngör, oksimoron kavramı hakkında "anlatıcı tarafından karşıtlık ilkesi temelinde alıcı üzerinde hayret uyandırma, şaşkınlık, farkındalık ve aykırılık yaratmaya yönelik zıt kavramları çağrıştıran sözcüklerin bir arada kullanılmasıyla ortaya çıkan sözcük öbekleşmesidir."[173] şeklinde genel bir tanıma yer verir. Bu genel tanımdan hareketle, oksimoron yapılarda dikkat çeken yön, karşıtlık ilkesi temelinde oluşması, kullanım amacı olarak okuyucu ya da dinleyicide hayret, şaşkınlık ve marjinallik yaratmaya yönelik zıt yapıların bir arada kullanılmasından doğan dil ilişkileri olduğunu görürüz.

> İkirciklem ancak bir dizgide (metin) oluşan ve belirli şartlarda kullanılan dil öğeleridir. İkirciklemin öğeleri baş ve bağımlı sözcük (bileşen)le, belirten ve belirlenen olarak ortaya çıkar. Bağımlı bileşen yeni kavram yaratarak alışılagelmiş ve olağanın dışında farklı, ilginç yapı ve anlamları aktüelleştirir. " Halkın siyaseti olmadan Avrupa olmaz! AB dediğimiz demokrasi imparatorluğu " Siyasi terminoloji açısından devlet, ülke ve halkları yönetim biçimi olarak demokrasi, en kısa tanımıyla halkın kendi kendini yönetme biçimidir. İmparatorluk ise tek kişi (imparator) tarafından yönetilen devlet veya egemenlik altında farklı hâkimiyet ve ayrı ulusları barındıran yönetim biçimdir. Demokrasi ve imparatorluk, tekil ve çoğul yönetim biçimi ile karşıt kavramları çağrıştıran siyasi terminolojileridir. Belirtisiz isim tamlaması görünümünde çoğulcu yönetim sisteminin ve tekçi yönetim biçimindeki görünümün adıdır. [174]

Güngör'ün bağımlı bileşen dediği kavramın yeni kavram yaratacak güce sahip olması ve bilinen durumdan öte bir anlamı çağrıştırması, oksimoron kavramının kendine özgü ilginçlik ve şaşırtıcılığını göstermesi bakımından önemlidir. Örneğin, "dürüst politikacı" şeklindeki bir örnek, bu duruma uygunluğu gösterir. Politika kavramının temel anlamı olan "iki yüzlülük, sahtekârlık, yalancı"

---

[172] Jorge Luis Borges, **Yolları Çatallanan Bahçe**, Çev. Fatih Özgüven, İletişim Yayınları, İstanbul 1995, s.10

[173] Güngör, a.g.m., s.107

[174] Güngör, a.g.m., s.108

anlamının dürüst sıfatı ile yeni bir kavrama yol açması ve politika kavramının özünde bulunan "sahtekârlık, iki yüzlülük, yalancılık" durumunun "dürüst" sıfatı ile ortadan kalkması, yukarıda bahsedilen durumun göstergesidir.

Güngör, kavram hakkında yapısal değerlendirmelerde bulunur. Bu değerlendirmeler, oksimoron yapıların genellikle sıfatlaşmış şekilde olduğu üzerinedir:

> Dilde karşıtlığın temelini, nesnenin nitelik, sıfat, özelliklerini belirten sözcükler oluşturur. İkirciklem yapının temelinde bu özellikler vardır. İkirciklem, yalın haldeki dinamik yapısı itibariyle, sıfatlaşmış özelliği ile belirgindir. İkirciklemsel bağdaşma, sıfat, niteleyici ve nitelenin etkileşimi sonucu verilmek istenen anlamın anlamsızlığının sınırlarını çizer. Bu yönüyle, nesnenin niteliğini artırır, genişletir, anlatım gücü açısından dil ve düşünce sınırlarını zorlar. İkirciklemin ortaya çıkmasındaki bir neden de geleneksel, alışılagelmiş kullanımların dışında sıra dışı, çarpıcı, etkin dil ve anlatım biçimlerini kullanmadaki sözcük yetersizliğidir. [175]

Oksimoron yapıların biçimsel yönünden bahseden Güngör, bu kavramın sıfatlaşmış yapılardan oluştuğunu belirtir. Ancak, bazı durumlarda "sebepsizliğin sebebi" gibi isim tamlaması şeklinde oluşan yapılar olarak da görülür. Sıfatın niteleme gücü sayesinde nesnenin özelliklerinin sıralanmasının daha güçlü olduğunu belirten Güngör, sıfat yoluyla "anlamın anlamsızlığının sınırları"nın çizildiğini belirtir. En azından "kara süt, aydınlık geceler vb." örnekler göz önüne alındığında "kara ve aydınlık" gibi sıfatların ismi nitelediği, anlatım yönünü çelişkili ve çarpıcı hale getirerek düşünce sınırlarının zorlandığı görülür. Oksimoron yapıların kullanılma sebeplerinden birinin geleneksel olduğunu savunan Güngör, dilde sıra dışı, çarpıcı ve etkili anlatımını sağlamak amacıyla sözcüklerin yetersiz olduğundan bahseder.

Güngör, oksimoron yapıların oluşumundaki ön şarttan bahseder. "İkirciklemin oluşabilmesi için zıtlık ve karşıtlık ilişkisine dayalı sözcüklerin olması gerekir. Zıt anlamlılığın derecesini ve ölçütünü belirleyen kutupsallık ne kadar zayıfsa dinamiksel bağ da o kadar zayıftır."[176] şeklinde değerlendirmelerde bulunur. Oksimoron yapıların oluşumundaki ön şartın kutupsallığın derecesi olduğunu belirten yazar, zıtlık ve çelişkinin bu yapıların oluşumunda etkili olduğunu belirtir.

[175] Güngör, a.g.m., s.111
[176] Güngör, a.g.m., s.113

> Zıt anlamlı sözcükler, dizge içinde yer almadan da tek başına söylendiğinde ikincinin anlamını hatırlamak, algılamak mümkünken bir bağlam ve dizge içinde yer alan ikirciklemin çağrıştırdığı anlamsal yapının metaforik özelliği yorum yapmayı gerekli kılmaktadır.[177]

Zıt anlamlı sözcüklerin metin içinde değil de sözlü olarak tek başına söylendiğinde kavramı oluşturan ikinci yapının anlamının tahmin edilebileceğini belirten Güngör, metinde yer alan oksimoronun metaforik özellikler ile donatılmasından ötürü yorum gerektiren bir durumun oluşundan bahseder. Güngör, oksimoron yapıların kutupsallık derecesinden gücünü aldığını belirttikten sonra, kavramın geçerliliğinin ancak ve ancak kavramın fark edilmesinden ileri geleceğini belirtir. Gerekli kutupsallık var olduktan sonra kullanılan yapının fark edilişi oksimoron yapının benimsenmesini ve bunun sonucunda da yaygınlaşacağı görülür. "İkirciklemde ortaya çıkan çelişkili anlamın hissedilmesi ve sonra benimsenmesi gerekir. Hissedilmediği takdirde ikirciklemin kendisi ve anlamsal yönü benimsenmez."[178] şeklinde oksimoron yapıların kutupsallık şartını sağladıktan sonra sahip olduğu çelişkili anlamın hissedilmesi gerektiği, hissedilen anlamın da benimsenip yaygınlaştıktan sonra kalıplaşmasından bahseden Güngör, fark edilmeyen çelişkili durumun kutupsallık sağlansa bile, kavramı oluşturan ifadelerin anlaşılmaması durumunda oksimoron yapıların başarıya ulaşmayacağı yönünde değerlendirmelerde bulunur.

> Çoğu zaman kimi dilciler, ikirciklemin tümce olabileceğini de dile getirmişlerdir. (A.V.Şerbakov, Krasnoyarsk)ikirciklemin tümce özelliğinin kabul edilebilirliği, tezat, paradoks, ironi temelli tümcelere götüreceğini burada unutmamak gerekir… İkirciklem, yapı ve anlamına göre bir yönden birleşik sözcükler, diğer yandan da kalıplaşmış söz öbeklerinin anlamını taşırken deyimleşmenin özelliklerini de yansıtır. İkirciklem, dilde ne kadar kullanılırsa o kadar sıradanlaşır, sürece dayalı kalıplaşır ve deyimleşme eğilimi gösterir. Fakat tamamıyla deyim kategorisinde ele almak doğru değildir.[179]

Oksimoron yapıların sıfat ya da isim tamlamaları şeklinde oluşumuna dair herhangi bir şüphe yoktur. Ancak çoğu araştırmacının oksimoron yapıları, "Cümle şeklinde de oluşur." şeklinde değerlendirmesi paradoks kavramının tanımı içerisine giren bir durum olması bakımından tartışmalıdır. Oksimoron yapıların deyim şeklinde oluşu, pek az kabul gören bir durum olsa da "sudan/dereden kuru çıkmak,

[177] Güngör, a.g.m., s.113
[178] Güngör, a.g.m., s.113
[179] Güngör, a.g.m., s.114

ölüden diri doğmak, acıyı bal eylemek" şeklindeki örneklerin cümle düzeyinde deyim kategorisi içerisinde yer aldığı görülmektedir.

Oksimoron yapıların kullanıldıkça sıradanlaştığını ve kalıplaşma süreci ile deyimleştiğini belirten Güngör, bu tür kavramların deyim kategorisi içinde ele alınmaması gerektiğini belirtir. Sözdizimsel olarak oksimoronu inceleyen Güngör, kavramın gramatikal yönünden bahseder. Taradığımız metinlerden hareketle, gramatikal oksimoron olarak zıtlığı barındıran eklerin Türkçede *+sIz, Geniş Zamanın Olumsuz Soru Hali (-mAz), Sıfat-Fiil Eki (-mAz) ve –cIk; Arapça* ve *Farsçadan dilimize giren lâ-, bî-* ve *nâ-* olduğunu giriş bölümünde bahsetmiştik. Yazar, "denizcik ve devcik" [180] örneklerinden hareketle, -cIk küçültme ekinin oksimoron oluşturduğunu belirtir. Devcik örneğinde, dev sözcüğü ve –cIk ekini ayrı ayrı ele alırsak, -cIk eki eklendiği sözcüğe işlevi gereği küçültme anlamı katan bir yapıya sahiptir. Dev gibi devasa bir anlama sahip yapıya bu ekin getirilerek "devcik" şeklinde çelişkili fakat yeni bir kavramın oluşturulması, oksimoron sanatının gramatik ekler yoluyla oluştuğunun göstergesidir.

2.2.5. Özge Öztekin

Özge Öztekin, kavram karşıtlığı hakkında "şiire farklı bir bakış açısıyla yaklaşılarak zihinde tasarlanabilecek alışılmış kavramlara uzak bağdaştırmaların meydana getirilmesinde, özellikle zıtlıkların payı büyüktür."[181] şeklinde açıklama yapar. Bu bakış açısı, şiiri alışılmış çizginin ötesine taşıyan çoğu şair için zıtlık, alışılmış olan kavramları bilinirden uzaklaştırarak çelişkilerle dolu bir imajın üretilmesi sonucu şiir sanatına katkı sunan yapıların oluşmasını sağlamaktadır.

"Felsefenin tarihi gelişimindeki temel akımlardan biri olan diyalektiği de-kavramsal olarak–anımsatan bu süreç, her şey kendi içinde zıddını barındırır ana fikrinden yola çıkarak değişimin kaynağında var olan çelişkiyi imlemektedir. "[182] Öztekin, tezat sanatının sadece edebi bir sanat olarak işlevinin olmadığını ve bu sanatın hayatın içinde var olan çelişkilerin de adı olması bakımından önemli

[180] Güngör, a.g.m., s.114
[181] Özge Öztekin, "Eski Şiire Diyalektik Gönderme: Sebk-î Hindi'nin Alışılmamış Bağdaştırmalarında Metaforik Bir Yansıma Olarak Karşıtların Birliği", **Turkısh Studies İnternational Peridiocal For The Languages, Literature and History of Turkey or Turkic,** C.4, Winter 2009, s.519
[182] Öztekin, a.g.m., s.519

olduğunu dile getirmektedir. Tezat sanatının edebi yönü hakkında Öztekin, *"*tıpkı aralarında karşıtlık ilişkisi bulunan farklı kavramların edebi dilde bir araya gelerek yeni ama çelişkili bir başka kavrama ulaştığı görülmektedir. "Söz konusu bu paradoksal imajlar, anlamsal açıdan karşıtların birliği'ne giderek farklı birtakım alışılmamış bağdaştırma örnekleri sergilemektedir." [183] şeklinde açıklama yapmaktadır. Öztekin'in "paradoksal imaj ya da alışılmamış bağdaştırma" olarak gördüğü şey, batı retoriğinde oksimoron olarak bilinen kavramın adıdır. Farklı kavramların bir araya gelip yeni ama çelişkili bir kavrama ulaşması, oksimoron sanatının tanımını veren bir açıklamadır. *Alışılmamış bağdaştırma* ya da *paradoksal imaj* şeklindeki tanım, Batılı araştırmacılarca sık sık ayrımı yapılan konulardan biri olmuştur. Oksimoron ve paradoks arasındaki ayrımı yapan çoğu araştırmacı, kavrama yönelik açıklamalar sunarak bu görüşü çürütmeye çalışmışlardır.

Önceki bölümlerde bahsettiğimiz gibi, oksimoron yapılar arasında kavramı oluşturan sözcükler arasındaki ilişki, her zaman ortak paydadan gelen bir çizgidedir. Zıt yapılar arasındaki ilişki hakkında Öztekin, şu değerlendirmelerde bulunur:

> Kavramlar zihinde tek başlarına değil, ilişkide oldukları diğer kavramlarla birlikte yer alırlar. Aynı zamanda birbiriyle olan ortak yanlarının veya ayırt edici taraflarının da zihinde belli olması, onları anlamsal açıdan benzerlikler veya karşıtlıklar içerisinde kendini gösterir. Dolayısıyla her konuda pek çok anlam haritası çıkarmak mümkündür. [184]

Öztekin, kavramlar arasında ilişkinin olması gerektiğini, bu ilişkinin de ancak kavramlar arasındaki zıtlıklardan oluşarak bu yapıların oksimoron oluşturduğunu belirtmektedir. Kavramlar arasında ilişkinin oluşu ve bu ilişki neticesinde kullanılan kavramların okuyucu ya da dinleyicinin zihninde kavram haritaları çıkarması bu ilişkinin başarısını göstermesi bakımından önemlidir.

Edebiyat sanatı içerisinde yer alan metinlerin yapısal ve anlamsal olarak incelendiği göz önüne alınırsa, çoğu metinde anlamsal olarak bu yapıtlara değer katan yazar ve şairlerin kullanmış olduğu dilin yapısı, edebiyat denilen sanatın estetik açıdan ne denli önemli olduğu görülür. Öztekin, bu durumdan hareketle,

[183] Öztekin, a.g.m., s.519
[184] Öztekin, a.g.m., s.520-521

20.yüzyılın önemli filozoflarından Wittgenstein'in dil oyunları olarak ifade ettiği kavrama yönelik açıklamalarda bulunur:

> …Bu durum, dil ve düşünce yapısı üzerine görüşleriyle tanınan XX. yüzyılın ünlü filozofu Wittgenstein'in "dil oyunları" olarak ifade ettiği, "anlam kullanımdır" yaklaşımını akla getirmektedir. İçinde bulunulan koşullarda bir sözcüğün anlamı, başka bir koşulda başka anlamlara gelebilir. Söylenen, mutlaka kast edilen olmak mecburiyetinde değildir. Somutu soyuta dönüştürebilen yoğun metaforik imgelerle yüklü dil uygulamaları sonsuz değişik biçimde gelişirler. [185]

Anlamın kullanıldıkça genişlediğini belirten Öztekin, söylenilen şeyin her zaman kastedilen şey olmadığını dile getirir. Söylenen şeye yüklenen yoğun imgelerle sözcüğün başka anlamlara geldiği, somutluğunu kaybedip soyuta yönelmesi "anlam, kullanımdır." ilkesi ile açıklanabilecek bir durumdur. Bu yönüyle oksimoron yapıların metafor kavramına dayandığı görülmektedir.

Metafor kavramında söylenen şey ile kastedilen şey arasında farklılıklar vardır. Metafor ve şiir dili hakkında Oğuz Cebeci'nin değerlendirmeleri Öztekin'in bahsetiği açıklamaları doğrulamaktadır:

> Söylediği şey ile kastettiği şey "aynı" olan dil ise "düz"dil'dir; bu dil, bir cümlenin içindeki sözcüklerin "standart sözlük anlamı"nı, yine "standart söz dizimi" çerçevesinde bağlantılandırarak yansıttığını varsayar ve dili ortalama biçiminde kullananlar'ın uygulamasından kaynaklanır. "Düz dil"in karşısında yer alan " eğretimle (mecaz) dili ise, düz anlamıyla belirli bir şeyle/nesneyle bağlantılı olduğu kabul edilen terimlerin, başka bir şey/nesneye aktarılabileceği varsayımından yola çıkar ve dilin düz kullanımına yönelen "müdahele"lerden oluşur. Sözü edilen müdaheleler, genel anlamıyla, "taşıma" veya "transfer" niteliğini taşır ve bu sayede, düz (standart) anlama göre daha genş, özel ya da kesin anlamlar oluşturmaya yönelir.[186]

Öztekin, bu çalışmasında Sebk-î Hindi şiirinden hareketle, *karşıtların birliği* şeklinde ifade ettiği kavramın kullanımlarına yer verir. Kavramın kullanım alanına yönelik açıklamalar sunmadan önce kavramla ilgili teorik bilgiler sunar:

> Hint üslûbu, şiirde az sözle çok şey anlatma gayesindedir. Bu yüzden teşbih, istiare, mecaz, leff ü neşr, telmih, tezat gibi edebi sanatlardan faydalanmıştır. Özellikle tezat sanatının bir üslup özelliği olarak çok kullanılmış olması, anlaşılmayı zorlaştırma isteği ile açıklanabilir. Bir konuya farklı bakış açılarıyla yaklaşmak, zaman zaman birbirine aykırı anlamları bir araya getirmiştir. Dilsel gönderimler bir kavramı diğerine veya karşıtına dönüştürebilir. Bu dönüşüm sırasında, her karşıtlığın farklılığını bertaraf edecek metaforik bir "koruyarak aşma" da gerçekleşebilir. Nitekim soyut ifadelerin somut ifadelerle örneklendirilmesi, bir anlatım tekniği olarak yeni mazmunların yaratılmasına olanak vermiştir. Anlamda aranan incelik, söze de yansımıştır. …. Yeni arayışların getirdiği yeni hayaller, ifadede de zaman zaman anlam kapalılığının

[185] Öztekin, a.g.m., s.521
[186] Oğuz Cebeci, **Metafor ve Şiir Dilinin Yapısal Özellikleri**, s.10

> görülmesine neden olmuştur. Alışılmamış benzetmeler kullanılmış, anlamda derinliğe gidilerek soyut kavramların somut unsurlarla verilmesinde semantik uyum sağlanmış, dil de – hayallerde- üslupta son derece incelik ve zarafet söz konusu olmuştur.[187]

Sebk-î Hindi üslubunda kendini gösteren tezat sanatının kullanımına ve var olma amacına değinen Öztekin, öncelikle bu edebi sanatın bir üslup özelliği olması bakımından dikkat çekici olduğunu belirtir. Bir üslup özelliği olarak tezat sanatı, anlamın açıklığını örterek az sözle çok şey anlatmayı okuyucunun zihnine ve dünya görüşüne bırakmıştır. Öztekin, karşıtlıkların bir araya gelerek beraber kullanımının sonucu olarak, soyut olan öğelerin somutlaştırılarak temsil edilmesine, bu temsilin söze, incelik ve zarafet kattığına değinmiştir. Kullanım amacı ve sözde yer alan incelik, yeni mazmunların ortaya çıkmasını sağlayarak anlam kapalılığını doğurmuştur. Anlamda derinlik amacı doğrultusunda uyumun sağlandığı ve dilde incelik ve zarafetin artık alışılagelen bir üslup olarak metinlerde yer aldığı görülür.

Sebk-î Hindi'de kullanılan zıt kavramların birliği olayını *paradoksal imajlar* olarak değerlendiren Öztekin, paradoks kavramı ve bunun yansıması olan *karşıtların birliği*nden söz eder:

> ….Paradoks, kavramı, genellikle kabul görmüş bir fikre zıt olan önermeyi imlemektedir. Birlikte var olması beklenmeyen iki olgunun yarattığı kapsamlı süreç, mantıksal bir çelişki yaratabilir. Sebk-i Hindî'nin söz konusu edilen bu paradoksal imajlar"ı da, anlamsal açıdan "karşıtların birliği"'ne giden farklı birtakım alışılmamış bağdaştırma örnekleri sergilemektedir. [188]

Paradoks kavramını değerlendiren Öztekin, bu yapının birbiriyle kullanılması tuhaf duran yapıları bir arada tutması ve yeni bir anlama sahip olacak mantıksal bir çelişkiye yol açması üzerine ifadelere yer verir. Paradoksal imajlar dediği bu yapıları, alışılmamış bağdaştırma ile birleştirerek bu durumu yansıtan örneklerin şiirde görüldüğünü, paradoksal imajların Divan şiirine sanatsal olarak etkide bulunduğuna dairler görüşler bildiren Öztekin'in değerlendirmeleri sanata yönelik değerli açıklamalardır. Ancak Öztekin'in alışılmamış bağdaştırma olarak bu yapıları görmesi yazarın sunduğu açıklamalara ters düşen bir durumdur. Çünkü oksimoron yapılar, alışılmamış bağdaştırma'dan farklı olarak ifadeyi oluşturan sözcükler arasında karşıtlığa dayanan bir ilişki söz konusudur. Ancak, alışılmamış bağdaştırmalarda ifadeyi oluşturan sözcükler arasında herhangi zıtlık söz konusu değildir.

[187] Öztekin, a.g.m., s.522
[188] Öztekin, a.g.m., s.522

> Yapısı itibariyle geleneğin belirlediği klasik bir estetiğin kuralları çerçevesinde gelişimini sürdüren Divan şiiri için alışılmamış bağdaştırmalar, yaratıcılığa bağlı yeni tasarımları öne çıkarmasıyla her zaman tercih edilen bir ifade aracı olmuştur. Beyitteki kavramlar arasında tezatlık ilişkisinden yararlanılması, poetik söylem içinde nesneyi işaret eden sözcüğün ait olduğu alanın uzaklığı nisbetinde imgenin de o kadar güçlü sayılması gibi pek çok unsur, şiirsel anlamın üretilmesinde alışılmamış bağdaştırmaları değerli kılmaktadır. Dolayısıyla, edebî eserlerdeki dil kullanımlarının günlük dilden farklı deyiş özellikleri taşıması gayet doğaldır. [189]

Divan şiirinin genel özelliğinden bahseden Öztekin, Sebk-î Hindi akımı içerisinde kullanılan ifadelerin alışılmaktan uzak zıt kavramların birleşimi ile şekillenen yapıları, *alışılmamış bağdaştırma* olarak tanımlar. Bu kavramları kullanırken imgenin yoğunluğunun ve etkisinin yüksek olmasını savunan Öztekin, alışılmamış bağdaştırma ya da karşıtların birliği gibi yapıların imge vasıtasıyla varlığını güçlendirdiğini belirtir. Bu yapıların imge kullanımı bakımından değerli olacağını savunan yazar, kavramların imgelerle donatılması ile şiirsel dilin günlük konuşma dilinden uzaklaştığını belirtmektedir.

"Divan şiirinde aklın, zekânın, bilginin temsilcisi olarak kabul edilen antik Yunan filozofu Aristo'da, alışılmamış sözcüklerin kullanılmasıyla bir dil gündelik ve kaba olmaktan kurtulur, yücelir. "[190] Görüldüğü üzere, o güne değin duyulmamış ve söylenmemiş bir ifadenin zamanla günlük dille arasına sınır koyup müstakil bir gelişim izlediğini savunan Aristo, imge yoluyla yaratılan karşıt birliklerin önemine dikkat çeker:

> Divan şiirinde Sebk-i Hindi etkisi olarak görülen ve antik çağda Aristo'nun da işaret ettiği bu "alışılmamış sözcük" ibaresindeki "alışılmamaşlık" öğesini sağlayan unsurlardan biri tezatlardır. İki zıt hal gibi görünenin aslında tek gerçek olan " bir"'i yaratması, Osmanlıca karşılığıyla " tezatların vahdeti "ni veya Türkçe karşılığıyla " karşıtların birliği" 'ni açımlar. Felsefenin tarihi gelişimindeki temel akımlardan biri olan diyalektiği de – kavramsal olarak" anımsatan bu süreç, "her şey kendi içinde zıddını barındırır" ana fikrinden yola çıkarak değişimin kaynağında var olan çelişkiyi imlemektedir.[191]

Öztekin, zıtlıkların birliği üzerine genel bir değerlendirme sunarak Aristo tarafından *alışılmamış sözcük* olarak isimlendirilen yapıların oluşumunu tezat sanatı ile ilişkilendirir. Evrende her şeyin kendi içinde zıddını barındırması sözü bu durumla ilişkilidir. Bu noktada, zıtlıkların birliğine değinen Öztekin, bu kavramların alışılmamış yapılar doğurmasının felsefe temelinde geliştiğinden bahseder.

---

[189] Öztekin, a.g.m., s.522-523
[190] Öztekin, a.g.m., s.523
[191] Öztekin, a.g.m., s.523

2.2.6. Nurseli Gamze Korkmaz

Nurseli Gamze Korkmaz, çalışmasında oksimoron yapıların varlığını kabul ederek, batı retoriğinde yer alan kullanımını ele alır. Çalışmasında Ahmed Hâşim şiiri doğrultusunda bir yol çizen Korkmaz, şairin şiirlerinde geçen su ve ateş arasındaki zıtlıkları ele alır. Bu çalışmanın oksimoron sanatı açısındaki önemi, su ve ateş arasındaki zıtlık ilişkisinin birleşip tamlamalar şeklinde yeni bir semantik yapı oluşturmasının bu sanat kategorisi içerisinde yer almasıdır.

> Su ve ateşin bir arada bulunduğu imgeler, ilk bakışta birer oksimoron örneği gibi algılanabilir. … Oksimoron aynı zamanda şiirsel imge yaratmanın da bir yoludur. … İlk bakışta imkânsız bir görünüm sunan imgeleri gerçekte bilim öncesi dönemlerden itibaren görülen ve psikanalitik kökenleri olan hayalleri içerir. [192]

Su ve ateşin bir arada bulunduğu örneklerin birer oksimoron olduğunu belirten Korkmaz, oksimoron yapıların şiirsel imgeler yaratmadaki işlevinden bahseder. Somut ya da soyut olan bir kavramı imgelerle kullanarak yeni bir bakış açısıyla yorumlayan sözcükler, şiir dili açısından bir yeniliğin ürünüdür. Aristo'nun alışılmamış sözcükler dediği imgelemeler ile kurulan bu yapılar, günlük dilden uzaklaşarak şiir dili içerisinde değerlendirmeye tabi tutulur. Şiirsel dili oluşturan yapılardan birinin edebi sanatlar olması ve özellikle tezat sanatının bazı durumlarda anlatımı etkili kılma, bazen de anlam kapalılığına yol açma gibi durumlara sahip olduğu göz önüne alınırsa, oksimoron yapıların şiir diline olan katkısı hissedilir. Şiirsel imge yaratmanın en iyi örneği olan oksimoron yapılar, "buzdan alevler, soğuk güneş" vb. örnekler, insan zihninde oluşan hayal gücünün ürünü olan yapılardır. İnsan zihninde şekillenen bu hayaller, edebi eserler vasıtasıyla kullanılan dile katkıda bulunur.

Su ve ateş kavramları hakkında felsefik yorumlarda bulunan Korkmaz, bu kavramların sahip oldukları cinsiyeti göstererek tıpkı kadın ve erkeğin birleşip evlenmeleri gibi su ve ateş gibi zıt kavramların bir arada kullanılarak oksimoron yapılar oluşturduğunu belirtir.

> …İmgeler dünyasında ilkçağ felsefesinde önemli bir yer tutan dört temel unsurdan toprak ve su dişil, ateş ve hava eril özelliktedir. Dolayısıyla, birbirine karşıt iki

[192] Nurseli Gamze Korkmaz, **Bachelard'ın Psikanalitik Yaklaşımıyla Ahmed Haşim'in Şiirlerinde Ateş**, İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, Haziran 2011, s.83

töz arasında mümkün görülen herhangi bir birleşme Bachelard'a göre " evlilik" şeklinde açıklanacaktır. … Ancak su ve ateşin bir aradalığı, Bachelard'a göre kelimenin tam anlamıyla " karşıt unsurların evliliği"dir.[193]

Tasavvufta zıt unsurların birleşip tek bir gerçeği anlatma felsefesi, oksimoron yapılarda görülen bir durumdur. Yazarın su ve ateş olarak verdiği iki temel madde bir araya geldiğinde zıt unsurların evliliği gerçekleşir. "Suyun dişil, ateşin eril" olduğu bu sembollerle "ateş denizi, ıslak ateş" gibi örneklerde Korkmaz'ın belirttiği ve tanıkladığı açıklamaları doğrulamaktadır.

Fakat bize öyle geliyor ki dört cismani unsur öğretisi ile dört mizaç öğretisi arasında ilişki vardır. Oyle ki ateş burcunda, su burcunda, hava burcunda, toprak burcunda hayal kuran ruhlar çok farklı gibi görünüyor. Özellikle su ve ateş hayal kurmada bile birbirine düşmandır ve dereyi dinleyen biri alevlerin şarkısını işiten birini asla anlayamaz: Aynı dili konuşmazlar.[194]

Su ve ateş kavramları arasındaki ilişkinin hayal kurmada bile zıtlık uyandırdığından bahseden Bachelard, bu ifadelerin bir arada kullanıldığı tamlamaların sunduğu anlamın çatışmalı ve çelişkili olduğundan bahsederek, su ve ateş ifadelerinin birleştiği durumların şiddetinden bahsederek bu ifadelerle kurulan örneklerin çarpıcı oluşundan bahseder.

2.2.7. Ömer Lütfi İspirli

Ömer Lütfi İspirli, çalışmasında oksimoron kavramını *zıtlaşma* şeklinde isimlendirerek Ünsal Özünlü'nün tanımına yer verir. Kelimenin açıklamasını yaptıktan sonra İspirli, oksimoron kavramının *alışılmamış bağdaştırma* sınıfı içerisinde olduğunu belirtir:

"Zıtlaşma (Alm.Oxymoron) : genel olarak zıt ve çelişik olan iki sözcüğün bir arada kullanılması'dır.[195] Ünsal Özünlü'nün zıtlaşma hakkındaki görüşlerine yer verdikten sonra bu doğrultuda İspirli, zıtlaşma konusunda şu değerlendirmelerde bulunur:

… Birbiriyle hiçbir şekilde bağdaşmayan, anlamsal olarak birbiriyle çelişkili duran kavramların bir arada gösterilmesidir. Örn: acı tatlı, becerikli bir yeteneksizlik; özellikle yeni şiirde şairlere özgü göze batan alışılmamış görüngülerdir. Zıtlaşma da alışılmamış bağdaştırmalar gibi anlam alanları arasında mantıksal ilişki olmayan

[193] Korkmaz, a.g.e., s.83
[194] Gaston Bachelard, **Ateşin Psikanalizi**, Çev. Aytaç Yiğit, Bağlam Yayınları, İstanbul 1995, s.84
[195] Ünsal Özünlü, **Edebiyatta Dil Kullanımları,** Multılıngual, İstanbul 2001, s.260

> yapılardır. Bu yüzden her ne kadar ayrı bir isimle anılsa da alışılmamış bağdaştırma olarak sayılır ve eski şiir ve retorikte Katachrese (Kaydırma) olarak da geçmektedir.[196]

Yazarın görüşleri doğrultusunda bu açıklamalardan hareketle, oksimoron yapıları oluşturan iki ifadenin bir arada kullanıldığında tuhaflık yarattığı ve özellikle genç şairler tarafından kullanıldığı görülmektedir. İmge dünyası içerisine yeni adım atan genç şairler, sıklıkla bu kavramlara başvurarak etkileyici olmak istemiştir. Bu yapıların kullanımı okuyucu ya da dinleyicide farklı oldukları intibahı yaratarak göze çarpmaktadır. Oksimoron yapıları oluşturan yapıların arasındaki ilişkinin mantıksal olmadığını savunan İspirli, bu yapıları *alışılmamış bağdaştırma* ile ilişkilendirerek oksimoron yapıların bu kategoride oluşlarını savunmuştur.

2.2.8.Emet Gürel ve Uğur Bakır

Emet Gürel ve Uğur Bakır, oksimoron sanatının edebi eserlerde yoğun olarak kullanımının yanında görselliğin ön planda olduğu resim ve reklamcılık alanında da bir oksimoron türü olarak *resimsel oksimoron*un var olduğundan bahseder. Norman Y.Teng ve Sewen Sun tarafından *resimsel oksimoron* olarak adlandırılan bu görsel öğeler, oksimoron yapıları yansıtması bakımından önemlidir. Yazılı kaynaklarda örnekleri verilen edebi oksimoronun yanı sıra resim sanatı ve reklamcılık alanında da oksimoron yapıların görülmesi, kavramın kullanım alanının geniş olduğunu gösterir. "Birbiriyle öpüşen rahip ve rahibenin resimleştirilmesi" ya da "elleri kelepçe ile yan yana getirilmiş siyah ya da beyaz ırkların resmedilmesi" evrensel bir mesaj taşımaktadır. Özellikle el ele kelepçelenen resimde, farklı ırkların bir olarak görüldüğü tasvir edilerek dünya üzerindeki tüm insanların eşit olduğu mesajı aktarılmaktadır.

Yerli ve yabancı araştırmacıların görüşlerine yer verdiğimiz bu başlıkta, ağırlıklı olarak oksimoron sanatının tamlamalardan oluştuğu, iki zıt yapının bir araya gelerek yeni bir anlam oluşturduğuna dair bilgiler mevcuttur. Bu bölümde dikkat çekici olan oksimoron sanatının yaygınlaştığı dönemin Batı'da 15-17.Yüzyıl olarak gösterilmesidir. Avrupa'da yaşanan toplumsal ve kültürel gelişmeler sonucu yaşanan

[196] Ömer Lütfi İspirli, **Almanca ve Türkçede Eğretileme Süreci**, Ankara Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2014, S.93-94

gelişmelerin sanat alanında romantik bir tema doğurması, oksimoron yapıların kullanım sıklığını yükseltmiştir.

3. SANAT OLARAK OKSİMORON

3.1.Şiir Dili ve Oksimoron

Oksimoron, birbiriyle çelişkili ya da zıt kavramların bir arada kullanıldığı tamlama şeklindeki ifadelere denir. Şiir sanatı içerisinde yer alan edebi sanatlardan biri olan oksimoron, anlatımı etkili kılmak için kullanılan araçlardan birisidir. Oksimoron sanatını anlamak için öncelikle şiir dili denilen özel dilin ne olduğunu bilmek gerekir. Şiir dilinin günlük konuşma dilinden farklı olan yanı göz önüne alındığında, mizah ya da ironi gibi kaynaklardan beslenen oksimoron sanatının bu özel kullanım içindeki yeri farklı bir konuma sahiptir. Mizah ya da ironinin kullanıldığı çoğu eserde, farklı bir dil ve üslup doğrultusunda ele alınan ifadeler topluluğunun olduğunu görürüz. Bu farklı dil ve üslup, temelini zıtlık ve çelişkilerin oluşturduğu yapılardan oluşmaktadır. Şiir dili içerisinde özel bir kullanıma sahip olan oksimoron, Girard'ın bahsettiği üzere, eğitimli kişilerce anlaşılan mizah ve ironi kaynaklı bir sanat olması bakımından dikkat çekicidir. Mizah ve ironinin etkisinin yoğun olarak hissedildiği çoğu eserde karşıdaki insanı alaya alma, eleştirme gibi durumların oluşu oksimoron sanatında da görülen bir durumdur. Şiir dilinin ne olduğunu üzerine detaylı açıklamalar ve değerlendirmeler yapan Doğan Aksan'ın *Şiir Dili ve Türk Şiir Dili* adlı eseri, konu hakkında Türkiye'de yapılmış başarılı çalışmalardan biridir. Bugün şiir dilini araştırmak isteyen, kavramın ne olduğu üzerine araştırmalar yapan çoğu araştırmacı bu eserden yararlanmaktadır. Şiir diline yönelik çeşitli konu başlıkları sunarak bu dili detaylı bir şekilde örneklerle sunan yazarın değerlendirmeleri şu şekildedir:

> Bilindiği gibi dilbilim, dilin bilimidir; dil adı verilen kuruluşu her yönüyle inceler, onu mercek hatta mikroskop altına getirir. Şiir söze dayandığı, şiirin gereci

> sözcükler ve çeşitli anlatım biçimlerini yansıtan tümceler olduğu için şiir dilinin incelenmesi her alandan önce dilbilimin görevi ve yetki alanı içinde yer alır.[197]

Şiiri oluşturan unsurların sözcükler olması bakımından şiirin araştırma alanının dilbilim olacağını savunan Aksan, dilin bilimi olarak dilbilimini gösterir. Dilbilim denilen alanın dille ilgili konuları ayrım gözetmeden incelediğini belirten Aksan, şiir dili noktasında araştırmaların dilbilim ekseninde olması gerektiğine inanır.

> Şiir dilinin nitelikleri, onun günlük dilden ayrımı ve dilbilimle ilişkisi üzerine bugüne kadar gerek dil bilginleri, gerekse yazın incelemecileri ve şairlerce pek çok şey yazılmıştır. Şiir dili ve şiir çözümlemesi konusunda önemli bir akım, yüzyılımızın başlarında (1919) Rusya'da, bir dilciler çevresince oluşturulan Rus Biçimçiliği'dir. Şiirin çözümlenmesinde dilbilimin kılavuzluğunu temel alan bu okul çerçevesi içindeki Şklovksi, Tomaşevski, Vinogradoff gibi araştırıcılar şiiri ortaya çıkaran öğeler üzerinde durmuşlardır. Sonradan Prag dilbilim okulu içinde yer alan R.Jakobson, aynı okul içindeki başka araştırıcılar gibi, şiir dili üzerindeki incelemelerini sürdürmüş, Rus Biçimçiliğinin ilke ve yargıları son otuz yıldan beri yeniden üzerinde durulan, tartışılan konular olmuştur .[198]

Şiir dili ve çözümlemesi üzerine yapılan araştırmaların sistematik olarak gerçekleştirildiği çevreler, Rus Formalistler denilen gruptur. Bu grubun içerisinde yer alan çoğu bilgin, şiir sanatı ve dili hakkında yorumlamalarda bulunmuş ve bilimsel olarak şiir dilinin ne olduğu üzerine araştırmalar yapılarak konu hakkında bilgiler verilmiştir. Ayrıca, Rus Formalistlerden sonra, Prag okulu çevresince başta R.Jakobson olmak üzere şiir dili üzerine yapılan değerlendirmelerin sayısı da artmıştır.

Şiir dili üzerine yapılan araştırmalardan bahseden Aksan, konu hakkında birçok bilginin söz söylenip sayısız eserin ortaya konduğunu belirtmektedir. Ayrıca, çoğu zaman şairlerin şiir kitaplarının önsözünde poetika niteliği taşıyan bilgilerin olması, şiir dili hakkında yalnız araştırmacıların değil şairlerin de görüşler bildirdiğini göstermesi bakımından dikkat çekicidir. Şiir kitaplarının önsözünde yer alan ifadeler, çoğu şairin şiire bakış açısını yansıtması bakımından "bildiri" niteliği taşır.

---

[197] Doğan Aksan, **Şiir Dili ve Türk Şiir Dili**, Bilgi Yayınevi, Ankara 2013, s.23
[198] Aksan, a.g.e., s.23

Dilin işlevleri noktasında araştırmalar yapan R.Jakobson'un altı işlevinden bahseden Aksan, "bu altı işlev arasında şiirsel işlev de yer almaktadır."[199] şeklinde görüşler bildirmektedir. Aksan, duygu ve düşüncelerin sözlü olarak ifade edilmesinin yanı sıra şiirle birtakım duyguların yansıtıldığını belirtir. Dilin şiirsel işlev becerisini yerine getirecek bir rolünün olduğunu belirten yazar, "seçme ve birleştirme" denilen düzenlemeyle bu durumun gerçekleşeceğini belirtmektedir. Ancak burada asıl dikkat çekici nokta, ifadeler arasında bir ilişkinin olmasıdır. Şiirsel işlevin sadece şiire özgü olmadığını belirten Aksan, şiir dilini özel bir iletişim dili olarak görür.

Şiirin dilbilimden ayrı düşünülmesinin konu hakkında verdiği bilgilerle mümkün olmadığını savunan Aksan, şiir dili ile sağlanılan iletişimin sanatsal yönünden bahseder. Bu sanatsal yön, estetik üzerine temellidir. Şiirin estetiğin yan alanı olması, duyguları yansıtmasının yanı sıra estetik bir amaca hizmet ettiği görüşü, şiir dilinin estetik bir iletişim dalı olduğunu göstermesi bakımından önemlidir. Şiir dilini tanımlamaya yönelik olarak görüşlerin çeşitliliğinden bahsedebiliriz. Bir yandan, şiiri estetik bir dil olarak gören görüşler söz konusu iken diğer yandan dil kavramı içerisinde ayrı bir durum olduğu üzerine, bireysel kullanımlar neticesinde şekillenen, duyguların, düşüncelerin ve fikirlerin yansıtıldığı bir araç olarak gören araştırmacıların görüşleri de mevcuttur.

Fransız araştırıcı Cohen'in görüşlerine de yer veren Aksan, "şiir dili'nin edebi türler arasında özel bir yere sahip olduğu görülür."[200] şeklinde açıklamalarda bulunur. Şiirin düzyazıdan öz olarak değil, sahip olduğu ilişkiler, bağlantılar noktasında ayrıldığını savunan Aksan, ses ve anlam yönünden şiir sanatının özel bağlantılara değinir. Ses yönünden dize denen ifadelerin var olduğunu belirten Aksan, anlam bakımından eski belâgatçıların "figür" dedikleri kavramın oluşumundan bahseder. Ancak Aksan, bu kavramların şiir çözümlemeye gelince şiirin tek amacının sanki anlaşılmamak olduğu ve kendi içinde sistematik düzenin bozulmasına yönelik durumlar sergilemesi şeklinde açıklamalara başvurur.

[199] Aksan, a.g.e., s.24
[200] Aksan, a.g.e., s.24-25

"Şiirin günlük konuşma dilinden farklı bir gelişim izlediğini, diğer kavramlardan ayrı tutulması gereken durumlar sergilediğini"[201] belirten Aksan, şairin şiir yazarken ki seçimlerinin ve edebi kurallarının bu yapıları etkilemesi noktasında ağırlık kazandığını belirtir. Şiiri oluşturan anlam öğelerinin yanı sıra biçimsel olarak tercih edilen yöntemin şair kaynaklı olduğu bu açıklamayla görülmektedir. Şiir denilen tür, şairin şiir sanatı hakkında sahip olduğu yeteneklerle şekillenmektedir. Şairin insiyatifi altında ortaya çıkan şiir sanatı, şairin birikimlerinin yansıması olarak edebi dünyada kendine yer bulma çabası içerisindedir.

Aksan, Coseriu'nun şiir dili'ni, dilin diğer türlerinden ayrı bir kategori içerisinde değerlendirerek bu yapıların "özel bir durumun ürünü" [202] olduğunu belirten açıklamalarına yer verir. "Dil+şiirsel işlev şeklinde formülize edilen yapıların şiir dili ile uyuşmadığını ve bir bütünü yansıtamadağını"[203] belirten Aksan, şiir dilinin "bir bütünlüğü yansıtan çeşitli araçların örgütlenip bir araya gelmesiyle oluşan dil"[204] şeklinde bir tanımda bulunur.

Aksan'ın bahsettiği şiir dili ile günlük konuşma dili arasındaki ilişki hakkında verilen açıklamalara benzer şekilde Oğuz Cebeci atıfta bulunur. Genel olarak şiirsel ile düz dil arasındaki ayrımdan bahseden Cebeci, kavramlar hakkında değerlendirmelerde bulunur:

> Özetle söylenirse, şiirsel dil, gerçekliğe diğer diller kadar göndermede bulunur; ancak bunu, tasviri dilin "sıradan gönderme faaliyetinin askıya alınması" ve "görünüşte ortadan kaldırılması"na yönelik karmaşık bir strateji üzerinden yapar. Söz konusu " askıya alma", "doğrudan göndermenin yıkımı"na bağlı olarak ortaya çıkan, "dolaylı ya da ikinci dereceden gönderme"ye bağlıdır; "ikinci dereceden gönderme"nin "negatif koşul"unu oluşturur. "ikinci dereceden bir gönderme "olmasının nedeni ise, sıradan dilde gönderme unsurunun "öncelikli" konumda bulunmasıdır. Bir başka perspektifin görüldüğünde, insanoğlunun temas içinde olduğu gerçekliğin "derin yapıları"nı açıklayan "ilksel" bir gönderme olarak görülmesi de mümkündür.[205]

Şiirsel dil ve düz dil arasındaki ayrımdan bahseden Cebeci, şiirsel dilin gönderme unsurlarından farklı nitelikler taşıdığını belirtmektedir. Düz dil ya da standart dil olarak bilinen estetikten uzak dilin bünyesinde gönderme unsurlarını doğrudan barındırdığı görülmektedir. Ancak şiirsel dil olarak bilinen estetik dilde,

[201] Aksan, a.g.e., s.25
[202] Aksan, a.g.e., s.25
[203] Aksan, a.g.e., s.25
[204] Aksan, a.g.e., s.25
[205] Oğuz Cebeci, **Metafor ve Şiir Dilinin Yapısal Özellikleri**, İthaki Yayınları, İstanbul 2013, s.173

gönderme unsurları, karmaşık bir halde bulunur. Bu yapılarla sağlanılacak anlatım düzeyi, çeşitli anlatım araçları vasıtasıyla gerçekleşmektedir.

Şiir dili olarak bilinen dili oluşturan araçlarından biri de metaforlardır. Metafor kavramı, anlamsal olarak "bir şeyi başka bir şeyin yerine kullanma" sanatıdır. Metafor, sanatı içerisinde yer alan *simili, metonimi, sinekdoki* gibi kavramlar, şiir dili açısından anlatıma zenginlik katmaktadır.

Şiir dili ve metafor kavramları hakkında açıklamalar yapan Cebeci[206], bu kavramların özellikleri hakkında değerlendirmelerde bulunur. Metafor, kavramıyla şiirde kapalı anlamlara sahip yapıların açık hale getirilmesi, metafor içerisinde bulunan simili, sinekdoki ve metonimi gibi sanatlarla sağlanmaktadır. Şiirsel güce katkılar sunan metafor sanatıyla dizelerde saklı kalan tozlu anlamlar ortaya çıkmaktadır. Bu anlamların ortaya çıkarılmasında yoğun bir etkiye sahip olan metafor sanatı, gücünü esinlenmelerden almaktadır. Bir şiirin anlaşılması için birtakım şartların gerçekleşmesi gerektiğini belirten araştırmacılar, bu şartlar sağlandığı takdirde var olan şiirsel anlamın başarıya ulaşacağını belirtmektedir.

1.İletişim kavramı ve işlev açısından

2. İnsan açısından

3. İşlev, öz açısından

4. Sunuluş açısından

5. Kalıcılık açısından [207]

Şiir dili hakkında incelemeler yaparken izlenecek yolu başlıklarla veren Aksan, şiir sanatı noktasında değerlendirmelerin bu doğrultuda olması ile şiir metinlerinin anlaşılmasının daha doğru olacağından bahseder. Şiir değerlendirmesi yapılırken bu başlıklardan yararlanılması şiir dilinin sahip olduğu geniş yelpazeyi sunması bakımından dikkat çekicidir. Şiirin en büyük amacının iletişim olduğu bilinen bir gerçektir. Şiirin iletişim amacıyla kullanılmasından sonra bu iletişimin hedefindeki özne, insan gerçeği'dir. Şiirin insan gerçeği ile oluşturulması, bugüne kadar yazılan tüm şiirlerde eserin merkezinde yer alan unsurun insan olması,

[206] Oğuz Cebeci, **Metafor ve Şiir Dilinin Yapısal Özellikleri**, s.283
[207] Aksan, a.g.e., s.29

yukarıda bahsedilen durumu tanıklamaktadır. Şiirin iletişim ve insan gerçeği amacından sonra gelen işlev başlığı, ilk iki maddede söylenilen durumları kapsaması bakımından belli bir amaca hizmet edildiğini göstermektedir. Şiirin bu aşamasından sonra sunuluş biçimi, eserde kullanılan dil ve anlatım öğeleri ile ilişkili olmayı sağlamaktadır. Kalıcılık açısından her şiir, kendinden sonra gelen nesle bir klavuz olması bakımından bir birikimin ve yol açıcılığın göstergesidir.

Şiir dilinin iletişimi gerçekleştirme amacı doğrultusunda Batı'da çalışmaların ve araştırmacıların yapıldığını savunan Aksan, bu doğrultuda Rus Biçimciliği ve Prag Okulunun konuyla ilgili araştırmalardan bahsederek, Jakobson'un görüşlerini verir. Jakobson'a göre, şiir dilinin en önemli yönü yazanla "okuyan; dinleyici ile söyleyen arasındaki bağı kuran yapının şiir olmasıdır. Şiir metni aracılığıyla kurulan bağ, iletişime katkıda bulunarak şiir dili'nin bu yönüne değer katar." [208] Şiir dili noktasında şairin söylediklerinin değil de bir duyguyu ya da düşünceyi anlatış tarzı incelemelerde dikkat edilmesi gereken noktalardan biri olmalıdır.

Şiirde anlatılmaya hazır halde bulunan duygu ve düşünceler, sıradanlık yansıtmaktadır. Ancak bu duygu ve düşüncelerin aktarımı ve eserde yansıtılması olayı, yetenek gerektiren bir durum olması bakımından şiir dilinin özel bir dil olduğunu ispatlamaktadır. Sıradan gelen durumların, şiir dili içerisinde birtakım yapılarla birleştirilip ortaya yeni bir ürünün ortaya konması şiir dilinin farklı bir yapı olduğunu göstererek şiir sanatını diğer edebi türlerden ayırır. Bir topluluk içinde yer alan çoğu insan için baharın gelişi bir neşe kaynağıdır. İnsanlarda beliren bu duygunun ortaklığı şair tarafından zihinde tasarlanan terkiplerle diğer bireylerden farklı bir anlatımın doğmasını sağlayarak farklılaşmayı ortaya koyması bakımından sanatsal bir değer taşımaktadır.

Aksan'ın, şiirin duygu yönüne dair açıklamalarına devam etmesinin sebebi, şiirin bir duygunun dışavurumu olduğu ve düz yazı ile yakalanamayacak hayallerin şiir dilinde ortaya çıkmasındandır. Bireyin duygu yönünün ağır bastığı anlatımların en iyi örneğinin şiir sanatı içerisinde gerçekleşeceğini savunan Aksan, konuşulan dil ve yazılan dil arasındaki iletişimi sağlayan durumların etkisiyle, şiir dili'nin etkili

[208] Aksan, a.g.e., s.30

anlatım noktasında başarılı olduğunu belirtir. Yazılan ve söylenen dilin zaman zaman sahip olduğu anlatımının dışında şiir dilinin de duyguları, düşünceleri ve fikirleri yansıtması bakımından önemli olduğunu savunan yazar, insani duygular açısından şiirin eşsiz bir tür olduğunu belirtir. Ayrıca, şiirde etkileyicilik noktasında, musikinin ve anlam değerlerinin de öneminden bahseden yazar, şiirin ahenkli bir dilin ürünü olduğunu belirterek kavram hakkında değerlendirmelerine devam eder:

> Dil, bilindiği gibi, insanı öteki yaratıklardan ayıran, ona ayrıcalık sağlayan bir yetenektir. Aynı zamanda insan zihninin büyük gücünün de yansıtıcısıdır. Şiir ise bu gücün ve dil adını verdiğimiz, sonsuz anlatım olanakları olan kuruluşun özel ürünü, özel bir örneğidir. Tıpkı edebiyat sanatının öteki türleri ve resim, müzik, plastik sanatlar gibi, insanın imge, duygu, düşünce ve sanat yönünü ortaya koyan önemli yaratılardan biridir.[209]

Dilin genel tanımından ve işlevinden bahseden Aksan, dilin insana özgü bir yetenek oluşunu ve bu yetenekle diğer varlıklardan ayrıldığını belirtir. İnsanın sahip olduğu bu gücün şiir vasıtasıyla duyguların ve düşüncelerin ifade aracı olarak kullanılması, zengin anlatım olanaklarına zemin hazırlayarak duygu ve düşüncülerin yansıtılmasına doğrudan katkı sunarak bu türün diğer edebi türlerden ayrılmasına yol açmaktadır. Bu değerlendirmeler, şiir sanatının edebiyat içerisinde özel bir yere sahip olduğunu göstermesi bakımından dikkat çekicidir.

> Bizce, şiirin insan açısından en önemli yönü, insanın zihin gücünün, insan beyninin sınır tanımayan yeteneğinin ve yaratıcılığının yansıtılmasına olanak sağlamasıdır. İnsan zihninde beliren imgeler, çok değişik tasarımlar, çağrışımlar, duygulanmalar, birleştirme, benzetme gibi etkinlikler şiir dilinde öylesine değişik, yeni ve özgün birleşimler içinde verilmektedir ki, ortaya yeni bir iletişim yolu çıkmaktadır.[210]

Şiirin insanî yönünden bahseden Aksan, insan zihninin hayal gücünden ve sınır tanımayan kalıplar ortaya koyan yeteneğinden bahsederek, dilin bu nokta itibariyle insan yaşamına değer kattığına inanmaktadır. Dil sayesinde ifade edilen duygu ve düşünceler, zihnin yaratıcı yeteneğiyle çeşitli biçimler şeklinde görülmektedir. İnsan zihninde yer alan hayaller, şiir dili aracılığıyla farklı bir tarza bürünerek yeni ve özgün bileşimler çerçevesinde duygu ve düşüncelerin yansıtılması açısından önem arz etmektedir.

---

[209] Aksan, a.g.e., s.32
[210] Aksan, a.g.e., s.32

3.1.1.Oksimoron Sanatında Kavram Karşıtlığı ve Tezat

3.1.1.1.Kavram Karşıtlığı

Şiir dili hakkında çeşitli araştırmacıların görüşlerine yer verdikten sonra konumuz gereği oksimoron sanatının şiir dili içindeki yerini belirtmek zorundayız. Şiir dili açısından zıtlığı yansıtan oksimoron yapılar, Aksan'ın bahsettiği ve değerlendirmelerde bulunduğu *Kavram Karşıtlıklarından Yararlanma* başlığına dâhildir. Oksimoron yapıları oluşturan insan zihninin, şiir dilinde var olan ilişkiler doğrultusunda kavramlar arasında ortak bir paydadan gelme ile birbiriyle çelişkili kavramların birleştirilip yan yana kullanılarak yeni ve özgün bir ifade oluşturması, şiir sanatı içerisinde yer alan seçeneklerdendir. Bu açıdan, oksimoron sanatına kavram karşıtlığı yönüyle yaklaşmak ve bu doğrultuda ifadeler arasındaki ilişkileri belirlemek, kavramı anlamak noktasında önemlidir. Kavram karşıtlığından yararlanarak şiir dili içerisinde ifadeler bulunmak, şiir sanatı açısından etkileyici bir anlatımı amaçlayan çabanın ürünü olması bakımından sık sık başvurulan sanatlardan biridir. Kavram karşıtlığı ve şiir dili arasındaki ilişki hakkında Aksan, "gerek Türk şiirinde, gerekse dünya şiirinde başvurulan etkileyici anlatım öğelerinden biri, kavram karşıtlığı sağlama yoluyla etkilemedir."[211] şeklinde açıklama yapar. Anlatımı etkili kılma amacı ile bu tür ifadelere başvuran şair, kavram karşıtlığını başarıyla kullandığı sürece anlatımın etkili olmasını sağlayarak kalıcı bir eser ortaya koymaktadır.

> Düşünce ve duyguların dile getirilişi sırasına birbirine karşıt kavramların, olay ve durumların bir araya getirilmesiyle de şiirde güçlü ve etkileyici bir anlatım sağlanabildiği görülmektedir. Bu tutum, aslında, konuşulan dilde ve deyimlerle atasözlerinde de karşılaştığımız bir anlatım yoludur. Örneğin, bilir bilmez, sağlı sollu, yer gök, aktan karadan, belli belirsiz gibi ikilemelerde bu karşıt kavramlardan yararlanılırken kimi deyimlerde de bir durumu, bir olay ya da tutumu daha somut bir biçimde yansıtmak üzere aynı yola başvurulur.[212]

Duygu ve düşüncelerin ifade edilmesinde karşıt kavramlardan yararlanma, anlatımın etkileyiciliğine katkıda bulunmaktadır. Bu tür kullanımlar şiirde olduğu gibi, deyim ve atasözleri gibi yapılarda da karşımıza çıkan durumlardır. Yukarıdaki örnekler dâhilinde karşıt kavramların ikileme şeklinde olabileceğini de belirten

[211] Aksan, a.g.e., s.115
[212] Aksan, a.g.e., s.115-116

Aksan, etkili anlatım için karşıt kavramlardan yararlanmanın anlatımın etkililiği açısından uygun olduğunu ifade etmektedir.

> Gerek günlük dilde, gerekse şiir dilinde karşıt kavramların ve anlamca birbirine karşıt olan önermelerin bir arada kullanılmasının, okuyan/dinleyenin zihninde bir metin çözümlenirken bu kavram ve önermelerin ortaya çıkan karşıtlıkla, daha belirgin biçimde canlanmalarına olanak sağladığı görülmekte, böylece zihinde bir hareketlilik doğurduğuna tanık olunmaktadır. Bir başka deyişle, bir önermenin yanına, ona zıt olan, beklenmeyen bir başkasının getirilmesi, metnin çözücü için şaşırtıcı olmakla birlikte, metnin etkisi artmaktadır.[213]

Birbiri ile zıt ya da çelişkili kullanım içinde olan ifadelerin metin çözücü açısından zihinde bir canlılık uyandırdığını belirten Aksan, kavram karşıtlığının beraberinde bir şaşkınlık ve hayret uyandırdığını belirtir. Birbiriyle karşıt olup bir arada kullanılan kavramların dinleyici ve araştırmacı üzerindeki şaşkınlık etkisi, anlatımı etkili kılma amacından ileri gelmektedir.

Kavram karşıtlığı, insanlık var olduğundan beri evrende yer alan; köken olarak uzun bir geçmişe sahip kavramdır. Muazzam bir kudretin ürünü olan evrende "bazı varlıkların, maddelerin zıddıyla bilinmesi", bu kadim kavramın önem arz ettiğini göstermektedir. Örneğin, geceye karşılık olarak gündüz; ateşe karşılık su; yeryüzüne karşılık gökyüzü, evrende var olan zıt oluşumların en basit göstergesidir.

3.1.1.2.Tezat

Tezat sanatı altında yan bir dal olma özelliği taşıyan oksimoron sanatı, birbiriyle çelişkili ya da tutarsız ifadelerin birleşiminden yeni bir semantik oluşumu ortaya koyan tamlama biçimindeki ifadelere denir. Oksimoron sanatının özünde bulunan zıtlık unsurları genel bir tanımla, tezat sanatı içerisine dâhil edilmektedir:

> Ortak yanları bulunan iki zıt kavramı, biri gerçek, diğeri mecazî manada olmak üzere aynı konu etrafında toplamak sanatıdır. Tezad, heyecana bağlı bir sanattır. Heyecan sanatkarın zihninde mecazî bir çağrışım yapar. Bu çağrışım zıt bir şekilde başka bir çağrışıma yol açar. Zihin bu zıtlığı olayın iki tarafına yayar. Bu karşıtlık, ifadeye bir anlam genişliğini kazandırır.[214]

Tezat kavramının tanımına yer veren İsa Kocakaplan, sanatın biri gerçek diğeri mecaz anlam olmak üzere çeşitli anlamlara sahip olduğunu belirterek bu sanatın heyecan uyandırdığı izlenimini yansıtmaktadır. Zıtlık yansıtan ifadelerin

[213] Aksan, a.g.e., s.116
[214] İsa Kocakaplan, **Açıklamalı Edebi Sanatlar**, Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları, İstanbul 2011, s.187

zihind genişlik yarattığını belirten yazar, bu karşıtlığın ifadeye anlamsal olarak ucu açık bir anlam özelliği kazandırdığını belirtir.

> Zıtlık edebiyatta, filmde, resimde ve diğer birçok sanat dalında başvurulan etkili bir anlatım tarzıdır. Kavramlar, zıtları sayesinde daha iyi bilinir ve anlaşılırlar. Resim sanatında bir nesneyi kendisine zıt olan bir çerçeve veya fonun içinde vermek, nesnenin daha iyi fark edilmesini sağlar. İki kavram arasındaki zıtlık, siyah beyaz derecesinde olabileceği gibi, açık renk koyu renk ilişkisi içinde de olabilir. [215]

Zıtlığın kullanım alanlarından bahseden Coşkun, başta edebiyat olmak üzere resim, film ve diğer sanat dallarında tezat sanatının kullanıldığını belirtir. Bir şeyin zıddı ile bilinmesi gerçeğinin, yalnızca edebiyat alanında değil hayatın her alanında görülen bir durum olması, tezat sanatının kullanım açısından yaygın olduğunu göstermektedir.

Oksimoron sanatı ile tezat sanatı arasındaki ilişki, zıt unsurların yansıtılması bakımından benzerlik gösterir. Oksimoron, birbiriyle çelişki ya da zıt kavramların bir arada kullanıldığı tamlama şeklindeki ifadelere denir. Tezat sanatı ise, "anlam bakımından aralarında zıtlık/karşıtlık bulunan kelimeleri bir ibarede toplamaktır." [216] Tezat sanatının tanımı ile oksimoron sanatının tanımını karşılaştırdığımızda, tezat sanatının oksimoron gibi zıtlığa dayalı olduğu, tamlama şeklindeki ibarelerden oluştuğu görülür. Bizce tezat sanatının tanımı içerisinde "tamlama" şeklinde oluşan bir ifadeye yer verilmemesi ve oksimoron sanatında tamlamayı oluşturan ifadelerin yeni bir semantik yapı oluşturduğu fikrinin bu açıklamada geçmemesi, bu iki sanat arasındaki ayrımdır. Tezat sanatı hakkındaki görüşlere baktığımızda değerlendirmeler şu şekildedir:

> Tezat (tezâd) : Tezat anlam bakımından aralarında zıtlık/karşıtlık bulunan kelimeleri bir ibarede toplamaktır. Burada kastedilen karşıtlık siyah beyaz gibi bir zıtlığın yanı sıra bilmek ve bilmemek gibi olumlu-olumsuz filleri, baba oğul gibi nispet bulunduran ve birinin anlaşılması diğerine bağlı olan kelimeler arasındaki ilgiyi, hatta renklerin (yeşil mavi gibi) birbirlerine karşıt durumlarını da içine alır. Mutâbakat, tıbâk, tatbîk ve mütezâd adları da verilir .[217]

Tezat sanatının tanımından bahseden M.A.Yekta Saraç, "siyah-beyaz" gibi net bir şekilde görülen zıtlıkların yanı sıra fillerde de zıtlık olduğunu, biri

---

[215] Menderes Coşkun, a.g.e., s.147
[216] M.A. Yekta Saraç, **Klâsik Edebiyat Bilgisi Belâgat**, Gökkubbe, İstanbul 2014, s.163
[217] Saraç, a.g.e., s.163

söylendiğinde diğeri akla gelen baba-oğul gibi durumların da tezat sanatı içerisinde değerlendirileceğini belirtir.

Tezat sanatı hakkında değerlendirmelerine devam eden Saraç, kavram hakkında örnekler verir. "Çiçeksiz bir çiçekçi dükkânı ve Cinayeti kör bir balıkçı gördü." İfadeleri, oksimoron olarak nitelendirilecek örneklerdendir. Ancak Saraç, bu örneklere tezat diyerek, herhangi bir tanımsal alt adlandırmadan yani oksimoron sanatından bahsetmemiştir. Verdiği örnekler, oksimoron sanatı içerisinde yer alan sözcüklerdir. Saraç, farkında olmadan bu sanatın örneklerine yer vererek kavram hakkında dolaylı olarak değerlendirmelerde bulunur:

> Ayrıca büyük küçük, beyaz siyah, geldi gelmedi türünden tezatların dışında insan zihninde karşıtlık oluşturan ifadeler de tezat olarak değerlendirilebilir, diye düşünüyoruz. Aslında bu tür tarz tezatlar, bu söz sanatından umulan yararı daha iyi sağlar. " Cinayeti kör bir balıkçı gördü" (Attilâ İlhan) "Çiçeksiz bir çiçekçi dükkânında durmuş" (Ece Ayhan) dizeleri bu tarz etkileyici tezatlar bulunduran örneklerdendir.[218]

Saraç'ın örneğini verdiği "çiçeksiz bir çiçekçi dükkânı" örneği oksimoron sanatına uygun düşen bir örnektir. Oksimoron ya da karşıtların birliği şeklinde adlandırmaya gitmeyen Saraç, bu örneği insan zihninde karşıtlık oluşturan ifadeler şeklinde adlandırır. "Kör bir balıkçının cinayeti görüşü" ise, özne+ fiil şeklinde oluşan oksimoron yapısına örnektir. "Kör bir balıkçı ve çiçeksiz bir çiçekçi dükkânı" örnekleri, tezat sanatı içerisinde görülen ayrı bir zıtlık öğesi olan oksimoron kavramı ile adlandırılan sanattır. Kör bir balıkçanın cinayeti görüşü, mantıksal olarak tutarsızlık yansıtmaktadır. Zıtlığın özne ve fiil arasında oluşu ve bu zıtlığın tamlama şeklinde oluşan oksimoron sanatının farklı yapısal birleşimlerle de oluşacağını göstermesi bakımından dikkat çekici bir örnektir. "Çiçeksiz bir çiçekçi dükkânı ifadesi" ise, zıtlığın gramatik eklerle kurulduğu bir tamlama düzeninde kendisini göstermektedir. "Çiçekçi dükkânı" olarak bildiğimiz yerin günlük hayat içerisindeki somut hali düşünüldüğünde, bu yerin binbir çeşit çiçeğin olduğu bir alan olarak zihinde tasavvur edildiği görülmektedir.

[218] Saraç, a.g.e., s.163

3.2. Oksimoron Sanatının Beslendiği Kaynaklar

Oksimoron, birbiriyle çelişkili ya da zıtlık uyandıran yapıların bir arada tamlama şeklinde kullanıldığı söz sanatlarından biridir. Zıtlık ya çelişkinin ürünü olan oksimoron yapılar, çoğu zaman karşıdaki kişiyi alaya alma, küçümseme ve eleştirme amacı doğrultusunda kullanılan okuyucu ya da dinleyicide hayret uyandıran yapılardır. Bu yapılar, çoğu zaman çeşitli araştırmacılarca tezat sanatı içerisinde değerlendirilen, kavramın özünü yansıtan değerlendirmelerden uzak bir durum sergilemesi bakımından Türk edebiyatı açısından yeterince tanınmamış ve tanıtılmamış bir söz sanatıdır. Karşıdaki kişiyi eleştirme ya da alaya alma amacı ile kullanılan oksimoron yapılar, bu yönüyle mizah ve ironi temelli bir duruşa sahiptir. Kavramın temelinde bulunan zıtlık bir yana bırakılırsa, oksimoron yapıların etkili bir şekilde kullanılmasını sağlayan mizah ve ironi, oksimoron sanatı açısından önemlidir. Bu bölümde, mizah ve ironinin tanımı yapılarak oksimoron sanatı ile olan ilişkilerin neler olduğu üzerine görüşler sunulacaktır.

3.2.1. İroni

Soner Akpınar, ironi hakkında tarihsel bilgiler sunarak kelimenin Yunanca "eirónia" biçiminden Latince ironia'ya geçtiği üzerine değerlendirmelerde bulunur. Kavramın Sokrates tarafından kullanıldığını, Sokrates'in rakiplerini alt etmek için bu yönteme başvurduğunu belirten Akpınar, ironi kavramından bir teknik olarak bahseder. Edebi terim olarak ironinin tanımına yer veren Akpınar, ironi kavramının sözcüğün görünen anlamını yansıtmaktansa gizil bir işlevde kullanıldığını belirtir.

> İroni kavramının/yönteminin tarihsel geçmişi Platon'a kadar uzanmaktadır. Platon'un hocası Sokrates'in fiziksel görünüşü ile kişilik ve bilgeliğinin uyumsuzluğu noktasından hareketle diyaloglarında bu uyumsuzluğu bir anlatım biçimi olarak öne çıkarması, simgesel olarak ironinin ilk örneğidir. Sokrates'in çirkin ve şişman görünümünün aksine muazzam bir zekâ ve bilgiye sahip oluşu, ironinin oluşumunda aynı nesne, kişi, olay ya da olgu içinde var olan kavramlar arası zıtlığın temel unsur olduğunun işaretidir.[219]

İroni kavramının tarihsel süreci hakkında değerlendirmelerine devam eden Akpınar, kavramın Platon'un hocası Sokrates'in fiziksel görünümü ile muazzam zekâsından kaynaklanan zıtlığa dayalı olarak geliştirilen bir teknik olduğu üzerine

[219] Soner Akpınar, "Can Yücel'in Şiirlerinde İroni", **Turkısh Studies: İnternational Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkıc**, C.5/ 2, Spring 2010, s.773

görüşler bildirir. Sokrates'in fiziksel görünümü ve zekâsı arasındaki tezatın ironi oluşturduğunu belirten Akpınar, bu durumun kişi, nesne ve diğer durumlar arasında da yaşanacağını göstermesi bakımından ünlü filozof'un örnek teşkil ettiğini belirtmektedir.

> Sokrates'in gerçeğe ulaşma yöntemi, "cehalet taslayarak" ,karşındaki kişiyi, neticede kendi kendisiyle çelişkiye düşecek biçimde konuşturmaya dayanır. … Sokrates diyaloglarda bir yandan çirkin görünümlü ancak içi güzel, bir yandan da cahillik taslayan ancak aslında bilge bir kişi olarak belirtir.[220]

Sokrates'in karşısındaki kişiye karşı cehalet taslayarak doğru bilgiye ulaşma amacı doğrultusunda tavır sergilemesi ironik bir durumdur. Sokrates'in bir yandan çirkin olup aynı zamanda bilge olması, ironinin özünü yansıtması bakımından önemlidir. Burada önemli olan Sokrates'in uygulamış olduğu yöntemdir. Uyguladığı yöntemle karşıdaki kişiye cehalet taslayarak çelişki içerisine düşürecek bir zekânın olması; aynı zamanda fiziksel açıdan bu zekâya yakışır güzelliğe sahip olamayışı ironi kavramının tanımsallığını yansıtması bakımından kayda değerdir.

> Freud'un sedirine uzanıp "humor"u bize açıklamasını istediğimizde denkleştirebildiğimiz sonuç şu: Kişi dış baskıların hışımı karşısında kendi özünü hırpalattırmamak için hatta yitirmemek için "humor"u bir savunma mekanizması olarak kullanmaktadır. Bu savunma apansız bir paradoksla, bir ters- yüzle, bir başkaldırıya, bir saldırıya dönüşmektedir. Buna baskının, acının üstüne gidiş "de diyebiliriz.[221]

İroni kavramının bilişsel yönünden bahseden Akpınar, S.Freud'un görüşlerine yer verir. Dış baskıların etkisiyle köşeye sıkışan bireyin bir savunma mekanizması olarak bu tür çelişki ya da paradoksu yansıtan kavramlar aracılığıyla atağa kalkması, ironi kavramı ile açıklanacak bir durumdur. Oksimoron sanatı açısından bu durumu düşünürsek, bir dış baskının altında kalan birey kendini savunma amacıyla zıtlık uyandıran kavramlara yer vererek karşıdaki kişide hayret uyandırır ve bu hayret edişin verdiği mutlulukla üstünlük kazanmış olur.

> İroni, ilk bakışta, söz, yazı, davranış vs. yollarla ortaya konan ve biri açık, biri de bu açık ifadenin zıddını ima eden gizli bir anlamdan oluşan, iki katmanlı bir yapı biçiminde görülür. Ancak bunun eksik bir tanım olduğu belirtilmelidir. İroni, bir şeyler söyler gözüküp başka bir şeyi ima etmekten çok, iki ayrı şey söyler gözüküp aslında, ikisini de kastetme(mek) biçiminde tanımlanmaya daha uygundur. [222]

---

[220] Akpınar, a.g.m., s.773
[221] Akpınar, a.g.m., s.775
[222] Oğuz Cebeci, **Komik Edebi Türler**, İthaki Yayınları, İstanbul 2008, s.300

İroni kavramının oluşum yönünden bahseden Oğuz Cebeci, bu yapıların iki katmanlı biçimlerden oluştuğunu, ifadelerin birinin açık, diğerinin de bu yapının zıddını ima eden durumlar sergilediğini belirtir. İroninin bir şeyler söyleme amacının olmadığı, aslında kavramın "hiçbir şey söyleme" iddiası taşımadığını belirten Cebeci, bu yapıların söz, yazı, davranış gibi durumlar neticesinde ortaya konduğunu düşünür. Freud'un belirttiği durum aslında ironi kavramının bir şeyler söylemekten ziyade sadece dış baskılara karşı koymanın ürünü olarak birer savunma mekanizması olarak görülmesi üzerinedir.

İroni kötümserlik hatta nihilizme varan bir yaklaşım neticesinde ortaya çıkar. "İronist iyimser olduğu zaman ironistliği de doğrudan ortadan kalkacaktır. Bir başka deyişle ironi kötümser bir bakış açısının ürünüdür." [223] İroni kavramının insan psikolojisi yönünün olduğunu belirten Akpınar, kavramın kötümser bir ruh hali ve psikolojisi ile geçerlilik kazanacağını belirtmektedir. Karşıdaki bireyi yerme, eleştirme ve alaya alma gibi durumların yanı sıra düzene karşı çıkma ve başkaldırı durumlarında sahip olunan ateşli ve hararetli duygular göz önüne alındığında, yazarın saptamış olduğu tespit son derece başarılıdır. İyimser bir bakış açısı ile oluşmuş eserlerin şiir gibi anlatı türlerini doğurduğu göz önüne alınırsa, kötümser bir bakış açının ürünü olan ironi kavramının kötümser bir havayı yansıtma görevinde olduğu da anlaşılmaktadır.

Sevgi Şar ve Adnan Ataç, ironi kavramı hakkında değerlendirmelerde bulunur. Bu görüşler, Soner Akpınar'dan farklı olarak kavramın edebi yönünü yansıtması bakımından kayda değer bir nitelik taşır:

> İroni, çok genel anlamda bakıldığında söylenen veya yapılanın tam tersinin kastedildiği bir iletişim becerisi olarak nitelendirilebilir. Bu anlamda, söylenen ya da yapılanın zahiri görüntüsü altındaki karşıt söylemi, çelişki noktasına vurgu yaparak ortaya çıkarmayı amaçlar. Başka bir ifadeyle ironinin temel özelliği; gerçek ile görünüş veya söylenen ile söylenmek arasındaki zıtlığa dayanmasıdır. Temelde ironi ile yapılan şey, söylem kalıplarını farklı bir bakış açısıyla yeniden okunacak/görülecek biçime getirmektir. Bu farklı bakış, genel doğru olarak kabul edilen gerçekleri, toplumsal bakıştan, kabullenişten kurtararak " muhalif birey" bilinciyle yorumlar. Burada önemli olan, diğer edebi sanat türlerinden farklı olarak (mizah, mecaz, nükte, hiciv vb.)

[223] Akpınar, a.g.m., s.783

> saldırıya geçmeden karşıdakinin güçsüz yanlarını meydana çıkaracak, onda bir farkındalık oluşturmak ve istenen mesajı ona ulaştırmaktır [224]

İroni kavramının temel işlevinden bahseden Sevgi Şar ve Adnan Ataç, terimin söylenen ya da yapılanın tam tersinin kastedildiği bir iletişim biçimi şeklinde tanımda bulunur. Söylenen ya da yapılanın tam tersinin gerçekleştiği bu durumda asıl amaç, çelişki olayına değinilerek zıtlığı ortaya çıkarmaktır. İroni ile yapılan şeyin toplumun kabul ettiği doğrulardan ve tutumlardan kurtarılmasıdır. Bu tür kullanım içerisinde olan birey çoğu zaman başkaldırı, isyan, eleştirme, alaya alma gibi ruh halleriyle muhalif bir birey olarak görülür. İroninin asıl önemli yönü, saldırıya geçmeden karşıdakinin güçsüz yanlarını ortaya çıkaracak ve karşıdaki bireyi alt edecek durumların amaçlanmasıdır. Tanzimat döneminden günümüz edebiyatına ulaşan süreçte çoğu şair ve yazar için ironi, toplumsal eleştiri amacıyla sık sık kullanılmaktadır. Bu yönüyle ironinin Türk edebiyatında önemli bir yeri olduğu görülür. Özellikle Toplumcu-Gerçekçi dediğimiz şair ve yazarlar, mevcut iktidarı siyasal açıdan eleştirme adına bu yolu kullanmışlardır. Siyasi söylem içerisinde olan çoğu şair ve yazarın bu tekniği kullanması yukarıda bahsedilen açıklamaları desteklemektedir.

İroninin kullanım alanlarından bahseden Sevgi Şar ve Adnan Ataç, bu kavram ve kullanım alanları hakkında şu değerlendirmelere başvurur:

> Söylenen ya da yapılan eylem, ciddi görüntüsü altında, karşıt söylenceyi ya da eylemi, çelişki noktasına çekmeyi amaçlar. Edebiyattan tiyatroya, hitabetten günlük konuşmalar kadar birbirinden farklı alanlarda, çeşitli amaçlarla kullanılan ironinin temel özelliği gerçekle görünüş veya söylenenle söylenmek istenen arasındaki zıtlığa dayanmasıdır. Diğer mizah türlerinden farklı olarak ironi, daha eleştirisel bir anlam içeriğine sahiptir ve konuşmacının niyeti ile asıl söyledikleri arasındaki farktan ortaya çıkmaktadır. Diğer bir ifadeyle ironi, mizahın, eleştirinin ve gerçeğin bir arada kurgulanmış halidir denebilir. Çünkü ironi, söylem kalıplarını yeniden, farklı bir bakış açısıyla okuma biçimidir. Bu farklı bakış, genel doğru olarak kabul edilen gerçekleri, toplumsal bakıştan, genel kabullenişten kurtararak, muhalif birey bilinciyle yorumlanmaktadır.[225]

İroninin genel özelliklerinden bahseden Sevgi Şar ve Adnan Ataç, kavramın var olan genel doğrulardan uzaklaşma adına farkındalık yaratma amacı ile kullanıldığını belirtir. Kavramın edebiyattan günlük konuşma alanlarına uzanan geniş

[224] Sevgi Şar ve Adnan Ataç, " İroni ve Etik Söylem Üzerine", **38. ICANAS Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi**, Ankara-Türkiye, 2008, s.13
[225] Sevgi Şar ve Adnan Ataç, a.g.m., s.14-15

bir yelpazeden oluştuğunu belirten Sevgi Şar ve Adnan Ataç, ironinin bir kurgunun ürünü olduğunu belirtir. Bu kurgu, mizah ve eleştirinin birleştiği durumlardan oluşan bir tekniktir. İroni kavramı, eleştiri kavramından daha sert aynı zamanda yüksek bir zekânın ürünü olması bakımından farklılığa sahiptir. İroni kavramı ile toplumsal konuşmalarda karşıdaki bireyin ve kurumların hedef alındığı çoğu durumda ilgili muhatabın güçsüz yanlarının ortaya dökülerek muhalif bir bilincin oluşu, kavramın bireyler tarafından kullanılmasına olan ilgiyi artırmaktadır.

İroni kavramında zıtlığın bulunuşu görüşüyle Sevgi Şar ve Adnan Ataç, bu zıtlıklardan bahsederek kavramın kullanılma amacının ne olduğu üzerine görüşler bildirir. "İroni'de iki zıt güç bulunmaktadır. Bunlardan ilki, kendi kendini yok eden bilgi kuramı, ikinci ise karşındakinin tezini savunur görünüp tam da bu savunma ile onu yok eden diyalektik güçtür."[226] Burada aslında anlatılmak istenen Sokrates'in fiziksel görünüşü ile muazzam zekâsı arasındaki ters orantıdır. Sokrates'in şişman ve çirkin görünüşün altında devasa bir zekâya sahip olduğu gerçeği onun diyaloglarında sıkça görülen bir durumdur. Burada ironi kavramının cehalet taslayarak kendini yok etme ile karşıdakinin tezini savunarak onu alt etmek, bunun neticesinde rakibin güçsüz yanlarını ortaya çıkaracak bir söylemin oluşu göze çarpmaktadır.

> İroninin kendisini bir karşıtlık ilişkisi içinde göstermesi, onun temel bir özelliğidir. Aşırı bir bilgenin karşısında alabildiğine cahil, alabildiğine aptal, çaresiz gibi durur ama o kadar sıcakkanlı ve öğrenmeye heveslidir ki, bilginin ev sahipleri böyle birinin dağ gibi birikimlerini yağmalamasından zevk duyar. Duygusal ve anlamsız bir heyecanlar ilgili olarak, başkalarını etkileyen büyük olayları kavramayacak kadar kalın kafalı olmak, aynı zamanda bu güne kadar sır olarak kalmış her şeyi kavrayıp anlamak isteyen bir iyiliği de açıkça ortaya koymak, ironinin son derece normal ifadeleridir. "İronistin" aptallığı ne kadar masumane, çabalar, ne kadar dürüst ve gerçekçi görünürse, alacağı haz o kadar fazla olur. Buradan anlaşılacaktır ki, cahilken bilgili görünmek de, en az bilgiliyken cahil görünmek kadar ironiktir. [227]

İroni kavramının zıtlıklardan beslendiğini dile getiren Sevgi Şar ve Adnan Ataç, bilge birinin karşısında aptal ve cahil birinin oluşunun ironi doğurduğunu belirtir. Aptal ve cahil olan bireylerin öğrenme hevesi ile bilge kişileri sömürmesi, onların sahip oldukları tüm bilgilere "talibim" diyebilmesi, bilge kişilerce hoşlanılan ve zevk duyulan bir durumdur. İroni kavramının kötümser hava içinde başarı ile gerçekleşeceğini savunan yazarlar, Soner Akpınar'ın görüşlerinden hareketle, bilge

[226] Sevgi Şar ve Adnan Ataç, a.g.m., s.16-17
[227] Sevgi Şar ve Adnan Ataç, a.g.m., s.17

kişilerin de karşıdaki cahil kişinin onu zorlayıp bilgiye ulaşma isteği ile bir zevk duyarak ironi kavramının doğuşu ve gelişimine katkına bulunur. İronide bulunan kişinin saflığı ve masumiyeti tıpkı kötümser bir ruh havası gibi ne kadar güçlü ise bundan alacağı haz da o derece güçlü olmaktadır.

İroni sanatının tanımı ve kullanım alanları hakkında sunulan değerlendirmelerden sonra kavramın oksimoron sanatına katkı sunan yönü hakkında Heinrich F.Plett, "Fonolojik ironi" teriminden bahseder. Bu terim, özellikle şiir türü içerisinde dize sonlarında kullanılan sözcüklerin kendi aralarında oluşturduğu kafiye düzeninin oksimoron oluşturmasıdır.

> Özellikle dikkat çekici semantik yapısal ilişkiler, segmental ve suprasegmental gibi çift benzerlikler ile birlik oluşturan şiirlerin uyak düzenindedir. Böyle fonolojik benzerlikler, pratikte içerik benzerliğinde görülmektedir. Öne sürülen bu düşünce Shakespeare'in Romeo ve Juliet adlı eserinden alınan örneklerde görülmektedir. "But old folks, many feign as they were **dead/** unwieldy, slow, heavy, and pale as **lead**" Burada şiir içerisinde kafiye olan "dead ve lead" sözcükleri, ortak bir özelliğe sahip olan semantik görünüşlerle birbiri ile ilişki içerisindedir. Aynı dramadan alınan diğer şiirde ise zıtlık açık bir şekilde meydana çıkmıştır. "The eart that's nature's mother is her **tomb**/ What is her burying grave, that is her **womb**". Burada "tomb: mezar/ womb: rahim" sözcükleri, pratikte oksimoron özelliği gösteren fonetik benzerliklere dayalı bir zıtlığı temsil etmektedir. Aynı örnek için diğer bir terim, Anderson tarafından üretilen "phonological irony: fonolojik ironi" terimidir. [228]

Yazarın sunmuş olduğu örnekler, şiir türü içerisinde dize sonlarında yer alan sözcüklerin kendi aralarında oluşturmuş olduğu kafiye düzeni içerisinde sessiz harflerin değişimi sonucu iki farklı anlama sahip olan zıt sözcüklerin birleşerek oksimoron oluşturması üzerinedir. Tomb "mezar" sözcüğü yaşamın sona ermesini; womb "rahim" sözcüğü ise anne karnından itibaren başlayan yaşamı ifade etmesi bakımından iki sözcük arasında zıtlığın olduğu görülmektedir. Fonolojik ironi olarak öne sürülen bu terim, oksimoron sanatı hakkında genel bir bilgiyi çürütmektedir. Oksimoron sanatının genellikle yan yana bir arada zıt iki sözcüğün kullanımı şeklinde oluşumu yönünde sahip olunan görüşe ek olarak şiir içerisinde iki farklı mısrada yer alan benzer seslerden oluşan sözcüklerin kendi arasında oluşturduğu bu zıtlık oksimoron sanatı için dikkat çekicidir.

[228] Plett, a.g.e., s.129

3.2.2. Mizah

Oksimoron sanatına kaynaklık eden şiir dili içerisinde anlatıma zenginlik katan araçlardan mizah ve ironi bu sanatın etkileyiciliği yönünden vurucu bir etkiye sahiptir. İronide var olan çelişkili tutum, mizah sanatında da görülmektedir. Her iki sanat da oksimoron örneklerindeki etkileyicliği artırması bakımından önemlidir. Soner Akpınar ve Hatice Çalışkan, mizah kavramı hakkında şu görüşlere yer verir:

> Mizah; olayların gülünç, alışılmadık, çelişkili yönlerini yansıtarak insanı söz konusu olaylar üzerinde düşündürme, eğlendirme ya da güldürme sanatıdır. Kavramın önde gelen araştırmacılarından Freud, Bergson ve Hegel, rasyonel olandan irrasyonel olana geçiş olduğunu söyler.[229]

> Hooff'a göre ise gülme; dişleri gösterme biçiminde beliren bir hayvan davranışını, esas olarak " savunmaya yönelen " ve saldırganlık niyeti olmayan bir tutumu gösterir. İngiliz felsefeci Hobbes da bu eylemin birdenbire duyulmuş bir gurur olarak ortaya çıktığını savunur. [230]

Kavramın tanımına yer veren Soner Akpınar ve Hatice Çalışkan, mizahı, olayların gülünç, alışılmadık ve çelişkili yönlerinin gösterilerek insanları bunun üzerinde düşündürmeyi amaçlayan bir sanat olarak gösterir. Çeşitli araştırmacıların kavram hakkında görüşlerine yer veren Soner Akpınar ve Hatice Çalışkan, kavramın gülme eylemi amacıyla düzenlendiğine dair yorumlar sunar.

> Komik eğlendiren, hareket veya ifade, kişinin hoşça vakit geçirmesine katkıda bulunan her şey, gülmeceyi oluşturan nesne, yapılan mizah tanımlamalarındandır. Mizah duygusu, hayatın komik ve anlamsız taraflarına ilişkin değerlendirme yetisidir. İyi geliştirilmiş bir mizah değerlendirmesi için yaratı ustalığa sahip olunması gereklidir. [231]

Mizah kavramının tanımına yer veren İsmail Yardımcı, kavramın kullanım amaçlarına değinir. Kişinin hoşça vakit geçirmek için kullandığı tüm şeylere mizah adını veren yazar, mizahın başarılı ile gerçekleşmesi için söz ustalığına sahip olunması gerektiğini savunur.

Richard Cavanaugh'un kavram hakkındaki görüşlerine ve tanımlamalarına yönelik olarak Yardımcı'nın değerlendirmeleri şu şekildedir:

---

[229] Soner Akpınar ve Hatice Çalışkan, "Metin Eloğlu'nun Şiirlerinde Mizah Öğeleri",**Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türkoloji Dergisi,** C.19/2, 2012, s.2

[230] Oğuz Cebeci, **Komik Edebi Türler**, s.20

[231] İsmail Yardımcı, "Mizah Kavramı ve Sanattaki Yeri", **Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 2010, s.1

> Mizahın uzun ve üstünde çok tartışılmış bir tarihi vardır. Aristotales, Platon, Darwin, Derscartes, Kant, Hobbes, Freud ve Twain gibi düşünürler, mizahı açıklamaya çalışmışlardır. Latince de " humere" olan mizah, nemli anlamına gelmektedir. İsim hali "humor" , nemli ya da sıvı anlamındadır. Bu iki kelime, akıcı ve ıslaklık anlamında olan Yunanca hygros kelimesinden türemiştir. [232]

Mizah üzerine uzun zamandır çalışmaların yapıldığından bahseden Yardımcı, bu çalışmaların araştırmacılar arasında tartışmalara yol açtığını belirtmektedir. Aristotales, Platon, Descartes gibi felsefecilerin de kavram hakkında görüş belirttiklerini dile getiren Yardımcı, kavramın kelime kökeni hakkında görüşler bildirir. Ayrıca, kelimenin Latince "humere: nemli" yapısından geliştiğine dair açıklamalar da dikkat çekicidir.

Yardımcı, "Anthony Susa'nın mizah genel olarak komik bir dürtüyle başlayan, gülümseme veya gülme gibi bir tavırla biten, genelde hoşnutluk veren bir deneyim olarak görülmektedir. "[233] şeklindeki görüşüne yer verir. Yardımcı, bu açıklamayla mizah kavramının komikliğin ürünü olan, güldürme dürtüsü ile başlayıp biten bir durum olduğunu belirtir.

Yardımcı, mizah kavramı hakkında açıklamalarına devam eder ve birer değerlendirmeye dönen ifadelerinde genel olarak mizahın bir güldürünün ürünü olduğu, karşıdaki bireyi kırmadan alaya alma şeklinde kavramın böyle bir yönü olduğuna dikkat çeker:

> Ayrıca mizah "Eğlendirmek, güldürmek ve birine bir davranışı kırmadan takılmak amacını güden ince alay" olarak tanımlanacak kökeninde eğlence ve hoşgörünün yer aldığı şeklinde de tarif edilebilir. " Hemen hemen bütün toplumlarda mizah bu iki unsur sayesinde şekil kazanabilmiş ve temel gelişimini sürdürebilmiştir.[234]

Mizahın eğlendirme amaçlı yönüne değinen Yardımcı, kavramın karşıdaki kişiyi kırmadan takılmak amacını taşıyan bir durum olduğunu ve tüm toplumlarda bu durumun görüldüğünü belirtmektedir. Toplumların sahip oldukları birikimlerin mizah anlayışını zenginleştirdiğini savunan yazar, kavramın bu yönüne dair şu değerlendirmelerde bulunur:

> Toplumların geçmişten getirerek biriktirdikleri, gelenek ve görenekler, yaşam tarzları, tarihleri ile manevi değerleri arasında mizah da vardır ve önemli bir yere

[232] Yardımcı, a.g.m.,s.2
[233] Yardımcı, a.g.m.,s.2
[234] Yardımcı, a.g.m., s.2-3

> sahiptir. Türk toplumu için, Karagözle Hacivat, Nasrettin Hoca gibi mizah ustaları ve mizah oyunları, yüzyıllardır değerini korumaya devam etmektedir. [235]

Toplumların sahip olduğu maddi ve manevi değerlerin mizah sanatına kaynaklık etmesi bakımından kavramın önemli olduğunu savunan Yardımcı, Türk toplumu için Karagözle Hacivat'ın, Nasrettin Hoca'nın mizah kavramını yansıtması bakımından önemli değerler olduğuna işaret eder.

Mizah kavramının içerik yönüne değinen Yardımcı, kavram hakkında genel bir değerlendirme sunarak mizah sanatının kullanılma amacının ne olduğu üzerine değerlendirmelerde bulunur:

> Mizah, hayatın komik ve anlamsız taraflarına ilişkin değerlendirme yetisidir. Mizah, noksanlıklarda ve zayıflıklarda dahi gülmenin oluşmasını sağlayabilir. İyi geliştirilmiş bir mizah algısı için yaratıcı ustalığa sahip olunması gereklidir. Bazen karşıdaki kişinin eksik yönü anlatılmak istendiğinde de mizaha başvurulmaktadır. Burada karşılıklı hoşgörünün de olması gerekmektedir. Bir işçinin işverenine yaptığı espriler, komedyenlerin siyasetçileri hedef aldığı paradiler ya da karikatürler, karşı tarafın mizah anlayışına sığınılarak yapılmaktadır. [236]

Mizahın oluşum şartlarından bahseden Yardımcı, öncelikle kavramın karşıdaki kişiyi kırmama adına oluşturulan bir söz oyunu olduğunu belirtir. Gülme ve eğlendirmenin ağırlıklı olduğu sanat için, bu dil oyununu yansıtacak söz ustalığının olması gerekmektedir. Ayrıca kavramın sağlıklı olarak anlaşılabilmesi için karşılıklı hoşgörünün de olması gerektiğini savunan Yardımcı, kullanılacak mizahın kırıcı olmaması gerektiğini savunmaktadır. Aslında mizah sanatını besleyen kaynaklardan biri de hayatın kendisidir. Mizahın hayatın içinden gelişi ve kaynağını hayattan alması, bu sanatın ortaya çıkışı noktasında dikkat çekicidir. Oksimoron sanatının gündelik hayatın içindeki sıradanlıklarla örülü olması ve mizahın da hayatın kendisi olması, bu iki sanatın uyumlu birlikteliklerle kullanılmasına yol açmıştır.

Mizahın fonksiyonlarına değinen Yardımcı, bu fonksiyonların sosyolojik, psikolojik, eğlence ve iletişim olduğunu belirtir:

> Mizahın fonksiyonları, sosyal davranışlarda mizahın önemini ve insanlar arası diyaloglarda memnuniyetin artmasına yaptığı katkıyı göstermektedir. Mizah, kişinin

[235] Yardımcı, a.g.m., s.3
[236] Yardımcı, a.g.m., s.3

> kendi kendine rahatlamasını ve başkalarıyla derin ilişkiler kurmak için ortam hazırlayacak bir fırsat sağlamaktadır. [237]

Mizahın çeşitli fonksiyonlarından bahseden Yardımcı, bunların sosyal davranışlar sergilediğini, insanlar arası diyaloglarda iletişimi sağlamak için kullanıldığını belirtmektedir. Mizah, kişinin rahatlamasını ve başkalarıyla derin ilişkiler kurmak için ortam hazırlayacak bir fırsat sağladığını belirtmektedir.

Mizahın kullanım alanlarından bahsederek sanattaki diğer alanlarla ilişkisine değinen Yardımcı, edebiyat ve şiirdeki mizahada değinir:

> Dünyada genel olarak mizah ürünleri sözlü, yazılı ve görsel olarak üç ayrı başlıkta incelenebilir. Sözlü mizah " Eski Komedya" türü de dâhil olmak üzere kulaktan kulağa anlatılarak günümüze kadar ulaşan fıkralar, kıssadan hisseler, bilmeceler, mizahi özellikler taşıyan hikâyeler ve taşlamaları kapsamaktadır. Daha sonra Atina'da "Yeni Komedya " ile oyunların ve piyeslerin yazıya geçirilmesiyle başlayan yazılı mizah içinde ise, öykü, roman, şiir, ortaoyunu vs. sayılabilmektedir. Atina'da gelişen " Yeni Komedya" türü mizah edebiyatının temelini oluşturarak gelişmiş ve Roma sanatını da etkilemiştir. Yeni Komedya'nın Atina'daki en önemli yazarı Aristophanes'tir. Roma'dakien ünlü komedya yazarları ise, Platus ve Terentius'tur. Gülmeye ve mizaha ilişkin fikirlerin değişmesi ve gelişmesiyle Moliere, La Fountaine, Cervantes gibi önemli mizah yazarları Dünya Edebiyatında yerlerini almıştır. Shakespeare'in tragedyaları kadar komedileri de dünya mizah edebiyatında önemli yer tutmaktadır. [238]

Sözlü, yazılı ve görsel mizah türlerinden bahseden Yardımcı, sözlü mizah ürünlerinin yazıya geçirilmesi ile şiir, hikâye, roman gibi edebi türlerde kavramın görüldüğünü belirterek Yeni Komedya akımı ile mizahi unsurların arttığını belirtmektedir.

Mizah ve tezat sanatları arasında sıkı bir ilişki söz konusudur. "Tezat sanatına başvurarak karşıdaki bireyi mizah yolu ile kırmadan alaşağı etmeye çalışan konuşur, her iki sanatın yardımıyla belli bir düşünceye karşı mesajlar vererek amacına ulaşır. Eski edebiyatta tezat olarak bilinen sanat günümüzde karşıtlık ve zıtlık olarak ifade edilir, karşıtlık, ortak yanları bulunan iki zıt kavramın aynı konu etrafında işlenmesidir."[239] Metin Eloğlu'nun şiirlerindeki mizah ve zıtlık öğelerine değinen Soner Akpınar ve Hatica Çalışkan, konu hakkında çalışma yapan Özlem Fedai'nin görüşlerine yer verir.

---

[237] Yardımcı, a.g.m., s.15
[238] Yardımcı, a.g.m., s.26
[239] Soner Akpınar ve Hatice Çalışkan, a.g.m., s.22

"Şairin şiirlerinde bütünlüğü, çağrışımsal olan ortaklığını, kurduğu tezatlarla desteklediğini, toplumsal yergilerini ve sorgulamalarını da tezatlar üzerinde derinleştirdiğini belirtir." [240] Metin Eloğlu'nun şiirlerinde mizahla desteklediği anlatımlarında tezat sanatını da yer vererek bu durumu güçlendirdiği görülmektedir. Metin Eloğlu'nun Kulunç [241] şiirinde geçen "zangoç imam" ifadesi bu duruma örnektir. "Zangoç imam", oksimoron sanatı içerisinde değerlendirilebilecek bir örnektir. Burada zıtlığı barındıran unsur, Hıristiyanlık ve Müslümanlık dinine ait olan kavramların bir arada kullanılarak zıtlık yaratması ve bu zıtlığın da mizah oluşturmasıdır. "Zangoç imam" ifadesi ile toplumda Müslüman geçinen insanlara karşı eleştirisel bir tavır sergileyen Metin Eloğlu, bu ifade ile bir eleştiride bulunmuştur.

"Tezat, mizah yaratmanın en önemli öğelerinden biridir. Eloğlu, gülmece ya da ironik şiirlerinde bu yöntemi çoğunlukla kullanır. Şair, zıtlığı komikliğin esas maddesi şeklinde kullanır."[242] Mizahın edebi eser ve diğer sanat alanlarında kullanım alanını genişleten yapının tezat olduğunu savunan Soner Akpınar ve Hatice Çalışkan, mizahın oluşum yönünden tezat sanatı ile bir arada kullanıldığını ve gücünü çoğu zaman bu kaynaktan aldığını belirtmektedir.

3.3. Oksimoron Sanatının Diğer Edebi Sanatlarla İlişkisi

Çeşitli araştırmacılarca oksimoron sanatı hakkında yapılan çalışmalarda kavramın sanatsal yönden, dilde *alışılmamış bağdaştırma* ya da *paradoks* olarak görüldüğüne dairler görüşler söz konusudur.

3.3.1. Paradoks ve Oksimoron

Oksimoron sanatı ile paradoks arasındaki farklılıkların ve oksimoron sanatının paradoks olmadığını ortaya koymadan önce; paradoks kavramının ne olduğu üzerine değerlendirmelerde bulunmak, kavramın ne tür tanımlar içerisinde olduğu göstermek, konunun anlaşılması bakımından önemlidir.

---

[240] Özlem Fedai, **Garip ve İkinci Yeni Kavşağında Bıçkın Bir Şair: Metin Eloğlu ve Şiiri**, Poetika Yayınları, İstanbul 2011, s.319

[241] Metin Eloğlu, **Bu Yalnızlık Benim-Toplu Şiirler (1951-1984),** Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2014, s.198

[242] Soner Akpınar ve Hatice Çalışkan, a.g.m., s.24

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te bu kavram, "paradoks "isim: Fransızca paradoxe", 1.Aykırı düşünce 2. Çelişki", Felsefe Düşünceler arasında tartışmaya açık, kesin bir yargı içermeyen karşıtlık" [243] şeklindedir.

Kelimenin Türkçeye Fransızcadan geçtiği çeşitli alanlarda ve anlamlarda kullanıldığı görülür. Kavramın tarihsel gelişim içerisinde geçirmiş olduğu değişimler belirtilirken, kavramın bugün orijinal anlamdan farklı bir kullanımda olduğu görülmektedir. Kavram, felsefe ve mantık alanları içerisinde sıklıkla kullanılırken edebiyat, hukuk vb. alanlarda da aynı sıklıkta kullanım alanlarına sahiptir.

> Karar verme aşamalarında geçerli ya da geçersiz savları belirlemek, çözümü olan sorular için çözümü sağlayan doğru seçeneği bulmak anlamına gelmektedir. Çelişkili durumların çözümü, karar vermeyi olanaklı kılan ölçütleri ve yöntemleri gerektirir. Ancak, açmazları nedeniyle çözümsüz kalan sorular, seçimin yapılamadığı; kararın verilemediği paradoksal bir durum yaratmaktadır. Çözülmesi gereken, çelişkinin yarattığı sorunun içinden bir seçeneğin belirlenip karar alınması değil; çözülmesi gereken çelişkinin kendisidir. Sorunun kendi içerisinde kalındığı sürece çözümün olanaksız olduğunu gösteren paradoksal durum, dilin ya da düşüncenin muğlâklığı, çift anlamlılığıyla ilişkili değildir. Seçenekler arasında çatışkının, mantıksal bir çelişkinin bulunduğu durumlar, karar vermeden öte, seçimin de olanaksız olduğu karar verilemezlik örneğini oluşturur.[244]

Çözümü olan sorular için çözümler üretmek, bu çözümü dile getirirken geçerli ya da geçersiz savların sunulması şeklinde gerçekleşir. Ancak bazı durumlarda sorunun çıkmazlığı ve karmaşıklığı yüzünden çözülmesi gereken çelişkinin yaratmış olduğu belirsizlik vardır. Bu belirsizlik çoğu zaman, paradoksal durumlar yaratmaktadır. Sorunun kendi içerisinde kaldığı sürece çözümün muğlâk hale geldiği durumlarda mantıksal çelişki görülmekte, seçim ya da çözüme dair kavramlar üretme ve kullanma durumları arasında karar veremezlik doğmaktadır. Kavramın içerik yönünden çıkmaz bir hal içinde olduğu düşünüldüğünde, paradoks durumlarda çözüm için atılmış bir adım göremeyiz. Bu çözümsüzlük içinde çözümsüzlüğe mahkûm oluş, bu çıkmaz durumu yansıtan ifadelerin oluşmasını sağlamaktadır. Bu çıkmaz durumun kendini bulduğu ifadelerde ağırlıklı olarak çelişki ve tutarsızlığın olduğu görülmektedir.

> Platon'un Menon diyalogunda Sokrates " insan ne bildiği şey üzerine ne de bilmediği şey üzerine araştırma yapabilir; çünkü eğer biliyorsa, araştırma yapma

[243] http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&kelime=PARADOKS
Erişim Tarihi: 12.08.2015

[244] Erdal Cengiz, "Paradokslar ve Karar Verilemezlik", **Ankara Barosu Dergisi**, Yıl:65 S.2, Bahar 2007, s.78

> gereksinimi yoktur; eğer bilmiyorsa bilmediği konuyu araştıramaz çünkü neyi araştıracağını bilmiyordur"sözleriyle, dil kullanımında olduğu kadar düşünme sürecinde de çatışkıların varlığını göstermektedir. [245]

Yukarıda Sokrates'ten yaptığımız alıntıdan hareketle, "ne…ne " yapısıyla bir çıkmazın oluşu görülür. İnsan eğer bir şeyi biliyorsa, o şeyi araştırmasına ihtiyacı yoktur. Çünkü araştırılmak istenen şey bilinendir. Ancak bir şey bilinmiyorsa onu da araştırmak imkânsızdır. Çünkü bir şeyi bilmeyen, "neyi, nasıl ve ne şekilde" araştırdığına da bilmez. Görüldüğü üzere, çıkmaz bir durum söz konusudur. Bir yandan bilmek eylemi ile yapılamayacak bir araştırma diğer yandan bilmeme eylemi ile yapılamayacak araştırma her iki durumda da bir çıkmaz söz konusudur.

> Çatışkının ortadan kaldırılması, çatışkıdan bağımsız bir dış gönderge aracılığıyla olanaklıdır; ancak, çatışkının kendi içinde, kendine göndermede bulunularak ortadan kaldırılması olanaklı değildir. Bu çatışkılar ya da çelişkiler, kanıtlanamayan varsayımlar olarak, mantıkta paradoks olarak adlandırılmaktadır. Ne doğru ne de yanlış olarak tanımlanabilecek tümcelerin; ne geçerli ne de geçersiz olarak tanımlanabilecek çıkarımların oluşturduğu paradokslar, biçimsel mantığın sınırları içerisinde çözümlenememektedir. Çünkü paradokslar, doğru olduğu durumda yanlış; yanlış olduğu durumda doğru olan çelişkili durumları gösterirler. "Yalan söylüyorum." diyen kişinin sözünün doğru olması durumunda söylediğinin yanlış (yalan) ; sözünün yanlış (yalan) olması durumunda söylediğinin doğru olması örneğinde olduğu gibi. [246]

Paradoksun ortadan kaldırılmasına yönelik değerlendirmeler yapan Erdal Cengiz, bu durumun dış bir gönderge aracılığıyla gerçekleşeceğini savunmaktadır. Ancak, ifadenin kendi içerisinde sahip olduğu çelişki, bu durumu ortadan kaldırmaktadır. Ne doğru ne de yanlış cümlelerin oluşturduğu paradoksal ifadeler, mantık sınırları içerisinde bir tutarsızlığın ürünüdür.

> Paradokslar, bir yargıda bulunan tümcelerin kendilerine göndermede bulunmalarından ötürü çelişkili ya da tutarsız bir durum yaratır. Temelde, tümcenin göndergesinin kendisi olması ya da tümcenin doğruluğu üzerine değerlendirme yetkisinin yine tümcenin kendisinde olması tutarsızlık ya da çelişki yaratmaktadır. … Bu çelişik durum, aslında bir üst derece çözümleme ya da dışarıdan bir tümce aracılığıyla ortadan kaldırılamaz; çünkü tümcede dile getirilen yargı tümcenin sınırları içerisinde bir yargıda bulunmayı gerektirmektedir. Benzer bir biçimde, tek başlarına alındığında tutarlı olan ama bir arada bulunmalarıyla tutarsızlık yaratan önerme kümeleri de paradoksların kaynağıdır. [247]

Paradoks ifadelerin yapısal özelliklerinden bahseden Cengiz, çelişki ya da tutarsızlık oluşturan durumların oluşma sebebi hakkında bilgi verir. Bu çelişik durumun bir üst çözümleme ya da dışarıdan bir cümle aracılığıyla ortadan

[245] Cengiz, a.g.m., s.78
[246] Cengiz, a.g.m., s.78
[247] Cengiz, a.g.m., s.78

kaldırılamayacağını savunan Cengiz, bu yapıların çelişikliği ve tuhaflığının yoğunluğundan bahseder. Kavramların tek başına kullanıldığında tutarsızlık oluşturmadığını ancak bir arada bulunmalarından dolayı çelişkinin paradoksun kaynağı olduğu görülür.

Lisbeth Booth, paradoks ve oksimoron kavramları arasında ayrım yapar. Kavramlar arasındaki ayrıma ek olarak, paradoks ve oksimoron örnekleri veren Booth, hangi durumlar eşliğinde oksimoron ve paradoks arasında farklılıkların olduğunu gösterir. Booth'un bu ayrıma yönelik olarak değerlendirmeleri, öncelikle kavramların tanımlarını vermeye yöneliktir. Kavramların tanımlarından hareketle, Booth konu ile ilgili düşüncelerini sıralar:

> Edebi terimler ya da sanatlar hakkında bilgiye sahip olmak isteyen çoğu öğrenci, oksimoron ve paradoks kavramlarını ayırt etmede zorlanır. Oksimoron, birbiri ile çelişkili iki sözcüğün birleşiminden doğan yapılar iken; paradoks, birbiri ile çelişkili görünen fakat doğru elementleri içeren bir cümle ya da durumdur. [248]

Her iki kavramı tanımlayan Booth, aradaki ayrıma işaret eder. Oksimoron, çelişkili ve tutarsız ifadelerin ürünü olan iki sözcükten oluşurken; paradoks birbiriyle çelişkili ancak doğru elementlerle tutarlı yapılara sahip ifadeler topluluğudur. Kavramları tanımlayan Booth, bu yapıları terim şeklinde ele alarak yorumlamalarda bulunur:

> Paradoks ve oksimoron arasındaki kayda değer ayrım, tanımlanan ifade ya da terimlerin uzunluğuna bağlıdır. Oksimoron, iki sesli ifadeden oluşan kısa bir yapı iken; paradoks uzun ifadelerden, paragraflardan hatta tam bir öyküden de oluşabilir. Temelde paradoks, bir doğruyu aydınlatmayı sağlayan çelişkilerin arkasındaki uzun fikirler olarak tanımlanırken; oksimoron aynı fikri temsil eden iki sesli basit ifadeler için kullanılır. [249]

Her iki ifadenin arasındaki ayrımdan bahseden Booth, bu iki türün kısalık ve uzunluk bağlamında bir ayrım içerisinde olduğunu belirtir. Oksimoron kavramların kısa yapılardan oluştuğunu belirten Booth, paradoks yapıların bunun aksine uzun ifadeler oluşundan bahseder. Şekilsel açıdan bir ayrımdan bahseden Booth, her iki kavramın arasındaki farkların belirgin bir açıklaması olarak bu ifadelere başvurur. Bu ayrımlarda bulunduktan sonra Booth, paradoks ve oksimoron örneklerine yer verir:

---

[248] Lisbeth Booth, "What Is the Difference Between an Oxymoron and a Paradox?" , http://www.ehow.com/info_8634647_difference-between-oxymoron-paradox.html Erişim Tarihi: 30.04.2015

[249] Booth, a.g.m.

> Oksimoronları yöneten sıkı kurallardan dolayı, bu kavramlar bir olayı basite indirgemek için kullanılır. Oksimoronun tipik örneği, koca cüce ifadesidir. Jumbo ifadesi, büyük-koca anlamına gelirken shrimp "cüce" ifadesi ise "küçük, cüce" anlamlarına gelir. Diğer bir örneğimiz, açık sır, sağır edici sessizlik'tir. Açıkçası bu yapılar, çelişkili sözcüklerin şaşırtıcı birleşimlerinin kullanıldığı somut ifadeleri taşır.[250]

Oksimoron sanatının genel tanımından bahseden Booth, kavramla ilgili en tipik örneğin "jumbo shrimp: koca cüce" ifadesi olduğunu söyler. Türkçede "koca bebek, minik dev" ifadeleri yukarıda örneğini verdiğimiz "koca cüce" ifadesi ile aynı bağlamda tutarsızlık oluşturur. "Koca cüce" örneğinde, cüce birinin büyüklük bakımından; "koca bebek" örneği ile de büyük birinin küçüklüğü arasındaki ilişkinin sonucu olarak zıtlık söz konusudur. Kemal Sunal'ın başrolünde olduğu Hanzo filminde bu zıtlıkları başarılı ile görürüz. Yıllardır dağlarda ve mağaralarda büyüyen koca bir adamın yakalanarak normal bir bireyin geçireceği çocukluk, ergenlik ve yetişkinlik dönemlerini kronolojik olarak yaşatmayı amaçlayan bu filmde, koca bir adamın küçük bir bebek gibi bakılıp kundağa sarılması, biberon ile süt içirilmesi, oyuncaklarla oynatılması gibi durumlar, zıtlıkları göstermesi bakımından önemlidir.

> Paradoks, zarif ifadeleri her zaman özetlemeyen kavramlar olduğu için, örnekler daha az açıktır. Diğer açık bir örnek, George Shaw'ın alıntıladığımız şu cümledir. Yazık gençliğe ki gençlik, gençlik üzerine harcanıyor. İlk bakışta, ifade çelişkilidir. Fakat daha ileriki bir inceleme ile doğru ve tutarlı olan anlam şu şekilde gün yüzüne çıkar. Genç insan, gençliğin kısacık değerini takdir edemez. Diğer yaygın bir örnek, Shakspeare'in Hamlet adlı eserinde gördüğümüz, kibar olduğum kadar zalim de olabilirim. örneğidir. Bu ifade, çelişkili bir kavramı gösterir. [251]

Yukarıda verilen açıklamalar eşliğinde sunulan örnekler, oksimoron ve paradoks arasındaki farkı ortaya koyması bakımından önemlidir. Paradoksun uzunluğundan kaynaklanan sorun, zarif ve ince fikirlerin tam olarak dinleyici ya da okuyucuya aktarılmasında bir sorunun yaşanmasına neden olur. Bu sorun, kısa ve etkileyici bir anlatımın ürünü olan oksimoron sanatı ile paradoks arasında bir farklılığın olduğunu gösterir. Oksimoron sanatının kısa ve öz oluşu, hedeflenen mesajın iletiminde sorun yaşanmaması bu görüşü doğrulamaktadır.

Paradoks : "Her ne kadar inanmasam da bir Tanrının var olduğunu kabul etmek gerekir. "

Oksimoron: "bak;

[250] Booth, a.g.m.
[251] Booth, a.g.m.

İçleri boş kalıpları fırlatarak, tutarak

Cümlelerde senden iyi hokkabazlık yapıyor

Delikanlı doçentlerin en cahili bile…"[252]

Yukarıda verilen örneklerde ortak olan yön, her iki ifadede de bir çelişki ya da tutarsızlığın olmasıdır. Emmanuel Kant'ın "her ne kadar inanmasam da bir Tanrının var olduğunu kabul etmek gerekir." sözü paradoks bir durum yansıtmaktadır. Kendini yalanlayan bir dil içerisinde yalanlanan ifadeyi doğrulama çelişki doğurmaktadır. Tanrının varlığını inkâr eden biri için Tanrı'nın varlığını kabul etme durumu çelişki doğurmaktadır. Bilindiği gibi, paradoks bir cümleden oluşabileceği gibi bir paragraftan ya da sayfalar boyu sürecek bir anlatımın ürünüdür. Nazım Hikmet'in "delikanlı doçentlerin en cahili" şeklinde kurmuş olduğu dizede yer alan doçentlik kavramı ve cahil kelimeleri arasında bir çelişkinin olduğu su götürmez bir gerçektir. Akademik açıdan doçentlik rütbesine ulaşan birinin cahil olması söz konusu değildir. Paradoks ve oksimoron arasındaki en büyük farkın kısa ve öz anlatıma dayalı olan durum oluşu ve bu yönüyle oksimoron yapıları paradoks yapılardan ayırt eder. Oksimoron yapıların kısa ve öz anlatıma sahip olması, paradoks yapıların ise uzun cümlelerden oluşu bu iki sanat arasındaki ayrımın göstergesidir.

Paradoks: "Bildiğim tek şey hiçbir şey bilmediğimdir.

Oksimoron: "**Suyun içinde bir ateş** var,

Biliyorsunuz,

Ateşin içinde bir su "[253]

Yukarıda verilen örneklerde açık bir şekilde çelişki ve tutarsızlığın olduğu görülmektedir. Sokrates'in "Bildiğim tek şey hiçbir şey bilmediğimdir." sözü paradoksal bir duruma örnektir. Bildiği tek şeyin hiçbir şey olmadığını belirten Sokrates, bu ifadesi ile tutarsız bir durum yansıtmaktadır. Çelişki ve tutarsızlığın

[252] Nazım Hikmet, **Henüz Vakit Varken Gülüm-Seçme Şiirler**, Haz. Raşit Çavaş, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2015, s.32

[253] Özdemir Asaf, **Çiçek Senfonisi**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2015, s.338

hâkim olduğu bu ifade, yapısal olarak kurallı bir cümleden oluşan birleşimin ürünüdür. Özdemir Asaf'ın "suyun içinde bir ateş ve ateşin içinde bir su" ifadeleri su ve ateş arasındaki zıtlığı yansıtır. Su ve ateş gibi maddelerin birbirine zıtlık oluşturması, kavramlar arasında bir arada kullanımdan kaynaklanan birleşimlerin oksimoron oluşturduğu görülür. Genellikle tamlama şeklindeki sözcüklerden oluşan oksimoron yapılar, kısa ve öz anlatımın ürünü olması bakımından paradoks yapılardan ayrılır.

3.3.2. Alışılmamış Bağdaştırma ve Oksimoron

Oksimoron sanatını bazı yazarların *alışılmamış bağdaştırma* olarak göstermesi, bu kavram hakkında açıklamalar yapmamıza neden olmuştur. Oksimoron yapıları, alışılmamış bağdaştırma kavramı ile bir tutan açıklamalar bizce yanlıştır. Bu yapıları, alışılmamış bağdaştırma şeklinde, şiirsel sapmalara yönelten açıklamalar, oksimoron kavramı hakkında yapılan çalışmaların yetersiz olmasından kaynaklanmaktadır.

Oksimoron kavramı hakkında çalışmalar yapan yerli araştırmacıların düşünceleri göz önüne alındığında, kavram hakkında yapıların değerlendirmelerin tanıtıcı olmaktan öteye gidememesi konuya yabancı olan çoğu araştırmacı tarafından alışılmamış bağdaştırma şeklinde kavramın tanımlanmasına neden olmuştur.

> Şiir dilinin en yaygın özelliklerden biri, normal dil kullanımlarının dışına çıkan, okuyucu üzerinde iz bırakan sanatsal yapılardır….Bu sanatsal kullanımlara kişileştirme, benzetme, tekrarlama, devrik cümle kullanımı, sapma ve alışılmamış ve bağdaştırma kullanımı gibi çeşitli dilbilimsel yaklaşımlar dâhil edilebilir. Ayrıca sözcüklerin çok anlamlılığından (Polysemie) sıkça faydalanan şairler sözcüğün temel anlamı ile yan anlamları arasında bilinçli bir bağ kurar ve okuyucuyu mecazi bir oyunun içine sürükler. Bu tarz dil kullanımı şiir dilinin anlaşılmasını da zorlaştırmaktadır.[254]

Şiir dilinin normal kullanımlar dışında genişliğe sahip olduğunu belirten Umut Balcı, bu yönüyle şiir dilinin okuyucunun zihninde kalıcılığı sağlaması bakımından önemli olduğunu belirtir. Sözbilim ve dilbilim kurgularıyla dilde farklı kullanımlar arayışına giren çoğu şair, şiir dilini kullanarak söz oyunlarına başvurur. Bu söz oyunları, dış dünyanın baskınlığına karşı kendilerinin silahı ve zırhıdır. Şairlerin şiirsel kullanımlarının ürünü olarak sanatsal ifadelere başvurmasında çeşitli

[254] Umut Balcı, "Şiir Dilinde Sapma ve Alışılmamış Bağdaştırmaların Çevirisi", **The Journal Of Academic Social Science Studies**, C.5, April 2012, s.44

faktörlerin olduğunu belirterek bu kavramlardan birinin alışılmamış bağdaştırma olduğunu savunur. Bu kullanımlar neticesinde şair tarafından okuyucu bir mecaz oyunun içine çekilir ve bu sanatsallıkla yüzleşme gerçekleşir.

Şiir dilinde *sapma ve alışılmamış bağdaştırma* kavramlarının tanımlarına çeşitli araştırmacıların bilgilerine başvurarak yer veren Balcı, *alışılmamış bağdaştırma* hakkında şu görüşlere yer verir:

> Alışılmamış Bağdaştırma ise, "birbirinden uzak çağrışımlı sözcüklerin bağdaştırılması "[255] ve böylece farklı sözcükler arasında okuyucunun alışık olmadığı, sıra dışı ve düşündürücü kombinasyonların oluşturulmasına dayalı bir şiir dili kullanımıdır. Bağdaştırılan sözcüklerin anlamsal açıdan birbirleriyle hiçbir ilişkisi yoktur, tamamen farklı anlamlar taşırlar. Alışılmamış bağdaştırmalar aracılığıyla yazar anlamsızlıktan anlam yaratmaya çalışır. [256]

Kavram hakkında kısa bilgiler sunan Balcı, Hulusi Geçgel'den alıntıladığı ifadede, alışılmamış bağdaştırmanın birbirinden uzak olan kelimelerin birbirine bağlanması şeklinde kavram hakkında değerlendirmelere başlar. Alışılmamış Bağdaştırma, okuyucunun yabancı olduğu, metni eline aldığı ana kadar duymadığı ifadeler topluluğudur. Bağdaştırılan sözcüklerin anlamsal açıdan birbiriyle ilişki içinde olamayışı bu tarz yapıların oksimoron yapılardan ayrılan yönüdür. Çünkü oksimoron yapılar, "aynı ortak paydadan gelme" durumunun ürünüdür. Örneğin, "dul bakire" şeklindeki bir ifadede kavramlar arasındaki zıtlığın ortak paydası "evlilik" kurumudur. Evlilik kurumu paydasında dul ve bakire gibi kavramların birleşerek tamlama oluşturması ve anlamsal açıdan ilişkinin olamayışı, alışılmamış bağdaştırma kavramı ile oksimoron arasındaki farkı göstermesi bakımından önemlidir. Anlamsal açıdan herhangi bir ilişkinin olmadığı alışılmamış bağdaştırma örneğinde bu yapıları oluşturan iki terim, birbirinden uzak bir anlama sahip olup yan anlamlara sahiptir. Ancak oksimoron yapılarda bir yan anlamdan ziyade ortak bir paydadan gelen ilişkiyi oluşturan kavramlar arasında uyum söz konusudur.

Kavram hakkında değerlendirmelerde bulunan Balcı, Osman M.Toklu'nun görüşlerine yer verir:

---

[255] Hulusi Geçgel, "İkinci Yeni Şiirinde Sapmalar, İçinde: Uluslararası IV. Dil, Yazın ve Deyişbilim Sempozyumu Bildirileri", **Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Yayınları**, Çanakkale 2005, s.5

[256] Balcı, a.g.m., s.44

> Alışılmamış Bağdaştırmalarda sözcüklerin temel anlamlarından çok, yan anlamlarından, çağrışım güçlerinden, uzak çağrışımlardan, duygu değerlerinden yararlanılarak, sözcüğe şair tarafından yüklenen değişik anlamlarla simgesel bir anlatım yaratarak okuyucunun etkilenmesi, onda değişik imge ve tasarımların uyandırılması amaçlanır.[257]

Alışılmamış Bağdaştırmaların temel anlamdan ziyade yan anlamlara sahip olması ve bunun yazar tarafından okuyucuya yansıtılması sürecinde yaşanan gelişmeyi yansıtan Toklu'nun görüşleri ifadeye yüklenen imgelerin simgesel bir durumu yansıttığını göstermektedir. Okuyucuyu etkileyen bu durum, farklı imgelerin ve tasarımların ürünü olarak kendisini gösterir.

> Aynı durum bozuk yol, yeşil kumaş, çalışkan çocuk gibi binlerce sıfat tamlaması için de geçerlidir. Bunlara dilde alışılmış bağdaştırma adını veriyorum. Buna karşılık sarı ilgi, yeşil çalışkanlık, kahraman felsefe gibi, yine sıfat tamlaması niteliği taşıyan, ancak yadırgatıcı, dilde kullanılmamış ve mantığa aykırı birleştirmelerde anlamsal özellikler ve ayırıcılar arasında uyuşum sağlanamadığı için bunlar alışılmamış bağdaştırmalardır ve günlük dilde kullanılmaz. Bu gibi örneklerde sarı, yeşil ya da kalın, yırtık, bozuk gibi sıfatlar aslında somut adları niteledikleri, burada ise nitelenen adlar soyut olduğu için alışılmamış, algılanmaları, güç bağdaştırmalardır. Tıpkı tümce düzeyinde bir bağdaştırma sayabileceğimiz "öğretmen okula gidiyor"örneğinde öğretmen'i değiştirerek "suaygırı okula gidiyor"tümcesini elde ettiğimizde bunun okuyan/dinleyende bir anda doğuracağı etkide olduğu gibi[258]

İki tür bağdaştırmadan bahseden Aksan, alışılmış ve alışılmamış bağdaştırma arasındaki ayrımdan bahseder. "Bozuk yol, çalışkan çocuk" gibi örneklerin alışılmış bağdaştırma olarak kullanıldığını belirten Aksan, "sarı ilgi, kahraman felsefe" gibi kavramların nitelenenlerinin soyut olmasından dolayı dilde kullanılmamış, yadırgatıcı bir tutumu yansıtan örnekler olduğunu belirterek bu kavramlara neden alışılmamış bağdaştırma dendiği üzerine görüşlere yer verir. Okuyucu ya da dinleyenin karşılaştığı bu sözcükler, anlamsız ve mantığa aykırı bir düzen gösteren yapılar olması bakımından ilgi çekicidir. Oksimoron yapıların temelinde var olan karşıtlıkları, alışılmamış bağdaştırma kavramı ile karşılaştırırsak, oksimoron yapıların nitelenen öğesinin çoğu zaman somut olduğu okuyucuda yadırgama duygusunun bu denli olmadığı görülmektedir. En azından yadırgama duygusunun olduğu durumlarda bile "sebepsizliğin sebebi, zangoç imam" kavramları arasında ilişkinin ortak olduğu ve ortak paydadan bir zıtlığı yansıttığı görülür. Sebep ve imam

[257] Osman M.Toklu, "Alışılmamış Bağdaştırmaların Anlam Yapısı", II. Dil, Yazın ve Deyişbilim Sempozyumu Bildirileri, Çukurova Üniversitesi Yayınevi, Adana, 2003, s.147

[258] Aksan, a.g.e., s.151-152

gibi nitelenen öğelerinden en az birinin somut olduğu düşünülürse, oksimoron yapılar bu konum itibariyle alışılmamış bağdaştırmalardan farklı bir gelişim izler.

> Şiirde göstergelerin dinleyiciye, okuyucuya yansıttıkları tasarımların, imgelerin dışında, onların yanı sıra birçok tasarımın daha aktarılmasını deyim yerindeyse dinleyici/okuyucunun zihnine birçok yeni tasarımın üşüşmesini sağlayan bir dil olayı, alışılmamış bağdaştırmalara başvurulmasıdır. Diyebiliriz ki, bu anlatım yolu, bu sanat, şiir dilinin en önde gelen özelliklerinden biridir. Türk şiirinin bütün dönemlerinde, özellikle de yeni şiirde pek çok şairin sık başvurduğu bir etkileme ve anlatımı güçlendirme öğesidir.[259]

Alışılmamış bağdaştırmaların edebi yönünden bahseden Aksan, bu kavramın zihinde tasarımlar uyandıran ve okuyucuyu derinden etkileyen bir tür olarak edebiyat tarihinin bütün dönemlerinde şairlerce sıkça kullanılması bakımından önemli olduğunu belirtir:

> Dilbilimcilerin şimdiye kadar alışılmamış bağdaştırmalara değişik yaklaşımlarla değindiklerini görüyoruz. Özünlü, R.Jakobson'un açıklamasına dayanarak şiir dilinde seçim ekseninde bulunan dizisel (İng.paragmatic) sözcüklerle birleştirme eksenindeki dizimsel (İng.syntagmatic) sözcüklerin bağdaştırılabilmesine dikkati çekmekte, örnek olarak Attilâ İlhan'da görülen yorgun öksürükler, yorgun yağmurlar, yorgun bir keder, yorgun bir saat kullanımlarını göstermektedir. Araştırmacıya göre bu tür örneklerin içinde bulunduğu kullanımlar şiirsel anlambilim adı verilebilecek olan bir dalın ortaya çıkmasıyla açıklık kazanabilecektir. [260]

Kavramın çeşitli araştırmacılarca ele alındığını belirten Aksan, dizisel ve dizimsel birleşmeler yoluyla bu kavramın oluştuğunu belirtmektedir. "Yorgun yağmurlar, yorgun öksürükler" örnekleri oksimoron olarak düşünülürse; "yorgun öksürükler ve yorgun yağmurlar" örneklerinde herhangi bir zıtlığın bulunmadığını görürüz. "Sessiz öksürük ya da kuru yağmurlar" şeklinde oksimoron yapıların olduğunu düşündüğümüzde, zıtlığın ses ile sessiz; kuru ile yaş arasında olduğunu görürüz. Ancak "yorgun öksürükler ya da yorgun yağmurlar" örneği göz önüne alındığında bu ifadeler arasında herhangi bir zıtlıktan bahsedemeyiz. Bu yönüyle oksimoron yapılar ve alışılmamış bağdaştırma arasında bir ayrımın olduğu görülür:

> Aslında, alışılmamış bağdaştırmalara yönelik etkili anlatım çabasının bir ürünü ve deyim aktarmalarında güçlü anlatım eğilimidir. Aynı eğilimi biz günlük konuşma dilinde de zaman zaman gösteriyoruz. Örneğin kavga kaşağısı, ömür törpüsü, şeytan çekici, insan sarrafı, çehre züğürdü gibi deyimlerde, tamlayanın öğeleri, anlambilim açısından dikkate alınmadan, soyut+somut, somut+soyut kavramlar bir araya getirilerek birleştirilmiştir. Bu öğeler, başlangıçta bir kişinin gerçekleştirdiği, zamanla beğenilerek yaygınlaşmış anlatım biçimleridir. Bugün Türkçede ve birçok dilde kullanılan kırık kalp, soğuk savaş, sıcak savaş gibi örnekler, hatta mavi yolculuk gibi kavramlar da aynı

[259] Aksan, a.g.e., s.152
[260] Aksan, a.g.e, s.152

nitelikteki öğelerdir; zamanla çok kullanılır duruma gelen alışılmamış bağdaştırmalardır.[261]

Alışılmamış Bağdaştırmaların anlatımı etkili kılmak adına kullanılan güçlü bir sanat olduğunu belirten Aksan, kavramın günlük dilde de kullanıldığını belirtir. Günlük dilde "kavga kaşağısı, ömür törpüsü, şeytan çekici, insan sarrafı" gibi örneklerinin olduğunu savunan Aksan, bu anlatım biçimin tıpkı oksimoron kavramında olduğu gibi başlangıçta tek bir kişinin gerçekleştirdiği, zamanla beğenilerek yaygınlaşmış anlatım biçimleri olarak sıradanlaşarak kalıplaştığını belirtmektedir. Bu yönüyle alışılmamış bağdaştırma ve oksimoron kavramları benzerlik gösterir. "Dürüst politikacı" şeklindeki oksimoron örneği, politika kavramının temel anlamı olan "sahtekârlık, iki yüzlülük" kavramı ile "dürüst" arasındaki ifadelerin birleşimi sonucu oluşan tamlamadaki kavramlar, zıtlığın var olmasından kaynaklanmaktadır. Bu kavramı kullanan bir siyasetçinin zamanla diğer meslektaşlarına model olması ve çoğu siyaset adamının da bu kavrama başvurması, başlangıçta tek bir kişinin gerçekleştirdiği zamanla yaygınlaşarak kalıp hale gelen bir yapı sergilemesi bakımından yukarıda belirtilen görüşle aynı doğrultudadır.

Hulusi Geçgel, alışılmamış bağdaştırmaların edebi yönü ve anlatımı etkili kılma noktasında şu görüşlere başvurur:

Şiirde Alışılmamış Bağdaştırma yoluyla " geniş bir düşünce- tasarım- duygu-görüntü yumağı "oluşturulması ve "göstergelerin ustaca, özgün bir biçimde bağdaştırılması amaçlanmaktadır. Böylece şiir, yaratılan değişik tasarımlarla birlikte okuyana/ dinleyene bir duygu ve düşünce zenginliği yaşatmakta ve güçlü bir anlatıma erişmektedir. [262]

Doğan Aksan'la aynı görüşleri paylaşan Geçgel, bu kavramın anlatımı etkili kılma noktasında önemli olduğunu belirtir. Bu tür kavramların oluşturulurken usta bir anlatımın ürünü olduğunu ve kavramların gerçekleştirilirken bir yeteneğe sahip olunması gerektiğini savunur.

"…

Ay sessiz sedasız bir çingenedir

İnan ol başımı alır giderim

Ama nereye gidebilir

[261] Aksan, a.g.e., s.164
[262] Geçgel, a.g.m., s.6

O da ayrı mesele”[263]

“…
Adamın ayaklarının altında
Yıldızların yıldız oyuğu vardı
Adam yıldızlara basa basa yürüdü
Çünkü biraz önce yağmur yağmıştı.”[264]
“…
Leylâ’nın kaşları geldi oturdu karşıma
Hamza’nın karısı Leylâ, Hamza Leylâ
Başladı Afrikası uzun bir gece
-Afrika dediğin bir garip kıta-
Geceler yukarda telcek-bulutcak
…”[265]
“Güvercin kuşkusu cırlak güneş
En dar sokağı İstanbul’un
Ve limanı Fenikeleştiren
Balkona astığı çamaşır
…”[266]

Cemal Süreya’ya ait olan “ay sessiz sedasız bir çingene, cırlak güneş ve güvercin kuşkusu” örnekleri alışılmamış bağdaştırma grubuna giren okuyucuda garip bir duygu uyandıran ve yadırgama etkisi taşıyan ifadeler olması bakımından dikkat çekicidir. “Sessiz sedasız bir çingene, cırlak güneş ve güvercin kuşkusu” şeklindeki ifadelere bakıldığı zaman bu yapıların tutarsız ve çarpıcı birleşimlerin ürünü olması bakımından oksimoron yapılara benzediği görülmektedir. Ancak bu örneklere baktığımız zaman, zıtlığın görülmediği tamlamayı oluşturan kavramlardan birinin diğeri ile ortak bir ilişki içerisinde olmadığı görülür. Oksimoron yapılarda ise örneğin “simsiyah kar” ifadesi ile zıtlığın siyah ve beyaz arasında, ortak payda olarak renk kavramı üzerinde olduğu görülür.

“Bakarkör müyüz nedir

Boşlukta dolanıyor adam”[267]

[263] Cemal Süreya, **Sevda Sözleri,** Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2008, s.30
[264] Süreya, a.g.e., s.15
[265] Süreya, a.g.e. s.28
[266] Süreya, a.g.e., s.47
[267] Eloğlu, **Bu Yalnızlık Benim-Toplu Şiirler,** s.388

Bakar kör ifadesi, gören ve görmeyen kavramları arasındaki zıtlığın ürünü olarak sıfat tamlaması şeklinde gerçekleşen oksimoron örneğidir. "Bakar kör" ifadesiyle iki sözcüğün birleşiminden yeni bir anlam üretilerek bir ifade ortaya çıkarılmıştır. "Bakar kör" şeklindeki ifade "bakar ve kör" sözcüklerinin dışına çıkarak yeni bir anlamı yansıtmaktadır. Bu yapılarda kavramlar arasında bir ilişkinin olduğu görülür. Bu ilişki, görme eylemi üzerinedir. "Ay sessiz sedasız bir çingene " örneğinde herhangi bir ilişkiden bahsedemeyiz. Tamlamayı oluşturan yapılar incelendiğinde bu yapılar arasında bir ilişkinin özellikle zıtlık ve tutarsızlık durumlarının olmadığı görülür. Bu yönüyle, oksimoron yapılar alışılmamış bağdaştırmalardan farklılık arz etmektedir.

"Sizi görmüyor muyum dikkat! Trenlere çikolata yediriyor"

"Çocuğu çocukluyor bir düdüğün kırmızısı"

"Güneş bir pazartesi olarak mı duruyor burnunuzda"

"Bu kaç kapılı konyak"

Şiirde geçen "trenlere çikolata yedirmek, çocuğu çocuklamak, bu kaç kapılı konyak" ifadeleri alışılmamış bağdaştırma örneği teşkil etmektedir. Aralarında herhangi bir ilişkinin bulunmadığı bu ifadeler, oksimoron sanatı olarak görülemez. Oksimoron sanatının özünde var olan ortak bir paydadan gelen ilişki ibaresi bu örneklerde görülmemektedir.

"Suçsa suç, şuymuş meğer:

Avurdunda ahladın boz çekirdeğini saklarken,

Akça/ pakça bir de sakız çiğnenir miymiş?

Üstelik ***körkandil,*** *dul* ve bekâr !" [268]

Sıfat tamlaması şeklinde oluşan "körkandil" ifadesi "sarhoş" anlamına gelmektedir. Oksimoron yapıları oluşturan kavramların birleşip yeni bir anlam dairesi içinde kullanılması bu örnekte kendini göstermektedir. "Körkandil" şeklindeki ifadede, kandilin aydınlatıcı yönüyle körün karanlık yönü arasında zıt bir

[268] Metin Eloğlu, a.g.e., s.282

ilişki vardır. Ancak şekilsel olarak bu durumun yeni bir anlam dairesi içinde "sarhoş" şeklinde bir ifadeye gelişmesi çarpıcıdır. Bu yönüyle oksimoron yapılar, alışılmamış bağdaştırmalardan farklılık arz eder. Alışılmamış bağdaştırmalarda çoğu zaman örnekler anlaşılmamaktadır. Bu durum yer yer oksimoron sanatında da görülmektedir. Ancak alışılmamış bağdaştırmaları oluşturan kavramlar arasında herhangi bir ilişkinin olmaması bu iki kavramı birbirinden ayırt etmektedir.

4. TÜRK EDEBİYATINDA OKSİMORON

Oksimoron, önceki bölümlerde bahsedildiği üzere iki zıt yapının birleşiminden oluşan, yeni bir semantik yapıyı yansıtarak tezat kategorisi içerisinde yer alan başta edebiyat olmak üzere çeşitli alanlarda herhangi bir görüşü dile getirmek ve o görüşü eleştirmek, alaya almak amacı ile kullanılan edebi bir sanattır. Çalışmamızın konusu olan Modern türk şiiri dışında bu sanat, Türkçenin ilk yazılı belgeleri olan Orhun Abidelerinde de görülmesi bakımından eski bir sanattır. Kavram karşıtlığı altında incelenen bu yapılar, genellikle tezat olarak görülmüştür. Batı'da 15. ve 16.Yüzyıllarda konu ile ilgili yapılan çalışmalar, bu sanatın özel bir anlam ifade etmek için kullanıldığını göstermektedir.

4.1.Eski Türkçede Oksimoron

4.1.1.Orhun Türkçesinde Oksimoron

Kül Tégin Güney Yüzü

"KT G 7 :…. **bilig: bilmez: kişi**: ol: savıg: alıp: yagru: barıp: üküş: kişi: öltüŋ "[269]

"Bilig ve bilmez" gibi birbiriyle zıt yapıda olan iki sözcüğün birleşiminden oluşan bu yapıda yeni bir semantik yapı söz konusudur. Bilig bilmez kişi, bilgiyi bilmeyen kişi olarak cahil kelimesi ile aynı doğrultudadır. Bu açıdan ifadelerin oluşturduğu zıtlık, metinde geçen ifadenin oksimoron olarak değerlendirilmesine yol açmıştır.

Kül Tégin Doğu Yüzü

"D 27: ança kazganıp: biriki: bodunug: **ot sub kılmadım**: men "[270]

Ot sub kıl-" ateş ve su gibi yap-" : Bu ifade, deyim düzeyinde metnin söz varlığında bulunan zıt unsurlardan oluşan ifadelerin birleşiminden oluşmaktadır. Metinde geçen bu ifade, halkı "ateş ve su gibi birbirine kırdırmadım." anlamındadır. Bu yönüyle ifade, oksimoron olarak değerlendirilmelidir. Çünkü Türkiye Türkçesinde "sudan/dereden kuru çıkmak, acıyı bal eylemek" şeklindeki ifadelerde görülen çelişki, ot sub kıl- ifadesinde de görülmektedir.

Kül Tégin Kuzey Yüzü

"**K 10: körür: közüm: körmez: teg: bilir: biligim: bilmez teg boltı**":" Gören gözüm görmez gibi bilen bilgim de bilmez oldu" [271]

Metinde geçen bu ifade, zıt kavramlar arasında görülen oksimoron örneğidir. Bilen aklın bilmemesi, gören gözün de görmemesi mantıksal olarak çelişkiye yol açmıştır.

4.1.2.Uygur Türkçesinde Oksimoron

4.1.2.1.Altun Yaruk

" **(15[1]) S.8a 12-16.satır** : tükel kılğalı udung kim s(e)n kayu üdün **b(e)k katıg süzük kirtgünç köngülin** nom iligi atl(ı)g nom erding bititip bir üdünte …."[272]

[269] Mehmet Ölmez, **Orhon-Uygur Hanlığı Dönemi Moğolistandaki Eski Türk Yazıtları Metin – Çeviri- Sözlük**, Bilgesu Yayıncılık, Ankara 2013, s.81
[270] Ölmez, a.g.e., s.86
[271] Ölmez, a.g.e., s.89

Pek katı saf gönül: "Bek ve katıg" sözcükleri semantik olarak sertlik ve katılık bildiren sözcüklerdir. "Süzük ve kirtgünç" gibi "doğruluk-saflık" gibi yapıların bu ifadelerle kullanımı olumsuz pekiştireçler aracılığıyla olumlu bir yapının var olmasını sağlayarak oksimoron oluşturmuştur.

" **(26) S.14b (24)** : yok **kurug pratya paramıtıg** sözlep "[273] : " boş ve faydası olmayan erdem"

Erdem kavramı, iyi ve faydalı olmayı hayatında ilke edinen insanlar için önemli bir ifadedir. İyi ve faydalı olmanın sonucu olarak yaşanılan hayatı anlamlandırmaya yönelik kişilik özelliklerinden olan erdemin "boş ve kuru" olarak değerlendirilmesi, metinde çelişki yansıtması bakımından oksimoron örneği teşkil etmektedir.

" (34ç)(17) : ş(a)mnu süüsin utup **t(e)rs asığ nomluğlarıg** köntürüp köni kirtgünç" [274]

t(e)rs asığ nomluğlarıg: "yanlış fayda" **:** Asığ "fayda" sözcüğü, esasen, insanları iyiye ulaştırmada etkisi olan ve hayatı kolaylaştırmada yardımcı olan kavramlardan birisidir. Fayda gibi semantik açıdan olumlu bir sözcüğün olumsuzluk bildiren "ters" sözcüğüyle kullanılması oksimoron oluşturmaktadır.

"75 (II 21a) (4): nızvanılıg emgeklerig tarkarıp… et-öznüng osal sımtag kirlerin arıtp arıg süzük burkanlar tözün b(e)lgürtmiş erürler"[275]

Nızvanılıg emgeklerig "ihtiraslı acılar"**: "**Nızvanılıg" sözcüğü ile "emgek" kelimesinin bir arada kullanılmalarından doğan bu yapıda, anlamsal olarak çelişkili bir durum söz konusudur. Acı çeken bir insanın ihtiras ya da gurur içinde olması bu sözcükler arasında zıtlık oluşturmaktadır.

"268 (IV34b) (23) : …küsüske tayanıp **al altag paramıtıg** netegin bütürürler… kamag " [276]

Al altag paramıtıg" hileli erdem" : Erdem şeklindeki olumlu bir yapının "al ve altag" gibi olumsuz ifadeler ile kullanımı metinde zıtlık oluşturmaktadır. Bu

[272] Ceval Kaya, **Altun Yaruk Giriş, Metin ve Dizin**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1994, s.66
[273] Kaya, a.g.e., s.71
[274] Kaya, a.g.e., s.76
[275] Kaya, a.g.e., s.97
[276] Kaya, a.g.e., s.175

zıtlığı oluşturan unsurların bir araya gelerek oluşturdukları ifadeler, oksimoron sanatı içerisinde yer almaktadır.

Yan yana kullanıldığında zıtlık uyandıran sözcükler dışında, gramatikal ekler yoluyla oksimoron oluştuğu bilgisi, Eski Türkçe döneminde de görülmektedir. Özellikle Uygur Türkçesi eserlerinde sık sık yer almaktadır.

+sIz (İsimden İsim Yapan Ek) : Oksimoron yapılar kurmaya yarayan bu ekin asıl işlevi, bir şeyden yoksun bulunma şeklinde olumsuz bir anlama sahip olmasıdır. "Kitapsız, çaresiz, evsiz" örneklerinde olumsuz bir anlamı görürüz. Ancak bu ek, "eşsiz, benzersiz vb." örneklerde olumlu bir anlama sahiptir. Olumsuz olmasına rağmen olumlu bir anlamı yansıtan ifadeler, oksimoron sanatı içerisinde "olumsuzluğun olumluluğu" kategorisinde değerlendirilmektedir.

"206 (IV3b) (21) : …İkinti **yazınçsız arığ** ç(a)hşap(u)d tutmak üze bodı tigme …" [277]

Yazınçsız arığ: "suçsuz, günahsız" **:** +sIz ekinin birleşiminden oluşan bu ifade, "olumsuzluğun olumluluğu" şeklinde yeni bir semantik yapıya işaret etmektedir. Bu semantik yapı, ekin sahip olduğu olumsuzluğun olumlu anlamda kullanılması ile oksimoron oluşturmaktadır.

"215[1] (IV 8a)(24): …. Ötrü arığ edgü edlerig tavarlarıg **esirkençsiz** …." [278]

Esirkençsiz "cömert, eli bol" **:** +sIz ekinin birleşiminden oluşan bu ifade, olumsuzluğun olumluluğu şeklinde yeni bir semantik yapıya işaret etmektedir. Bu semantik yapı, ekin sahip olduğu olumsuzluğun olumlu anlamda kullanılması ile oksimoron oluşturmaktadır.

"218[1] (IV 9b) (8): … kentün tuyunmuş **kkirsiz arığ akıgsız bilge bilig** erür .. "[279]

Kkirsiz arığ akıgsız bilge bilig: " temiz ve saf bilgi " **:** Bu ifade, +sIz ekinin birleşiminden oluşan oksimoron örneğidir. Sözcüğe eklenen gramatikal yapı,

[277] Kaya, a.g.e., s.148
[278] Kaya, a.g.e., s.152
[279] Kaya, a.g.e., s.153

“olumsuzluğun olumluluğu”nu yansıtarak ekin işlevinde var olan olumsuzluğu olumlu bir yapıya dönüştürmüştür.

“241 (IV. 21a) (9) : erigde ürüg uzatı **sımtagsızın** dyanta örügin amılın erürler “ [280] Sımtagsızın “ sımtag**:** tembel >sımtag+sız**:** çalışkan” **:**

Bu ifade, +sIz ekinin birleşiminden oluşan oksimoron örneğidir. Sözcüğe eklenen gramatikal yapı, “olumsuzluğun olumluluğu”nu yansıtarak ekin işlevinde var olan olumsuzluğu olumlu bir yapıya dönüştürmüştür.

“313[2] (IV.59a) (11): takı bodıs(a)t(a)vl(a)rka körü **kanınçsız körkle** kız erdinisi tolp et’-özin…” [281]

Kanınçsız körk : “son derece güzel” **:** Bu ifade, +sIz ekinin birleşiminden oluşan oksimoron örneğidir. Sözcüğe eklenen gramatikal yapı, “olumsuzluğun olumluluğu”nu yansıtarak ekin işlevinde var olan olumsuzluğu olumlu bir yapıya dönüştürmüştür.

4.1.2.2.Üç İtigsizler

“100 a (2) : ol üç tip ikileyü **artuksuz eksüksüz**… **“[282]**

Artuksuz eksüksüz “ tam ve eksiksiz” **:** +sIz ekinin birleşiminden oluşan bu ifade, ekin sahip olduğu olumsuz anlamı verme metinde olumlu bir anlamı verme üzerinedir. Bu ek, bilindiği gibi “yoksunluk” anlamı vermektedir. Buradaki yoksunluk durumu olumsuzluktan yoksun bulunma, bir eksikliğinin olmaması anlamındadır.

“106 b (17) : ol bağ **kkirsiz akığlığ nom-nung** piraptı-sın….” **[283]**

Kkirsiz akığlığ nom-nung” temiz ve saf nom” **:** +sIz ekinin birleşiminden oluşan bu ifadeler, ekin sahip olduğu olumsuz anlamı verme metinde olumlu bir anlamı verme üzerinedir. Bu ek, bilindiği gibi “yoksunluk” anlamı vermektedir.

[280] Kaya, a.g.e., s.164
[281] Kaya, a.g.e., s.194
[282] F.Sema Barutçu Özönder, **Üç İtigsizler**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1998, s.33
[283] Özönder, a.g.e., s.41

Buradaki yoksunluk durumu olumsuzluktan yoksun bulunma, bir eksikliğinin olmaması anlamındadır.

"115a (11) : .. okşatısız tip …" benzersiz diyerek " [284] **:** +sIz ekinin birleşiminden oluşan bu ifadeler, ekin sahip olduğu olumsuz anlamı vermekten ziyade olumlu bir anlamı yansıtma üzerinedir. Bu ek, bilindiği gibi "yoksunluk" anlamı vermektedir. Buradaki yoksunluk durumu olumsuzluktan yoksun bulunma, bir eksikliğinin olmaması anlamındadır.

4.1.2.3. Irk Bitig

Irk Bitig'de dikkat çeken yapılardan biri de anlamsal olarak olumsuzluk bildiren "anyığ" sözcüğünün zarf görevinde kullanılması ve "son derece, çok" anlamlarını vermesidir. Olumsuz bir anlama sahip olan bu kelimenin anyığ edgü: çok iyi" şeklindeki olumlu bir ifade ile yan yana kullanılması oksimoron oluşturmaktadır.

5. anyığ edgü ol "çok iyidir" [285]

18. anyığ edgü ol " çok iyidir"[286]

55. anyığ edgü ol " çok iyidir"[287]

Anyığ : "1.kötü 2. Fena 3. Çok "[288]

Görüldüğü üzere, kelimenin sahip olduğu son anlam, sözcüğün bilinen olumsuz anlamlarından ziyade olumlu anlamlara sahip kelimelerle kullanıldığında bilinen işlevinden başka bir işleve ulaştığı görülmektedir.

[284] Özönder, a.g.e., s.51
[285] Talat Tekin, **Irk Bitig**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2013, s.19
[286] Tekin, a.g.e., s.21
[287] Tekin, a.g.e., s.25
[288] Tekin, a.g.e., s.50

4.2.Orta Türkçede Oksimoron

4.2.1.Karahanlı Türkçesinde Oksimoron

4.2.1.1.Kutadgu Bilig

A 2 Nesir 5-6 : … taḳı **sansız** sélam-ü dürud halklar da yigi yalavaçlarda ödüntisi ulug savçısı “ [289]

Sansız ”sayısız” : +sIz ekinin birleşiminden oluşan bu ifade, “olumsuzluğun olumluluğu” olarak bilinen oksimoron sanatı içerisinde yer alan bir ifadedir. Metinde yer alan “sonsuz selamlar” şeklindeki bir ifade olumsuz bir anlamdan ziyade olumlu bir anlamı yansıtmaktadır.

“ **B** … bu kitab **yawlak ‘aẓiz** turur” [290] “ Bu kitab son derece değerlidir. “

Yawlak: 1. Kötü 2. Fena 3. Son derece, çok

Metinde geçen “yawlak aziz” ifadesi, yawlak sözcüğünün sahip olduğu olumsuz anlamın dışında “son derece, çok” şeklinde olumlu bir anlama sahip olmasını göstermesi bakımından dikkat çekicidir. Oksimoron ifadelerde var olan, “olumsuzluğun olumluluğu” durumu metinde geçen ifadede kendisini göstermektedir. Yawlak ve aziz sözcükleri, görünüş itibariyle birbiriyle zıt ifadelerdir. Bu ifadeler, bir araya gelerek yeni bir anlamı yansıtarak oksimoron oluşturmuştur.

“B 4. **Saḳışsız** birigli kamuğḳa özi

Yitürür ḳamuğnı ma yimez özi “[291]

Sakışsız “sayısız “: +sIz ekinin birleşiminden oluşan bu ifade, ekin sahip olduğu olumsuz anlamı yansıtmaktan ziyade olumlu bir anlamı vermesi bakımından “olumsuzluğun olumluluğu” yansıtan oksimoron örneği oluşturmaktadır.

---

[289] Yusuf Has Hacib, **Kutadgu Bilig**, Haz. Reşit Rahmeti Arat, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2007, s.1
[290] Yusuf Has Hacib, a.g.e., s.1
[291] Yusuf Has Hacib, a.g.e., s.4

4.2.1.2.Atabetü'l-Hakayık

I. A 17- 18 : **ölügdin tirig** hem **tirigdin ölüg**

Çıkarur körür sen munı kez̧ anga" [292]

Ölügdin tirig "ölüden diri" ve **tirigdin ölüg** "diriden ölü" : Birbiriyle zıt kullanımda olan bu ifadeler, birleşerek yeni bir ifade oluşturmuş, bu ifade yeni bir semantik anlama işaret ederek oksimoron örneği oluşturmuştur.

"IV. 87-88 : **öküş az** tip aymaz pez̧irler tengiz

Bulıt hedye kılsa uşak katreni " [293]

öküş az "çok az" **:** Az ve çok şeklinde iki zıt sözcüğünden oluşan bu ifade, zarf görevinde kullanılarak yeni bir semantik anlamı yansıtmaktadır. Bu ifade, oksimoron örneği taşıyarak zıtlıkların birliğini sunmaktadır.

"XII. 355-356 : uluğ doldukungça tüzünrek bolup

Uluğka kiçiğke sılığ kıl sözüng " [294]

Uluğka kiçiğke "herkes" **:** Uluğ ve kiçiğ sözcüklerinin birleşiminden oluşan bu ifadede zıt unsurların birleşiminden oluşan yeni bir ifade söz konusudur. Bu ifade, "büyük küçük" anlamında "herkes" şeklindeki bir anlamı vererek yeni bir semantik yapıyı yansıtarak oksimoron oluşturmaktadır.

4.2.2.Harezm Türkçesinde Oksimoron

4.2.2.1.Mu'înü'l- Mürîd

"40 -4a / 3:

bu cümle ẖalayık müsāfir miŋiz

taḳı dünya **tüpsüz kırığsız tiŋiz**

[292] Edib Ahmet b.Mahmud Yükneki, **Atabetü'l- Hakayık**, Haz. Reşit Rahmeti Arat, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2006, s.42
[293] Edib Ahmet b.Mahmud Yükneki, a.g.e., s.46
[294] Edib Ahmet b.Mahmud Yükneki, a.g.e., s.69

ugan ẕikri birle bulungay tiliŋ

eger nūḫ necī tig aman kolsaŋız” [295]

Tüpsüz kırığsız tingiz ”dipsiz deniz” **:** +sIz ekinin birleşiminden oluşan bu ifadede, ekin sahip olduğu olumsuzluğu yansıtma yerine, olumlu bir işlevde kullanıldığı görülmektedir. Bu durum olumsuzluğun olumluluğu olarak bilinen oksimoron sanatına örnek teşkil etmektedir.

“43- 4a /13

külüp **az üküş** yığlayu bu kişi

müsülmān boluğlı kerek yay kışı

ni munça ṭarab ‘ayş temāşā kerek

tamuğ-dın āzād bolmağınça başı”[296]

Az üküş “az çok”: Birbiri ile zıtlık içerisinde olan iki sözcüğün birleşiminden oluşan bu ifade, mantıksal olarak bir çelişki yansıtsa da metinde geçen bu ifadelerin zarf görevinde kullanılması, “az üküş” yapısının oksimoron olarak değerlendirilmesine yol açmıştır.

4.2.3.Çağatay Türkçesinde Oksimoron

Baburname (215a / 12) : … Bég ve Béget, **uluk kiçik** saçıḳ kétürdiler. ḳalın aḳ tenge üküldi. Andın burun ança kalın ok yarmaḳnı bir yerde körülmeydür édi. Hayli yaḫşı ṭoy boldı. “ [297]

Uluk kiçik” büyük küçük (herkes)” **:** İki zıt yapının birleşiminden oluşan bu ifadede, var olan zıtlık yeni bir anlama işaret ederek oksimoron oluşturmuştur. Uluğ kiçik örneği ile herkes anlamında yeni bir semantik yapı ortaya çıkmıştır.

[295] Şeyh Şeref Hace, **Mu’înü’l- Mürîd**, Haz. Ali Fehmi Karamanlıoğlu, Beşir Kitapevi, İstanbul 2006, s.7
[296] Şeyh Şeref Hace, a.g.e., s.8
[297] Mustafa Argunşah, **Çağatay Türkçesi**, Kesit Yayınları, İstanbul 2014, s.225

4.3. Eski Anadolu Türkçesinde Oksimoron

4.3.1.Tabiatnâme

Bu eserde, özellikle Arapça ve Farsça olumsuzluk ekleri bî- ve lâ- ekleri ile Türkçede +sIz anlamına gelen oksimoron örnekleri oluşturulmuştur. Bu yapılar, sahip oldukları "bir şeyden yoksun bulunma" gibi durumları devre dışı bırakarak olumlu bir anlam sunmuşlardır.

"Güller açılmış çemende **bi-gerān**

Karşı ḳılurlardı bülbüller figān"[298]

Bi-gerān "uçsuz bucaksız" **:** İki yabancı yapının birleşiminden oluşan bu ifadede, bî- eki olumsuz bir anlam yansıtmak yerine eklendiği sözcüğe bu yapıda olumluluk katarak oksimoron yapılarda var olan "olumsuzluğun olumluluğu"na işaret etmektedir.

"195: çün şarāb-ı sīb oldı mu'tedil

lā-cerem anuñla kuvvet buldı dil "[299]

Lā-cerem "şüphesiz" **:** İki yabancı yapının birleşiminden oluşan bu ifadede, lā- eki olumsuz bir anlam yansıtmak yerine eklendiği sözcüğe bu yapıda olumluluk katarak oksimoron yapılarda var olan "olumsuzluğun olumluluğu"na işaret etmektedir.

4.3.2.Bahrü'l- Hakâyık

"8A

1.Mu'înüñdür Çalab **şeksüz gümânsuz**

Kimüñ şekki ola ḳaldı īmânsuz" [300]

---

[298] Tutmacı, **Eski Oğuz Türkçesiyle Yazılmış Bir Tıp Kitabı: Tabiatnâme**, Haz. Yakup Karasoy, Palet Yayınları, Konya 2009, s.38

[299] Tutmacı, a.g.e, s.70

[300] Hatiboğlu, **Bahrü'l- Hakâyık**, Haz. Vahit Türk, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2009, 65

Şeksüz gümânsuz ”kuşkusuz” **:** +sIz ekinin birleşiminden oluşan bu ifade, “olumsuzluğun olumluluğu” durumunu belirtecek olumlu bir anlama işaret etmektedir. Bu olumlu anlam, ekin sahip olduğu işlevin dışında farklı bir anlama sahip olmasından ileri gelmektedir.

“23 B

Ḳıyas it imdi anlar kim içerler

Gice gündüz anuñla ḫoş geceler “[301]

Gice gündüz “her zaman” **:** Gece ve gündüz şeklinde iki zıt yapının birleşiminden oluşan bu ifade, yeni bir semantik yapıya işaret etmektedir. Bu yapı, gece ve gündüz kavramları arasındaki zıtlıktan ziyade “her zaman” anlamını veren geniş zaman kullanımına işaret etmektedir.

“25B

Eyü yavuz ‘ameldür bile yoldaş

Eyüsin ḳazanı görgil karındaş “ [302]

Eyü yavuz “iyi kötü“ : İki zıt yapının birleşiminden oluşan bu ifade, sıfat tamlamasının tamlayan unsuru olarak metinde yer almaktadır. Bu ifade, çelişkili kavramları bünyesinde barındırması bakımından oksimoron örneği oluşturmaktadır.

“Bilirsin bu sözi yoḫdur yalanum

Eyü yavuz adamdur ṣoñ ḳalanum” [303]

Eyü yavuz ”iyi güçlü”**:** Yavuz sözcüğünün ilk anlamı “kötü, fena” [304]şeklindedir. Bu sözcük zamanla anlam iyileşmesine uğrayarak “güçlü, kuvvetli” [305]anlamlarına gelmektedir. Metinde geçen “eyü yavuz” ifadesi, “iyi kötü” olarak

[301] Hatiboğlu, a.g.e., s.96
[302] Hatiboğlu, a.g.e., s.100
[303] Hatiboğlu, a.g.e., s.100
[304] Tekin, a.g.e., s.183
[305] Mehmet Kanar, a.g.e., s.752

değil de “iyi ve güçlü adam” şeklinde bir anlama sahiptir. Bu yönüyle ifade, oksimoron oluşturmaktadır.

“**53 B**

Günāh itdüñ Ḥakuñ emrini koduñ

Sana **gitmez mi** ne dirsiñ ol oduñ “ [306]

Bu ifade, geniş zamanın olumsuz sorusu (-mAz) ile oluşmuş bir yapıdır. Bu yapıda, “olumsuzluğun olumluluğu” şeklinde görülen bir durum söz konusudur. “Gitmez mi?” şeklindeki bir soruya verilecek cevap “gider“ şeklindedir. Bu bakımdan gitmez mi? ifadesi oksimoron örneği oluşturmaktadı**r.**

4.3.3. Süheyl ü Nev-Bahâr

“18-2 : ne eylük kim étmek gerek étgil

gider olıcak **kayğusuz** gitgil “[307]

Kayğusuz “kaygısız” **:** +sIz ekinin birleşiminden oluşan bu ifade, olumsuz bir anlamdan ziyade, olumlu bir anlama işaret etmesi bakımından önemlidir. Çünkü +sIz eki, genellikle olumsuzluk bildirmesine rağmen, metinde geçen “kayğusuz” ifadesinde olumlu bir anlamın olması bu ifadenin oksimoron olduğunu göstermektedir.

“30-10: ulu kiçi begler ḳamu geldiler

yéyüp içüp oynayuban güldüler”[308]

Ulu kiçi begler ”tüm beyler” **:** İki zıt ifadenin birleşiminden oluşan bu ifade, metinde yeni bir semantik yapıya işaret etmektedir. Bu yeni yapı, bilinen zıtlıktan ötede “herkes, tüm” anlamında kapsayıcı bir anlamı yansıtması durumu ile görülmektedir. Burada “büyük küçük” ifadesi ile “herkes, tüm” ifadeleri kastedilmiştir. Metinde geçen bu ifade, oksimoron sanatı içinde yer almaktadır.

---

[306] Haz. Vahit Türk, a.g.e., s.156
[307] Mesud Bin Ahmed, **Süheyl ü Nev- Bahâr (Kenzü’l- Bedāyi) İnceleme- Metin- Dizin**, Haz. Ali Cin, Eğitim Yayınevi, Konya 2012, s.56
[308] Mesud Bin Ahmed, a.g.e., s.68

2.BÖLÜM

YAPI VE TÜR BAKIMINDAN OKSİMORON

(MODERN TÜRK ŞİİRİ ÖRNEKLERİ BAĞLAMINDA DİL İNCELEMESİ)

Oksimoron, birbiriyle çelişkili ya da zıt ifadelerin birleşiminden oluşan tamlama biçimindeki ifadelere denir. Oksimoron, edebi sanatlar kategorisinde tezat başlığı içerisinde yer alan bağımsız bir daldır. Sanat hakkında Batıda yapılan çalışmalar, oksimoron sanatının gramatikal ve semantik yönü üzerinedir. Bu çalışmalarda ağırlıklı olarak sanatın tamlama şeklinde oluşu işlenmiştir. İsim ve sıfat tamlaması şeklinde gerçekleşen bu sanat, bazı araştırmacıların sunduğu örnekler dâhilinde sıfat ve zarf birleşimlerinden; ayrıca cümleyi oluşturan unsurlardan- özellikle özne ve yüklem doğrultusunda- oluşmaktadır.

Batı dünyasında yapılan sınıflandırma çabaları sanat hakkında bilinmezlikleri ortaya koymaktadır. Sanat hakkında yapılan çalışmalar, oksimoron üzerindeki bilinmezlikleri ortadan kaldırmasına rağmen batı dünyasında en çok tartışılan konu, oksimoron sanatının paradoks olarak görülmesidir. Bu doğrultuda sanata yönelik tartışmalar bazı araştırmacılar tarafından yapılan çalışmalarla sona erdirilmeye çalışılmıştır.

Türk dili ve edebiyatı açısından oksimoron, yeterince bilinen bir sanat değildir. Eskilerin "müştemilü'z-zıddeyn" dedikleri bu sanat hakkında çok az bilgi

vardır. Ancak, konuyu edebiyatımıza tanıtan ve sanatın ne olduğunu gösteren Ahmet Güngör'dür. Sanat hakkında değerlendirmelerde bulunan Ahmet Güngör, Türk edebiyatı açısından oksimoronun tanımına ve kullanım alanlarına yer vererek bu sanatın Türkiye'de tanınmasını sağlamıştır.

Bu çalışmada, ele aldığımız metinler oksimoron sanatının türü ve yapısı hakkında değerlendirmelerde bulunmamıza yol açmıştır. Modern türk şiiri tarihsel olarak 1860'lu yıllardan günümüze kadar gelen süreci ifade etmede kullanılır. Bu dönem içerisinde yer alan şiirler incelendiğinde, oksimoron sanatının Türk dili ve edebiyatı açısından revaç gören bir sanat olduğu görülmüştür.

Oksimoron sanatı, taradığımız ve incelediğimiz metinlerden hareketle, *Yapı ve Tür Bakımından Oksimoron* şeklinde sınıflandırılmıştır. *Tür Bakımından Oksimoron* başlığı içerisinde Shen'in bahsettiği ve açıklamasını yaptığı doğrudan ve dolaylı oksimoron kavramları yer alır. Doğrudan oksimoron yapısı olarak bilinen bu tür, birbiriyle zıtlık uyandıran iki yapının bir arada kullanılmasından oluşurken dolaylı oksimoron zıt anlamlığın alt anlamlılığının olduğu örneklerin yer aldığı genel bir ifadedir.

Yapı Bakımından Oksimoron başlığı ile *Gramatikal ve Semantik Oksimoron* başlıkları içerisinde oksimoron sanatının yapısal oluşum şekilleri verilmiştir. Gramatik oksimoron kategorisinde yer alan "zıtlıkların birliği"ni yansıtan oksimoronlar, Türk şiiri açısından başta "isim ve sıfat tamlamaları" olmak üzere genellikle tamlama şeklinde bazen de "zarf ve sıfat" yapılarının birleşiminden oluşmaktadır. Ancak dilin türetme gücünün ürünü olan ekler yoluyla da oksimoron oluşması, Türk şiiri açısından farklılık arz etmektedir. Kavramın gramatikal yönü olan eklerle oluşmasına dair batılıların görüş bildirmemesi ve Türk şiirinde bu ifadelerin ekler yoluyla oluşması bu farklılığın göstergesidir. Gramatik Oksimooron kategorisinde *+sIz, -mAz (Geniş Zamanın Olumsuz Sorusu ve Sıfat-Fiil), ne…ne bağlacı,Arapça ve Farsça lâ-, bî-* ve *nâ ekleri ve +cIk küçültme ekleri* ile Türk şiirinde oksimoron örneklerine rastlanmaktadır. Bu yapılar, genellikle şekilce olumsuz olmalarına rağmen anlamca olumlu yapıdadır.

Semantik oksimoron kategorisinde ise, genellikle anlam iyileşmeleri yoluyla "kötü bilinen bir sözcüğün zamanla geçirmiş olduğu değişimlerle" yeni bir semantik yapıyı yansıtması bu kategori içerisinde değerlendirilmektedir. Dilin söz varlığı içerisinde yer alan bir sözcüğün sıklıkla kullanımı, bu yapının sahip olduğu anlamın genişlemesine yol açmaktadır. İncelenen metinlerde bu yönde dikkat çeken ifadeler, "yavuz, fena ve afacan" sözcükleridir. Kelimelerin sahip oldukları ilk anlam, görünüşte olumsuz bir anlama sahip olmasına rağmen sözcüğün kullanıldıkça anlam genişlemesi ve iyileşmesine uğraması, oksimoron sanatının temelinde bulunan " olumsuzluğun olumluluğu" ifadesini doğrulamaktadır.

1.TÜR BAKIMINDAN OKSİMORON

Doğrudan oksimoron, "siyah-beyaz, sıcak-soğuk, uzak-yakın" gibi birbirinin zıddı olan yapıların bir arada kullanıldığı ifadelerin genel adıdır. Bu tür içerisinde yer alan örnekler, "siyah ben, soğuk güneş, serinleten sıcaklık" vb. örneklerdir. Bu ifadeler, genel olarak "siyah-beyaz", "sıcak-soğuk" gibi birbiriyle zıt olmalarına şüphe getirilmeyecek örneklerdir. Doğrudan oksimoron kategorisi içerisinde yer alan örnekler, şiirsel dil içerisinde sanatsal olarak dolaylı oksimorona göre daha düşük bir seviyededir. Ancak, mizahın ve ironinin etkisini yoğun olarak hissettirdiği "okumuş cahiller, cahil filozof "gibi örneklerde şiirsel dilin sanatla yoğrulduğu görülmektedir.

Dolaylı oksimoron ise, "zıt anlamlılığın alt anlamlılığı" olarak tanımlanan üst anlam kategorisinde yer alan bir kavramın alt anlamlısı olan ifadelerle kurulan oksimoron yapıların genel adıdır. Bu tür içerisinde "sessiz ıslık, sessiz iç çekiş" gibi örnekler yer almaktadır. Burada dikkat çeken dolaylı oksimoron yapıların Türk şiirinde genellikle +sIz ekiyle oluşmasıdır. Şiirsel olarak dolaylı oksimoron yapıları, doğrudan oksimorona göre daha poetik yani daha sanatsal bir durum teşkil etmektedir. Şiir sanatı açısından kullanım sıklığı geniş olan bu yapı en çok tercih edilen oksimoron türü olarak görülmektedir.

Türk şiiri açısından doğrudan ve dolaylı oksimoronun kullanım sıklığı, batı'da bahsedilen "dolaylı oksimoron'un daha geniş kullanımlar içerisinde olduğu" görüşünü çürütmektedir. Ele aldığımız metinler genellikle, doğrudan oksimoron

kategorisinde sıklıkla kullanıma sahip yapılardır. Bu da oksimoron sanatının Türk şiiri açısından farklı tür ve yapılar halinde olduğunu göstermektedir.

Doğrudan ve Dolaylı Oksimoron Örnekleri

"…

Gamze müstağnî cünun mühlik gönül **müştâk-ı merk**

Bir avuç hâke bu rütbe derd-i can-fersâ nedir " [309] (Namık Kemal)

Müştâk-ı merk" Ölüm düşkünü": Türkiye Türkçesine "ölüm düşkünü" olarak çevirdiğimiz bu tamlamada, çelişkili bir durum söz konusudur. Bu ifadeyle ölümü arzulayan bir anlam, mantıksal olarak çelişki ve zıtlık yansıtmaktadır. Şiirin geneline baktığımızda sevgilinin özelliklerinin anlatıldığı görülmektedir. Bu anlatımlardan biri de gönlün ölüm düşkünü olmasıdır. Gönlün bir insan gibi ölümü arzulaması, teşhis sanatı içerisinde gerçekleşen bir ifade olması bakımından sanatlı bir dilin ürünüdür. Bu sanatlı anlatımı pekiştiren durumlardan biri de ölüm gibi insanlarca istenmeyen bir durumun gönül tarafından istenmesi ve bu kavrama düşkün olunmasıdır. Doğrudan oksimoron kategorisinde "sevinç ve hüzün" kavramları arasındaki zıtlık ilişkisinin ürünü olan bu ifade, şairin belirttiği sevgili tanımını yansıtması bakımından şairane bir üslubun ürünüdür. Yapıca isim tamlaması şeklinde oluşan bu ifade, yabancı unsurların birleşmesi sonucu ortaya çıkan oksimoron örneğidir.

"

Çobanın hâline hased ki odur

Fârîğ-i **în ü ân ü bûd ü ne-bûd**

Ona ömründe olmamış meşhûd

…" [310] (Recâiza-de Mahmud Ekrem)

[309] Şerif Aktaş, **Yenileşme Dönemi Türk Şiiri ve Antolojisi 1 (1860-1920),** Akçay Yayınları, Ankara 2005, s.257

[310] Aktaş, **Yenileşme Dönemi Türk Şiiri ve Antolojisi 1 (1860-1920),** s.270

în ü ân ü bûd ü ne-bûd " Şu bu, var yok kavgasından uzak " : Birden fazla yabancı sözcüğün birleşiminden oluşan bu ifadede, "var-yok"; "şu-bu" kavramları arasında bariz bir zıtlığın olduğu görülmektedir.

Doğrudan oksimoron kategorisinde olan bu ifade, iki zıt kavramın birleşerek tamlama oluşturduğu oksimoron örneğidir. Yeni bir semantik yapının yansıtıldığı bu ifadeler, yapıca sıfat tamlaması şeklinde şeklindedir.

"…

Farkı yoktur göryeden rûy-ı çemende jalenin,

Hûn- hasretle dolar câm-ı safâsı lâlenin

Meh bile gayretle âğûşunda ağlar hâlenin

Gönlüme te'siri olmaz **âteş-i seyyâlenin**

Geldi ama neyleyim sensiz baharın şevki yok" [311](Recâiza-de Mahmud Ekrem)

Âteş-i seyyale "Akıcı ateş ": Yabancı unsurların birleşiminden oluşan bu ifade, sıfat tamlaması şeklinde oluşan oksimoron örneğidir. Zıtlığın su ve ateş kavramları arasında olduğu bu oksimoron örneği, doğrudan oksimoron kategorisindedir. Ateşin su gibi akıcı olması mantıksal olarak çelişkili bir durum yansıtmaktadır.

"Uğradım ketmânı güç bir hâle ben

Âh esir oldum o zülf ü hâle ben

Rûz u şeb etsem aceb mi nâle ben

Hasret-i kaddinle döndüm nâye ben " [312] (Muallim Naci)

Rûz u şeb "Gece ve gündüz": Yabancı unsurların birleşiminden oluşan bu ifade, "gece ve gündüz" kavramları arasındaki zıtlık ilişkisinden dolayı doğrudan

[311] Aktaş, **Yenileşme Dönemi Türk Şiiri ve Antolojisi 1 (1860-1920)**, s.287
[312] Aktaş, **Yenileşme Dönemi Türk Şiiri ve Antolojisi 1 (1860-1920)**, s.318

oksimoron kategorisindedir. Ancak bu ifadede yeni bir semantik durum söz konusudur. Gece ve gündüz sözcükleri, yeni bir anlam içinde birleşerek yapılan işin sürekli gerçekleştiği anlamında geniş zaman ifadelerinden biri olan "her zaman" anlamını kazanmıştır. Şairin rûz u şeb gerçekleştirdiği şey, ağlama eylemidir. Rûz u şeb ifadesinin yerine "her zaman" ifadesini koyduğumuzda anlamsal olarak bir tutarsızlığın olmadığı görülür.

"…

Bir **velvele-i aşk-ı sükûn-zâya** doyulmaz

Bir manzara-i **hüsn-i gam-efzâya** doyulmaz " [313](Muallim Naci)

Velvele-i aşk-ı sükûn-zâ " Sessizliğin doğurduğu aşk gürültüsü" **:** Yabancı sözcük ve eklerin birleşiminden oluşan bu ifadede, "sükûn ve velvele" kelimeleri arasında zıtlığın olduğu görülmektedir. Velvele sözcüğü ile gürültü; sükûn sözcüğü ile sessizlik ifadeleri biraraya getirilerek zıt ve çelişkili bir anlam yaratılmak istenmiştir. Yapıca zincirleme isim tamlaması şeklinde oluşan bu ifade, doğrudan oksimoron kategorisinde yer almaktadır.

"Reng-i sîmâ-yı gül gül-âmîzi

Beng-i hâver **keder-i dilâver**

Neyleyim mâni-i temâşadır

Hüzn-i te'sir-i gamze-tîzi

…" [314](Memenli-zâde Mehmet Tahir)

Keder-i dilâver " Gönül çelici keder " **:** Yabancı unsurların birleşiminden oluşan bu ifade, mantıksal olarak tutarsızlık yansıtmaktadır. Kederin gönül çelici olması ya da gönle ferahlık vermesi gibi bir durum, mantıksal olarak çelişki yansıtmaktadır. Zıtlığın "sevinç ve hüzün"; "mutluluk ve keder" kavramları arasında olduğu bu ifade, doğrudan oksimoron kategorisinde yapıca sıfat tamlaması şeklinde

[313] Aktaş, **Yenileşme Dönemi Türk Şiiri ve Antolojisi 1 (1860-1920)**, s.327
[314] Aktaş, **Yenileşme Dönemi Türk Şiiri ve Antolojisi 1 (1860-1920)**, s.329

oluşan oksimoron örneğidir. Yeni bir semantik yapının olduğu bu ifadede, keder sözcüğünün daha baskın olduğu görülmektedir.

" …

Bârî ârâmımı mahv eyledin insâf eyle

Subh-ı vasl et bu **siyeh gündüz**ün akşâmını sen " [315](Memenli-zâde Mehmet Tahir)

"Gece ve gündüz"; "aydınlık ve karanlık" sözcükleri arasındaki zıtlık ilişkisinin ürünü olan bu ifade, doğrudan oksimoron kategorisinde yapıca sıfat tamlaması şeklinde gerçekleşen oksimoron örneğidir. Gece ifadesi ile çoğu zaman zihnimizde beliren renk siyahtır. Gündüz kavramı ise aydınlığı sembolize etmesi bakımından "gece" sözcüğü ile zıtlık oluşturmaktadır. Umutsuz ve nihilist bir yaklaşımın ürünü olan bu ifade, yeni bir semantik yapıyı yansıtmaktadır.

"…

Gehî bir nağme bir feryâd-ı hîç-âbâd olur gûyâ

Heman bir samt-ı hîç-â-hîç olur peydâ vü nâ-peydâ

Gehî bir **rad-ı hâmûşî** ile titrer bütün eşyâ

Sükût-ı hîç-i âlemi berbâd eder bir kuş

…" [316](Cenab Şahabeddin)

Rad-ı hâmûşî "Sessiz gök gürültüsü ": **"**Ses ve sessizlik" kavramları arasındaki zıtlık ilişkisinin ürünü olan bu ifade, iki yabancı sözcüğün birleşiminden yapıca sıfat tamlaması şeklinde oluşan oksimoron örneğidir. Gök gürültüsünün sessiz olması gibi bir durum mantıksal olarak çelişkiye yol açmaktadır. Doğrudan oksimoron kategorisinde yapıca sıfat tamlaması şeklinde oluşan bu ifade, yeni bir semantik yapıyı yansıtmaktadır.

"…

Bir nâmütenâhiliğe olmuş gibi mâlik

[315] Aktaş, **Yenileşme Dönemi Türk Şiiri ve Antolojisi 1 (1860-1920)**, s.329
[316] Aktaş, **Yenileşme Dönemi Türk Şiiri ve Antolojisi 1 (1860-1920)**, s.343

Bir saniye bir **nez'-i müzehheb**le geçirdik" [317](Cenab Şahabeddin)

Nez'-i müzehheb "Güzel can çekişme"**:** İki yabancı öğenin birleşiminden oluşan bu ifadede mantıksal olarak çelişkili ve tutarsız bir durum söz konusudur. Can çekişme olarak bilinen durum, genellikle acıyla gerçekleşen bir olaydır. Şiirde "acılı ve acısız can çekişme" kavramları arasındaki zıtlık ilişkisi oksimoron sanatı içerisinde gösterilecek bir yapıyı belirtmektedir. Doğrudan oksimoron kategorisinde yapıca sıfat tamlaması şeklinde oluşan bu ifadede, can çekişmenin mutluluk veren bir yönü olduğu üzerine yeni bir semantik anlam söz konusudur.

"…

Karlar, bütün elhânı **mezâmîr-i sükûtun**,

Karlar, bütün ezhârı riyâz-ı melekûtün

…" [318](Cenab Şahabeddin)

Mezâmîr-i sükûtun "Sessizlik ilahileri": İki yabancı öğenin birleşiminden oluşan bu ifadede, zıtlık ilişkisinin "ses ve sessizlik" kavramları arasında olduğu görülür. İlahi, bilindiği gibi sözlü olarak icra edilen zaman zaman enstrümanlarla desteklenen dinsel yönü ağır basan şiirlerdir. Bu şiirlerin sessiz olması gibi bir durum mantıksal olarak çelişki ve tutarsızlık yaratmaktadır. Dolaylı oksimoron kategorisinde yapıca sıfat tamlaması şeklinde oluşan bu ifade, yeni bir semantik yapıyı ilahi denilen sözlü ürünlerin sözsüz bir hale geldiğini vurgulama durumu ile şair tarafından türetilen yeni bir terkip olması bakımından dikkat çekicidir.

"…

Sonra baygın, kesik sükût eyler;

Mûsikî-yi sükûtu okşayacak

Bir enîn-i hafî kalır ancak " [319](Cenab Şahabeddin)

[317] Aktaş, **Yenileşme Dönemi Türk Şiiri ve Antolojisi 1 (1860-1920)**, s.350
[318] Aktaş, **Yenileşme Dönemi Türk Şiiri ve Antolojisi 1 (1860-1920)**,s.358
[319] Aktaş, **Yenileşme Dönemi Türk Şiiri ve Antolojisi 1 (1860-1920)**, s.359

Mûsikî-yi sükût "Sessiz müzik ": İki yabancı öğenin birleşiminden oluşan bu ifadede "ses ve sessizlik" kavramları arasında zıtlık ilişkisinin olduğu görülmektedir. Müziğin ya da musikinin sessiz olması gibi bir durum mantıksal olarak çelişkili durumu yansıtmaktadır. Dolaylı oksimoron kategorisinde yapıca sıfat tamlaması şeklinde gerçekleşen bu ifadede, yeni bir semantik yapının olduğu görülmektedir. Bu yeni semantik yapı, müziğin sözsüz olması üzerinedir. Musiki ya da müziğin sözsüz olması gibi bir durum bugüne kadar görülmemiş bir durumdur. **"**Ses" üst anlamı içerisinde alt anlama sahip olan "müzik" ifadesi, zıt anlamlılığın alt anlamlılığı'nı ifade etmektedir.

"…

İçimden eğlenirim bazı iğbirârımla;

Benim yapan bu **hayât-ı melûl u mes'ûdu**

…" [320](Tevfik Fikret)

Hayât-ı melûl u mes'ûd "Kederli ve mutlu hayat": Birden fazla yabancı öğenin birleşiminden oluşan bu ifadede, mantıksal olarak çelişkili bir durum söz konusudur. Hayatın aynı zamanda kederli olup aynı zamanda da mutluluk vermesi gibi tutarsızlık yaratmaktadır. Zıtlığın "melûl ve mes'ûd" kavramları arasında olduğu bu ifade, doğrudan oksimoron kategorisinde yer almaktadır. Yapıca sıfat tamlaması şeklinde oluşan bu ifadede yeni bir semantik yapı söz konusudur. Bu semantik yapıda tamlamayı oluşturan iki öğenin arasındaki zıtlık ilişkisi anlam çatısması yaratmaktadır. Hayatın kederli yönü ile mutluluk veren yönü arasında anlamsal olarak bir çatışma söz konusudur.

"…

Sarmış yine âfâkını bir dûd-ı muannid

Bir **zulmet-i beyza** ki pey-â-pey mütezayid " [321](Tevfik Fikret)

[320] Aktaş, **Yenileşme Dönemi Türk Şiiri ve Antolojisi 1 (1860-1920),** s.380
[321] Aktaş, **Yenileşme Dönemi Türk Şiiri ve Antolojisi 1 (1860-1920)**, s.395

Zulmet-i Beyza "Beyaz karanlık " **: "**Gece ve gündüz"; "aydınlık ve karanlık" sözcükleri arasındaki zıtlık ilişkisi yeni bir anlamı yansıtma amacı ile birleşip tamlama oluşturuyorsa bu ifadeler oksimoron sanatı içerisinde yer almaktadır. Şiirde zıtlık ilişkisinin iki yabancı öğeyle sağlandığı görülmektedir. Karanlık, hem anlamsal hem de şekilsel olarak koyu bir rengi ifade etmektedir. Karanlığın renginin beyaz olması gibi bir durum mantıksal olarak çelişki yaratmaktadır. "Siyah ve beyaz" kavramları arasındaki zıtlık ilişkisinin ürünü olan bu ifade, doğrudan oksimoron kategorisinde yapıca sıfat tamlaması şeklinde oluşan oksimoron örneğidir.

"…

Ey köhne Bizans, ey koca fertût-ı musahhir

Ey bin kocadan arta kalan **bive-î bakir** ;" [322](Tevfik Fikret)

Bive-î bakir "Dul bakire" **:** Oksimoron sanatı hakkında bilgi veren çoğu araştırmacı (Menderes Coşkun, Namık Açıkgöz ve Ahmet Güngör), Tevfik Fikret'in şiirinde kullanmış olduğu "bive-î bakir: dul bakire" ifadesine sık sık yer vermektedir. Dul bakire anlamına gelen bu ifade, mantıksal olarak çelişki yaratmaktadır. Bu ifadede toplumsallığı yansıtan evlilik kurumunun kavramları arasında zıtlık söz konusudur. Bilindiği üzere, evlenmeden önce kız statüsünde kabul edilen çoğu bayan evlendikten sonra **kadın** olarak görülmektedir. Kadının evlilikle ilgili statüsünü belirten diğer bir ifade de **dul** kavramıdır. Dul kavramı, eşini kaybeden ya da eşinden ayrılan kadının toplumda ve ait olduğu ülkenin nüfus cüzdanında medeni hali olarak "dul" ibaresinin yer aldığı bir durumdur. "Dul ve bakire" kavramları arasındaki zıtlık ilişkisinin ürünü olan bu ifade, doğrudan oksimoron kategorisinde yeni bir semantik yapıyı ifade etmektedir. Buradaki yeni semantik yapı, evlenen ancak eşini kaybeden, ama kaba bir tabirle hala bakire olan, toplumda bekâret olarak bilinen kavramın korunması şeklinde yeni bir anlama işaret etmektedir.

"…

[322] Aktaş, **Yenileşme Dönemi Türk Şiiri ve Antolojisi 1 (1860-1920)**, s.396

Ey girye-i bî-faide, ey **hande-i zehrîn**

Ey nâtıka-i acz ü elem, nazra-ı nefrîn; "[323](Tevfik Fikret)

Hande-i zehr "Zehirli gülüş": İki yabancı öğenin birleşiminden oluşan bu ifade, mantıksal olarak çelişki ve tutarsızlık yansıtmaktadır. Gülme eylemi, insanlar arasındaki muhabbetin, sıcak ilişkilerin ve samimiyetin ürünüdür. Bir gülüşün zehirli olması ya da kurnazca olması yeni bir semantik yapıyı yansıtan ifadelerdir. Bu yönüyle "hande-i zehr" ifadesi, oksimoron sanatı içerisinde yer almaktadır. Doğrudan oksimoron kategorisinde yer alan bu ifade, yapıca sıfat tamlaması şeklinde oluşan oksimoron örneğidir.

"…

Vech-i mehâsinindeki her **lem'a-i siyah**

Söyler mükedderâtını bir zehr-i hand ile" [324](Tevfik Fikret)

Lem'a-i siyah "Siyah parıltı"**: "**Aydınlık ve karanlık"; "siyah ve beyaz" kavramları arasındaki zıtlık ilişkisinin ürünü olan bu ifade, mantıksal olarak çelişkinin ürünüdür. Işığın ya da parıltının siyah olması gibi bir durum tutarsızlık belirtmektedir. Doğrudan oksimoron kategorisinde yapıca sıfat tamlaması şeklinde oluşan bu ifadeyi oluşturan öğeler, yabancı kökenlidir. İki yabancı öğenin arasındaki zıtlık ilişkisinin ürünü olan bu ifade, yeni bir semantik yapıyı yansıtmaktadır.

"…

Kızıl gökten çalacaktı ayla yıldızı

Ölümünden şenlik yapan kefen hırsızı

O **karanlık günler**inde, gönlümüz kara

…" [325](Enis Behiç Koryürek)

"Aydınlık ve karanlık"; "gece ve gündüz", "siyah ve beyaz" kavramları arasındaki zıtlık ilişkisinin ürünü olan bu ifade, mantıksal olarak çelişki

[323] Aktaş, **Yenileşme Dönemi Türk Şiiri ve Antolojisi 1 (1860-1920),** s.397
[324] Aktaş, **Yenileşme Dönemi Türk Şiiri ve Antolojisi 1 (1860-1920),** s.426
[325] Aktaş, **Yenileşme Dönemi Türk Şiiri ve Antolojisi 1 (1860-1920),** s.485

yansıtmaktadır. Bilindiği gibi, karanlık gecenin; aydınlık ise gündüzün sembolüdür. Gecenin aydınlık ya da gündüzün karanlık olması gibi bir durum zıtlık yaratmaktadır. Doğrudan oksimoron kategorisinde yapıca sıfat tamlaması şeklinde oluşan bu ifade, yeni bir semantik yapıyı yansıtmaktadır.

"…

Sıyrıl, **beyaz karanlık** içinden, parıl parıl

Berraklığında bilme nedir hafta, ay ve yıl " [326] (Yahya Kemâl Beyatlı)

"Aydınlık ve karanlık"; "siyah ve beyaz" kavramları arasındaki zıtlık ilişkisinin ürünü olan bu ifade, mantıksal olarak çelişki yansıtmaktadır. Siyah ve beyaz kavramları arasındaki zıtlık ilişkisinin ürünü olan bu ifadede, karanlığın beyaz oluşu söz konusudur. Doğrudan oksimoron kategorisinde yapıca sıfat tamlaması şeklinde oluşan bu ifade, yeni bir semantik yapıyı yansıtmaktadır.

"…

Eğilmiş arza, kanar, muttasıl kanar güller,

Durur alev gibi dallarda kanlı bülbüller,

Sular mı yandı? Neden tunca benziyor mermer?" [327](Ahmed Haşim)

"Sular mı yandı?" ifadesi, önceki sayfalarda açıklamasını yaptığımız oksimoron örneklerinden farklı olarak "özne ve yüklem" arasındaki zıtlık ilişkisini yansıtmaktadır. Su ve ateş kavramları arasında "erillik ve dişilik" gibi kavramsal bir zıtlık söz konusudur. Bu zıtlık, özne ve yüklem arasında tutarsızlık yaratarak doğrudan oksimoron kategorisinde yer alan bir yapıyı yansıtmaktadır**.**

"…

Dağlarda güneşin battığı anda;

Ateşler yıkanır ab-ı revânda;

Çağlar gâh gurbette, gâhi vatanda

[326] Aktaş, **Yenileşme Dönemi Türk Şiiri ve Antolojisi 1 (1860-1920),** s.585
[327] Aktaş, **Yenileşme Dönemi Türk Şiiri ve Antolojisi 1 (1860-1920),** s.631

Gözyaşı bir türlü, seller bir türlü

…” [328](Orhan Şaik Gökyay)

Bu ifadede, cümle düzeyinde oksimoron örneği görülmektedir. Cümle “ab-ı revânda ateşler yıkanır.” şeklindedir. Özne, nesne ve yüklem düzeyinde zıtlığın olduğu bu ifadede, su ve ateş kavramları arasında zıtlık ilişkisinin olduğu görülmektedir. Doğrudan oksimoron kategorisinde yer alan bu ifade, mantıksal olarak çelişki ve tutarsızlığı yeni bir anlamla yansıtmaktadır.

“ **Gece gündüz** dağlar ile, taşlar ile

Döğünürüm, döğünürüm;

Düşte görsem; gözlerimde yaşlar ile

Uyanırım, uyanırım” [329](Orhan Şaik Gökyay)

İlk bakışta, “gece ve gündüz” kavramları arasında zıtlığın olduğu görülmektedir. Ancak gece ve gündüz sözcüklerinin birleşerek “her zaman yapılan bir eylemi” anlatma görevinde zarf görevinde kullanılması durumu oksimoron sanatında yer alan yeni bir semantik yapı ilkesini doğrulamaktadır. Her ne kadar ifadeler arasında zıtlık söz konusu olsa da yeni bir semantik yapının olduğu bu yapı, doğrudan oksimoron kategorisinde yer almaktadır.

“…

Çehren bana uğrunda **ölüm hazzı** verince

Gönlümdeki azgın devi rüzgârlara attım;

Gözlerle **günah işlemenin zevkini** tattım

…” [330](Hüseyin Nihal Atsız)

“Ölüm hazzı ve günah işlemenin zevki” şeklindeki ifadelerde mantıksal olarak çelişki söz konudur. Mantıksal olarak ölümden zevk almak ya da günah

[328] Şerif Aktaş, **Yenileşme Dönemi Türk Şiiri ve Antolojisi 2 (1920-1940)**, Akçay Yayınları, Ankara 2008, s.177
[329] Aktaş, **Yenileşme Dönemi Türk Şiiri ve Antolojisi 2 (1920-1940)**, s.182
[330] Aktaş, **Yenileşme Dönemi Türk Şiiri ve Antolojisi 2 (1920-1940)**, s.235

işlemenin zevki gibi bir ifade, çelişki ve tutarsızlık yaratması bakımından oksimoron oluşturmaktadır. Doğrudan oksimoron kategosinde yer alan bu ifadelerden ölüm hazzı ve günah işlemenin zevki ifadeleri, isim tamlamaları şeklinde oluşan oksimoron örnekleridir.

"…

Güzel çirkinler bulmak**, iyi kötül**er çizmek

Bir gölgenin üstünde didinmek haftalarla

En yüksek, en alçağı boy sırasında dizmek

Sonra dolaşmak uzun yolları yaftalarla" [331] (Mustafa Seyit Sütüven)

"Güzel ve çirkin" kavramları arasındaki zıtlık ilişkisi, "güzel çirkin" şeklindeki ifadede birleşip yeni bir anlam yansıtması bakımından oksimoron olarak görülmektedir. Oksimoron sanatı içerisinde yer alan birbiriyle çelişkili ya da tutarsız ifadelerin birleşerek tamlama oluşturması şeklindeki açıklama, "güzel çirkinler" şeklindeki bir ifadenin oksimoron olarak değerlendirilmesini doğrulamaktadır. "İyi kötü" şeklindeki ifadede, "güzel çirkin" örneğinde olduğu gibi iki zıt yapının birleşerek tamlama oluşturması ve yeni bir semantik yapıyı yansıtması söz konusudur. Doğrudan oksimoron kategorisinde yer alan bu ifadeler, anlamsal olarak yeniliği ifade etmektedir.

"…

II. İşin yüzünü bir çukur aynaya çevirdiler

Namuslu bir eşkıya, din ve kanun dışı bir

Evliya sureti fâş oldu, Köroğlu kodular ad " [332](Mustafa Seyit Sütüven)

"Namuslu eşkıya" şeklindeki bir ifade, "kibar hırsız" ya da "namuslu hırsız" ifadeleri ile aynı doğrultudadır. Dağlarda üs kuran yerel halkı haraca bağlayan, yol kesen ve halka eziyet eden bu kişilerin namuslu olması mantıksal olarak çelişki ve tutarsızlık yansıtmaktadır. Ancak eşkiyalar arasında racon dediğimiz bazı olmazsa

[331] Aktaş, **Yenileşme Dönemi Türk Şiiri ve Antolojisi 2 (1920-1940)**, s.282
[332] Aktaş, **Yenileşme Dönemi Türk Şiiri ve Antolojisi 2 (1920-1940)**, s.286

olmaz kurallar vardır. Eşkiyaların yaşlı ya da çocuklara eziyet etmemeyi ilke edinmesi gibi bir kural, onların namuslu olarak değerlendirilmesine neden olmuştur. Köroğlu da şairin deyişiyle namuslu bir eşkıyadır.. Babasının intikamını almak için dağa çıkan, Bolu beyine karşı mücadele eden biri olması bakımından yıllarca Anadolu'da söylenegelen bir efsanedir. Namuslu bir eşkıya ifadesi, doğrudan oksimoron kategorisinde yapıca sıfat tamlaması şeklinde oluşan oksimoron örneğidir.

"…

Yüzünü ipek bir tül gibi saran terinden

Güneşi yudum yudum içtiğim lahzada

Ruhumuz yıkanıyor yanan sonsuz semada

Fırtınalı, **karanlık günler**in kederinden" [333] (Yaşar Nabi Bayır)

"Aydınlık ve karanlık"; "gece ve gündüz" kavramları arasındaki zıtlık ilişkisinin ürünü olan bu ifade, mantıksal olarak çelişki yansıtmaktadır. Aydınlık gündüzün; karanlık ise gecenin adıdır. Burada gecenin aydınlık, gündüzün karanlık olması durumu söz konusudur. Doğrudan oksimoron kategorisinde yapıca sıfat tamlaması şeklinde yeni bir semantik yapıyı yansıtan bir durum söz konusudur.

"Acı lokum

Acı lokum

Seni sevmek değil

İçime dolduruyorum" [334] (Orhan Murat Arıburnu)

Lokum, tat yönünden şekerli bir yiyecektir. Şiirde geçen "acı lokum" ifadesinde "acı ve tatlı" kavramları arasında zıtlığın olduğunu görürüz. Doğrudan oksimoron türünde tamlamayı oluşturan yapılar, siyah-beyaz, büyük-küçük vb. örneklerde olduğu gibi belirgin bir zıtlığı sunmaktadır. Sıfat tamlaması şeklinde oluşan "acı lokum" ifadesinde lokumun bilinen şekerli bir yiyecek anlamından

[333] Aktaş, **Yenileşme Dönemi Türk Şiiri ve Antolojisi 2 (1920-1940)**, s.336
[334] Haz. Asım Bezirci, Kemal Özer, **Dünden Bugüne Türk Şiiri Cilt IV-Yeni Şiir (1940-1960)**, Evrensel Basım Yayın, İstanbul 2002, s.177

ziyade acı oluşuna yönelik yeni bir semantik yapı söz konusudur. Mantıksal olarak tutarsızlığın olduğu bu yapı, oksimoron oluşturmaktadır.

" II. Seni görüyorum düşümde

Yepyeni güneşler içinde

Ölmezlik ve sevinç

Ateşten kar sokaklarda

Bir beyaz papatya gibi

Sessizlikle otlar arasında"[335](Sabri Altınel)

Kar dediğimiz doğa olayı sulu ya da tipi şeklinde gerçekleşen hava olayıdır. Bu kavram, buzdan oluşmakta ve eridiğinde de sulu hale gelmektedir. Karın ateş şeklinde olması elbette ki mantık sınırları içerisinde söz konusu değildir. Suyun ateşten olması ya da suyun ateşte yanması gibi durumlar göz önüne alındığında bu yapı oksimoron teşkil etmektedir. Tür olarak doğrudan oksimoron kategorisinde değerlendirdiğimiz bu yapıda, zıtlık "ateş ve su" kavramları arasındadır. Yapısal olarak sıfat tamlaması şeklinde oluşan bu oksimoron türünde yeni bir anlatımın "ateşten kar" ifadesiyle ortaya çıktığı görülmektedir.

"…

En güzel kötülüğü içimizden içimize uzayan

Yapayalnız ve karanlık bu savaşta " [336] (Sabahattin Batur)

"İyi–kötü", "güzel-çirkin" şeklindeki ifadeler arasındaki çelişkiden oluşan bu yapıda, zıtlığın "en" sözcüğü ile pekiştirildiği görülür. Sıfat tamlaması şeklinde oluşan "en güzel kötülük" ifadesinde zıtlık, doğrudan oksimoron kategorisindedir. Yukarıda belirttiğimiz kavramlar arasındaki zıtlığın birleşerek yeni bir semantik yapı doğurması dikkat çekicidir. Bu ifade, "güzel kötülük ve en güzel kötülük" şeklinde de görülebilir. Dünya üzerinde kötülüğün hiçbir zaman güzel olduğu düşünülemez.

[335] Haz. Asım Bezirci, Kemal Özer, **Dünden Bugüne Türk Şiiri Cilt IV-Yeni Şiir (1940-1960) ,** s.308

[336] Haz. Asım Bezirci, Kemal Özer, **Dünden Bugüne Türk Şiiri Cilt IV-Yeni Şiir (1940-1960)**, s.333

Kötülüğün bir birey tarafından güzel düşünülmesi, ancak seven bir insanın sevdiği tarafından çektiği eziyetin kabulü olarak söylenecek bir ifade olabilir. Oksimoron sanatının nihilist bir çerçeve içerisinde etkileyiciliğini artırması durumu, örneğini ve açıklamasını yaptığımız en güzel kötülük şeklindeki ifadede görülmektedir.

" Belki bir söz yığını, yıllar var konuşulmamış

Çıkarlar **kar yangını** her biri duyduğu yerden" [337](Edip Cansever)

Su ve ateş kavramları arasındaki ilişkinin zıtlığı ve mantıksal tutarlık içerisindeki bu çelişkili anlam "kar yangını "ifadesinde kendini göstermektedir. Önceki sayfada örneğini verdiğimiz "ateşten kar" ifadesi ile aynı bağlamda olan "kar yangını" şeklindeki ifade, doğrudan oksimoron kategorisi içerisinde yer almaktadır. Belirtisiz isim tamlamasından oluşan bu yapıda, zıtlığın su ve ateş kavramları arasında oluşu görülmektedir. Karın yanması ya da suyun yanması şeklindeki bir durum, mantıksal olarak söz konusu değildir. Karın sudan ve buzdan oluşması, suyun ateşte yanmasındansa ateşin söndürücü gibi özellikleri göz önüne alındığında bu ifadede çelişkinin olduğu görülmektedir. Kar ve ateş sözcüklerinin birleşerek oksimoron oluşturduğu bu ifadede yeni bir semantik yapının oluşu görülmektedir. Her iki sözcükte bilinen anlamlarından sıyrılıp başka bir anlamı yansıtma görevi ile metinde yer almaktadır.

"…

Kutsal acı beslegen **acı süt**ünü emiyoruz

Yatıyoruz seninle terli döşeklerde"[338] (Turgut Uyar)

Süt, özü itibariyle tatlı bir besindir. Yaşamsal değerinin yanı sıra toplumda özellikle aile kurumunda bir annenin sütünün kutsal değer taşıdığı göz önüne alındığında insanlık için önemli bir besindir. Metinde "acı ve tatlı" kavramları arasında zıtlığın olduğu görülür. Sütün şekerli ya da tatlı bir besin oluşu düşünüldüğünde "acı süt" şeklindeki ifade zıtlığın "acı ve tatlı" kavramları arasında

[337] Haz. Asım Bezirci, Kemal Özer, **Dünden Bugüne Türk Şiiri Cilt IV-Yeni Şiir (1940-1960)**, s.339

[338] Haz. Asım Bezirci, Kemal Özer, **Dünden Bugüne Türk Şiiri Cilt IV-Yeni Şiir (1940-1960)**, s.476

olduğuna işaret etmektedir. Bu yapı, doğrudan oksimoron kategorisi içerisinde yapıca sıfat tamlaması şeklinde oluşan oksimoron örneğidir. Metindeki ifadenin yaşanılan psikolojiyi yansıtması dikkat çekicidir. *Acının coğrafyası* şeklinde bir başlık içerisinde yaşanılan duyguları anlatan bu ifadeler içerisinde "acı süt" tabiri, şairin yaşamış olduğu ruh halini göstermesi bakımından önemlidir.

"Ben ölürsem akşamüstü ölürüm

Şehre **simsiyah bir kar** yağar

Yollar kalbimle örtülür

Parmaklarımın arasında

Gecenin geldiğini görürüm…" [339](Ataol Behramoğlu)

Bilindiği gibi, kar renk olarak beyaz bir renge sahiptir. Sulu ya da tipi şeklinde yağan karın beyaz olduğu gerçeğinden hareketle, metinde geçen "simsiyah kar" ifadesinin oksimoron oluşturduğu görülmektedir. Zıtlığın siyah ve beyaz kavramları arasında olduğu bu ifade, doğrudan oksimoron kategorisinde değerlendirilmektedir. Zıtlığın renksel olarak belirgin bir şekilde görüldüğü örnek, yapısal olarak sıfat tamlaması şeklinde gerçekleşmiştir.

" …

Yüzümden bir tilkiyi silenim ben, büyücüm

Erkeksi kadınların yasını tutmuyorum, artık sevin " [340](İsmet Özel)

"Erkeksi kadın" şeklinde ifade edilen tamlama, günlük konuşma dilinde "Erkek Fatma" şeklinde de bilinmektedir. Erkek ve kadın arasındaki zıtlığın birleşerek tamlama oluşturduğu bu ifade, yapısal olarak sıfat tamlaması şeklindedir. Zıtlığın doğrudan oksimoron kategorisi içerisinde bulunduğu ilk bakışta fark edilmektedir. Burada yeni bir semantik yapı söz konusudur. Kadın ve erkek arasındaki ilişki, cinsiyet farklılığı üzerinedir. Namık Açıkgöz'ün bahsettiği, *ortak*

[339] Haz. Asım Bezirci, Kemal Özer, **Dünden Bugüne Türk Şiiri Cilt V-Yeni Şiir 1960-2000**, Evrensel Basım Yayın, İstanbul 2002, s.52

[340] Haz. Asım Bezirci, Kemal Özer, **Dünden Bugüne Türk Şiiri Cilt V-Yeni Şiir 1960-2000**, s.148

paydadan gelme durumu bu örnekte cinsiyet kavramı ile görülmektedir. Toplumda erkek gibi davranan, bir erkeğin sahip olacağı duygu ve düşüncelere sahip bayanlar için kullanılan bu ifade, bilinen anlamından yani kadın sözcüğünden bağımsız bir yapıya sahip olmuştur.

" Uçurumun dibinde

Acı sütünde yaban incirlerim

Palamut yapraklarının damarlarında

Mezarcı küreğinin toprağa girdiği yerde

Ölünün soğuk yüzünde " [341] (Hüseyin Haydar)

Önceki sayfalarda değerlendirmesini yaptığımız bu ifade, başka bir metinde yeniden karşımıza çıkmaktadır. "Tatlı ve acı" kavramları arasındaki zıtlığın ürünü olan bu ifade, doğrudan oksimoron kategorisinde sıfat tamlaması şeklinde oluşan oksimoron örneğidir. Süt, bilindiği gibi, tatlı bir besin kaynağıdır. Süt gibi tatlı ve yaşamsal bir besin kaynağını "acı süt" şeklinde ifade etmek, şaire özgü anlatımın ürünü olması bakımından dikkat çekicidir. "Uçurumun dibinde, ölünün soğuk yüzü" gibi ifadeler, nihilist bir ruh halini yansıtmaktadır. Bu nihilist ruh, şiire yansıyarak birbiriyle çelişkili ya da tutarsız tamlama biçimindeki yapılar üretmektedir.

"…

Ey insanın yürekli ve benzersiz buluşu

Ey **mutlu acı**

Tek istediğimde odur" [342] (Seyit Nezir)

"Mutluluk ve mutsuzluk" kavramları arasındaki ilişki, metinde zıt bir durum yansıtmaktadır. Şiirde geçen "ey mutlu acı" ifadesi, doğrudan oksimoron kategorisinde ve yapısal olarak da sıfat tamlaması şeklindedir. Acı, bir olay ya da durum karşısında çaresizlik içerisinde kalan bireyin yaşamış olduğu maddi ve manevi çöküntünün dışavurumudur. Yaşanılan acının insan hayatına sirayet edişi,

[341] Haz. Asım Bezirci, Kemal Özer, **Dünden Bugüne Türk Şiiri Cilt V-Yeni Şiir 1960-2000**, s.324
[342] Haz. Asım Bezirci, Kemal Özer, **Dünden Bugüne Türk Şiiri Cilt V-Yeni Şiir 1960-2000**, s.354

toplumumuzda sıkça görülen melankolik bir ruh hali olması bakımından dikkat çekicidir. Feleğin çemberinden geçen bir insan için acı, artık doyuma ulaşan ve günlük yaşam içinde olağan bir durum olarak bilinir. Mutlu ve acı kavramları arasındaki ilişki, yeni bir semantik yapıya bürünerek var olan ruh halini yansıtan ve kanıksayan bir anlatıma yol açmaktadır. **"**Mutlu acı" ifadesi ise, yukarıda bahsedilen anlatımın ürünü olması bakımından oksimoron örneğidir.

"…

Balım acı ben bir arı

Su bulanmış akmaz duru

Sonbaharım sarı sarı

Dostlar iklimden iklimden"[343](Ozan Telli)

Bal, süt gibi tatlı bir besin kaynağıdır. Metinde tatlı ve acı kavramları arasında zıtlığın olduğunu görürüz. Her iki kavramın birleşerek çelişkili bir durumun yansıtıldığı bu örnek, yeni bir semantik yapıya işaret etmektedir. Sütün bilinen tatlılığı acı kavramıyla bertaraf edilerek sütün artık acı olduğu şairce belirtilmektedir. Metnin geneline baktığımızda, melankolik ve bunalımlı bir ruhun varlığından bahsedebiliriz. "Suyun bulanıklığı ve duru akmaması, sonbaharda yaprakların dökülüp etrafın sarılara bürünmesi ya da dostların teker teker çekip gitmesi" , şiirde doğada ve insan hayatında yaşanan ölümleri göstermesi bakımından dikkat çekicidir. Bu doğrultuda oluşan "acı bal" ifadesi, doğada başlayan şairin ruhuna sinen ölümün yansımasıdır. "Acı bal" ifadesi, doğrudan oksimoron kategorisinde yapıca sıfat tamlaması şeklinde gerçekleşen oksimoron örneğidir.

" Aynadan bana bakan ey solgun çehreli genç!

Bütün ömrüm içinde biricik yoldaşımsın;

Ruhumun heykelisin; **canlı mezar taşımsın**" [344](Enis Behiç Koryürek)

[343] Haz. Asım Bezirci, Kemal Özer **Dünden Bugüne Türk Şiiri Cilt V-Yeni Şiir 1960-2000**, s.382
[344] İlhami Soysal, **20.Yüzyıl Türk Şiiri Antolojisi**, Bilgi Yayınevi, Ankara 1997, s.56

Mantıksal olarak çelişkinin olduğu bu ifadede, mezar taşı denilen kavramın ete kemiğe bürünmüş hali olarak **"**yaşayan ölü" şeklinde bir ifade söz konusudur. Mezar taşı, bilindiği üzere ölüleri gömdükten sonra, ölen kişinin adı sanı bilinsin diye toprağın üzerine dikilen sembolik bir taştır. Bu ifadeye, "canlı" ibaresi eklenerek bir tamlama oluşturulmuştur. Tamlama "canlı ve cansız" kavramları arasında doğrudan oksimoron olarak değerlendireceğimiz ve yapıca sıfat tamlaması şeklinde gerçekleşen oksimoron örneğidir. Mezar taşının canlı olamayacağı, hepimizce bilinen bir durumdur. Bu ifade, yeni bir semantik yapıya işaret ederek "yaşayan ancak ölü gibi duran" bir insana yani "yaşayan ölüye" dikkat çekerek böyle bir yapının varlığından haberdar olmamızı sağlamaktadır.

" …

Hangi pencereye koşarsan koş

Aynı **siyah güneş** gökyüzünde" [345](Ahmet Muhip Dıranas)

Güneş, herkesin bildiği üzere sarı renge sahiptir. Ancak, güneşin rengi sarı değildir. Fizik uzmanı Enis Doko'ya göre, "ilk bakışta çok basit bir soru gibi görünebilir. Ancak sarı ya da turuncu dediyseniz, yanlış cevabı verdiniz. Güneşin rengi beyazdır. Eğer aydan ya da atmosferi olmayan bir yerden güneşe baksaydınız beyaz olduğunu görecektiniz. **"**[346] şeklinde bir açıklama yaparak bilinen gerçeğin bir yanılgı olduğunu belirmiştir. Güneşin renginin aydan ya da atmosferin olmadığı bir yerde beyaz olduğu düşünüldüğünde, şiirde geçen "siyah güneş" ifadesi, siyah ve beyaz kavramları arasındaki zıtlığın ürünü olması bakımından zıtlık ve çelişki uyandırmaktadır. Birbiriyle çelişki ya da tutarsız kavramların birleştiği bu örnek, doğrudan oksimoron kategorisinde, yapıca sıfat tamlaması şeklinde oluşan oksimoron örneğidir. Şiirde "siyah ve güneş" sözcüklerinin bilinen anlamlarından sıyrılarak yeni bir semantik yapı oluşturduğu bu örnekte, karamsar bir ruh hali söz konusudur.

"…

[345] Soysal, a.g.e., s.156

[346] Enis Doko, "Güneş Ne Renktir? Gök Neden Mavidir?"http://www.enisdoko.com/?page_id=134 Erişim Tarihi: 16.06.2015

Halk için girilen savaşta

O **korkulu sevinc**ini" [347](Oktay Rıfat)

Sevinç denilen mutlu bir durumun korkuya sahip olacağı durumu, mantık sınırları içerisinde düşünülemez. Ancak bazı durumlarda her sevincin içinde bir korkunun da olacağı düşünüldüğünde, bu ifade oksimoron yönü olan bir yapıdadır. Sıfat tamlaması şeklinde oluşan bu ifade, doğrudan oksimoron olarak değerlendirilecek örneklerdendir.

"Yalnızlığım kalabalık gitgide

Soğuk güneşler gibi çekildim kentin sokaklarında" [348](Arif Damar)

Güneş, ışık verici ve ısıtıcı yönüyle canlılar üzerinde derin bir etkiye yol açan varlıktır. Sıcak ve soğuk kavramları arasındaki zıtlık durumu, sıcaklık kavramı ile aynı paydadan gelmektedir. Güneşin soğuk olması, mantık kurallarına aykırı bir durumdur. Kış günlerinde bile güneşin göründüğü andan itibaren dünyayı ısıtması düşünüldüğünde bu yapı, doğrudan oksimoron kategorisinde, yapıca sıfat tamlaması şeklinde oluşan oksimoron örneğidir. Ayrıca, şiirde yalnızlığın kalabalık olması şeklindeki bir durum da çelişki uyandırması bakımından oksimoron kategorisi içerisinde yer almaktadır.

Koca Bebek

"Bu demir Divriği dağlarından

Ben söktüm ulan ben söktüm

Bu namlı Divriği demirinden

Ben döktüm ulan ben döktüm

…"[349](Hasan Hüseyin Korkmazgil)

Kemal Sunal'ın başrolünü oyanadığı Hanzo filmi, şiirde geçen ve şiirin başlığı olan "koca bebek" ifadesi ile aynı doğrultudadır. Büyük ve küçük kavramları

[347] Soysal, a.g.e., s.235
[348] Soysal, a.g.e., s.395
[349] Soysal, a.g.e., s.443

arasındaki zıtlığın doğrudan oksimoron olarak değerlendirildiği bu örnek, sıfat tamlaması şeklinde oluşmaktadır. "Minik dev" ya da "koca bebek" gibi ifadeler, büyüklük-küçüklük kavramları arasında oluşan oksimoron örnekleridir. Yeni bir semantik yapı içerisinde yaşça büyük birinin çocukça hareketler içerisinde olması bu örnekte kendini göstermektedir. Bilindiği gibi, Hanzo filmindeki başkarakter, yıllarca dağlarda ve mağaralarda yaşayan yetişkin biridir. Doktorlar tarafından normal bir bireyin geçireceği çocukluk, ergenlik ve yetişkinlik sürecini yansıtma amacıyla üzerinde durulan bu kişinin, çocuklar gibi oyuncaklarla oynaması ya da kundağa sarılması mantıksal olarak çelişki yansıtmaktadır.

"…

Yine de çıkıp gelir bir **kara güneş**

Haklı kılmak için bir intiharı" [350](Ahmet Necdet)

Güneş, herkesin bildiği üzere sarı renge sahiptir. Ancak, güneşin rengi sarı değildir. Fizik uzmanı Enis Doko'ya göre, "İlk bakışta çok basit bir soru gibi görünebilir. Ancak sarı ya da turuncu dediyseniz, yanlış cevabı verdiniz. Güneşin rengi beyazdır. Eğer aydan ya da atmosferi olmayan bir yerden güneşe baksaydınız beyaz olduğunu görecektiniz. " [351] şeklindedir. Güneşin renginin aydan ya da atmosferin olmadığı bir yerde beyaz olduğu düşünüldüğünde, şiirde geçen "siyah güneş" ifadesi, siyah ve beyaz kavramları arasındaki zıtlığın ürünü olması bakımından dikkat çekicidir. Birbiriyle çelişkili ya da tutarsız kavramların birleştiği bu örnek, doğrudan oksimoron kategorisinde, yapıca sıfat tamlaması şeklinde oluşan oksimoron örneğidir. Şiirde "siyah ve güneş" sözcüklerinin bilinen anlamlarından sıyrılarak yeni bir semantik yapı oluşturduğu bu örnekte, karamsar bir ruh hali söz konusudur.

"…

Bu senin şiirindir Ahmet Necdet

[350] Soysal, a.g.e., s.518
[351] Doko, a.g.e.

Yaşanmamış aşkların sonbaharı” [352](Ahmet Necdet)

Bu ifadede başlamamış bir aşkın sonuna dair düşünceler söz konusudur. Şiirde, yaşanmamış bir aşkın varlığı söz konusudur. Mantıksal olarak yaşanmamış bir aşkın sonbaharının olması söz konusu değildir. Sonbahar sözcüğü, burada zaman anlamını yansıtmaktan ziyade, sonbaharla beraber yaşanan ölümleri dile getirmek için kullanılan bir ifadedir. Bir aşk, bitebilir ya da bir ömür boyu da devam edebilir. Ancak şairin burada dile getirmiş olduğu “yaşanmamış aşklar” ifadesi ile sonbahar sözcüğünün birleşip tamlama oluşturduğu bu oksimoron örneğinde, farklı bir anlam söz konusudur. Yaşanmamış bir aşkın sonbaharı ya da tükenişi olamaz. Mantıksal olarak bir aşk, başladığı andan itibaren ya biter ya da evlilikle sonuçlanır. Ancak, şiirde böyle bir aşkın yaşadığı maceralar içerisinde kederler ve mutluluklar verilmeden bu aşkın sonuna dair duyguların ifade edilmesi mantık sınırları içerisinde tutarsızlık oluşturur.

“…

Beyaz mürekkeple yazdım

Bu şiiri karanlığın üstüne” [353](Metin Altıok)

Mürekkep denilen yazı yazmaya yarayan nesne, genellikle mavi, kırmızı ve siyah tonlarda renklere sahiptir. Eskiden mürekkeple doldurulan kalemlerin bu tonlarda olması birçok yazma eserde kendini göstermektedir. Şair, karanlığın üstüne beyaz mürekkeple şiir yazdığını belirtmektedir. Karanlığın siyah oluşu düşünüldüğünde**,** üzerine beyaz bir mürekkeple yazılan sözlerin şairane olduğu görülmektedir. Bizim için asıl önem arz eden durum ifadenin şaireneliği değil, “siyah ve beyaz” kavramları arasında yaşanan zıtlığın “beyaz mürekkep” örneği ile oksimoron oluşturduğunu göstermektir.

“ Can içinde cananı vuran tanyeli

Budamış gizli aşklarını kızların

[352] Soysal, a.g.e., s.518
[353] Soysal, a.g.e., s.559

Döküyor **siyah duvağından** yılların

Kadere mahkûm ilençli şiirleri" [354] (Refik Durbaş)

Duvak, gelinliğin baş kısmını oluşturan bir aksesuardır. Duvak, genellikle beyaz, gri ve krem rengi tonlarındadır. Şiirde "siyah duvak" şeklindeki ifade, oksimoron bir durum sergilemektedir. Zıtlığın siyah ve beyaz kavramları arasında olduğu bu ifade, doğrudan oksimoron kategorisinde yapıca sıfat tamlaması şeklinde gerçekleşen oksimoron örneğidir. Her genç kızın hayalinde olan beyaz gelinlik ve duvak, bu şiirde yaşanılan melankolik hali yansıtması bakımından bilinçli olarak üretilen bir ifadedir. Şair bu ifadeye başvurarak kendi ruhunda yaşamış olduğu hüznü nihilist bir üslupla dile getirmiştir.

"…

Ey acımasız ey **soğuk güneşin**

Ey yıldızların fırlatıp attığı bu bataklıktan" [355](Gülseli Nal)

Güneş, ısıtıcı ve parlaklığıyla canlılar üzerinde yaşamsal etkilere sahiptir. Güneşin bu yönleri düşünüldüğünde, şiirde geçen "ey soğuk güneş" ifadesi mantıksal olarak tutarsızlık yaratmaktadır. Sıcak ve soğuk kavramları arasındaki ilişkinin ürünü olan bu yapı, doğrudan oksimoron kategorisinde olup yapıca sıfat tamlaması şeklinde oluşmaktadır.

"…

Sanki **beyazın kirinden** arınmış da öyle kararmışsın

Memeleri, yıldız ışıltılarından pırıl pırıl yakamozlanarak

Geceyi ağartmışsın" [356](Ercüment Behzat Lav)

[354] Haz. Yusuf Günaydın, **Türk Şairlerinden Seçme Aşk ve Sevda Şiirleri Antoloji**, Akış Yayınları, Ankara 1994, s.88
[355] Günaydın, a.g.e., s.111
[356] Günaydın, a.g.e., s.139

Beyaz denilen renk, saflığın ve bozulmamışlığın sembolü olarak bilinmektedir. Beyazın saflığı ve temizliği yansıttığı çoğu örnek, berrak ve akıcı bir anlatımın ürünüdür. Ancak "beyazın kiri" şeklindeki bu ifadede, "kirli-temiz" ya da "siyah-beyaz" kavramları arasında bir zıtlık söz konusudur. Mantıksal olarak "beyazın kirlisi ya da kiri" gibi bir durum söz konusu değildir. Burada doğrudan oksimoron kategorisinde, yapıca isim tamlaması şeklinde gerçekleşen oksimoron bir durum söz konusudur.

" ağardım / nisanlayınca gece / ve **yavrulayan yalnızlık** "

ya da ilk insanın doğduğu, öldüğü dağdı Moby Dick

nefes aldıkça filbahriler köpürüyordu sulardan

… [357]

Yalnızlık, tek ve kendinden başka birinin olmadığı bir hayat içerisinde yaşama halidir. Yalnızlığın hüküm sürdüğü bir hayat içerisine bir başkası dâhil edildiğinde, bu hayat artık paylaşılan ömrü temsil eden yeni bir semantik yapıyı yansıtmaktadır. "Yalnızlık paylaşılmaz, paylaşılsa yalnızlık olmaz..." sözü yalnızlığın ne olduğunu bize sunmaktadır. Bu şiirde "yalnızlığın yavrulaması" yani çoğalması şeklindeki örnek oksimoron bir yapı sunmaktadır.

"…

Senle İskender oldu puştların en rezili

Kördoğruyu yalanın kılıncıyla kestiydi" [358]

Doğru denilen kavram, güvenilirliği ve sağlamlığı kamuoyunca ya da işin ehli uzmanlarca kabul edilmiş bir durumdur. Kavramın önüne gelen "kör" ifadesi ile bu doğru "yanlış bilinen doğrular ya da doğmatik doğrular" dediğimiz anlamlara gelmektedir. Yeni bir semantik yapının görüldüğü bu oksimoron türü, yapıca sıfat tamlaması şeklindedir.

" her gün on sekiz sularında acı **siyah beyaz**[359]

[357] Yücel, **Sevgi Duvarı**, s.69
[358] Yücel, **Sevgi Duvarı**, s.86

ondokuz ellibir de bir alman gemisini limandan çıkarıyor ”

Birbiriyle zıt kavramlar olan siyah ve beyaz sözcüklerinin birleşerek oksimoron oluşturduğu bu yapıda, siyah ve beyazın genel bir anlam baskınlığından ziyade yeni bir anlamın ortaya çıktığı görülmektedir. Siyah ve beyaz örnekleri doğrudan oksimoron olarak değerlendirilen yapıca isim tamlaması şeklinde gerçekleşen oksimoron örneğidir.

“ -10’ya bereket deyip ıslanıyoruz

…**kadınla çocuk arası genç bir kız**

Yalnızca başı örtülü” [360]

Bahsedilen kızın özellikleri, bir yandan kadın oluşu bir yandan da çocuk oluşu üzerinedir. “Kadınla çocuk arası genç bir kız” şeklindeki bu ifade zıtlığı yansıtmaktadır. Doğrudan oksimoron kategorisinde değerlendireceğimiz bu yapı, sıfat tamlaması şeklinde oluşmaktadır.

“ **Gel zaman git zaman** varıldı

Mihnet ülkesinde meçhul yerlere “ [361]

Ahmet Güngör, “var olan gerçeğin anlamsal düzeyinin farklı yönlerini algılama, kavrama ve görme çabası olarak görülen oksimoron sanatı, gel zaman git zaman, bir varmış bir yokmuş vb. “[362] şeklinde açıklamalar yaparak bahsedilen örneğin oksimoron sanatı içerisinde kullanılması gerektiğinden bahseder.

“….

Ve sinemiz baştanbaşa ak üstünde karalar

Yüzündeki deniz parlaklığıyla durur hatıramızda

O çocuk yumruklu **o dev yumruklu çocuk**

[359] Attilâ İlhan, **Ben Sana Mecburum**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2010, s.25
[360] İlhan, **Ben Sana Mecburum**, s.65
[361] Attilâ İlhan, **Duvar**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2010, s.47
[362] Güngör, a.g.m., s.106

…. “ [363]

Şiirde geçen bu ifadede zıtlığın “dev ve çocuk” sözcükleri arasında olduğu görülmektedir. Çocuğun bir dev şeklinde yumruklara sahip olduğu bu oksimoron türünde, “büyük ve küçük” kavramları arasında zıtlığın olduğu görülmektedir. Bir çocuğun bedeninden daha büyük olan yumruksu elleri bu yönüyle, doğrudan oksimoron kategorisinde yapıca sıfat tamlaması şeklinde gerçekleşen oksimoron örneğidir.

“ …

Hayalimde **Eski yeni** bir sürü hatıralar

Kanadım kırık

Kanım bozuk

Dümen tutmuyor gönlüm yıkık

…” [364]

“Gel zaman git zaman” ya da “bir varmış yokmuş” şeklindeki ifadelerin yanı sıra dilde kalıplaşmış ifadelerden biri de “eski yeni” şeklindeki ibarelerdir. Görüldüğü üzere, birbiriyle zıtlık teşkil eden “eski ve yeni” sözcükleri birleşerek tamlama şeklinde oksimoron oluşturmuşlardır. Bu ifade, “ne tam olarak eskiyi ne de tam olarak yeniyi” göstermektedir. Bu kavram, yeni bir semantik yapının ürünü olarak “orta” bir durumu belirtmektedir.

“Bu satırları yazdım bir gece sabaha karşı

Bermutad insanları ve seni düşünerek

Uzak bir köyün sütünde şimşekler çakıyordu

Dağ başlarında sükûn çamlar dilrübâ

Yıldızlar **körkandil** pencerenden bakıyordu

[363] İlhan, **Duvar**, s.88
[364] İlhan, **Duvar**, s.99

…" [365]

Bu ifade, çelişkili bir durumu yansıtmaktadır. Eskiden elektriğin olmadığı dönemlerde evlerde ve sokaklarda aydınlatıcı yönü ile kullanılan bu alet, şiirde "kör" kavramı ile birleşerek zıtlığı yansıtmaktadır. Kandilin kör olması yani ışığının çok az ya da sönük kalması olayı çelişkiyi yansıtan bir durumdur. Bu yönüyle doğrudan oksimoron kategorisinde yapıca sıfat tamlaması şeklinde oluşan bu oksimoron türü, kalıplaşmış bir anlama sahiptir. "Körkandil" ifadesi, bir ad aktarması olarak "sarhoş" anlamına gelmektedir. Sözcüğün var olan görünüşteki ve derinlikteki anlamları farklı bir boyut sergilemektedir. Kandil kavramının ışık veren anlamı ele alındığında bu ifade, zıt durumları tamlama aracılığıyla yansıtması bakımından bir oksimoron örneğidir. Ancak, sözcüğün başka bir kelimeyle birleşerek yeni bir anlamı yansıtması durumu bir ad aktarması şeklinde "sarhoş" anlamını veren ifade ile gösterilmiştir.

"Sen ve ben

Realist şairle sevgilisi

Birbirimizin gözlerine bakarak

Yaşıyoruz bulutlar gibi

Şimdilik **hayal kurarak** " [366]

Şiirde zıtlık yaratan unsurların realist şairle sevgilisi ve romantik hayaller kurma olduğu ilk bakışta anlaşılmaktadır. Şair dediğimiz kişiler, genellikle romantik duygular ve düşünceler içerisinde sanatını icra eden bireylerdir. Realist birinin hayallerle yaşaması, edebiyatımızda da var olan "hayal ve hakikat" tartışmaları göz önüne alındığında mümkün değildir. Çünkü edebiyatımızda var olan realizm ve romantizm akımları arasındaki ayrımlardan biri de hayalleri varlığı ve bunların kullanılmasıydı. Realist şairin sevgilisiyle yaşamış olduğu aşk ve beraberinde gelen hayal kurma durumu cümle düzeyinde oksimoron oluşturmaktadır.

"**Karanlığın insanı delirten ihtişamı**

[365] İlhan, **Duvar**, s.103
[366] İlhan, **Duvar**, s.106

Yıldızlar aydınlık fikirler gibi havada salkım salkım

Bu gece dağ başları kadar yalnızım

…” [367]

“İhtişamlı fakirlik” ya da “gösterişli yoksulluk” şeklinde, “ihtişam” gibi farklı ve zengin bir gösterişi yansıtan ifadenin kendinden daha düşük bir anlamdaki sözcükle bileşerek tamlama oluşturduğu oksimoron sanatı içerisinde sık sık görülmektedir. Şiirde geçen “karanlığın insanı delirten ihtişamı” örneği de bu doğrultudadır. Karanlığın insanı delirtmesi ve ruhunu bunalıma sürüklemesi durumu hiçbir zaman “ihtişamlı ya da görkemli” olarak düşünülen bir durum değildir. Burada iki zıt yapının birleşerek oluşturduğu oksimoron türü doğrudan oksimoron şeklinde değerlendirilip yapıca sıfat tamlaması şeklinde gerçekleşen oksimoron örneği olması bakımından dikkat çekicidir.

“…

Nasıl unuturum seni ben,

Vesikalı yârim?” [368]

Vesika, cumhuriyet döneminde barda ya da pavyonda çalışan hayat kadınlarına devlet tarafından verilmiş kimlik kartlarının genel adıdır. Şairin sevgilisine vesikalı yârim şeklinde hitap edişi söz konusudur. Bu ifade, bir zıtlığı yansıtmaktadır. Namık Açıkgöz, oksimoron kavramının eski türk edebiyatındaki yerini açıklarken “yâr” sözcüğünü niteleyecek ifadelerin neler olduğunu gösterir. Sevgilinin sıfatlarının kötü anlama sahip ifadeler olamayacağını belirten yazarın görüşlerinden hareketle, Orhan Veli’nin kullanmış olduğu “vesikalık yârim” ifadesi, sevgiliyi nitelendirecek bir örnek değildir. Bu yönüyle, “vesikalı yârim” ifadesi oksimoron örneği teşkil etmektedir.

“…

Yırtılan ipek sesiyle

[367] İlhan, **Duvar**, s.109
[368] Orhan Veli Kanık, **Bütün Şiirleri**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2011, s.93

Serin ve rahat ateşini düşün İbrahim'in"[369]

Ateş, yakıcı ve ısıtıcı özelliği ile doğada bulunan dört elementten biridir. Şiirde Hz.İbrahim'e telmih söz konusudur. İbrahim'i yakan ateşin serin ve rahat olduğunu belirten şair, "serin ve rahat ateş" şeklinde oksimoron örneğine şiirinde yer vermiştir. Bu ifadede zıtlık, sıcak ve soğuk kavramları arasındadır. Ancak "soğuk "kavramının alt anlamlısı olarak "serin" sözcüğünün oluşu, "zıt anlamlığın alt anlamlısı" olarak görülen dolaylı oksimoron yapısına işaret etmektedir. Ayrıca, bu ifade yapıca sıfat tamlaması şeklindedir.

"III. Bir şey var adını biliyorum

Beyaz ateşin içinde" [370]

Ateş renk bakımından kırmızı ve onun tonlarına sahip edebiyatta ve sanatta yoğun anlamlara sahip bir elementtir. Ateşin beyaz olması ya da beyaz olarak görülmesi, mantıksal olarak çelişkili bir durum yansıtmaktadır. Zıtlığın renk bakımından çelişkili olduğu bu ifade, yapıca sıfat tamlaması şeklinde oluşan oksimoron örneğidir.

" Birbirimizi kucaklarken neye yarar

Kucaklamıyorsak **eski yeni** sevgilileri" [371]

"Gel zaman git zaman" ya da "bir varmış yokmuş" şeklindeki ifadelerin yanı sıra dilde kalıplaşmış ifadelerden biri de "eski yeni" şeklindeki ibarelerdir. Bu ifade, görüldüğü üzere "eski ve yeni" şeklinde aralarında zıtlık olan iki kavramın birleşmesi sonucu oluşan oksimoron örneğidir. Bu ifade, ne tam olarak eskiyi ne de tam olarak yeniyi göstermektedir. Bu kavram, yeni bir semantik yapının ürünü olarak "orta" bir durumu belirtmektedir.

" Ceyhun Atıf Kansu

Ceyhun Atıf Kansu

[369] Süreya, a.g.e.,s.88
[370] Süreya, a.g.e., s.110
[371] Süreya, a.g.e., s.149

Sözleri

Soğan kadar şirin" [372]

Soğan genel olarak acı bir tada sahiptir. Kelime Eski Türkçe metinlerde "soğançığ: tatlı, sevimli, mükemmel"[373] anlamına sahiptir. Kelimenin esas anlamında var olan "şirin ve tatlı" anlamı zamanla kullanımdan düşerek soğan sözcüğü ile karıştırılmıştır. "Soğan kadar şirin" ifadesi, şairin sözlerinin tatlı olduğunu göstermektedir. Acı ve tatlı kavramları arasındaki zıtlığın ürünü olan bu ifade, doğrudan oksimoron kategorisinde değerlendirilmektedir.

" Ülkenin ırmakları dışarı akar

Neden bilmem can havliyle akar

Akarsuların hepsi **karasu**

Dağ doruklarında denizyıldızı çakıllar" [374]

Su doğallığı, canlılığı, saflığı ve beyazlığı ile insan yaşamında derin etkiler uyandıran, doğada bulunan dört elementten biridir. Su kavramı ile asırlar boyu saflığı ve temizliği arayan şairler, karamsar ve bunalımlı ruh hallerinde suyun saflığının ve beyazlığının kaybolduğunu belirterek "karasu" şeklinde sundukları yapılar ile bu ruh halini yansıtmaktadır. "Suyun duruluğu ve bulanıklığı" arasındaki çelişkinin ürünü olan bu ifade, doğrudan oksimoron kategorisinde yapıca sıfat tamlaması şeklinde gelişen oksimoron türüdür.

" **TAÇ GİYEN MİLLET**

Binbir geçit aştın ki, Sırat'dan daha ince

Bir kerre fakat menzil-i maksūda erince

Devrildi vurulmuş gibi hakanlar, önünde;

Çıktın kanının hakkı olan tahta o günde " [375]

[372] Süreya, a.g.e., s.184
[373] Kemal Eraslan, **Eski Uygur Türkçesi Grameri,** Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2012, s.602
[374] Süreya, a.g.e., s.207

Faruk Nafiz Çamlıbel'in *Taç Giyen Millet* başlıklı şiiri, oksimoron bir durum yansıtmaktadır. Taç, kral ve hanedanların egemenliğini gösteren sembolik bir nesnedir. Krallık ve halkın egemenliği arasında rejimsel bir zıtlığın olduğu bu ifade, doğrudan oksimoron kategorisindedir. Taç denilen nesne, kral ve onun hanedanlarının yönetime geçişini sembolize eden halkın üzerinde egemenlik kuran bir yapının dışavurumudur. Bu şiirde "demokrasi ve monarşi" kavramları arasında bir zıtlık söz konusudur. Halk ya da halkın içinde gelen biri asla taç giyemez. Mantıksal olarak çelişkinin olduğu bu ifadede, şiirin yazıldığı dönem düşünüldüğünde sembolik bir anlam söz konusudur. Cumhuriyet devri şairlerinden olan Faruk Nafiz Çamlıbel, Atatürk dönemi inkılâplarını şiirinde kullanmıştır. Milletin taç giymesi demokrasi kavramı ile ilişkilidir. Atatürk dönemi demokratikleşme inkılâplarına değinen şair, bu uygulamaları *Taç Giyen Millet* şiiri ile gözler önüne sermiştir.

"…

Herkes beni çepçevre sarar her gün o yerde

Bir yolcusu gelmiş gibi kervanla Yemen'den

Az çok seçilirken şehir üç fersa ileride, "[376]

Oksimoron sanatı, tamlamalar dışında bazı gramatik ekler ve sözcükler yoluyla da oluşmaktadır. İsim ve sıfat tamlamaları dışında oksimoron yapıların zarflarda oluşturulması, sanatın dilbilim açısından çeşitli sözcük türleri ile birtakım birleşmelerle meydana geldiğini göstermektedir. Bu ifade, zarf görevinde kullanılan oksimoron örneğidir. "Az ve çok" kavramları arasındaki zıtlığın ürünü olan bu oksimoron örneği, doğrudan oksimoron kategorisinde değerlendirilmektedir.

"**ÖLMEYEN FANİLER**

Bir baharsın ki, nefis ıtrim bin rengiyle

Veremez bir yere toplansa bütün Hind ile Çin

[375] Faruk Nafiz Çamlıbel, **Han Duvarları Toplu Şiirler**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2011, s.23
[376] Çamlıbel, a.g.e., s.28

Derde düşmem bu bahar bir gül açılmasa bile

… ” [377]

Ölmeyen Faniler başlıklı şiirde zıtlık yaratan durumlardan oluşan doğrudan oksimoron örneği söz konusudur. Zıtlık, “fani ve baki” kavramları arasındadır. Fani denilen kavram dünyada var olan bütün canlıların Allahın yazmış olduğu kader doğrultusunda dünyada sürdürdükleri yaşamı ifade eden bir sözdür. Baki kavramı ise, yalnızca Allaha mahsus bir ifade olarak bilinmektedir. “Ölmeyen faniler “ şeklindeki bir ifade, oksimoron bir durum yansıtmaktadır. Fani kavramı, dünyada zamanı gelince ömrü sona erecek varlıklar için kullanılan bir ifadedir. Tamlamayı oluşturan “ölmeyen” sözcüğü ise baki kavramını yansıtarak yanındaki sözcükle zıtlık oluşturmaktadır. Ayrıca, bu ifade yapısal olarak sıfat tamlaması şeklindedir.

“ya gezen bir ölü yahut **gömülen bir diriyim”**

Mumyadır, canlı da cansız da, bu kabristanda

Gömdüler, ruhumu yüz bir sene mahkûmu gibi

Cismim ayrılsa da ruhum kalacak zindanda

…” [378]

Bu ifadeler, “yaşayan ölü” şeklindeki ifadeyi anımsatmaktadır. “Gezen bir ölü” ve “gömülen bir diri” ifadeleri, kendi içinde zıtlık uyandıran yapılardır. “Ölen birinin gezmesi ve gömülen birinin diri” olması mantıksal olarak kabul edilen durumlardan değildir. Ancak Türk şiirinde “acı ve aşk” gibi kederle süslü konuları işleyen şairler, çoğu zaman bu zıt unsurlara yer vererek okuyucu üzerinde derin bir etki uyandırmaya çalışmıştır.

“Adem evladı boğarken baba-bir kardeşini,

Basıyor bağrına hemcinsini müşfik canavar

Beşerin zıddına, hayvansoyu insanlaşıyor

[377] Çamlıbel, a.g.e., s.46
[378] Çamlıbel, a.g.e., s.73

Yiğidin şefkati yok, lakin **itin şefkati** var" [379]

Yiğit, şefkat ve merhametiyle yoksulu ve güçsüzü haksızlığa karşı koruyan kimseler için kullanılan bir ifadedir. İt, kötülükte bulunan kimselere toplumun verdiği kaba bir isimdir. Ancak şiirde "yiğidin şefkatinin olmaması" aksine "itin şefkatinin olması" doğrudan oksimoron kategorisinde isim tamlaması şeklinde oluşan oksimoron örneğidir.

"birkaçı birleşerek köyün yiğitlerinden

Dün gece bağ yolunda gizli pusu kurdular

Yalın bıçaklarıyla sekiz dokuz yerinden

Genç efeler dün gece **Kız Hüseyni** vurdular" [380]

"Horoz abla" [381] şeklindeki örnekte olduğu gibi, zıtlığın erkek ve kadın kavramları arasında olduğu "Kız Hüseyin" ifadesi, oksimoron bir yapı teşkil etmektedir. Hüseyin, bilindiği gibi bir erkek ismidir. İfadenin önüne gelen kız ismi, bu ifadede çelişki yaratarak farklı bir semantik yapıya işaret etmektedir. Ülkemizin çoğu bölgesinde, bir kadın güzelliğine sahip erkeklerin bu tür ifadelerle adlandırılması olayı, özellikle Divan şiirinde geçen Ahmet Paşa'nın ve Nedim'in meclislerindeki erkek güzellerine duyulan hayranlık edebiyatımızda çoğu eserde görülmektedir.

" **İyi kötü** bir iş tutmuşun;

Acısıyla tatlısıyla hepsi bir " [382]

"İyi kötü" ve "acı tatlı" ifadeleri, zıtlığın bir arada tamlama şeklinde oluştuğu doğrudan oksimoron türüne bir örnektir. Sıfat görevinde kullanılan bu ifadeler, şiirde yeni bir semantik anlamı yansıtması bakımından dikkat çekicidir.

---

[379] Çamlıbel, a.g.e., s.81
[380] Çamlıbel, a.g.e., s.176
[381] **Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü III**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2009, s.2412
Horoz: Erkek, Abla: Kadın
Horozabla: Yeşil Kertenkele
[382] Cahit Sıtkı Tarancı, **Otuz Beş Yaş-Bütün Şiirleri**, Haz. Asım Bezirci, Can Yayınları, İstanbul 2010, s.186

“ Kara kışlı gecelerin koynunda titrerken seni anacığım

Yüreğimde korlaşan gözlerini düşünüp

Yakana taktığım ilk gülü koklayıp ısınacağım

Sevdanın hüzün kırbacını her duyuşta ruhumda

Tatlı bir sızının sancıları içinde kıvranacağım**”**[383]

Sızı ve sancı kelimeleri, fiziksel olarak vücutta beliren rahatsızlıkların dışavurumu olarak kendini gösteren kavramlardır. Sözcüklerin önüne gelen tatlı ifadesi, bu kavramlar arasında zıtlık uyandırmaktadır. Fiziksel olarak acılı bir halin tatlı oluşu söz konusudur. Doğrudan oksimoron kategorisinde zıtlığın var olduğu bu ifade, yeni bir semantik yapıya işaret etmektedir**.**

“…

yeşil

ve mavi

türkülerin pusuda bekleyen

b**ebek yüzlü katil**iydi gülüşlerin

bundan böyle bu şehir esmeyecek saçımda

geçmeyecek aklımdan uzakların türküsü” [384]

Romeo ve Juliet adlı eserde “melek yüzlü şeytan” ifadesi, “bebek yüzlü katil” ifadesiyle aynı anlama gelmektedir. Katil olarak bilinen bireyler, acımasız ve merhametsiz kişilerdir. Yüreği acımasız ve merhametsiz olan birinin yüzünün bebekler gibi saf ve berrak oluşu düşünülemez. Bu yönüyle mantıksal bir tutarsızlığı yansıtan örnek yapıca sıfat tamlaması şeklinde gerçekleşen oksimoron örneğidir.

“ Neden bizi kimsesiz bırakarak çocuğum

Sırt çevirdin **dünyanın tatlı emelleri**ne “ [385]

[383] Hasan Akçay, **Şiir Biraz Çok Hüzün**, Erguvan Yayınevi, İstanbul 2008, s.57
[384] HAkçay, a.g.e., s.69

Acı kavramı, dünyada misafir rolünde olan insanlar için alışılagelmiş durumlardan biridir. Bu dünyaya gelişimiz bile bir acıyı yansıtmaktadır. Burada tasavvufî bir durumu açıklamak bu ifadeyi anlamak açısından önemlidir. İskender Pala, *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*[386]'nde Bezm-i Elest ya da Elest meclisi kavramı hakkında değerlendirmelerde bulunur. Tasavvufta Bezm-i Elest şeklinde ruhlar meclisi olarak bilinen yerde Yüce Allah kullarına "Elestü bi rabbiküm :"Ben sizin Rabbiniz değil miyim?" şeklinde bir soru sormuştur. İnsanoğlu bu soruya Belî: evet demiştir. İnsanoğlunun verdiği sözü tutmak için dünyaya gönderilmesi, tıpkı sazlıktan koparılan kamışın ney'e dönmesine benzer. Belki de ney denilen müzik aletinin böyle acılı olmasının nedeni, sazlıktan yani vatanından ayrılmasıdır. Şiire döndüğümüzde, dünyanın acılar yuvası olması bilinen bir gerçektir. Fakat burada var olan anlama "tatlı" sözcüğü ile eklenen anlam bir zıtlığı yansıtmaktadır. "Tatlı elem" ya da "tatlı acı" şeklinde bir ifade mantıksal olarak çelişki yansıtmaktadır. Doğrudan oksimoron türünde olan bu ifade yapıca isim tamlaması şeklinde gerçekleşen oksimoron örneğidir.

" O gölge

... Karanlık rahimlerin özürlü çocukları

Kar yağıyor görmüyor musunuz?

Simsiyah kar yağıyor göklere doğru" [387]

Kar, bilindiği üzere beyaz bir renge sahiptrir. Şiirde geçen "simsiyah kar" ifadesi, siyah ve beyaz kavramları arasındaki zıtlığın ürünü olması bakımından doğrudan oksimoron olarak görülmektedir. Şairin sahip olduğu melankolik ruh hali, kar gibi saflığı ve temizliği yansıtan bir doğa olayının simsiyah olarak nitelendirilmesine yol açmıştır. Yapıca sıfat tamlaması şeklinde oluşan bu oksimoron türünde, kötümser bir ruh halinin oluğu şiiri çarpıcı kılmaktadır.

"Kalbimin en güzel odalarında

Gülümseyen

[385] Nurullah Genç, a.g.e., s.39
[386] İskender Pala**, Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü**, Kapı Yayınları, İstanbul 2008, s.72
[387] Nurullah Genç, a.g.e., s.83

Ama **mahzun gülümseyen**

Zayıf çocukların şenlendirdiği

Bir mazlum düğünüdür bu

Kalbimin en güzel odalarında" [388]

"Sevinç ve keder" kavramları arasındaki zıtlığın ürünü olan bu ifade, oksimoron bir durum teşkil etmektedir. "Acı bir gülüş" anlamını veren bu örnekte, zıtlığın doğrudan oksimoron kategorisinde; yapıca sıfat tamlaması oluşu söz konusudur.

"III. Uzak Çin gecesinde Tao kısa süren düş

Buda'yı bırakırız Nirvana'ya gömülmüş

İnce fikirle Buda, ince çizgiler Çin

Uyanır bir gerçeğe, **düş gölgesi gerçeğin** " [389]

"Düş ve gerçek" kavramları arasındaki ilişkinin zıtlığa dayandığı bu ifade, doğrudan oksimoron kategorisinde değerlendirilmektedir. Birbiriyle çelişki olan iki zıt kavramın birleşip tamlama oluşturduğu oksimoron sanatında, yeni bir semantik yapının oluşu bu ifadede kendini göstermektedir. **"**Gerçeğin düş gölgesi" şeklinde birden fazla tamlamanın olduğu bu oksimoron örneğinde düş gölgesi ve gerçeğin düş gölgesi şeklinde şiirde iki tür tamlama almaktadır.

"SİBEL İÇİN

Kalırım kuş gibi öksesinde

Mertliğinin izi var **erkeğimsi sesinde** " [390]

Bir bayan ismi olan Sibel'e atfedilen bu şiirde, bir bayan için "erkeğimsi ses" şeklinde bir ifadenin kullanılnası oksimoron oluşturmaktadır. Sibel ismi ve erkeğimsi ses kavramları arasında zıtlığın olduğu bu oksimoron türü, doğrudan oksimoron

[388] Nurullah Genç, a.g.e., s.98
[389] Beşir Ayvazoğlu, **Kayıp Şiir**, Everest Yayınları, İstanbul 2009, s.59
[390] Sedat Umran, **Kış Bayramı**, Sî Yayınları, İstanbul 2001, s.36

kategorisindedir. “Bir bayanın erkeğimsi sese sahip oluşu ya da erkeğimsi tavırlar takınması” durumu, “kadın ve erkek” arasındaki zıtlığa dayanması bakımından oksimoron kategorisi içerisindedir. Şiirde geçen “erkeğimsi ses” ifadesi, yapıca sıfat tamlaması şeklindedir.

“ Seyrettim ben dünyayı

Gözlerinin ışıklı penceresinden

Sevdim o kumral rengi

Saçının **aydınlık gecesinden**” [391]

Gece bilindiği üzere karanlığı, gün ise aydınlığı sembolize etmektedir. “Gece ve gündüz”; “aydınlık ve karanlık” sözcükleri arasındaki ilişkinin zıtlığa dayandığı bu oksimoron türüne doğrudan oksimoron denmektedir. Şiirde zıtlık ilişkisinin aydınlık ve karanlık ifadeleri arasında olduğu görülmektedir. Burada yeni bir semantik yapının varlığından bahsedebiliriz. Gecenin karanlığı, sevgilinin saçı ile aydınlığa kavuşarak aşığın gönlünün aydınlanmasına ve aşığın ferahlamasına yol açmıştır.

“ …

Hükmedersin yaşamın sınırsız ovasına

Yokluk **acı şerbet**in, kim doldurmuş tasına “ [392]

Şerbet, tat bakımından şekerimsi bir lezzete sahip içecektir. Düğün gibi merasimlerde “şerbetini içmek” ifadesi, ülkemizin doğu bölgelerinde sık sık süregelen bir gelenektir. Acı şerbet, yaşamın getirdiği zorlukları ve sıkıntıları yaşayan biri için tatlının acıya döndüğü bir yaşamı temsil etmesi bakımından dikkat çekicidir. Zıtlığın “acı ve tatlı” kavramları arasında olduğu bu oksimoron türüne doğrudan oksimoron denir. Ayrıca bu ifade yapı olarak da sıfat tamlaması şeklindedir.

“…

[391] Umran, **Kış Bayramı**, s.41
[392] Umran, **Kış Bayramı**, s.55

Gece **kara pamuğu**yla sildi

Suç ortağı akşamın delillerini" [393]

Pamuk, renk olarak beyaz bir renge sahiptir. Şiirde geçen kara pamuk ifadesi, zıt bir durumu yansıtmaktadır. Gecenin karanlık oluşu, pamuğun da kara olmasını sağlamıştır. Gecenin karanlığı ile beliren tüm günahlar, şehre sirayet ederek güzel ve temiz olan ne varsa her şeyi çirkinliğe ve kötülüğe bulamıştır. Oysaki akşamın delillerini silen beyaz bir pamuktur. Gecenin karanlığı ile kirlenen tüm nesneler gibi pamuğunda katran karasına dönmesi ve şehirde yaşanılan kirliliklere şahit olması, onun da suç ortağı olması "kara pamuk" şeklinde bir ifadenin oluşmasını sağlamıştır. Mantıksal olarak çelişkinin olduğu bu örnekte zıtlık, siyah ve beyaz kavramları arasındadır. Pamuk, her zaman için beyazlığı ile bilinen bir maddedir. Şiirde yer alan bu ifadenin kirliliği ve kaosu yansıtması "pamuk" ifadesine sinerek doğrudan oksimoron kategorisine dâhil olacak bir ifadenin oluşmasını sağlamıştır. Bu şiirde geçen kara pamuk ifadesi, ayrıca, yapısal olarak da sıfat tamlaması şeklinde yeni bir semantik yapıyı yansıtması bakımından önemli bir oksimoron örneğidir.

"…Bir asfaltın **kuru sıcak soğuğundayız**

Oysa bir deniz feneri mevsimsiz ölür baylar" [394]

"Sıcak ve soğuk" kavramları arasındaki zıtlığın ürünü olan bu ifade, doğrudan oksimoron kategorisi içerisinde yer almaktadır. "Kuru sıcak ve soğuk" kavramlarının birleşerek oksimoron oluşturduğu bu yapıda, yeni bir semantik yapının olduğunu görürüz. Bu semantik yapı, ne tam bir sıcağı ne de tam olarak bir soğukluğu yansıtmaktadır.

"….

Şiirimiz erkek emzirir ağabeyler

İlerde kim bilir göz okullarına gitmek ister

Yanık karamelalar satar aşağısı kesik kör bir çocuğum

[393] Umran, **Kış Bayramı**, s.91
[394] Edip Cansever, **Gelmiş Bulundum Seçme Şiirler**, Haz. Bedirhan Toprak, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2005, s.82

… “ [395]

Bu ifadede, mantıksal tutarsızlık ve çelişki durumu söz konusudur. Emzirme eylemi, dişilere özgü bir eylem olup canlı hayatında önemli bir yere sahiptir. Mantıksal olarak kadın ve erkek arasındaki zıtlığı yansıtan bu ifade, doğrudan oksimoron kategorisinde yapıca sıfat tamlaması şeklinde gerçekleşen oksimoron örneğidir. Ayrıca şiirin emzirmesi gibi bir eylem, teşhis sanatı içerisinde gerçekleşen bir durum olması bakımından dikkat çekicidir.

“ …

Sabah akşam asker şarkılarıyla yatanlarını kalkanlarını biliyorum

Bıçak gibi apartmanlar, hastaneler, bankalar şehrin uykusunu

böler

Açık limanlarda barınmış gemilerin tayfaları dünyaya karşı gözlerini oğuştururlar

…“ [396]

“Sabah ve akşam” kavramları arasındaki zıtlık ilişkinin ürünü olan bu tamlama, zarf görevinde kullanılan oksimoron örneğidir. “Sabah ve akşam” kavramlarının birbiriyle zıtlık içerisinde olduğu bu oksimoron örneğinde, yeni bir semantik yapı söz konusudur. “Sabah ve akşam” sözcüklerinin birleşimiyle “sabah akşam” şeklindeki bu ifade “her zaman” anlamına gelmektedir. Doğrudan oksimoron türünde değerlendirilecek bu örnek,” her zaman” anlamıyla geniş zamana işaret etmektedir.

“…

Ankara İzmir Eskişehir işçileri

Zayıf sert bakışlı halim selimdirler” [397]

---

[395] Ece Ayhan, **Şiirimiz Mor Külhanidir Abiler,** Haz. Mehmet Rifat, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2014, s.60

[396] Berk, **İstanbul Kitabı**, Adam Yayınları, İstanbul 1994, s.19

[397] Berk, **İstanbul Kitabı**, s.41

"Sert ve zayıf" sözcüklerinin birarada kullanılıp zıtlık yansıttığı bu ifade, oksimoron sanatı içerisinde yer almaktadır. "Sert bakış ve zayıf sert bakış" şeklindeki tamlamalardan oluşan bu ifade, yeni bir semantik yapıya işaret etmektedir. İşçilerin bakışları ne zayıf ne de sert'tir. "Zayıf ve sert" kavramları arasındaki zıtlık ilişkisinin ortasında yer alan bu ifade, doğrudan oksimoron kategorisinde yapıca sıfat tamlaması şeklinde gerçekleşmektedir.

"bak;

İçleri boş kalıpları fırlatarak, tutarak

Cümlelerde senden iyi hokkabazlık yapıyor

Delikanlı doçentlerin en cahili" [398]

"Delikanlı doçentlerin en cahili" şeklinde şiirde yer alan bu ifadede, zıtlığın ve tutarsızlığın olduğu ilk bakışta anlaşılmaktadır. Akademi dünyasında en üstte profesörlük olmak üzere sırasıyla "doçent, yardımcı doçent, öğretim görevlisi, okutman, uzman ve araştırma görevlisi" gibi basamaklar bulunmaktadır. Akademik unvan olarak bildiğimiz bu kavramların en üst basamağında profesör, en alt basamağında ise araştırma görevlisi bulunmaktadır. Doçent kavramına dönecek olursak, belli bir akademik olgunluğa erişmiş, akademik dünyanın en üst basamağı olan profesörlük unvanına ulaşmak üzere olan birinin cahil olması söz konusu değildir. **"**Cahil ve doçent" kavramları arasındaki zıtlık ilişkisi, doğrudan oksimoron olarak değerlendirilip yapıca isim tamlaması şeklinde gerçekleşen oksimoron örneğidir. "Delikanlı doçentlerin en cahili" şeklindeki ifade, "cahil filozof" ile eş anlama sahiptir. Bu yönüyle bu örnek, oksimoron sanatı içerisinde yer alan yeni bir semantik yapıyı sunması bakımından önemlidir.

" …

Beklemeyi özlemlerle süsleyen,

Yalnızlığın **kara-ışığını** söndüren nedir " [399]

[398] Hikmet, a.g.e., s.32
[399] Özdemir Asaf, **Çiçek Senfonisi**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2015, s.237

Işık, karanlığı aydınlatması bakımından dünya üzerinde yaşayan canlılar için doğanın bir armağanıdır. Genel olarak, melankolik ve bunalımlı şairlerin şiirlerinde kullanmış oldukları ifadelerin ruh dünyalarından yansıyan örnekler, bu şiirde de kendini göstermektedir. Şair, özlem içinde olan bir insanın dramını yansıttığı bu şiirinde, sevdiklerini bekleyen insanların bir özlem içerisinde olduklarını ve yalnızlıklarını kaplayan kara ışıkların sönmesini sağlayan sebep üzerine düşüncelere dalar. Sahip olunan bu ruh hali, ışık kavramının bilinen aydınlatıcı ve beyaz yönünün kaybına yol açarak, "kara ışık" şeklindeki ifadenin oluşmasına neden olur. Siyah ve beyaz kavramları arasındaki bu zıtlık, doğrudan oksimoron kategorisinde yapıca sıfat tamlaması şeklinde gerçekleşen oksimoron örnekleri olarak değerlendirilmektedir.

"…

Eski özlemlilerin yeni bahçelerinde

Anı kuyularının **suskun çığlıkları** var "[400]

Burada "üst anlam ve alt anlam" konumundaki sözcükler arasında zıtlığın olduğunu görürüz. Üst anlamlı "ses" kavramının alt anlamlısı olarak "çığlık" sözcüğü şiirde yer almaktadır. Şiirde zıtlık oluşturan tamlamada, çelişkiye yol açan ifade "suskun ve çığlık" kavramlarıdır. Üst anlamlı "ses" sözcüğünün alt anlamlısı olarak kullanılan "çığlık" sözcüğü, "suskun" ifadesi ile zıtlık oluşturmaktadır. İki zıt yapının birleşiminden doğan bu ifade, yeni bir semantik yapıya işaret etmektedir. Çığlığın suskun olması gibi bir durum mantıksal olarak söz konusu değildir. Bu mantıksal tutarsızlığı yansıtan ifadelerin birleşerek oksimoron oluşturması dikkat çekicidir. "Zıt anlamlığın alt anlamlılığı" şeklinde gerçekleşen bu oksimoron türü dolaylı oksimoron olarak adlandırılmaktadır.

"…

Yoksa çok **acı bir şakayı**

Şakadan da olsa, çok yalın bir karanlığa mı saklar " [401]

[400] Asaf, a.g.e., s.255

"Acı bir şaka", bu ifade zıtlığı yansıtması bakımından yeni bir semantik yapıya işaret etmektedir. Şaka kavramı, bildiğimiz üzere insanlar arasında sık sık yapılan dozu kaçırılmadığı sürece, insan yaşamındaki ilişkileri renklendirmesi bakımından önemli bir sanattır. Şiirde var olan olumsuz hava dikkate alındığında, yaşanılan ve görülen bazı şeylerin şaka gibi durmasına rağmen bazen acı bir gerçeğe dönmesi durumu bu ifadede kendini göstermektedir. Zıtlığın doğrudan oksimoron kategorisinde değerlendirildiği bu örnek, yapıca sıfat tamlaması şeklinde gerçekleşen oksimoron örneğidir.

" Ah ben hep duyguyla akıl

Kapılarını bunca yıl

Zorladım. Bir **düş gerçeği** " [402]

"Düş ve gerçek" kavramları arasındaki zıtlığın ürünü olan bu ifadeler, mantıksal olarak çelişki durumunu yansıtmaktadır. "Düş ve gerçek" kavramları arasındaki ilişki zıtlıkların birliği şeklinde adlandırılan oksimoron sanatını oluşturur. "Düş ve gerçek" kavramlarının birleşerek düş gerçeği şeklinde bir ifade oluşturması, yeni bir semantik yapının habercisidir. Zıtlığın "düş ve gerçek" kavramları arasında olduğu bu oksimoron türüne doğrudan oksimoron denmektedir. Yapıca isim tamlaması şeklinde gerçekleşen bu ifade, şiirde var olan duygu ve akıl kavramları arasındaki zıtlığı da açıklaması bakımından önemli bir oksimoron örneğidir.

"Orası bir yalan artık, bir yalan köyü;

Çoğalan yalnızlıkların azalan köyü " [403]

Yalnızlık, kimi insan için kendi varlığından ibaret olan bir yaşam tarzıdır. Yalnızlık kavramsal olarak insan ve benliği arasındaki uyum ya da uyumsuzluktan doğan tek kişilik bir yaşam biçimi olması bakımından modern dünyada sıklıkla görülen durumlardandır. "Yalnızlık paylaşılmaz, paylaşılırsa yalnızlık olmaz" sözü, bu ifadeyi az çok özetlemektedir. İnsan benliğinde yalnızlığın kalabalıklaşması ya da çoğalması demek, tek başına sürdürülen egemenliğin bozulması demektir. Şiirde

[401] Asaf, a.g.e., s.260
[402] Asaf, a.g.e., s.261
[403] Asaf, a.g.e., s.327

geçen "çoğalan yalnızlık" ifadesi, kavramın özü olan "teklik ve çokluk" kavramlarının zıddı olması bakımından doğrudan oksimoron olarak değerlendirilmektedir. Yapıca sıfat tamlaması olan bu ifade, şairin yalan sözcüğü ile bilinen tüm doğruları reddetmesi şeklinde yeni bir semantik yapıyı doğrulamaktadır.

"**Güzel çirkinliklerle, çirkin güzellikleri**

Değerlendiremeyen saraylar kuruluyor" [404]

"Güzel ve çirkin" kavramları arasında ilişkinin zıtlığa dayandığı bu oksimoron örneği, tamlama şeklinde oluşan güzel çirkinlik ve çirkin güzellik kavramları arasında yeni bir semantik ilişkinin doğmasına yol açmıştır. Doğrudan oksimoron kategorisinde sıfat tamlaması şeklinde oluşan bu örnek karşıtların birliğini temsil etmektedir.

" …

Uzun süre bakarak

Izdırap çektiğimiz zamanlarda

Yok olmayı **vahşi bir zevk**le düşleriz." [405]

Metnin genelinin karamsar bir ruh halini yansıttığı bu örnekte, "vahşi bir zevk" ibaresi oksimoron sanatı örneği olması bakımından dikkat çekicidir. Metnin genelinde var olan "ızdırap ve yok olmaz" sözcükleri olumsuz bir durumu yansıtmaktadır. Şiirde olumlu yapı olarak görünen "zevk" kelimesi, bu ifadeyle bir zıtlık uyandırmaktadır. Zevk denilen, mutluluk verici kavramın tamlama kurularak vahşi bir zevk haline gelmesi bir tutarsızlığı yansıtmaktadır. Birbiri ile zıt kullanıma sahip iki kelimenin oluşturduğu doğrudan oksimoron türü ürünü olan "vahşi bir zevk" ifadesi, sıfat tamlaması şeklinde gerçekleşmektedir.

" …

Karanlığın dolunay içimde sorumluluğu var

[404] Asaf, a.g.e., s.370
[405] Ceyhun Yılmaz, **Yalnızsam Düzelt**, Parantez Gazetecilik ve Yayıncılık Ltd. Şti, İstanbul 2014, s.23

Karanlığın gece lambası “ [406]

“Aydınlık ve karanlık” kavramları arasındaki ilişkinin ürünü olan” karanlığın gece lambası” ifadesinde zıt durumların birliği söz konusudur. Karanlığın hâkim olduğu bir gecede, dolunayın gece lambası olması yeni bir semantik ilişkiyi yansıtmaktadır. “Karanlığın aydınlık veren yönü” şeklindeki bu ifade, doğrudan oksimoron olarak isim tamlaması şeklinde oluşan oksimoron örneğidir.

“ …

Zaten aşk, **iki karanlık arası bir aydınlık**” [407]

“Karanlık ve aydınlık”; “bir ve iki” kavramları arasındaki zıtlık ilişkisinin tamlama şekline dönüşüp oksimoron oluşturduğu bu ifade, mantıksal olarak tutarsız ancak edebi bir değer yansıtması bakımından şairane bir üslubun ürünüdür. Doğrudan oksimoron kategorisinde isim tamlaması şeklinde gerçekleşen bu ifadede var olan kavramlar arasındaki ilişkinin yeni bir semantik yapıya işaret ettiği görülmektedir. Bu semantik yapı, “karanlıklar içerisinde aydınlıklar”ın oluşundan bahsederek “aşk” üzerine yapılan genel bir tanımı yansıtmanın ürünüdür.

“**SEVİNEN HÜZÜN**

…

Utandıkça ağlıyorum

Hüzünün faydası yok

Ağlamamak lazım öyleyse

Sevindirmemek lazım kederleri

…“ [408]

“Hüzün ve sevinç” kavramları arasındaki zıtlığın ürünü olan bu ifade, doğrudan oksimoron türündedir. “Hüznün sevinmesi” gibi bir durum mantıksal

[406] Yılmaz, **Yalnızsam Düzelt** s.26
[407] Yılmaz, **Yalnızsam Düzelt**, s.132
[408] Ceyhun Yılmaz, **Sensiz Harfler**, Parantez Gazetecilik ve Yayıncılık Ltd.Şti, İstanbul 2014, s.28

olarak söz konusu değildir. Var olan zıtlığın yeni bir semantik yapı ile gerçekleştiği bu oksimoron türü, "zıtlıkların birliği"ni sunması bakımından dikkat çekicidir.

"Demirden soğuk ellerin

Bakışlarında kar yağışı

Soğuktan yanan sözlerin sahibi sen" [409]

"Sıcak ve soğuk" kavramları arasındaki zıtlığın ürünü olan bu ifade, mantıksal olarak çelişki yansıtmaktadır. "Soğuktan yanan sözler" şeklindeki ifade, mecazîdir. İfadenin gerçek boyutunu düşündüğümüzde, bir madde ancak ve ancak ateşle yanmaktadır. Zıt durumların birleşerek tamlama oluşturduğu bu ifade, doğrudan oksimoron kategorisinde sıfat tamlaması şeklinde oluşan oksimoron örneğidir.

" …

Şimdi her kar yağdığında buruk ve hatta **acı bir**

gülümseme yüzümde" [410]

"Kar, üşüyen bir halk için hiçbir zaman romantik yağmaz." sözünün yukarıdaki şiiri özetlediği bu cümleden hareketle, Van depremine atıfta bulunulmaktadır. Karın yağışı, doğadaki denge açısından her ne kadar yararlı olsa da sokakta kalan ve üşüyen birileri için gülümseme uyandırmaz. Dışarıda kalan insanların kar yağarken yüzlerinde beliren "acı tebessüm" bu ifadeleri doğrulamaktadır. Doğrudan oksimoron kategorisinde yapıca sıfat tamlaması şeklinde oluşan bu ifade, yeni bir semantik yapının göstergesidir.

"Ben bütün mahallenin dilindeyim

Her dedikoduda bulunurum

Bir vakitler dükkân işleten

Erkek Zeliha'nın torunuyum" [411]

---

[409] Yılmaz, **Sensiz Harfler**, s.64
[410] Yılmaz, **Sensiz Harfler** s.156

Kadının erkeğe; erkeğin kadına özgü isimlerle adlandırılması Anadolu coğrafyası içerisinde özellikle kırsal kesimlerde görülen bir durumdur. Bir kadının erkeğe özgü isimlerle adlandırılması olayının en bilinen örneği "Erkek Fatma" ifadesidir. Kadın ve erkek kavramları arasındaki zıtlığın isimlendirme şeklinde ortak bir paydadan geldiği bu ilişki, doğrudan oksimoron kategorisinde değerlendirilmektedir.

"Oğlanın babası cambaz

Çürük tahtaya basmaz

Oğlan zeki ve haylaz

Evde bir çöpü ellemez

Anası, **kirli beyaz**

Bir Köroğlu bir ayvaz" [412]

Beyaz, saflığın, beyazlığın ve bozulmamışlığın rengidir. Şiirde bir çocuğun sahip olduğu aileden bahseden şair, metin içerisinde olumlu bir şeyden bahsetmez. Ailenin sahip olduğu olumsuzluk, "her şeyin üzerine sinmekle kalmamış, beyazın bile kire bulanması"na yol açmıştır. "Kirli ve temiz", "siyah ve beyaz" kavramları arasındaki zıtlığın ürünü olan bu ifadeler, doğrudan oksimoron kategorisinde yapıca sıfat tamlaması şeklinde gerçekleşen oksimoron örneğidir.

"…ağlak bir duyunun özünde

Bakıyorsun **en gülümser gözyaşı**" [413]

"Gülümseyen gözyaşı ya da sevinen hüzün" gibi ifadeler, birbiriyle çelişkili ya da tutarsız olan ifadelerin birleşiminden doğan tamlama şeklindeki ifadelerdir. İki zıt kavramın birleşerek doğrudan oksimoron oluşturduğu bu örnek, sıfat tamlaması şeklinde oluşan oksimoron örneğidir. "Zıtların birliği" şeklinde tanımlanan

[411] Eloğlu, a.g.e., s.44
[412] Eloğlu, a.g.e., s.47
[413] Eloğlu, a.g.e., s.139

oksimoron sanatı, melankolik ruh halini yansıtarak şairin duygularının dile gelmesine neden olmuştur.

" …

Bir de baktılar ki, üç otuzunda bir **zangoç imam**

Öyle, hala emzikte kımız ve silme zevzek Galata " [414]

Kulunç şiirinde çan çalan kişi olarak tanımlanan zangocun imam sözcüğüyle yan yana kullanılması dikkat çekicidir. Hristiyanlığa ait bir kavram olan "zangoç"la Müslümanlıkla ilgili "imam" kelimesinin bir arada kullanılarak tamlama oluşturması bu ifadede görülmektedir. Burada Müslüman geçinen kişilere eleştiride bulunma söz konusudur. Şair, bu iki kavram arasındaki zıtlıktan yararlanarak eleştirinin gücünü arttırır. Doğrudan oksimoron kategorisinde oluşan bu ifade yapıca sıfat tamlaması şeklinde gerçekleşen oksimoron örneğidir.

" ….

Şu sırtındaki yüke kaç yumurta verelim diyecekler Şile işi

Ve çağ üstüne çağdaş benekli o ceketi omuzlayıp gidecekler

Kahkaha çiçeği bir rozet sokuşturur yakana goncasını da

Sen ekle

Oruspu bir oğlan

…. " [415]

Toplumda argo bir söyleyişin ürünü olan "oruspu" ifadesi, "erkek ve kadın" kavramları arasındaki ilişkinin zıtlığa dayandığı bir durum içerisinde bayanlara söylenen söz olması bakımından kaba bir söylem niteliği taşımaktadır. Hayat kadını ifadesinin argo şekli olan bu ifade, oğlan sözcüğü ile birleşerek tamlama oluşturmuştur. Bu tamlama, birbiriyle zıt iki kavramın birleşiminden oluşmaktadır. Doğrudan oksimoron kategorisinde yer alan bu oksimoron türü yapıca sıfat

[414] Eloğlu, a.g.e., s.198
[415] Eloğlu, a.g.e., s.175

tamlaması şeklindedir. Bu örnekte ve diğer tüm oksimoron örneklerinde dikkat çekici olan kurulan tamlamanın yeni bir semantik ilişkiye yol açmasıdır. Birbiriyle zıt iki kavram olan "oruspu ve oğlan" kelimeleri yeni bir semantik anlatıma imkân vererek oksimoron oluşturmaktadır.

" Suçsa suç, şuymuş meğer;

Avurdunda ahladın boz çekirdeğini saklarken,

Akça/pakça bir de sakız çiğnenir miymiş?

Üstelik **körkandil**, dul ve bekâr! " [416]

Sıfat tamlaması şeklinde oluşan "körkandil" ifadesi "sarhoş" anlamına gelmektedir. Oksimoron yapıları oluşturan kavramların birleşip yeni bir anlam dairesi içinde kullanılması bu örnekte kendini göstermektedir. "Körkandil" şeklindeki ifadede, kandilin aydınlatıcı yönüyle körün karanlık yönü arasında zıt bir ilişki vardır. Ancak şekilsel olarak bu durumun yeni bir anlam dairesi içinde "sarhoş " şeklinde bir ifadeye gelişmesi çarpıcıdır. Zıtlık ilişkilerinin yoğun olduğu bu şiir, şairin görüşlerinin eleştiri odaklı olduğunu göstermektedir. Şairin kavramlar arasında zıtlık ilişkisi kurarak var olan düzene yönelik eleştirileri diğer şiirlerinde de görülmektedir.

"…

Çümçürüklüğe hışırca biten o uçsuz halat;

Tatlı anahtarların uymadığı bir ekşi kilit " [417]

Birden fazla tamlamanın olduğu "tatlı anahtarların uymadığı bir ekşi kilit" ifadesi, zıtlık yansıtan oksimoron örneğidir. Şiirde tamlama oluşturan yapılar, "ekşi kilit, tatlı anahtarlar" ve bu iki ifadenin birleşimi olan "tatlı anahtarların uymadığı bir ekşi kilit" ifadesidir. "Tatlı ve ekşi" kavramları arasındaki zıtlığın oksimoron oluşturduğu bu yapı, sanatsal bir anlatımın ürünüdür. Doğrudan oksimoron türünde yapıca sıfat tamlaması şeklinde oluşan bu ifade, yeni bir semantik yapıyı dile

[416] Eloğlu, a.g.e., s.282
[417] Eloğlu, a.g.e., s.283

getirmesi bakımından şekilsel olarak diğer oksimoron örneklerine göre daha uzun bir ifadedir.

" …

Gece ışığına mı?

Gün karanlığına mı? "[418]

"Gece ve gündüz"; "karanlık ve aydınlık" kelimeleri arasındaki zıtlığın ürünü olan bu ifade, doğrudan oksimoron kategorisinde yapıca isim tamlaması şeklinde oluşan oksimoron örneğidir. "Günün karanlık olması ve gecenin aydınlık olması" gibi hayaller, zıtlık unsurlarının birleşip tamlama oluşturarak yeni bir semantik yapıyı yansıtması bakımından oksimoron örneği oluşturan durumlardır.

" …

Yazık

O **karanlığın akı**" [419]

"Aydınlık ve karanlık"; "siyah ve beyaz" kavramları arasında zıtlık ilişkisinin olduğu bu örnek, çelişki yansıtmaktadır. Burada çelişki oluşturan durum karanlığın beyazı gibi bir resmin oluşudur. Şairin hayal tasavvuru içerisinde zihninden geçen ifadeleri yansıttığı bu örnek, tamlama düzeyinde oluşan ve yeni bir semantik düzeni yansıtan oksimoron yapılara örnek teşkil etmektedir. Doğrudan oksimoron kategorisinde oluşan bu ifade, zıt iki kavramın birleşimi olan ruh halini yansıtır.

"…

Bakarkör müyüz nedir

Boşlukta dolanıyor adam" [420]

Bakarkör ifadesi, mantıksal olarak tutarsızlığı yansıtması bakımından dikkat çekicidir. Atilla İlhan'ın "Cinayetçi kör bir balıkçı gördü." örneğinde olduğu gibi,

[418] Eloğlu, a.g.e., s.285
[419] Eloğlu, a.g.e., s.341
[420] Eloğlu, a.g.e., s.388

“bakmak ve kör” kavramları arasındaki ilişkinin ürünü olan bu ifade, zıtlık yansıtmaktadır. Etrafındaki durum ve olayları gören birinin aynı zamanda “bakar ya da bakan kör olması” çelişkili bir durum yansıtarak doğrudan oksimoron kategorisinde yapıca sıfat tamlaması şeklinde gerçekleşen oksimoron örneğidir.

“Kunt

Yoğun

Diş diş

Berk

Pençe kök gibisine

Çilhoroz ibiğinde gaga yarası

Kundak kokusu

Kız oğlan kız pehlivan

…” [421]

“Kız oğlan kız ve pehlivan” sözcükleri arasındaki ilişkinin zıtlığa dayandığı bu oksimoron türü, “kadın ve erkek” arasındaki kavramsal zıtlık ilişkisine değinmesi bakımından dikkat çekicidir. Oğul kelimesi bugün her ne kadar “erkek çocuk” ifadesinin karşılığı olsa da Türkçenin tarihi dönemlerinde “evlat,çocuk” [422] anlamlarında kız çocuklarını anlatmak için de kullanılmaktaydı. “Pehlivan” sözcüğü, genellikle erkeksi bir ifade içerisinde düşünülmektedir. “Kız oğlan kız” ifadesinin bir dişilik; pehlivan ifadesinin ise bir erillik durumunu yansıttığı düşünüldüğünde, burada zıtlığın kadın ve erkek kavramları arasında olduğu ve bu ifadenin doğrudan oksimoron kategorisinde yer aldığı görülmektedir.

“Çarpmış

Paramparça etmiş,

[421] Eloğlu, a.g.e., s.617
[422] Eraslan, a.g.e., s.591

Kara sütü, kara sevdayla seni "[423]

Süt, bilindiği üzere beyaz bir renge sahiptir. Sütün renginin siyah oluşu ya da tadının acı oluşu gibi örnekler, bilinen ve yaygın olarak kullanılan oksimoron örnekleridir. Siyah ve beyaz kavramları arasındaki ilişkinin zıtlığa dayandığı bu örnek, doğrudan oksimoron kategorisi içerisinde yer alan yapıca sıfat tamlaması şeklinde gerçekleşen oksimoron örnekleridir.

Siyah ve beyaz kavramlarının edebiyattaki yeri ve anlamı hakkında sahip olunan ifadeler, "siyah süt" şeklindeki bir örneğin taşıdığı anlamın ne olduğunu yansıtması bakımından önemlidir. Siyah, gibi kaosun, gerginliğin ve melankolinin rengidir. Kalbi gecenin karanlığı kadar siyah olan bir şairin ya da bireyin beyaz gibi saflık ve temizliği yansıtan ifadeler kullanması düşünülemez. Çünkü bunalımlı ve melankolik bir ruh halini yansıtan anlatımlar, kendileri ile beraber devamında aynı ruh halini yansıtan örneklerle süslü anlatım türlerini oluşturmaktadır. Ancak beyaz ve beyazın tonlarında olan duyguların, düşüncelerin ya da bir aşkın anlatımı, kendi ile beraber saf ve temiz bir anlatımın ürünü olan ifadelerle uyum içerisinde kullanılarak şairin sahip olduğu ruhsal durum şiirde kendini göstermektedir.

" …

Yumuşaklığında köpükten öpüşlerin

Mukaddes günahlar cenneti oda " [424]

"Mukaddes ve kutsal" gibi sözcükler, yapılacak eylemin ilahi bir güç tarafından kabul gördüğünü ifade etmek için kullanılan ifadelerdir. "Günahların kutsal olması" şeklindeki bir ifade, mantıksal olarak çelişki yaratarak oksimoron bir durum oluşturmaktadır.

"…

Tilki basmış bir kadındır görgü tanığı. **Yoksul bir tefeci**nin evinde toplanmaktaydılar

Bir iz bırakmak çabası mıdır? Söylenerek yazdırılmış bir dövme. Güllabici'lere. Döşeme kırığını onarır vire. Sünnetli bir Hristos. Karışmış aralarına. Neyi değiştirdi? [425]

[423] Ahmed Arif, **Hasretinden Prangalar Eskittim**, Metis Yayınları, İstanbul 2014, s.61
[424] Arif, a.g.e., s.163

Tefeci olarak bildiğimiz kişiler, bugünkü bankaların gayri resmi hali olan, merdiven altı yerlerde zor durumda kalan ve paraya ihtiyacı olan insanlara, verilen paranın iki üç katı kadar faizle ödeme yapan çetelere denmektedir. Sermaye bakımından parasal olarak sıkıntısı olmayan tefecilerin yoksul olması mantıksal olarak çelişki ve tutarsızlık yansıtmaktadır. "Tefeci ve yoksul" kavramları arasındaki ilişkinin ürünü olan bu ifade, doğrudan oksimoron kategorisinde sıfat tamlaması şeklinde gerçekleşen oksimoron örneğidir.

" **Ey erkek Şehrazat** ! Suriye mantığı

Aydınlık bir el yazısını buruşturan " [426]

Şehrazat, asırlar boyu halk hikâyeleri ve masallarında adı geçen zalim padişaha karşı kadınların katlini engelleyen kadın rolündeki önemli figürdür. Erkek şehrazat şeklindeki ifade, kadın ve erkek kavramları arasındaki zıtlığın ürünü olan doğrudan oksimoron kategorisinde oluşan oksimoron örneğidir.

"Başlangıçta, dünyanın karnında, birbirine dolanmış

Bir **ateş gölü**nde koyu bir kıvam" [427]

Su ve ateş kavramları arasındaki zıtlığın ilişkisi olan ateş gölü ifadesi, mantıksal olarak çelişki ifade etmektedir. Doğada bulunan su ve ateş kavramları arasında dişilik ve erillik gibi zıtlık ilişkisinin oluşu göz önüne alındığında, bu ifade doğrudan oksimoron kategorisinde tamlama şeklinde oluşan yeni bir semantik yapıyı yansıtan oksimoron örneğidir.

" …

Ve son kışımızı Voronej'de

Mutlu yoksulluğumuzu ve şiirimizi" [428]

---

[425] Ece Ayhan, **Bütün Yort Savullar Toplu Şiirler (1954-1997**), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2014, s.94
[426] Ayhan, **Bütün Yort Savullar Toplu Şiirler (1954-1997)**, s.135
[427] Birhan Keskin, **Soğuk Kazı**, Metis Yayınları, İstanbul 2014, s.14
[428] Özdemir İnce, **Seçme Şiirler**, Adam Yayıncılık, İstanbul 2001, s.21

"Mutlu yoksulluk, ihtişamlı yoksulluk ve görkemli fakirlik" gibi örnekler, birbiriyle çelişkili ya da tutarsız kavramların bir arada kullanıldığı oksimoron örnekleridir. Yoksulluğun ihtişamlı olması ya da mutluluk vermesi gibi durumlar zıtlığı yansıtmaktadır. Burada mantıksal olarak tutarsızlığın olduğu örnekler, doğrudan oksimoron kategorisinde yapıca sıfat tamlaması şeklinde gerçekleşen oksimoron örnekleridir.

" **Susan denizin sesi**yle susardım,

Dedi içinden bir ses " [429]

"Sessizliğin sesi" şeklinde önceki bölümde değerlendirdiğimiz bu örneğe benzer bir ifade, "susan denizin sesi" örneğinde görülür. "Ses ve sessizlik" kavramları arasındaki ilişkinin zıtlığa dayandığı "susan denizin sesi" örneği, oksimoron sanatı içerisinde yer almaktadır. Denizin susması, teşhis sanatı içerisinde görülen bir durumdur. "Susan denizin sesi"nin olması ise oksimoron niteliği taşıyan bir durumu yansıtması bakımından dikkat çekicidir. Doğrudan oksimoron kategorisinde oluşan susan denizin sesi ifadesi, yapıca isim tamlaması şeklindedir.

"…

Kanat vurur başının üstünde döner durmadan bir mavi güvercin

Aydınlığında gecemin boy atan yabanıl bitkilerime azık

Yaşantımı sürdürme gücüm benim günüme geceme düşen ışık

Özgürlük dileğim kara ağaçlar değin köklü ölüm isteğim"[430]

"Aydınlığında gecemin ya da gecemin aydınlığı" şeklindeki ifade, "karanlık ve aydınlık"; "gece ve gündüz" kavramları arasındaki zıtlığın ürünü olması bakımından doğrudan oksimoron olarak değerlendirilmektedir. İsim tamlaması biçiminde oluşan bu ifade, iki zıt yapının birleşimiyle oluşarak yeni bir semantik yapıya işaret etmektedir.

[429] İnce, a.g.e., s.36

[430] Sabahattin Kudret Aksal, **Ne Tuhaf "Seçme Şiirler**", Haz. Selahattin Özpalabıyıklar, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2014, s.22

"…

Bir şeker ki zehirlerden acı

Bulunur mu yok bir yerde adı

Birden büyüdü geldi bir yere

Buncadır bundan sonra da töre" [431]

"Zehirlerden acı bir şeker" ifadesi, "acı ve tatlı" kavramları arasındaki zıtlık ilişkisinin ürünü olan bir ifadedir. "Acı süt, acı lokum ve acı şeker" örneklerde, tamlamayı oluşturan tamlanan rolündeki süt ve şeker gibi kavramların tatlı oldukları görülmektedir. Tamlayan rolünde tamlanan ifadeleri niteleyen "acı" gibi ifadeler, diğer kavramla zıtlık oluşturarak çelişkili bir durumun ortaya çıkmasını sağlamıştır. Doğrudan oksimoron türünde çelişkinin iki zıt kavram arasında olduğu bu oksimoron türü sıklıkla kullanılan bir yapı olması bakımından dikkat çekicidir.

"….

Avlusunda atlar, kişnerdi doru

Sonra **aydınlık gecesi**nde soğuğun"[432]

"Aydınlık ve gündüz";" karanlık ve gece" kavramları arasındaki ilişkinin zıtlığa dayandığı bu oksimoron örneği, doğrudan oksimoron kategorisinde yapıca isim tamlaması şeklinde oluşan oksimoron örneğidir. Gecenin aydınlık; günün karanlık olması gibi durumlar, birbiriyle zıt kullanımda olan oksimoron kavramlara işaret etmektedir. Bu yönüyle bu ifadeler, yeni bir semantik yapıyı yansıtmaktadır.

" …

Mavi bir rengin adıdır. Mavi ev, mavi yol, **mavi ağaç** denir. Şiirde mavi sözcüğüyse bir sestir. Söylemek de gerekir ki o sese mavinin sesi (dolaylılığı sevmez şiir) diyemeyiz, o, mavi bir sestir ancak." [433]

[431] Aksal, a.g.e., s.30
[432] Aksal, a.g.e., s.34

Mavi ağaç ifadesi, renksel olarak zıtlık ve tutarsızlık yaratmaktadır. Ağaç bildiğimiz gibi renk olarak sarı ya da yeşil renklere sahiptir. Ağacın mavi olması renksel bir zıtlığı yansıtmaktadır. Bu yönüyle ifade, doğrudan oksimoron kategorisinde yapıca sıfat tamlaması şeklinde gerçekleşen oksimoron örneğidir.

" Ne **karanlık kar** bu !

Ne biçim **pirinç siyah** bu " [434]

Bu ifadeler, renksel olarak "siyah ve beyaz" kavramları arasındaki zıtlığı yansıtması bakımından doğrudan oksimoron kategorisi içerisinde yer almaktadır. Yapıca sıfat tamlaması şeklinde oluşan bu oksimoron örneğinde "beyaz" olarak bilinen "pirinç ve kar" gibi kavramların şiirde karşıt bir ifade olan siyah kavramı ile birleşip tamlama oluşturdukları görülmektedir.

"KİBAR HIRSIZIN TÜRKÜSÜ

Anamın ipliğiyle indim gökdelen damınızdan

Kelebek gibi girdim kelebek camınızdan

Taksinize mülkünüze dairenize…

… [435]

Hırsızın kibar oluşu, "katilin şefkatli olması"na benzemektedir. Hırsız gibi azılı bir suçlunun kibar oluşu mantıksal olarak tutarsızlık yansıtmaktadır. Bu yönüyle "kibar hırsız" şeklindeki bu ifade, doğrudan oksimoron kategorisinde isim tamlaması şeklinde gerçekleşen oksimoron örneğidir.

" …

Bunu Rabiş'in camına

Bayrağı al bir yelkenliyle yaz!

---

[433] Aksal, a.g.e., s.79
[434] Can Yücel, **Rengâhenk**, Doğan Kitap, İstanbul 2007, s.33
[435] Yücel, **Rengâhenk**, s.92

-Mor da olabilir ama-

Rumca bir şarkı patlataraktan

Ağaran siyaha doğru

Siya siya !..." [436]

Siyah ve beyaz kavramları arasındaki zıtlık ilişkisinin ürünü olan "ağaran siyah" ifadesi oksimoron bir durum yansıtmaktadır. Örnek vermek gerekirse, insanın saçının siyah olduğunu düşünürsek yaşlandıkça bu saç renginin beyaz olduğu görülecektir. Ancak "ağaran siyah" şeklindeki ifade mantıksal olarak doğru değildir. "Siyahtan beyaza doğru giden bir gelişme"de, "beyazdan siyaha doğru bir gelişme" düşünülemez. Burada doğrudan oksimoron kategorisinde yapıca sıfat tamlaması şeklinde gerçekleşen oksimoron örneği söz konusudur.

"…

Tatlı gerinmelerin peşi sıra geceleyin

Evinle işin arasında bir yolculuk " [437]

Gerinme denilen kavram, gerginliğin ve sıkıntının ürünü olan bir ifadedir. Acının ve bunalımın merkezde olduğu ruh hali içerisindeki "tatlı" şeklindeki ifade, mantıksal olarak tutarsızlık ve çelişkiyi yansıtması bakımından doğrudan oksimoron kategorisinde yapıca sıfat tamlaması şeklinde gerçekleşen oksimoron örneğidir.

" …

Sessiz çığlıklı upuzun kervanların kan içinde

Uygunsuz maceramızın gelip geçtiği yerleri çan sesleriyle

Ürkütüp uyandıran doygunluğu

…" [438]

[436] Yücel, **Rengâhenk**, s.109

[437] Turgut Uyar, **Göğe Bakma Durağı**, Haz. Bedirhan Toprak, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2014, s.19

"Ses ve sessizlik" kavramları arasındaki zıtlığın olduğu bu örnekte, "üst anlam ve alt anlam" arasındaki ilişkinin ürünü olan "sessiz çığlıklı" şeklinde bir ibare söz konusudur. "Ses" şeklindeki üst anlamın olduğu bir yapıda, "çığlık" ifadesi üst anlam olan "ses" sözcüğünün alt anlamlısıdır. Alt anlamlı "çığlık" sözcüğünün "sessiz" kavramı ile oluşturduğu bu oksimoron türüne dolaylı oksimoron denir. Yapıca sıfat tamlaması şeklinde gerçekleşen bu oksimoron türünde, "çığlığın sessiz bir şekilde oluşu" yeni bir semantik yapının oluşunu gösterir.

" …

Senin **tatlı yara**n gelir bende kanar ey savaşçı

Yık bütün kentlerini, ve güneşi bol ülkeni, koma

Ve atların burun delikleri büyük ve güzel koşarlar

Senin serin akşamına " [439]

Yara, gerginlik ya da gerinme gibi durumların tatlı sıfatı ile nitelendirildiği bu oksimoron örneğinde zıtlığın soyut boyutta olduğu görülmektedir. Yara, gerginlik ve gerinme gibi sözcükler, olumsuz bir anlamı yansıtmaktadır. Buradaki olumsuz durum tatlı sıfatıyla olumlu hale getirilerek "olumsuzluğun olumluluğu" şeklinde bir yapının var olmasını sağlamıştır. Doğrudan oksimoron kategorisinde olan bu örnek, yapıca sıfat tamlaması şeklinde gerçekleşen oksimoron örneğidir.

" Sadur'la Behiç'in içi **kapkara bir beyazdı**

Önce diyelim ki şiir bir kuşkudur

Bir otobüs yolcusunun kimliğini taşır

Bir şarkı olup sonbaharda

Onulmaz bir güzelliğe ulaşır" [440]

"Beyaz ve siyah" kavramları arasındaki ilişkinin zıtlığa dayandığı bu oksimoron türünde "kapkara bir beyaz" şeklindeki ifade, mantıksal olarak çelişki

[438] Uyar, **Göğe Bakma Durağı**, s.28
[439] Uyar, **Göğe Bakma Durağı**, s.43
[440] Uyar, **Göğe Bakma Durağı**, s.80

yansıtmaktadır. “Simsiyah bir beyaz” şeklindeki bu ifade, zıtlığı yansıtmakta ve bu zıtlık yapıca sıfat tamlaması şeklinde gerçekleşen oksimoron örneği olması bakımından yeni bir semantik yapıyı doğurmaktadır. Bu semantik yapı, “koyu beyaz” şeklinde bir anlamı yansıtmaktadır.

“…

Aydınlık gecelerden sonra,

Günler dileğimce geçmeli “ [441]

“Gece ve gündüz”; “aydınlık ve karanlık” kavramları arasındaki zıtlığın ürünü olan bu ifade, doğrudan oksimoron kategorisinde birbiriyle çelişkili ya da tutarsız durumları yansıtan örnekleri belirtmektedir. Zıtlığın iki kavram arasında olduğu bu oksimoron türü, yapıca sıfat tamlaması şeklinde gerçekleşerek yeni bir semantik yapıya işaret etmektedir. Gece, karanlık oluşu ile bilinen günü oluşturan bölümlerden biridir. Gecenin karanlık, gündüzün aydınlık olduğu gerçeğinden hareketle, “aydınlık geceler” ifadesi tamlama şeklinde oluşmuş oksimoron örneğidir.

“…**Acılı gülümser kızlar**

ağır ağır ayak gebeler kumaş iğneler teyel atar

Hiç içilmeyen likörler saklanır büyük camlı dolaplarda

Aldım kendimi oralara götürdüm ben bu evlerde döner kebap yiyemem “ [442]

“Acılı gülümser kızlar ya da acılı gülümseyen kızlar” ifadesi, “sevinç ve hüzün”; “ağlamak ve gülmek” gibi birbiriyle zıt durumda olan iki kavramın birleşmesinden oluşan oksimoron örneğidir. Zıtlığın ilk bakışta fark edildiği bu oksimoron türüne doğrudan oksimoron denmektedir. Yapıca sıfat tamlaması şeklinde gerçekleşen bu ifade, yeni bir semantik yapıyı yansıtmaktadır. İroninin hâkim olduğu “acılı gülümser kızlar” ifadesi, gülümsemek eyleminin dışında acılı sözcüğü ile yeni bir anlam kazanarak farklı bir semantik durumu ortaya koymuştur.

“ağır kumaşlardan sultanî elbiseler içinde kim bilir nasıl bu

[441] Turgut Uyar, **Büyük Saat Bütün Şiirleri**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2014, s.60
[442] Uyar, **Büyük Saat Bütün Şiirleri**, s.132

Soğuk güneşler gibi soğuk sevişirlerdi” [443]

Güneş, dünya üzerinde ısıtıcı ve ışık verici yönüyle yaşamsal bir öneme sahip olan varlıktır. **“**Sıcak ve soğuk” kavramları arasındaki zıtlığın ürünü olan bu ifade, doğrudan oksimoron kategorisinde yapıca sıfat tamlaması şeklinde gerçekleşen oksimoron örneğidir. “Güneşin soğuk oluşu”, mantıksal olarak tutarsızlık yansıtmaktadır.

“…

Biz küçük adamlarız, Davut’la ben. şiirler okuruz

Aşık olmuşluğumuz vardır. sapıtmışlar

peygamber olduğumuz

Yoklukların sonuna vardığımız **kapkara masmavi gözlerle** ” [444]

Renksel olarak bir zıtlığı yansıtan bu ifadede, “kapkara ve masmavi” sözcükleri arasında zıtlığın olduğu görülür. Buradaki kapkara ifadesi “koyu” anlamına gelmektedir.

“Kapkara masmavi gözler” ifadesi “koyu mavi gözler”anlamında yeni bir semantik yapıyı yansıtmaktadır. Doğrudan oksimoron kategorisinde değerlendirilen bu örnek, yapıca sıfat tamlaması şeklinde gerçekleşen oksimoron örneğidir.

“Ey güzel mavi güneş, sen çekici misin bir ustanın

Çekimserlik artınca kahramanlık azalınca” [445]

“Mavi güneş” ifadesi, renksel olarak bir karşıtlıktan ziyade çelişki ve tutarsızlık yansıtmaktadır. Mantıksal olarak güneşin renginin dünyadan bakılınca sarı olduğu görülmektedir. Şair, burada gökyüzünde duran güneş ile ilgili hayaller sunarak renksel bir karşıtlık oluşturmuştur. Gökyüzünün rengi olan “mavi özgürlük” olarak değerlendirilmektedir. Gökyüzünün rengi olan mavinin güneşe renk vermesi hayali, bu şiirde karşımıza çıkmaktadır. Doğrudan oksimoron kategorisinde yapıca

[443] Uyar, **Büyük Saat Bütün Şiirleri,** s.132
[444] Uyar, **Büyük Saat Bütün Şiirleri**, s.172
[445] Uyar, **Büyük Saat Bütün Şiirleri**, s.356

sıfat tamlaması şeklinde oluşan bu ifade, tamlama şeklinde ortaya çıkan yeni bir semantik yapıyı işaret etmektedir.

"Siz ne zaman öldünüz allahaşkına ne zaman

Kirli karlar bile erimemişti haber yoktu nisandan" [446]

Kar, dünya edebiyatlarında beyaz renge sahip oluşuyla saflığı ve kirlenmemişliği temsil etmesiyle bilinir. Karın sahip olduğu bu özellik, toplumda insan ilişkileri noktasında "kar beyazı" şeklindeki ifadelerin kullanılmasına neden olmuştur. Karın kirli olması ya da karın siyah renge dönmesi gibi hayaller, şairin kullanmış olduğu karamsar üslubun ürünü olması bakımından dikkat çekicidir. Özellikle melankolik ve bunalımlı bir ruh haline sahip şairlerin bu tarz ifadeler kullanarak bir zıtlık oluşturması oksimoron sanatına hizmet etmektedir. "Siyah ve beyaz"; "temiz ve kirli" kavramları arasındaki ilişkinin ürünü olan bu ifade, doğrudan oksimoron kategorisinde yapıca sıfat tamlaması şeklinde gerçekleşen oksimoron örneğidir.

" ….

Ölesiye sevilir veya sevilmez

Garip beyazlığında gecelerin" [447]

"Garip beyazlığında gecelerin ya da gecelerin garip beyazlığı" şeklinde oluşan bu oksimoron örneği, "siyah ve beyaz"; "gece ve gündüz" kavramları arasındaki ilişkinin zıtlığa dayanması şeklinde gerçekleşen tamlama şeklindeki ifadelerdir. Tamlama şeklinde gerçekleşen bu ifade, gecenin karanlığından ziyade gecenin aydınlığına dair ifadeyi yansıtması bakımından doğrudan oksimoron kategorisinde değerlendirilmektedir. Yapıca isim tamlaması şeklinde oluşan bu yapı yeni bir semantik yapıyı yansıtarak tamlamayı oluşturan ifadelerin bilinen anlamları dışına çıktığı görülmektedir.

" …

[446] Uyar, **Büyük Saat Bütün Şiirleri**, s.387
[447] Gülten Akın, **Kırmızı Karanfil Toplu Şiirler I**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2014, s.38

Erkek ayaklı kızlar karanlıklarda

Tanıyamaz üstünlere götürür aklından" [448]

"Kız ve erkek" kavramları arasındaki ilişkinin zıtlığa dayandığı "erkek ayaklı kızlar" ifadesi, birbiriyle çelişkili ya da zıt olan iki kavramın birleşerek tamlama oluşturduğu oksimoron sanatı örneğidir. İki zıt yapının birleştiği bu tamlama, yeni bir semantik anlamı yansıtarak erkeğe özgü olan bir organın kadında durduğunu belirterek bu ifadeyle bir zıtlığın olduğuna işaret etmektedir. Bir kadının bir erkek gibi davranması ya da karşı cinse ait olan bir kavramın kendinde var olması şeklindeki bir terkip, zıt bir durumu yansıtarak mizah ve ironi kaynaklı ifadelerin edebi metinlerde var olmasını sağlamıştır. Doğrudan oksimoron kategorisinde olan bu ifade, yapıca sıfat tamlaması şeklinde gerçekleşen oksimoron örneğidir.

" …çevresini soğutuyor suya düşen ay. Yıkıyoruz. Yıkmak, **kutsal kini** yürekli olmanın " [449]

Kinin kutsal olarak değerlendirilmesi, mantıksal olarak çelişki yansıtmaktadır. Önceki sayfalarda geçen "mukaddes günahlar" ifadesi ile aynı bağlamda olan bu ifade, zıtlık ve çelişkinin ürünü olması bakımından yapıca sıfat tamlaması şeklinde gerçekleşen oksimoron örneğidir.

" …

Çirkin ama güçlü bir tanrıya taptığımızdandır.

Ondan ki sıkıcıyız bu eski ayaklarla

Ondan ki ulu bir tiksintiye hazırlanmışız.

Kemerlerimizdeki en güzel geyik ölüm" [450]

"Tanrının çirkin oluşu", mantıksal olarak tutarsızlık yansıtmaktadır. "Tanrının çirkin ya da güzel olduğuna" dair insanoğlunun herhangi bir fikri söz konusu değildir. Şairin "tanrıyı güçlü ama çirkin" şeklindeki bir ifadeyle

[448] Akın, a.g.e., s.82
[449] İsmet Özel, **Erbain Kırk Yılın Şiirleri**, Tiyo Yayıncılık, İstanbul 2014, s.34
[450] Özel, a.g.e., s.40

nitelendirmesi, yapıca sıfat tamlaması şeklinde oluşan oksimoron ifadelere örnek olması bakımından dikkat çekicidir.

"…

Ondan ki sıkıcıyız bu eski ayaklarla

Ondan ki **ulu bir tiksinti**ye hazırlanmışız" [451]

Ulu kavramı, Türkçenin tarihi metinlerinden beri dilde var olan çekirdek kelimelerdendir. Ulu kelimesi, "yücelik ve büyüklük" gibi anlamlara sahiptir. Ulu gibi olumlu anlama sahip olan bir kelimenin "tiksinti" gibi olumsuz bir kelime ile kullanılması zıtlık uyandırmaktadır. Bu zıtlık, **"**ulu bir tiksinti" ifadesi ile mantıksal olarak çelişki yaratarak yapıca sıfat tamlaması şeklinde oluşan oksimoron örneğinin var olmasını sağlamıştır.

" …

Bir çocuğun **ağrıyan gülüşü** vardı mermilerden önce

Onu gizlice öperdim

Onu sürüngen yumurtaları ve mezarlarla

Birbirine açılan karanlık mağaralarla öperdim" [452]

"Ağrıyan gülüş, acılı gülüş" vb.ifadeler, "sevinç ve hüzün" kavramları arasındaki zıtlığın ürünü olması bakımından dikkat çekicidir. Sıklıkla bu tarz ifadeler içerisinde kullanılan ifadeler, doğrudan oksimoron kategorisinde yapıca sıfat tamlaması şeklinde oluşan oksimoron örneği olması bakımından yeni bir semantik yapıya işaret etmektedir. Bu semantik yapı, "sevinç ve gülüş" kavramlarının arka planda kalarak "ağrıyan" ifadesinin baskınlığı ile yeni bir anlamı ortaya çıkarması ile mümkün olmaktadır.

" …

[451] Özel, a.g.e., s.40
[452] Özel, a.g.e., s.44

Yüzümden bir tilkiyi silenim benim, büyücüm

Erkeksi kadınların yasını tutmuyorum, artık senin

…” [453]

Kadın ve erkek kavramları arasındaki zıtlığın yansıması olan bu ifade, doğrudan oksimoron kategorisinde değerlendirilmektedir. “Erkek Fatma, Erkek Zeliha ya da Erkeksi kadınlar” gibi örnekler, birbiriyle çelişkili ya da tutarsız ifadelerdir. Erkeğin bir kadın; kadının ise bir erkek gibi karşıtlık içerisinde olması durumu yeni bir semantik yapıya işaret etmektedir. Yapıca sıfat tamlaması şeklinde oluşan bu ifade “kadın ve erkek” kavramları arasındaki zıtlığı yansıtmada önemlidir.

“…

Aşk -bir tanım değil midir-?

Kusturucu güzellikler ardından” [454]

Güzellik, baş döndüren, etkileyici ve kışkırtıcılığı bilinen bir kavramdır. Güzelliğin etkileyici, kışkırtıcı ve baş döndüren bir niteliğe sahip olması durumu şiirde geçen “kusturucu” şeklindeki bir ifadeyle anlatılamaz. Güzellik gibi olumlu bir anlamı yansıtan ifadenin “kusturucu” şeklindeki olumsuz bir ifadeyle anlatılması mantıksal bir çelişki ve tutarsızlık yansıtmaktadır. Yapıca sıfat tamlaması şeklinde oluşan bu ifade, yeni bir semantik yapı sunar. Bu semantik yapı, güzellik kavramının bilinen yönlerinin olumsuz bir yapıda kullanılışı ile gerçekleşmiştir.

ÇÖZÜLMÜŞ BİR SIRRIN ÜZÜNTÜSÜ

Yaşamaktan öte özür bulamayınca aşka

Sonuçları bir bir gözden geçiriyorum

Pulluklarla devrilen toprağın ıslaklığındaki can

…

” [455]

[453] Özel, a.g.e., s.47
[454] Özel, a.g.e., s.56

Sır, çözülmemişliğiyle bilinir. Sır çözüldüğü an sır olmaktan çıkmaktadır. Şiirde "çözülmüş bir sır" şeklinde geçen bu ifade, mantıksal olarak çelişki yansıtmaktadır. Doğrudan oksimoron kategorisinde gerçekleşen bu ifade, yapıca isim tamlaması şeklinde gerçekleşen oksimoron örneğidir.

"…

Pırıl pırıl olanı, her zaman bir **güz diriliği**nde

Değişmez ve değişken olanı sonsuzca…" [456]

"Bahar ve güz"; "diri ve ölü" kavramları arasındaki ilişkinin ürünü olan bu ifadede dolaylı olarak bahar ve güz dönemlerine atıfta bulunulmaktadır. Güz mevsimi, kışın habercisi olarak doğada yaşanan ölümü yansıtmaktadır. Doğadaki ölüm, yaprakların sararması, dökülmesi, yazdan kalma havaların yerini rüzgârların serin havaların aldığı dönemdir. Diri kelimesiyle kast edilen anlam, bahar mevsimidir. Bahar mevsiminin gelişiyle doğada bir canlanma, yeniden doğma görülmektedir. Bu yeniden doğuş insanlar üzerinde dirilik vermektedir. Bu diriliğin yaşandığı bahar mevsiminde insanların hayata olan bakış açıları değişmekte, kışın getirmiş olduğu kasvetli ve bunalımlı ruh hali, yerini yeşilliklerle dolu bir çevrede yaşamaya bırakmıştır. "Bahar ve güz" kavramları arasındaki zıt ilişkinin birleşip tamlama şeklinde döndüğü "güz diriliği" ifadesi, oksimoron örneğidir. Bu örnek, güz ve diri sözcüklerinin anlamının farklılaşarak yeni bir anlam yansıtmasına yol açmıştır. Bu ifade, doğrudan oksimoron kategorisinde yapıca sıfat tamlaması şeklinde oluşan oksimoron örneğidir.

"…

Anladım ki şiirim

Bu **vahşi yüceliği** özlemektedir. " [457]

"Vahşi ve yücelik" kavramları arasında mantıksal olarak çelişkinin ve tutarsızlığın olduğu görülmektedir. Yüceliğin vahşice olması gibi bir ifade, mantıksal

[455] Özel, a.g.e., s.171
[456] Ataol Behramoğlu**, Yarım Yüzyıldan Kalan Şiirler**, Tekin Yayınevi, İstanbul 2014, s.91
[457] Behramoğlu, a.g.e., s.178

olarak zıtlık yansıtmaktadır. Sıfat tamlaması şeklinde oluşan bu örnek, doğrudan oksimoron kategorisindedir.

" …

Zehirle pişmiş aşı yemeye kimler gelir?

Dilsizce yalnız, Allah demeye kimler gelir ?" [458]

Yemeğin zehirle pişmesi mantıksal olarak tutarsızlık yansıtmaktadır. Mistik bir şair olan Necip Fazıl'ın tasavvufi eğilimler doğrultusunda sanatını oluşturması şiirde geçen ifadelerin bu doğrultuda olmasını sağlamıştır. Allahın varlığının olmadığı ve Allahın varlığının en büyük varlık olduğunu kabul etmeyenler için evrenin birer saçma ritüeller şeklinde geçen yaşam oluşundan bahseden şair, "kimler gelir?" soruları ile istifham sanatına başvurmuştur. Başvurulan bu ifadeler, Allahın birliği üzerinedir. Vahdet görüşüne inanmayan ve karşı çıkanlar için aşın zehirle piştiğini belirten şair, oksimoron sanatıyla sahip olduğu düşünceleri dile getirmiştir. Yapıca sıfat tamlaması şeklinde oluşan bu ifade, yeni bir semantik yapıyı yansıtmaktadır.

"Düşünün, ben ne büyük rütbe tutkunuyum!

Çünkü **O'nun kulunun kölesinin kuluyum**" [459]

Kul ve köle kavramlarının birleşip oksimoron oluşturduğu bu örnek, mistik bir eğilim içerisinde olan şairin ifadelerini yansıtmaktadır. "O" sözcüğü ile kast edilen Allah'tır. Allahın kulu olmak, "kölesi olmak demek, onun kölesi olmak da aynı zamanda kölesinin kulu" şeklinde birden fazla tamlamadan oluşan bir durumu yanıstmaktadır. Kul ve köle kavramlarının birleşerek yeni bir semantik yapıyı işaret ettiği bu yapı, doğrudan oksimoron kategorisinde yapıca isim tamlaması şeklinde gerçekleşen oksimoron örneğidir.

" ben şairim, gâîbi kurcalayan çilingir,

Canlı cenazelerin başında Münker-Nekir " [460]

[458] Necip Fazıl Kısakürek, **Çile**, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul 2013, s.40
[459] Kısakürek, a.g.e., s.83

“Yaşayan ölü” şeklinde bir anlama sahip olan “canlı cenaze” ifadesi “diri ve ölü” kavramları arasındaki zıt ilişkinin ürünüdür. İki zıt yapının birleşerek tamlama oluşturduğu ve yeni bir semantik yapıyı verdiği “canlı cenazeler” ifadesi, doğrudan oksimoron kategorisinde yapıca sıfat tamlaması şeklinde oluşan oksimoron örneğidir.

“ İnsan, bir **mes’ut zâlim**, insan **mağrur cahil**;

Tekne kırık, su azgın ve kayıplarda sahil” [461]

“Mes’ut ve zalim”; “mağrur ve cahil” ifadelerinden oluşan bu örneklerde çelişkinin olduğu görülmektedir. Bir insanın zalim olup aynı zamanda da mes’ut olması ya da bir insanın cahil olup aynı zamanda cahilliğiyle övünmesi gibi bir durum mantıksal olarak mümkün olsa da bu ifadelerin tıpkı “şefkatli katil” ya da “namuslu hırsız, dürüst hırsız” örneklerinde olduğu gibi oksimoron oluşturdukları görülmektedir. Bu yapılar, yeni bir semantik yapıya işaret etmektedir. Doğrudan oksimoron kategorisinde yapıca sıfat tamlaması şeklinde oluşan bu ifadeler, şairin sahip olduğu dünya görüşünün şiirdeki yansımalarıdır.

“ …

Azap kuleleri, **cüceleşmiş devlerin;**

Kör mazgallarında raksı var alevlerin “ [462]

Dev ve cüce kavramları arasındaki zıtlığın ürünü olan bu ifadede, “koca cüce, koca bebek ya da minik dev” örneklerinde anlamsal bir zıtlığın olduğu görülmektedir. Zıtlığın “küçük-büyük”; “az-çok” örneklerinde olduğu gibi birbirini tamamladığı ifadelerden olan dev-cüce ifadesi oksimoron sanatına örnek teşkil etmektedir. “Cüceleşmiş devler” ifadesi ile var olan durumun tersine dönmesi şeklinde anlamsal bir değişme söz konusudur. Zıtlığın doğrudan oksimoron kategorisinde olduğu bu ifade yapıca sıfat tamlaması şeklindedir.

“…

Bilmez **yaşayan ölü;**

[460] Kısakürek, a.g.e., s.90
[461] Kısakürek, a.g.e., s.107
[462] Kısakürek, a.g..e, s.162

Asıl haber ölende “ [463]

Ölü ve diri kavramları arasındaki zıtlık ilişkisinin ürünü olan bu ifade, önceki bölümlerde bahsettiğimiz üzere anlamsal olarak “canlı cenaz”e ifadesiyle aynı semantik bağlam içerisinde yer almaktadır. Tasavvufî manada Elest meclisinden dünyaya gönderilen insanın yaşadığı sıkıntılar ve Rabb’e vermiş oldukları söz göz önüne alındığında, bu yaşam insanoğlu için eziyetlerle dolu bir ömür olması bakımından çekilmezdir. Bu doğrultuda İnsanoğlunun dünyada hem yaşar gibi görünüp hem de ruhen tükenmiş oluşunu yansıtan “yaşayan ölü ya da canlı cenazeler “ gibi ifadeler oksimoron örnekleridir. Doğrudan oksimoron kategorisinde zıtlığın “diri ve ölü” kavramları arasında olduğu bu ifade, yapıca sıfat tamlaması şeklinde gerçekleşen oksimoron örneğidir. Bu ifadeyle yansıtılan semantik durum hem ölü hem de diri şeklinde bir anlamı yansıtmakta ve anlamda yaşanan değişmeyi sunmaktadır.

“ …

Yarı ölüleri bir korku tutar

Değince bir taşa kafatasları” [464]

“Yaşayan ölü ya da canlı cenazeler” gibi ifadeler, şiirde geçen “yarı ölüler” ifadesi ile aynı bağlamdadır. İnsanın aynı zamanda hem ölü hem de diri olması mantıksal olarak söz konusu değildir. Necip Fazıl Kısakürek gibi tasavvufî ve mistik eğilimler doğrultusunda sanat anlayışı ortaya koyan şairler, ölüm kavramına sık sık değinmektedir. “Yarı ölü” gibi dünyada amaçsız bir şekilde var olan insanlar için yaşanılan hayatın anlamı, kafataslarının bir taşa değmeleri sonucu anlamlı hale gelir ve o zaman ölümü hatırlarlar. Bu yönüyle “yarı ölüler” ifadesi, ölü ve diri kavramları arasındaki zıtlığın ürünü olarak doğrudan oksimoron kategorisinde yapıca sıfat tamlaması şeklinde oluşan oksimoron örneğidir.

“Batı bilginleri bunu kutladı

O da silindi gitti binlercesi gibi

[463] Kısakürek, a.g.e., s.274
[464] Sezai Karakoç, **Mona Rosa Şiirler I**, Diriliş Yayınları, İstanbul 2011, s.22

Baba bunu da öğrendi sihirli tabiat diliyle

Kara bir süt akmıştı bir gün evin kutlu koyunundan

…." [465]

Süt, renk olarak beyazdır. Sütün renginin siyah oluşu ya da tadının acı oluşu gibi örnekler, bilinen ve yaygın olarak kullanılan oksimoron örnekleridir. Siyah ve beyaz kavramları arasındaki ilişkinin zıtlığa dayandığı bu örnek, doğrudan oksimoron kategorisi içerisinde yer alan yapıca sıfat tamlaması şeklinde gerçekleşen oksimoron örneğidir. Siyah ve beyaz kavramlarının edebiyattaki yeri ve anlamı hakkında sahip olunan ifadeler, "siyah süt" şeklindeki bir örneğin taşıdığı anlamın ne olduğunu yansıtması bakımından önemlidir. Siyah renk, bilindiği gibi kaosun, gerginliğin ve melankolinin rengidir. Kalbi gecenin karanlığı kadar siyah olan bir şairin ya da bireyin, beyaz gibi saflık ve temizliği yansıtan ifadeler kullanması kabul edilemez. Çünkü bunalımlı ve melankolik bir ruh halini yansıtan anlatımlar, kendileri ile beraber devamında aynı ruh halini yansıtan örneklerle süslü anlatım türlerini oluşturmaktadır. Ancak beyaz ve beyazın tonlarında olan duyguların, düşüncelerin ya da bir aşkın anlatımı kendi ile beraber saf ve temiz bir anlatımın ürünü olan ifadelerle uyum içerisinde kullanılarak şairin sahip olduğu ruhsal durum eserde kendini göstermektedir.

"…

Sakın kader deme kaderin üstünde bir kader vardır

Ne yapsalar boş göklerden gelen bir karar vardır

Gün batsa ne olur geceyi onaran bir mimar vardır

Yanmışsam külümden yapılan bir hisar vardır

Yenilgi yenilgi büyüyen bir zafer vardır" [466]

Galibiyet, zafer sözcüğü ile eş anlamlı bir kelimedir. Ardı sıra gelen zaferler neticesinde ortaya çıkan duruma galibiyet ya da galibiyet serisi denmektedir. Şiirde

[465] Sezai Karakoç, **Zamana Adanmış Sözler Şiirler V**, Diriliş Yayınları, İstanbul 2011, s.17
[466] Karakoç, **Zamana Adanmış Sözler Şiirler V**, s.56

zaferlerin ardı sıra gelen yenilgilerden oluşması, mantıksal olarak çelişki yansıtmaktadır. Mistik ve tasavvufi bir eğilim içerisinde olan şairin dünya görüşünü dile getiren bu şiir, yenilgi ve zafer kavramları arasındaki zıtlık ilişkisinin ürünüdür. Doğrudan oksimoron kategorisinde isim tamlaması şeklinde gerçekleşen bu ifade, yeni ve anlam derinliği yoğun olan bir yapıyı temsil etmektedir.

" Ay kalktı sen yayıldın ortalığa

Sessiz bir çılgınlık içinde elim durdu bir yerde" [467]

Çılgınlık halinin sessiz oluşu, mantıksal olarak çelişki yansıtmaktadır. Çılgınlık halinin vermiş olduğu gürültülü hâl, şiirde "sessiz" ifadesi ile dile getirilmiştir. "Ses ve sessiz" sözcükleri arasındaki zıtlığın ürünü olan bu ifade, doğrudan oksimoron kategorisinde yapıca sıfat tamlaması şeklinde gerçekleşen yapılardır.

"…

Felaketlerin en şakacısına açılıveren anlar

Kendi yastıklarına düşmesin

Dostlarının kadınları üstündeki gölgesi onlara anlat" [468]

"Felaket ve şaka" kelimeleri arasında görülen zıtlığın ürünü olan bu ifade, mantıksal olarak çelişki yansıtmaktadır. "Bir felaketin şakacı olması" durumu çelişkiye yol açmaktadır. Mantıksal olarak tutarsızlığın olduğu bu ifade, doğrudan oksimoron kategorisinde yapıca isim tamlaması şeklinde gerçekleşen ifadedir. Felaket kavramının bilinen anlamının farklılaştığı bu ifade, şaka ifadesi ile yeni bir yapıyı yansıtmaktadır.

"…

Ölmeyen ölülerin vardır onları da " [469]

[467] Karakoç, **Zamana Adanmış Sözler Şiirler V**, s.66
[468] Sezai Karakoç, **Körfez Sesler Şiirler II,** Diriliş Yayınları, İstanbul 2005, s.34

"Ölü ve diri" kavramları arasındaki zıtlık ilişkisinin ürünü olan bu ifade, mantıksal olarak çelişki ve tutarsızlık yansıtmaktadır. İnsanoğlu, fani bir varlıktır. Şiirde geçen "ölmeyen ölüler" şeklindeki bir ifade, zıtlığı yansıtarak yeni bir semantik yapı olarak sunulmuştur. Ölünün ya da faninin ölmemesi, bu kavramın kalıplaşarak yeni bir yapıyı yansıtma durumu oksimoron örneği teşkil etmektedir. Bu yönüyle doğrudan oksimoron kategorisinde olan bu ifade, yapıca sıfat tamlaması şeklinde gerçekleşen yapılardır.

" …

Ufukları tozdan arıtan

Ateş sularında yunmuş" [470]

"Ateş ve su" kavramları arasındaki zıtlık ilişkisine dayanan bu örnek, doğrudan oksimoron kategorisinde yapıca sıfat tamlaması şeklinde oluşan oksimoron örneğidir. "Suyun ateş içinde olması ya da suyun ateşten oluşması" gibi bir durum mantıksal olarak çelişki yansıtmaktadır. Bu çelişki, yeni bir semantik yapıyı yansıtarak ateş ve su kavramları arasındaki "erillik ve dişilik" [471] kavramlarına işaret etmektedir.

"…

Dört mevsim geçmiş **beşinci mevsimdeyim**

Ateşteyim bir ateş mevsimindeyim" [472]

Bir yıl, dört mevsimden oluşmaktadır. Bunlar "bahar, yaz, güz ve kış" mevsimleridir. Her mevsimin kendi içinde ve insan yaşamında oynadığı rol göz önüne alındığında "beş mevsim" şeklindeki bir ifade, mantıksal olarak çelişki

---

[469] Karakoç, **Körfez Sesler Şiirler II,** s.133
[470] Karakoç, **Körfez Sesler Şiirler II,** s.141

[471] Bk. Nurseli Gamze Korkmaz, **Bachelard'ın Psikanalitik Yaklaşımıyla Ahmed Haşim'in Şiirlerinde Ateş**, İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, Haziran 2011, s.83
…İmgeler dünyasında ilkçağ felsefesinde önemli bir yer tutan dört temel unsurdan toprak ve su dişil, ateş ve hava eril özelliktedir. Dolayısıyla, birbirine karşıt iki töz arasında mümkün görülen herhangi bir birleşme Bachelard'a göre " evlilik" şeklinde açıklanacaktır. … Ancak su ve ateşin bir aradalığı, Bachelard'a göre kelimenin tam anlamıyla "karşıt unsurların evliliği"dir.
[472] Sezai Karakoç, **Taha'nın Kitabı-Gül Muştusu Şiirler IV**, Diriliş Yayınları, İstanbul 2007, s.48

yansıtmaktadır. Tamlama şeklinde oluşan bu ifade, yeni bir semantik yapıyı yansıtmaktadır.

"…

Ölülerle konuşmalar

Diri ölü karışımı ve baba" [473]

"Diri ve ölü" kavramları arasındaki zıtlığın ürünü olan bu ifade, "yarı ölü ve canlı cenaze" gibi semantik yapılara işaret etmektedir. Tamlama şeklinde oluşan bu ifade, anlamsal olarak ne tam ölü ne de tam sağ anlamlarına gelmektedir. Sıfat tamlaması şeklinde oluşan bu yapı, doğrudan oksimoron kategorisinde yer almaktadır.

" …

Soylu fakirliğin bereketi olan

Geliyor benim eski zamanlardan kalma

İhtiyar kadınlarımın evine" [474]

Soylu fakirlik ifadesi, "ihtişamlı fakirlik ya da görkemli yoksulluk" şeklinde eş anlamlı kullanımlara sahip olması bakımından dikkat çekicidir. Yoksulluk, eldeki kaynakların yetersizliği nedeniyle perişan ve acınacak bir durumu yansıtmaktadır. Yoksulluğun ihtişamlı ya da görkemli olması gibi bir durum mantıksal olarak çelişki ve tutarsızlık yansıtmaktadır. Bu ifade, "perişanlık ve soyluluk" kavramları arasındaki zıtlık ilişkisinin ürünü olarak doğrudan oksimoron kategorisindedir. Yapıca sıfat tamlaması şeklinde gerçekleşen bu ifade, yeni bir semantik yapıya işaret etmektedir. Soylu ve yoksulluk kavramları dışında yeni bir semantik yapının tamlama ile oluşan ifadelerde kendini bulması durumu oksimoron sanatında görülen bir özelliktir.

"…

Ölüyken diriler gibi

[473] Karakoç, **Taha'nın Kitabı-Gül Muştusu Şiirler IV**, s.51
[474] Karakoç, **Taha'nın Kitabı-Gül Muştusu Şiirler IV**, s.75

Ağacağız kente şimdi” [475]

Ölüyken diri ya da diriyken ölü olma gibi durumlar, “yaşayan ölü, canlı cenaze vb.” ifadelerle aynı anlama sahip oksimoron sanatı örneğidir. Zıtlığın diri ve ölü kavramları arasında olduğu bu ifade, sözcüklerin birleşerek tamlama oluşturduğu yapılardandır. Tamlamayı oluşturan sözcüklerin yeni bir semantik yapı ile kullanılması durumu, oksimoron sanatına özgüdür. Doğrudan oksimoron kategorisinde yapıca sıfat tamlaması şeklinde oluşan bu yapı, mantıksal olarak çelişki ve tutarsızlığın ürünü olması bakımından dikkat çekicidir.

“ …

Ve yine yolumuzu kesen o aldanışlar furyası

Diri görünümlü mezarlar ay kasırgaları

…” [476]

Aynı şekilde, “ölüyken diri ya da diriyken ölü olma” gibi durumlar, “yaşayan ölü, canlı cenaze vb.” ifadeler, aynı anlama sahip oksimoron sanatı örneğidir. Zıtlığın diri ve ölü kavramları arasında olduğu bu ifade, sözcüklerin birleşerek tamlama oluşturduğu yapılardandır. Tamlamayı oluşturan sözcüklerin yeni bir semantik yapı ile kullanılması oksimoron sanatına özgüdür. Doğrudan oksimoron kategorisinde yapıca sıfat tamlaması şeklinde oluşan “mezarların diri olması” örneği, mantıksal olarak çelişki ve tutarsızlığın ürünü olması bakımından dikkat çekicidir.

“…

Darmadağın et hatıralar hatırasını bile

Emme hiçliğin ve faniliğin **zehirli memesini**” [477]

Tasavvuf doğrultusunda mistik bir şiir anlayışı ortaya koyan Sezai Karakoç, “Fenafillâh ve Bekâ-billâh” gibi kavramlardan şiirinde bahseder. Fenafillâh kavramı hiçliği; Bekâ-billâh ise faniliği temsil etmektedir. Bu doğrultuda şiirini oluşturan şair,

[475] Karakoç, **Taha’nın Kitabı- Gül Muştusu Şiirler IV**, s.94
[476] Sezai Karakoç**, Ayinler / Çeşmeler Şiirler V**, Diriliş Yayınları, İstanbul 2003, s.19
[477] Karakoç, **Ayinler/Çeşmeler Şiirler V** s.29

“zehirli meme” şeklinde ifade kullanır. Bildiğimiz üzere, doğada var olan bütün canlılar başta insanoğlu olmak üzere, dünyaya gelirken anne sütüyle beslenir. Anne sütüyle beslenme, dişinin göğsünü emme ya da kadının emzirmesi gibi adlandırmalarla kullanılmaktadır. Yaşamsal öneme sahip olan bir kavramın “zehirli” olarak kullanılması mantıksal olarak çelişkiye yol açmaktadır.

“ …

Bir kere daha yükselen çeşme

Eşyada gülün yakıldığı **acı bir şölende”** [478]

Şölen, Eski Türklerden bu yana toplumumuzda var olan törenlerden biridir. Düzenlenme amacı toplumdan topluma değişiklik göstermesine rağmen, şölenlerin genel olarak bir eğlenceyi yansıttığı görülmektedir. Kimi zaman kutlama kimi zaman av şöleni olmak üzere çeşitliliği olan bu törenin özünde bir eğlencenin olması şiirde geçen “acı” ifadesiyle çelişki oluşturmaktadır. Bir eğlence kültürü olan şöle’in acı olması, mantıksal olarak tutarsızlık oluşturmaktadır. Doğrudan oksimoron kategorisinde yapıca sıfat tamlaması şeklinde gerçekleşen bu oksimoron örneği yeni bir semantik yapıyı yansıtmaktadır.

“…

Herkes bildi bilmiyormuş gibi

Âşikar sırların budur nasibi” [479]

Sır, kişinin kendinden başka birinin bilmediği gerçekler olarak değerlendirilmektedir. “İki kişinin bildiği sır değildir.” ifadesi, sır denilen kavramın o bilgiye sahip kişide, bu gerçeğin kalması yönüne dair telkinde bulunması bakımından dikkat çekicidir. Âşikar sözcüğü, gizli olarak bilinen şeyin dışa yansıması olarak tanımlanır. Bu yönüyle “aşikâr ve sır” kavramları arasında bir zıtlığın olduğunu görürüz. Doğrudan oksimoron kategorisinde yapıca sıfat tamlaması şeklinde oluşan bu yapı, yeni bir semantik yapıyı sunması bakımından önemlidir.

[478] Karakoç, **Ayinler/Çeşmeler Şiirler V**, s.51
[479] Sezai Karakoç, **Leylâ ile Mecnun Şiirler VII**, Diriliş Yayınları, İstanbul 2009, s.41

"…

Yakmayan bir ateş, ıslatmayan bir yağmur

Bir **nehrin ateşi ateş nehrine** vurur" [480]

Bu şiirde birden fazla oksimoron örneği bulunmaktadır. "Yakmayan ateş, ıslatmayan yağmur, nehrin ateşi ve ateş nehri" gibi ifadeler oksimoron oluşturmaktadır. Ateş, su dışında belli nesneleri yakıcı özelliğiyle bilinmektedir. "Yakmayan ateş" şeklindeki ifade mantıksal olarak çelişki yansıtarak doğrudan oksimoron kategorisinde yapıca sıfat tamlaması şeklinde gerçekleşen oksimoron örneğidir.

"Islatmayan yağmur" ifadesinde ise, yağmurun ıslatmaması gibi bir durum mantıksal olarak çelişki yansıtan ve sıfat tamlaması şeklinde gerçekleşen oksimoron örneğidir. Su ve ateş kavramları arasındaki ilişkinin ürünü olan "ateş nehri ya da nehrin ateşi" gibi örnekler, doğrudan oksimoron kategorisinde mantıksal olarak çelişki yansıtmaktadır. Su ve ateş kavramları arasında "erillik ve dişilik" gibi zıt ilişkiler şiirde oksimoron yapılar oluşturmaktadır.

"…

Güneş yakar

Sen ışıtırsın

Ateş denizinin çalkantılarından" [481]

Su ve ateş kavramları arasındaki zıtlığın ilişkisi olan bu ifade, mantıksal olarak tutarsızlık yansıtmaktadır. "Erillik ve dişilik" kavramlarının zıtlık oluşturduğu tamlama biçimindeki oksimoron örneği, doğrudan oksimoron kategorisinde mantıksal olarak çelişki belirtmektedir. Bu çelişkinin ürünü olan tamlama, isim tamlaması şeklinde gerçekleşen oksimoron örneğidir.

"…

İnsandan arılara arılardan insana bin

[480] Karakoç, **Leylâ ile Mecnun Şiirler VII**, s.48
[481] Sezai Karakoç, **Alınyazısı Saati Şiirler VIII**, Diriliş Yayınları, İstanbul 2003, s.29

Çiçek, bin öz, bin **ateş saçan dondurma**” [482]

“Sıcak ve soğuk” kavramları arasındaki ilişkinin ürünü olan “ateş saçan dondurma” ifadesi mantıksal olarak çelişki yansıtmaktadır. Dondurmanın soğuk, ateşin sıcak olduğu düşünülürse bu kavramlar arasındaki zıtlığın tamlama şeklinde yeni bir anlamı yansıttığı görülmektedir. Doğrudan oksimoron kategorisinde yapıca sıfat tamlaması şeklinde gerçekleşen bu ifade, “zıtlıkların birliği” şeklinde görülen oksimoron örneğidir.

“…

O kadar durgun ki deniz, sessizce

Saadet vadeden hüzün gibiydi” [483]

“Saadet ve hüzün” kavramları arasındaki zıtlığın ürünü olan bu ifade, mantıksal olarak çelişki yansıtmaktadır. Hüzün denilen olumsuz anlama sahip kavramın saadet sunması mantık sınırları içerisinde tutarsızlık yaratır. Bu yönüyle “saadet vadeden hüzün” şeklindeki ifade, doğrudan oksimoron kategorisinde yapıca sıfat tamlaması şeklinde gerçekleşen oksimoron örneğidir. Tamlama biçiminde oluşan bu yapıyı oluşturan sözcüklerden birinin anlamsal olarak baskın olması ve diğer sözcüğün bu baskınlığa dayanamayıp mevzi kaybetmesi “saadet vadeden hüzün” şeklindeki yapının ortaya çıkmasını sağlar.

“…

Hiç akmayan bir zaman nehrinin sularında

Ne uçan bir kırlangıç, ne sedef kumsalında

Ateşler püskürerek dolaşan bir ejderha

…” [484]

“Hiç akmayan bir zaman ve hiç akmayan bir zaman nehrinin suları” şeklinde iki tür tamlamadan oluşan bu ifade, mantıksal olarak çelişkili bir anlatıma sahiptir.

[482] Sezai Karakoç, **Ateş Dansı Şiirler VIII**, Diriliş Yayınları, İstanbul 2003, s.15
[483] Ahmet Kutsi Tecer, **Ahmet Kutsi Tecer’in Bütün Şiirleri**, Haz. Leyla Tecer, T.C Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2001, s.227
[484] Tanpınar,m**Bütün Şiirleri,** Haz. İnci Enginün, Dergâh Yayınları, İstanbul 2000, s.31

Zaman, akan ve sürekli bir şekilde durmadan ilerleyen bir kavramdır. Şiirde zamanın akmayan bir nehre benzetilmesi, çelişki yansıtmaktadır. Doğrudan oksimoron kategorisinde değerlendirilen bu ifade yeni bir semantik yapıyı yansıtması bakımından dikkat çekicidir.

"İkiz hayaletler gibi yürüdük"

Puslu aydınlıkta o bahar günü" [485]

"…

Bekliyor bu içten **aydınlık geceyi** yırtacak

Yıldırımları" [486]

"Puslu aydınlık ve aydınlık gece" gibi ifadeler, "aydınlık ve karanlık" kavramları arasındaki zıtlık ilişkisinin ürünüdür. Gün içerisinde karanlık olarak bilinen vakit gece iken aydınlık olarak bilinen vakit gündüzdür. "Gece ve gündüz"; "aydınlık ve karanlık" kavramları arasındaki zıtlığın ürünü olan bu ifade, mantıksal olarak çelişki yansıtmaktadır. Doğrudan oksimoron kategorisinde yapıca sıfat tamlaması şeklinde oluşan bu ifadeler, yeni bir semantik yapıyı yansıtması bakımından benzer özellikler taşımaktadır.

"…

Acı bir gülüşle gölgede sular

Büyük ve esrarlı çağlıyor dinle" [487]

"Sevinç ve hüzün" kavramları arasındaki zıt ilişkinin ürünü olan "acı bir gülüş" ifadesi mantıksal olarak çelişkili bir durumu yansıtmaktadır. Bir insanın gülümser hali bizim için çoğu zaman o bireyin mutluluk içerisinde olduğu anlamına gelmektedir. Ancak şiirde bu gülüş bir mutluluktansa acıyı yansıtır haldedir. Bu yönüyle "acı bir gülüş" ifadesi, doğrudan oksimoron kategorisinde yapıca sıfat tamlaması şeklinde gerçekleşen oksimoron örneğidir.

[485] Tanpınar, a.g.e., s.37
[486] Tanpınar, a.g.e., s.79
[487] Tanpınar, a.g.e., s.120

" …

Bakmadan eskisine harften pabuçların

Gizli tanığı işlediğimiz suçların" [488]

Bir durum ya da olayla karşılaşma durumunda olan kişilere genellikle "tanık" denmektedir. Bu tanık olma durumu, "açık tanık ya da gizli tanık" şeklinde isimlendirilmektedir. Bu yönüyle "gizli tanık" ifadesi, çelişki yansıtmaktadır. Bir olaya şahit olan kişinin mahkemelerde gizli tanık olarak değerlendirilmesi mantıksal olarak çelişkiye işaret etmektedir. Tanık ifadesinin özünde bulunan açıklık ifadesi ile gizlilik kavramları arasındaki bu ilişki, doğrudan oksimoron kategorisinde yapıca sıfat tamlaması şeklinde oksimoron örneği olması bakımından önemlidir.

"…yavaşlığa bürünmüş hız

Susmalarımızın yankılandığı dünya !..." [489]

"Ses ve sessizlik" kavramları arasındaki zıtlık ilişkisinin ürünü olan bu ifadede, iki üst anlamlı yapı içerisinde alt anlamlılığa sahip kelimelerin birbiriyle tezat oluşturduğu görülmektedir. Susma sözcüğü, "sessiz" üst anlamı içerisinde iken; "yankı" sözcüğü "ses" üst anlamı içerisinde zıtlık uyandırmaktadır. "Zıt anlamlığın alt anlamlılığı" şeklinde oluşan bu oksimoron türüne dolaylı oksimoron denmektedir. Yapıca sıfat tamlaması şeklinde oluşan bu ifade, mantıksal olarak çelişki yansıtarak yeni bir semantik yapının varlığına işaret etmektedir.

"…

Kimse bilmedi bir yüreği olduğunu

Atışı susmuş bir yüreği olduğunu

Bir **yaşayan ölü** yüreği olduğunu" [490]

"Ölüyken diri ya da diriyken ölü olma" gibi durumlar, "yaşayan ölü, canlı cenaze vb." ifadelerle aynı anlama sahip oksimoron sanatı örneğidir. Zıtlığın diri ve

[488] Sedat Umran, **Sonsuzluk Atı Toplu Şiirler I**, İz Yayıncılık, İstanbul 2000, s.34
[489] Umran, **Sonsuzluk Atı Toplu Şiirler I**, s.36
[490] Umran, **Sonsuzluk Atı Toplu Şiirler I**, s.47

ölü kavramları arasında olduğu bu ifade, karşıt sözcüklerin birleşerek tamlama oluşturduğu yapılardandır. Tamlamayı oluşturan sözcüklerin yeni bir semantik yapıyla kullanılması durumu oksimoron sanatına özgüdür. Doğrudan oksimoron kategorisinde yapıca sıfat tamlaması şeklinde oluşan bu yapı, mantıksal olarak çelişki ve tutarsızlığın ürünü olması bakımından dikkat çekicidir.

"…

Bir çığlıktan ibaret kaldı varlıkları

Göründüler denizin kocaman aynasında

Belirgin **ak lekeler**, **ak karartılar**! …" [491]

Denizin kocaman aynasında "ak lekeler ile ak karartılar"ın görülmesi mantıksal olarak çelişki yansıtmaktadır. "Beyaz lekeler ya da beyaz karartılar" şeklindeki hayallerin aynada yansıması gibi bir durum çelişkiye yol açmaktadır. Siyah ve beyaz kavramları arasındaki zıtlık ilişkisinin ürünü olan bu ifade, doğrudan oksimoron kategorisinde yapıca sıfat tamlaması şeklinde oluşan oksimoron örneğidir.

"…

Bir fısıltı halinde işitince sesini

Mevsim çiçekleri açar **ağlayan sevincimde**" [492]

"Sevinç ve hüzün" kavramları arasındaki zıtlık ilişkisinin ürünü olan bu ifade, çelişkili bir durum yansıtmaktadır. "Sevincin ağlaması ya da ağlayan sevinç" şeklindeki ifade, mantıksal olarak tutarsızlık yansıtmaktadır. Sevinçten gözyaşı dökmek ya da sevinçten ağlamak gibi ifadeler, günlük dil içerisinde sıklıkla kullanılan ifadelerdir. Bu ifade görünüş itibariyle doğrudan oksimoron kategorisinde yapıca sıfat tamlaması şeklinde oluşan oksimoron örneği olması bakımından dikkat çekicidir.

"…

İki kara aynada ışıklar düşüncem

[491] Umran, **Sonsuzluk Atı Toplu Şiirler I**, s.225
[492] Umran, **Sonsuzluk Atı Toplu Şiirler I**, s.269

Orada gündüzümden daha **aydınlık gecem**” [493]

Gece bilindiği üzere karanlığı, gün ise aydınlığı sembolize etmektedir. “Gece ve gündüz”; “aydınlık ve karanlık” sözcükleri arasındaki ilişkinin zıtlığa dayandığı bu oksimoron türüne doğrudan oksimoron denmektedir. Şiirde zıtlık ilişkisinin doğrudan a”ydınlık ve karanlık” ifadeleri arasında olduğu ilk bakışta anlaşılmaktadır. Burada yeni bir semantik yapının varlığından ve yapıca sıfat tamlaması şeklinden oluşan oksimoron bir yapıdan söz edebiliriz.

“ **serinletici sıcaklığı**

…” [494]

Sıcak ve soğuk kavramları arasındaki zıtlık ilişkisinin ürünü olan “serinletici sıcaklık” ifadesi, mantıksal olarak çelişkili bir durumu yansıtmaktadır. Sıcaklığın serinletmesi gibi bir durum, doğa kurallarına ve mantık kurallarına aykırı bir ifadedir. Sıcak ve soğuk kavramları arasındaki ilişkinin zıtlığa dayandığı bu örnekte, üst anlamlı bir yapının alt anlamına yer verilmesi dikkat çekicidir. “Soğuk” şeklindeki üst anlama sahip sözcüğün alt anlamlısı olarak “serin” sözcüğünün kullanılması dolaylı oksimoron yapısına işaret etmektedir. “Zıt anlamlığın alt anlamlılığı” şeklinde tasavvur edilen bu yapı, sıfat tamlaması şeklinde oluşan oksimoron örneğidir. Sıcak kavramının bilinen işlevinin yerini başka bir kelimeye “serin” kavramına bırakarak, sıcak sözcüğünün serinletici yönünün olduğuna dair bir anlamın verilmesi çelişkili bir durumu yansıtmaktadır.

“…

Bir masal ağacı annem,

Gülümser bir acıyla şakaklarıma bakıp

Yaşlandın artık diyor” [495]

“Sevinç ve hüzün” kavramları arasındaki zıtlık ilişkisinin ürünü olan bu ifade, mantıksal olarak çelişki yansıtmaktadır. “Acının gülümsemesi” gibi bir durum ise

[493] Umran, **Sonsuzluk Atı Toplu Şiirler I**, s.280
[494] Umran, **Sonsuzluk Atı Toplu Şiirler I**, s.287
[495] Mehmet Aycı, **Bağ(d)at Kitabı**, Birleşik Dağıtım Kitabevi, Ankara 2010, s.26

çelişkiye yol açmaktadır. Doğrudan oksimoron kategorisinde yapıca sıfat tamlaması şeklinde oluşan bu ifade, yeni bir semantik yapıyı vermektedir. Yeni bir semantik yapıyı yansıtan bu ifadede, acının bilinen anlamından ziyade farklı bir kullanım içinde oluşu söz konusudur.

"…

Suları ağıt kokan o son limana kadar

Kırık kahkahalarla eğleşiriz rüyada" [496]

Kahkaha kavramı, mutluluk anını yansıtan bir ifadedir. Bu mutluluk ifadesinin "kırık" şeklindeki bir yapıyla birleşip "acı bir gülüş" şeklinde bir anlama sahip olduğu görülmektedir. "Sevinç ve hüzün" kavramları arasındaki ilişkinin ürünü olan bu ifade, doğrudan oksimoron kategorisinde yapıca sıfat tamlaması şeklinde gerçekleşen oksimoron örneğidir. Yeni bir semantik yapının olduğu bu ifade, zıt iki yapının birleşimini yansıtmaktadır.

"…

Kim anlar **acı gülüşünü**

Kim yürür gölgeden izde" [497]

"Sevinç ve keder" kavramları arasındaki zıtlığın ürünü olan bu ifade, oksimoron bir durum teşkil etmektedir. "Acı bir gülüş" şeklindeki bu ifadede, zıtlığın doğrudan oksimoron kategorisinde; yapıca sıfat tamlaması şeklinde olduğu görülmektedir.

"…

Oysa tanrı

İnadına körüklüyor içimizdeki ateşi

Tenimize **ateşten ırmaklar** bağışlıyor" [498]

---

[496] Mehmet Aycı, **Bunlar Yazmaz Kitapta**, Birleşik Dağıtım Kitabevi, Ankara 2010, s.51
[497] Aycı, **Bunlar Yazmaz Kitapta**, s.74
[498] Mehmet Aycı, **Yalnızlık Vergisi**, Birleşik Dağıtım Kitabevi, Ankara 2010, s.37

"Ateşten ırmaklar" ifadesi, su ve ateş kavramları arasındaki zıtlığı yansıtır. Su ve ateş gibi maddelerin birbirine zıtlık oluşturması, kavramlar arası zıtlık ilişkisinin kullanımından doğan birleşimlerin doğrudan oksimoron olarak adlandırılmasına yol açmıştır. Bu ifadeler, yeni bir semantik anlamı zıtlıkların birleşimi ile yansıtarak oksimoron sanatının var olmasını sağlamaktadır. Yapıca sıfat tamlaması şeklinde oluşan bu ifade, mantıksal olarak çelişki yansıtmaktadır.

"…

Beni ülkene çağır,

Şeytanın

Çağırıp durması gibi **en çekici günaha**" [499]

Önceki sayfalarda "mukaddes günahlar" şeklindeki bir ifadenin oksimoron oluşturduğu üzerine değerlendirmelerde bulunmuştuk. Bu ifadeye benzer bir kullanım, "en çekici günah" örneğinde görülmektedir. Günahın cezbetmesi gibi bir durum mantıksal olarak çelişki yansıtmaktadır. Yapıca sıfat tamlaması şeklinde oluşan bu ifade, yeni bir semantik yapıya işaret etmektedir.

"…

İşte çok kadınsı bir akşam ortasında

Çok **sevimli bir cinayet"**[500]

"Sevimli-sevimsiz ya da tatlı-hoş" şeklindeki yapılar arasındaki zıtlığın ürünü olan bu ifade, doğrudan oksimoron kategorisinde yapıca sıfat tamlaması şeklinde oluşan oksimoron örneğidir. Akşamın kadınsı olarak nitelendirildiği bu ifadenin devamında "sevimli bir cinayet" şeklindeki yapı, anlamsal açıdan bir yeniliğe işaret etmektedir.

"

Ve içsel bir bulantıdan ve **çirkin bir gülüşten ve güçsüz bir**

[499] Aycı, **Yalnızlık Vergisi,** s.90

[500] Edip Cansever, **Sonrası Kalır I Bütün Şiirleri**, Haz. Bedirhan Toprak, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2014, s.198

atılımla belirsiz bir av hayvanının döllerinden

gelince birden gelen; nedensiz bir üşüntüden, kıyısız bir

denizden, ışıksız bir lambadan, az konuşkan, iletken

…"[501]

Mutluluğu yansıtan bir ifade olan "gülüş" sözcüğünün çirkin olarak değerlendirilmesi mantıksal olarak çelişki yansıtmaktadır. Çirkin ve gülüş kavramları arasındaki zıtlığın ürünü olan bu ifade, doğrudan oksimoron kategorisinde yapıca sıfat tamlaması şeklinde oluşan oksimoron örneğidir. Yeni bir semantik yapının ortaya çıktığı "çirkin bir gülüş" ifadesi, "acı bir gülüş" ifadesi ile aynı bağlamdadır.

"…

Kim bilir kime yazdığımız bin yıllık dilekçeler

O **buz tutmuş güneşler**, eski eşya satıcıları" [502]

Güneş, ışık verici ve ısıtıcı yönüyle canlılar üzerinde derin bir etkiye yol açan bir varlıktır. Sıcak ve soğuk kavramları arasındaki zıtlık durumu, sıcaklık kavramı ile aynı paydadan gelmektedir. Güneşin soğuk olması, mantık kurallarına aykırı bir durumdur. Kış günlerinde bile güneşin göründüğü andan itibaren dünyayı ısıttığı düşünüldüğünde bu yapı, doğrudan oksimoron kategorisinde, yapıca sıfat tamlaması şeklinde oluşan oksimoron örneğidir. Önceki bölümlerde örneğini verdiğimiz "soğuk güneş" ifadesindeki değerlendirmelere yakın bir ifade olan "buz tutmuş güneşler "şeklindeki bu yapı, mantıksal sınırlar içerisinde kabul görmeyecek bir durumdur.

"…

Dişi bir oğlanın ağzı

Çakılı bir dışbükey aynaya" [503]

"Erkek ve kadın"; "dişi ve erkek"; "kız ve oğlan" kavramları arasındaki zıtlık ilişkisinin ürünü olan "dişi bir oğlanın ağzı" şeklindeki ifade, mantıksal olarak çelişki

[501] Cansever, **Sonrası Kalır I Bütün Şiirleri**, s.266
[502] Cansever, **Sonrası Kalır I Bütün Şiirleri**, s.290
[503] Cansever, **Sonrası Kalır I Bütün Şiirleri**, s.473

ve tutarsızlık yansıtmaktadır. Bu tutarsızlık ve çelişki hali düşünüldüğünde, bir oğlanın dişi olarak değerlendirilmesi söz konusu olamaz. Bu yönüyle "dişi bir oğlanın ağzı" şeklindeki yapı, doğrudan oksimoron kategorisinde yapıca sıfat tamlaması şeklinde gerçekleşen oksimoron örneğidir. Semantik olarak dişi bir oğlan şeklindeki bu ifade, "erkek güzeli" anlamına gelmektedir. Bir erkeğin kadına özgü güzelliklere sahip olması şeklindeki ifadeler, eski edebiyatta sık sık Ahmet Paşa ve Nedim'in şiirlerinde yer almaktadır.

"…

Bembeyaz alevlerdi kanını yakan bir geminin

Hırslı bir tanrının soluğuyla süslenen" [504]

Genellikle ateşe temas eden nesnenin alev alması sonucu sarı ve kırmızı renkler aldığı görülmektedir. Şiirde "bembeyaz alev" şeklindeki ifade, mantıksal olarak çelişki yansıtmaktadır. Ateş ve alev gibi birbiriyle ilişkili kavramların renksel olarak bir çelişki içerisinde yansıtıldığı bu örnek, doğrudan oksimoron kategorisinde yapıca sıfat tamlaması şeklinde gerçekleşen oksimoron örneğidir. Yeni bir semantik yapının örneğini gördüğümüz bu yapı, şiirde geçen kavramların farklı bir boyutta oluşunu göstermektedir.

"…

Giz olmayan bir gizdi belki Evleri dolaşan cinsiyetsiz bir tanrı da olamazdı ki. İnandıydı bu yüzden kanının tekneyi dolaşıp şafakları çevirdiğine. Ve gördüydü yer değiştirdiğini gövdesiyle teknenin böylece ruholduğunu anladıydı bira köpüğü gibi altınsı altınsı parlayan tahtalara…" [505]

"Giz ya da sır", gizlilik yönü ile bilinen bir kavramdır. Sır denilen kavramın gizli olmaması şeklindeki yapı mantıksal olarak çelişki yansıtmaktadır. Doğrudan oksimoron kategorisinde yapıca sıfat tamlaması şeklinde oluşan bu ifade, yeni bir semantik yapıyı yansıtmaktadır.

"III.

Dondurulmuş güneşlerin içinde

[504] Cansever, **Sonrası Kalır I Bütün Şiirleri**, s.505
[505] Cansever, **Sonrası Kalır I Bütün Şiirleri**, s.539

Öpemezsin, dudaklarını duyarsın yalnız”[506]

Güneş, ışık verici ve ısıtıcı yönüyle canlılar üzerinde derin bir etkiye yol açan bir varlıktır. Sıcak ve soğuk kavramları arasındaki zıtlık durumu, sıcaklık kavramı ile aynı paydadan gelmektedir. Güneşin dondurulması, mantık kurallarına aykırı bir durumdur. Kış günlerinde bile güneşin göründüğü andan itibaren dünyayı ısıtması düşünüldüğünde bu yapı, doğrudan oksimoron kategorisinde, yapıca sıfat tamlaması şeklinde oluşan oksimoron örneğidir. Önceki bölümlerde örneğini verdiğimiz “soğuk güneş, buz tutmuş güneş” ifadesindeki değerlendirmelere yakın bir ifade olan “dondurulmuş güneşler” şeklindeki bu ifade, mantıksal sınırlar içerisinde kabul görmeyecek bir durumdur.

“…

Isıtıcı bir soğuk bu, değişik

Sensin, bir yüzümde geziniyor şimdi yüzün” [507]

Sıcak ve soğuk kavramları arasındaki zıtlık ilişkisinin ürünü olan bu ifade, mantıksal olarak çelişki ve tutarsızlık yansıtmaktadır. Soğuğun ısıtıcı yönü olması, mantık sınırları içerisinde çelişkili bir durum ortaya koymaktadır. Doğrudan oksimoron kategorisinde yapıca sıfat tamlaması şeklinde oluşan bu oksimoron örneği, yeni bir semantik yapıyı yansıtmaktadır. Bu semantik yapı, soğuk kavramının bilinen anlamından farklı bir anlamı yansıtarak “sıcak veren “ bir niteliğe sahip olduğunu anlatması bakımından dikkat çekicidir.

“**Beş mevsim**

Yaşamım bir şarkıcının iç çekme anıdır

Beş mevsim yaşarım yılda”[508]

Bir yıl, dört mevsimden oluşmaktadır. Bunlar “bahar, yaz, güz ve kış” mevsimleridir. Her mevsimin kendi içinde ve insan yaşamında oynadığı rol göz

[506] Cansever, **Sonrası Kalır I Bütün Şiirleri,** s.544
[507] Cansever, **Sonrası Kalır I Bütün Şiirleri**, s.605
[508] Edip Cansever, **Sonrası Kalır II Bütün Şiirleri,** Yapı Kredi Yayınları, Haz. Bedirhan Toprak, İstanbul 2014, s.209

önüne alındığında "beş mevsim" şeklindeki ifade, mantıksal olarak çelişki yansıtmaktadır. Tamlama şeklinde oluşan bu ifade, yeni bir semantik yapıyı yansıtmaktadır.

"…

Uzaklarda biriyle sevişiyorum

Erkeğe benzer yalnız bir dişiyim ben" [509]

Şiirde "erkek ve dişi" kavramları arasındaki zıt ilişkinin ürünü olan bu ifade, mantıksal olarak çelişki yansıtmaktadır. "Erkeğe benzeyen bir dişi" ifadesiyle zıtlık gözler önüne serilmiştir. Tamlama şeklinde oluşan bu yapı, doğrudan oksimoron kategorisinde yapıca sıfat tamlaması şeklinde zıtlıkların birliğine işaret etmektedir. Yeni bir semantik anlamın yansıtıldığı bu ifade, dikkat çekici ve çarpıcı olması bakımından oksimoron sanatına örnek teşkil etmektedir.

"…

Yaşlı bir çocuğum ben, **çocukların en yaşlısı**

Ağzımda sakız tatlısının hiç eksilmeyen tadı" [510]

"Yaşlı bir çocuk ve çocukların en yaşlısı" şeklindeki ifadeler, zıtlığı yansıtmaktadır. "Çocuk ve yaşlı" kavramlarının zıtlık oluşturduğu bu örnekte, yaşlı birinin çocuk oluşu ve bir çocuğun yaşlı olması gibi durumlar söz konusudur. Bu ifadeler, mantıksal olarak çelişki yansıtmaktadır. "Yaşlı bir çocuk" ifadesi, bugün günlük dilde kullandığımız "ihtiyar delikanlı" ifadesiyle eş değerdir. "Çocukların en yaşlısı" şeklindeki örnekte ise, bir çocuğun yaşından büyük hareketler sergilemesi gibi bir anlam söz konusudur. Görüldüğü üzere, yeni bir semantik yapının olduğu bu yapı, doğrudan oksimoron kategorisinde yapıca sıfat ve isim tamlaması şeklinde oluşan oksimoron örnekleridir.

"…

Ne **güzel kirli**ydi yemyeşil bir çağlaya bakışımız

[509] Cansever, **Sonrası Kalır II Bütün Şiirleri**, s.264
[510] Cansever, **Sonrası Kalır II Bütün Şiirleri**, s.269

-Ne güzel gözleri vardı bir çocukla bir balığın-” [511]

“Güzel kirli” şeklindeki ifade, semantik olarak “güzel çirkin” gibi bir anlama sahiptir. “Güzel ve çirkin”; “temiz ve kirli” kavramları arasındaki zıtlık ilişkisinin ürünü olan bu ifade, mantıksal olarak çelişki yansıtmaktadır. Doğrudan oksimoron kategorisinde yapıca sıfat tamlaması şeklinde oluşan bu yapı, zıtlıkların birliğini yansıtması bakımından dikkat çekicidir.

“…

Annenle bazı geceler;

Bir göl duygusu geliyor;

Acı pestil duygusu kışın;

“ yaşadığım annemdir” diyorsun?

-de ” [512]

Pestil, çeşitli meyvelerin karışımından oluşan ve genellikle yazın kırsal kesimlerde yapılıp kışın tüketilen meyve özüdür. Çeşitli meyvelerden oluşan bu tatlı, şiirde acı sözcüğüyle zıtlık uyandıracak şekilde kullanılmıştır. Zıtlığın tamlama şeklinde birleşerek yeni bir semantik yapı oluşturduğu bu yapı, doğrudan oksimoron kategorisinde yapıca sıfat tamlaması şeklinde gerçekleşen oksimoron örneğidir. “Acı pestil” şeklindeki ifadenin oksimoron oluşturduğu bu yapı, pestil sözcüğünün bilinen anlamından sıyrılarak yeni bir anlamı yansıtması üzerine dayalı ifade olması bakımından dikkat çekicidir.

“…

Issız balkonlarda akşamı işler,

Siyah bir aydınlıkla tutuşan mühür” [513]

“Aydınlık ve karanlık”; “siyah ve beyaz” kavramları arasındaki zıtlık ilişkisinin ürünü olan bu ifade, doğrudan oksimoron kategorisinde yapıca sıfat

[511] Cansever, **Sonrası Kalır II Bütün Şiirleri**, s.269
[512] Hilmi Yavuz, **Hurufi Şiirler**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2014, s.14
[513] Can Bahadır Yüce, **Uzakta Beyaz,** Can Yayınları, İstanbul 2002, s.21

tamlaması şeklinde gerçekleşen oksimoron örneğidir. Aydınlığın renginin siyah oluşu, mantıksal olarak çelişki yansıtmaktadır. Aydınlığın bilinen renginden farklı olarak siyah şeklinde bir sözcükle nitelenmesi durumu, anlamsal olarak bir yeniliği yansıtmaktadır. Tamlamayı oluşturan sözcüklerin kalıplaşarak yeni bir anlamı yansıttığı bu oksimoron örneği, şiirde sembolik bir yapıyı sunması bakımından dikkat çekicidir. Bir renk olarak siyahın melankoli ve bunalımın temsilcisi olma durumu, şiirde geçen ıssız balkonlar şeklindeki ifade, bu ruh halini yansıtmaktadır.

"…

Solgun bir ışıkla kapattı şehri

Camlarda çırpınan **siyah alevler**" [514]

Genellikle ateşe temas eden nesnenin alev alması, sarı ve kırmızı renklerin algılanmasına yol açar. Şiirde "siyah alevler" şeklindeki ifade, mantıksal olarak çelişki ve tutarsızlık yansıtmaktadır. Ateş ve alev gibi birbiriyle ilişkili kavramların renksel olarak çelişki içerisinde yansıtıldığı bu örnek, doğrudan oksimoron kategorisinde yapıca sıfat tamlaması şeklinde gerçekleşen oksimoron örneğidir. Yeni bir semantik yapının örneğini gördüğümüz bu yapı, şiirde geçen kavramların farklı bir boyutta oluşunu göstermektedir.

"…

Ölüm gibi sinen **kirli beyazlık**

İçine çağırır, içerde sin" [515]

Beyaz, saflığın ve bozulmamışlığın sembolü olarak dünya edebiyatlarında sık sık kullanılmaktadır. Beyazın saflığı ve temizliği yansıttığı çoğu örnek, berrak ve akıcı bir anlatımın ürünüdür. Ancak "kirli beyazlık" şeklindeki bu ifadede, "kirli ve temiz"; "siyah ve beyaz" kavramları arasında zıtlık söz konusudur. Mantıksal olarak "beyazın kirlisi ya da kiri" gibi bir durum söz konusu değildir. Burada doğrudan oksimoron kategorisinde, yapıca isim tamlaması şeklinde gerçekleşen oksimoron örneği söz konusudur.

[514] Yüce, **Uzakta Beyaz**, s.27
[515] Yüce, **Uzakta Beyaz**, s.67

"…

Olmayan notalara devrilen besteler

Gibi yalnızlık korkusunda kaybolur ıtır" [516]

Nota, müzik sanatında sanatçının sanatını icra etmesine yarayan özel ses göstergeleridir. Müzik notaları "do, re, mi, fa, sol, la ve si"dir. Yukarıdaki şiirde şairin bahsetmiş olduğu nota, var olan yedi notanın dışındadır. Yedi notanın dışında olan bu ifadeyle beste yapılması mantık sınırları içerisinde geçerli olmayan bir durumdur. Mantıksal olarak çelişki ve tutarsızlığın olduğu bu ifade, yapıca sıfat tamlaması şeklinde gerçekleşen oksimoron örneğidir.

"…

Ah affet beni, anlıyorum dinmeyecek

Senin gizli hüznün, **ihtiyar çocuk**!"[517]

"Çocuk ve yetişkin"; "genç ve yaşlı", "ihtiyar ve çocuk" kavramları arasındaki zıtlık ilişkisinin ürünü olan "ihtiyar çocuk" ifadesi, mantıksal olarak çelişkili bir durum yansıtmaktadır. Anlamsal olarak çocuk kavramının bilinen anlamının dışındaki bu ifadeyle yeni bir semantik yapı üzerinde durulmuştur. İhtiyar çocuk ifadesi, bir çocuğun yaşından büyük bir olgunluk içerisinde karşı karşıya kaldığı zorluklara göğüs germesi bakımından önemli bir ifadedir. Toplumda küçük yaşta sorumluluklarla yüklenmiş bireylerin olduğu düşünülürse bu açıklamalar, şiirde geçen "ihtiyar çocuk" ibaresiyle aynı bağlamdadır. Doğrudan oksimoron kategorisinde yapıca sıfat tamlaması şeklinde oluşan bu ifadeyle yeni bir anlatım tarzı yansıtılmaya çalışılmıştır.

"Nebatların insana olan küfrü

Çirkin duası, toprakların" [518]

[516] Yüce, **Uzakta Beyaz**, s.65
[517] Fazıl Hüsnü Dağlarca, **Çocuk ve Allah**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2015, s.19
[518] Dağlarca, **Çocuk ve Allah**, s.43

Duanın çirkin olması mantıksal olarak geçerlilik arz eden bir durum değildir. Bu yönüyle, çelişki ve tutarsızlığın ürünü olan bu ifadede de oksimoron sanatı görülmektedir. Dua gibi insan ruhu üzerinde güzel ve ferahlatıcı etki yaratan sözcüğün "çirkin" olarak değerlendirilmesi söz konusu edilemez. Doğrudan oksimoron kategorisinde yapıca sıfat tamlaması şeklinde oluşan bu ifade, yeni bir semantik yapıya işaret etmektedir.

"…

Gönlüm, **günahkâr bir derviş**

Aklı kısa, kalbi geniş"[519]

Derviş, halk arasında sofi ya da sofu olarak da bilinen bir tarikat ya da şeyhe bağlı olan kişiye denmektedir. Allah yolunda ilerlemeyi kendine amaç edinen sofular, tasavvufî bir hayat içerisinde Allaha ibadet etmektedir. Bu ibadet, kalp gözünün açık olması, temiz ahlaka sahip olma ve Kuran-ı Kerim doğrultusunda bir yaşam sürdürmek şeklinde bilinmektedir. Fenâfillah ve Bekâbillah'a ulaşmak gibi amaca sahip olan dervişlerin günahkâr ve aklının kısa olması, mantıksal olarak kabul görmüş nitelemeler değildir. Bu yönüyle çelişki ve tutarsızlığın ürünü olan bu ifade, doğrudan oksimoron kategorisinde yapıca sıfat tamlaması şeklinde gerçekleşen oksimoron örnekleridir. Şairin böyle bir ifadede bulunma sebebi, Müslümanlıkla geçinip İslam doğrultusunda yaşayışta bulunmayan insanlara yönelik değildir. Şiirde eleştirinin varlığı söz konusu olsaydı böyle bir ifadenin ironi amaçlı olduğu tıpkı "zangoç imam" örneği gibi anlaşılabilirdi. Ancak burada bir özeleştiri vardır. Kişinin kendisi ile olan mücadelesinin yansıtıldığı bu ifade, sahip olunan zaafları göstermesi bakımından yeni bir semantik yapıya işaret etmektedir.

"…

Kısrağı bütünler gibi

Önümüzde açışan

Sürtünüp tutuşan suları" [520]

[519] Dağlarca, **Çocuk ve Allah**, s.161

Şiirde su ve ateş kavramları arasındaki zıtlık ilişkisinin ürünü olarak ortaya çıkan "sürtünüp tutuşan sular" örneği, oksimoron oluşturmaktadır. Su ve ateş gibi, doğada bir "erillik-dişilik" içerisinde bulunan kavramların bir araya gelerek tamlama oluşturduğu bu ifade, mantıksal olarak çelişki yansıtmaktadır. Sürtünüp tutuşmak gibi bir eylem ancak ateşe mahsus bir durumdur. Ateş kavramına mahsus olan bu durumun şiirde, su kavramına yansıtılması tutarsızlık yaratmaktadır. Suyun ateşte yanması gibi bir durum mantık dışı olup genel olarak sadece suyun ateşi söndürmesi bu kavram hakkında bilinen yönlerdir. Su ve ateş kavramları arasındaki zıtlık ilişkisinin doğrudan oksimoron kategorisinde olduğu bu ifade, yapıca sıfat tamlaması şeklinde oluşan oksimoron örneğidir. Yeni bir semantik yapının olduğu bu ifade, şairane bir üslubun ürünü olması bakımından dikkat çekicidir.

"…

Eziyor gururum onları

-görün ey güzel düşman **ey güzel düşman**" [521]

Düşmanın güzel olarak değerlendirilmesi gibi bir durum, *Romeo ve Juliet*'te görülen "güzel zalim" şeklindeki ifade ile eş değerdir. Düşmanın güzel olarak görülmesi, önceki bölümlerde örneğini verdiğimiz "zalim çehreli şefkat ya da şefkatli katil" ifadeleri ile aynı semantik yapının yeniliğine işaret etmesi bakımından dikkat çekicidir. Düşman sözcüğünün "çirkin" olduğunu düşünürsek, güzel kavramıyla bir zıtlığın oluştuğu görülmektedir. Doğrudan oksimoron kategorisinde yapıca sıfat tamlaması şeklinde oluşan bu ifade, yeni bir semantik yapıya "düşmanın güzelliğine" atıfta bulunmaktadır.

"…

Kız kadın ve çocuk yüzleri

İkinci üçüncü ve beşinci künde" [522]

[520] Cahit Zarifoğlu, **Şiirler**, Beyan Yayınları, İstanbul 2014, s.61
[521] Zarifoğlu, a.g.e., s.142
[522] Zarifoğlu, a.g.e., s.178

Türk toplumunda kız ve kadın kavramları arasında geleneksel bir ayrım söz konusudur. Kadın cinsiyetine yönelik olarak çeşitli adlandırmaların olduğu bu ifadeler, içerik bakımından zıtlık uyandırmaktadır. Toplumumuzda evlenmemiş bayanlara verilen isme **kız** ya da **kız kurusu**; evlenen ve çocuklu bayanlara **kadın**; eşini kaybetmiş bayanlara ise **dul** denmektedir. "Bayan" üst anlamı içerisinde sırasıyla farklı adlandırmalara uygun görülen bu ifadelerden "kız ve kadın" kavramları çelişki uyandırmaktadır. Doğrudan oksimoron kategorisinde yapıca sıfat tamlaması şeklinde oluşan bu ifade, yeni bir semantik yapıyı yansıtmaktadır.

"…

Gökteki kazan devrildi

Ağaçların **gece aydınlığı**" [523]

"Gece ve gündüz"; "aydınlık ve karanlık" kavramları arasındaki zıtlık ilişkisinin ürünü olan bu ifade, mantıksal olarak çelişki yansıtmaktadır. Gece karanlık yönüyle bilinen bir kavram iken gündüz aydınlık kavramıyla bilinen evrensel doğrulardan biridir. Bu yönüyle kavramlar arasındaki zıtlık ilişkisinin ürünü olan bu ifade, doğrudan oksimoron kategorisinde yapıca isim tamlaması şeklinde oluşan yeni bir semantik yapıyı yansıtması bakımından önemlidir.

"

Yüzlerin İnce Lifinde Korku

İlk teksif harfin kazdığı çukurlara

Adım başında göğsü parçalanmış gözleri hala

Canlı ceset" [524]

"Canlı ceset" ifadesi, "yaşayan ölü ya da canlı cenazeler" ifadesiyle eş değer bir anlama sahip ifadedir. Zıtlığın ölü ve diri kavramları arasında olduğu bu ifade, Doğrudan oksimoron kategorisinde yapıca sıfat tamlaması şeklinde oluşan ve yeni bir semantik yapıyı yansıtan oksimoron örneğidir.

[523] Zarifoğlu, a.g.e., s.201
[524] Zarifoğlu, a.g.e., s.373

"...

Yaşanmamış hatıralar bilirim

Büyülü sonbahar akşamlarında" [525]

Hatıra kavramı, geçmişte yaşanılan anların, zihinde tazeliğini koruduğu bazen de ansızın insan zihninde canlanan ifadedir. Şiirde "yaşanmamış hatıralar" şeklindeki ifade, mantıksal olarak çelişkiye yol açmaktadır. Hatıranın yaşanmış olmaması mantıksal yanlışlığı ifade etmektedir. Zıtlığın doğrudan oksimoron kategorisinde yapıca sıfat tamlaması şeklinde gerçekleştiği bu ifade, yeni bir semantik yapıya işaret etmektedir.

"…

Öteki kâinatın var olduğu günde

Kurmuş temelini **ilahi kötülüğün"** [526]

Kutsi bir kavram olan ilahi sözcüğü, Yüce Allahın sunmuş olduğu düzeni yansıtlması bakımından insanoğlu tarafından kötü söz söylenmesi abes kaçan bir durumdur. İnsanoğlunun bu ilahi kavrama "kötülük" şeklinde bir ifadeyle kurulan anlatım zıtlık yansıtmaktadır. Şiirde "ilahi kötülük" şeklinde yansıtılan bu ifade, mantıksal olarak çelişki ve tutarsızlık durumunu yansıtması bakımından doğrudan oksimoron kategorisinde yapıca sıfat tamlaması şeklinde yeni bir semantik yapıyı yansıtan oksimoron örneğidir.

"Sen **gece güneşisin** aydınlık ve sıcak

Kurtar beni bu zindan gecelerden" [527]

Gece karanlığı; güneş ise aydınlığı temsil etmektedir. "Gece ve gündüz"; "aydınlık ve karanlık" kavramları arasındaki zıtlık ilişkisinin ürünü olan bu ifade, doğrudan oksimoron kategorisinde yapıca isim tamlaması şeklinde oluşan oksimoron

[525] Ümit Yaşar Oğuzcan, **Şiir Denizi I,** Everest Yayınları, İstanbul 2014, s.35
[526] Oğuzcan, **Şiir Denizi I**, s.154
[527] Oğuzcan, **Şiir Denizi I**, s.158

örneğidir. Yeni bir semantik yapının ürünü olan bu ifadede "gecenin güneşi" gibi bir tamlama, mantıksal olarak kabul edilmesi güç durumlardan biridir. Gecenin batmasıyla gökyüzünde ayın doğuşu söz konusudur. Gece vakti, gökyüzünde güneşin olması ve onun gökyüzünde gözle görüldüğüne dair herhangi bir somutdelil yoktur. Ancak şiirin güçlü bir aşk ilişkisini anlattığı düşünüldüğünde buradaki "gece güneşi" ifadesi sevgiliye ait bir özelliktir.

"…

Ya şehvetli denizleri dupduru göğü

Deli eden o güzellik, o parlaklık" [528]

"Deli eden o güzellik" ifadesi, "çıldırtan güzellik" ifadesiyle eş değer bir anlama sahiptir. Güzelliğin deli etmesi ya da çıldırtması mantıksal olarak çelişkiye yol açmaktadır. Ancak buradaki mantıksal çelişki "olumsuzluğun olumluğu" şeklinde gerçekleşmektedir. Yapıca sıfat tamlaması şeklinde oluşan bu ifade, yeni bir semantik yapıyı yansıtarak "zıtlıkların birliği" doğrultusunda oksimoron örneği teşkil etmektedir.

"…

Kattığın **acı bir gülüştür** düştüğün korkulara

Kim baksa gözlerine oğlan bir çocuk" [529]

"Sevinç ve hüzün"; "hüzün ve mutluluk" kavramları arasındaki zıtlık ilişkisinin ürünü olan bu ifade, çelişkili bir durum yansıtmaktadır. Yeni bir semantik yapının ifade edildiği bu yapı, doğrudan oksimoron kategorisinde yapıca sıfat tamlaması şeklinde gerçekleşen oksimoron örneğidir.

"…

Getir daha getir biz günaha kanmadık

Süsleyen zulümler kral soframızı" [530]

---

[528] Oğuzcan, **Şiir Denizi I**, s.494
[529] Oğuzcan, **Şiir Denizi I**, s.590

"Kral soframızı süsleyen zulümler" şeklindeki bu ifade, zıt yapıların bir arada kullanılmasından dolayı oksimoron oluşturmaktadır. "Kral sofrası ya da Halil İbrahim sofrası" olarak bilinen bu masada her türlü lezzetli yiyecek bulunmaktadır. Lezzetli yemeklerin bulunduğu bu sofrada zulmün oluşu mantıksal olarak çelişki uyandırmaktadır. Doğrudan oksimoron kategorisinde yapıca sıfat tamlaması şeklinde oluşan bu yapı, yeni bir semantik yapıya işaret etmektedir.

"…

O kim? var mıydı? O var mı ki? Öyleyse

Bizi kim alıştırdı bu **iğrenç dualara"** [531]

Dua, insanoğlunun yaradanına karşı şükrünün yansıması olan bir ifadedir. İnsanoğlunun aciz olduğu durumlar karşısında elini açıp birtakım sözler söylemesi, İslam topluluklarında ve diğer toplumlarda sıklıkla görülen bir durumdur. Böyle bir kavramın "iğrenç" olarak değerlendirilmesi mantıksal olarak çelişki yansıtmaktadır. Doğrudan oksimoron kategorisinde yapıca sıfat tamlaması şeklinde oluşan bu ifade, yeni bir semantik anlama işaret etmektedir.

"…

Tutup ellerimden beni karanlıklara sürükleyen

En **kirli güzelliklerinde** yaşayan ölülerdi" [532]

"Temiz ve kirli"; "güzel ve çirkin" kavramları arasındaki zıtlık ilişkisinin ürünü olan "kirli güzellik" ifadesi mantıksal olarak çelişkili bir durumu yansıtmaktadır. "Güzelliğin kirli olması ya da beyazın kiri" şeklindeki ifadeler kavramın özünde bulunan duruma zıtlık oluşturmaktadır. Bu yönüyle, doğrudan oksimoron kategorisinde yapıca sıfat tamlaması şeklinde oluşan bu ifade, yeni bir semantik yapıya atıfta bulunmaktadır.

"…

[530] Oğuzcan, **Şiir Denizi I**, s.603
[531] Oğuzcan, **Şiir Denizi I** s.68
[532] Oğuzcan, **Şiir Denizi I**, s.99

Gömerken kalbine bütün arzularını

Yanarsın, **yaşanmamış anıların** özlemiyle" [533]

Hatıra (anı) kavramı, geçmişte yaşanılan anların zihinde tazeliğini koruduğu bazen de ansızın insan zihninde canlanan ifadedir. Şiirde **"**yaşanmamış anı" şeklindeki ifade, mantıksal olarak çelişkiye yol açmaktadır. Hatıranın yaşanmış olmaması mantıksal yanlışlık ifade etmektedir. Zıtlığın doğrudan oksimoron kategorisinde yapıca sıfat tamlaması şeklinde gerçekleştiği bu ifade, yeni bir semantik yapıya işaret etmektedir.

"…

Ve ben ilk kez gördüm

Seven bir kadının

Görkemli ağlayışını

İlk kez

Bir damla gözyaşında

Bir aşkın ölmezliğini gördüm" [534]

Ağlayışın görkemli olması, çelişkili bir ifadedir. Ağlamak fiilinden türetilen ağlayış sözcüğünün "görkemli" sözcüğüyle birleşip oluşturdukları bu tamlama, yeni bir semantik yapıya işaret etmektedir. Bu semantik yapı, ağlamak sözcüğünün bilinen görünüşten sıyrılarak "görkemli ya da kutlu bir ağlama" şeklinde gerçekleşmesiyle oksimoron örneği teşkil etmektedir. Doğrudan oksimoron kategorisinde yapıca sıfat tamlaması şeklinde oluşan bu ifade, yeni bir semantik yapıya işaret ederek şiir dili içerisinde yeni bir anlatımı yansıtmaktadır.

"…

Çoğalıyor her cinsten **canlı heykellerimiz**

Gün be gün öpülmekten eskiyor ellerimiz"[535]

---

[533] Oğuzcan, **Şiir Denizi I**, s.222
[534] Oğuzcan **Şiir Denizi I,** s.515

"Yaşayan ölü, canlı cenaze ya da canlı heykeller" gibi ifadeler, mantıksal olarak zıtlık yaratır. Dönemin eleştirisi niteliği taşıyan eserler ortaya koyan Abdurrahim Karakoç, bu şiirinde ironi ve mizah aracılığıyla eleştirisel bir anlatım ortaya koymaktadır. İnsanların birer canlı heykele döndüğünü belirten şair, ellerimizin öpüle öpüle eskidiğini, yaşamın yozlaştığını belirtmektedir. Diri ve ölü kavramları arasındaki ilişkinin zıtlığa dayandığı bu ifadede yeni bir semantik yapının olduğu görülmektedir. Doğrudan oksimoron kategorisinde yapıca sıfat tamlaması şeklinde oluşan bu ifade, eleştirisel bir ifadenin ürünü olması bakımından oksimoron örneği teşkil etmektedir.

"…

Daha hiç yazılmamış bir kitapta okudum

Ölünün imansızı diriyi aldatmış" [536]

"Ölünün imansızının diriyi aldattığı" olayı, henüz yazılmayan bir kitapta geçmiş ve şair tarafından okunmuştur. "Yazılmamış bir kitap" şeklindeki ifade, mantıksal olarak çelişki yansıtmaktadır. Yeni bir semantik yapının çelişki ve tutarsızlığa dayandığı bu ifade, "yazılan ve yazılmayan" kavramları arasındaki ilişkiyi yansıtmaktadır. Doğrudan oksimoron kategorisinde olan bu ifade, yapıca sıfat tamlaması şeklinde gerçekleşen oksimoron örneğidir.

"…

Canlı putlar dikip tapan kişinin

Gündemde durması fazlalık değil" [537]

"Yaşayan ölü, canlı cenaze ya da canlı heykeller" gibi ifadeler, mantıksal olarak zıtlık yaratır. Dönemin eleştirisi niteliği taşıyan eserler ortaya koyan Abdurrahim Karakoç, bu şiirinde ironi ve mizah aracılığıyla eleştirisel bir anlatım ortaya koymaktadır. İnsanların birer canlı heykele döndüğünü belirten şair, ellerimizin öpüle öpüle eskidiğini, yaşamın yozlaştığını belirtmektedir. Diri ve ölü

[535] Abdurrahim Karakoç, **Parmak İzi,** Alperen Yayınları, Ankara 2002, s.36
[536] Abdurrahim Karakoç, **Gerdanlık I**, Alperen Yayınları, Ankara 2005, s.60
[537] Karakoç, **Gerdanlık I,** s.129

kavramları arasındaki ilişkinin zıtlığa dayandığı bu ifadede yeni bir semantik yapının olduğu görülmektedir. Doğrudan oksimoron kategorisinde yapıca sıfat tamlaması şeklinde oluşan bu ifade, eleştirisel bir ifadenin ürünü olması bakımından oksimoron örneği teşkil etmektedir.

"…

Gölge: **aydınlığın karanlık yüzü**" [538]

"Aydınlık ve karanlık"; "gece ve gündüz" kavramları arasındaki zıtlık ilişkisinin ürünü olan bu ifade, doğrudan oksimoron kategorisinde yer almaktadır. Gölge kavramının tanımına yer veren şair, bu kavramı "aydınlığın karanlık yüzü" olarak tanımlar. İki zıt yapının bir arada kullanılmasından doğan tamlama şeklindeki ifadelere oksimoron dendiği düşünüldüğünde, "aydınlığın karanlık yüzü" ifadesi, oksimoron sanatı içerisinde yer alan ifadedir. Yapıca isim tamlaması şeklinde oluşan bu yapı, "zıtlıkların birliği" olarak değerlendirilen oksimoron sanatına işaret etmesi bakımından dikkat çekicidir.

"…ateşin soğuğu, serini varmış

Hurmanın ekşisi, balın acısı" [539]

Su ve ateş kavramları arasındaki zıtlık ilişkisinin sıcak ve soğuk ifadeleriyle katlamalı zıtlık oluşturduğu bu ifade, mantıksal olarak çelişki yansıtmaktadır. Mantık sınırları içerisinde "ateşin soğuk ve serin olması" gibi bir durum söz konusu değildir. Doğrudan oksimoron kategorisinde yapıca isim tamlaması şeklinde oluşan bu ifadede, sözcüklerin yer değiştirmesiyle de "soğuk ateş, serin ateş" gibi sıfat tamlamasıyla oluşan yapılar da söz konusudur. Burada yaşanılan döneme ve topluma karşı bir eleştirinin oluşu söz konusudur. Bu eleştiri, aynı şekilde "balın acısı ve hurmanın ekşisi" gibi ifadelerle devam etmektedir. "Balın acısı ve hurmanın ekşisi" gibi ifadeler, tatlı ve acı kavramları arasındaki zıtlık ilişkisinin ürünü olan ifadelerdir. Bu ifadeler, yeni bir semantik yapıya işaret ederek oksimoron oluşturmaktadırlar.

"…

[538] Karakoç, **Gerdanlık I**, s.163
[539] Karakoç, **Gerdanlık I**, s.176

Biz **kahraman bilinen korkaklar** tanıdık

Dirileri ürküten hortlar tanıdık” [540]

Kahraman sözcüğü, ülkesi için savaşan, kanının son damlasına kadar mücadele eden kişiler için kullanılan bir ifadedir. Askeri ya da politik olarak bir cesaret erdemini kişiliklerinde bulunduran bu bireyler, halkın nazarında saygı gören kişiler olması bakımından yüce bir konuma sahiptir. Şiirde “kahraman bilinen korkaklar“ şeklindeki ifade, kahraman kavramının bilinen o cesur yönüne aykırı düşen ifade olması bakımından çelişki yansıtmaktadır.

Doğrudan oksimoron kategorisinde yapıca sıfat tamlaması şeklinde oluşan bu ifade, yeni bir semantik yapıyı yansıtmaktadır. Bu semantik yapı, kahraman sözcüğünün bilinen cesur yönünü arka plana iten yapıyı sunması ve eleştirisel bir anlatımın ürününü yansıtmaktadır.

“…

Kaybolan hiçler için kahrederiz güneşe

Okur cahil oluruz, büyür çocuk oluruz “ [541]

“…

Irmaklar akıtılsa vaad kevgiri dolmaz

Diplomalı cahiller zırvayla yatar kalkar “ [542]

“Okur cahil, diplomalı cahiller ve delikanlı doçentlerin en cahili” ifadeleri; cahil filozof ifadesiyle eş değer bir anlama sahiptir. Türkiye’de bir çocuğunun okuma başlama çağının 7-8 yaşlarında olduğunu düşünürsek, bunun devamında ortaokul-lise ve üniversite üçgeninde, ortalama bir bireyin 16 yıl eğitim aldığını görürüz. **Yaşam boyu eğitim** sloganıyla anayasada yer alan ve devlet politikası haline gelmiş eğitim sistemimizle yetişen bu bireylerin tamamladığı eğitim, az çok bu bireylerde belli bilgi birikimine sahip olmayı gerektirmektedir. Lisans eğitimini tamamlayıp

[540] Karakoç**, Gerdanlık I**, s.183
[541] Karakoç, **Gerdanlık I**, s.195
[542] Karakoç, **Gerdanlık I**, s.209

lisansüstü eğitime devam eden birinin "diplomalı cahil, okur cahil ya da cahil filozof" olması mantık sınırları içerisinde çelişkiye yol açmaktadır. Cahil ve bilgin kavramları arasındaki zıtlık ilişkisinin ürünü olan bu ifade, doğrudan oksimoron kategorisinde yapıca sıfat tamlaması şeklinde gerçekleşen oksimoron örneği olması bakımından eleştiri yansıtmaktadır. Okuduğunu yorumlama ve sorgulamada başarısız olan okumuş cahillere eleştiride bulunan şair, dönemsel bir eleştiri yoluyla bireysel görüşlerini dile getirmiştir.

"…

Donan alevler var, **yanan kar** eyler

Güzel vatanımın dertleri beni" [543]

"Alevin donması, karın yanması" gibi ifadeler, zıtlık ve tutarsızlığın ürünü olması bakımından dikkat çekicidir. İfadelerin özüne baktığımızda zıtlığın "su ve ateş" arasında olduğunu görürüz. Bilindiği üzere, "alev donmaz; kar yanmaz." Bu durum, göz önüne alındığında buradaki ifadelerin çelişkili bir durumu yansıtarak doğrudan oksimoron kategorisinde yapıca sıfat tamlaması şeklinde gerçekleşen oksimoron örneği oluşturduğu görülmektedir.

"…

Basra'yı benzettiler sanki **ateşten göle**

İnsanlık ne kazanır Bağdat dönerse çöle ?" [544]

"Alevin donması, karın yanması" gibi ifadeler, zıtlık ve tutarsızlığın ürünü olması bakımından dikkat çekicidir. İfadelerin özüne baktığımızda zıtlığın "su ve ateş" arasında olduğunu görürüz. Bilindiği üzere, "alev donmaz; kar yanmaz." Bu durum, göz önüne alındığında buradaki ifadelerin çelişkili bir durumu yansıtarak doğrudan oksimoron kategorisinde yapıca sıfat tamlaması şeklinde gerçekleşen oksimoron örneği oluşturduğu görülmektedir. "Ateşten göl" şeklindeki bu ifade, yukarıda açıklamasını yaptığımız değerlendirmelere uygun bir yapı sergileyerek yeni bir semantik yapının müjdesini vermiştir.

---

[543] Abdurrahim Karakoç, **Gerdanlık III**, Alperen Yayınları, Ankara 2005, s.8
[544] Karakoç, **Gerdanlık III**, s.56

"…

Çocuklar vuruldu, anneler ağladı

El aç, dua et, **canlı putlar** ağlasın" [545]

"Yaşayan ölü, canlı cenaze ya da canlı heykeller" gibi ifadeler, mantıksal olarak zıtlık yaratır. Dönemin eleştirisi niteliği taşıyan eserler ortaya koyan Abdurrahim Karakoç, bu şiirinde ironi ve mizah aracılığıyla eleştirisel bir anlatım ortaya koymaktadır. İnsanların birer "canlı heykel"e döndüğünü belirten şair, ellerimizin öpüle öpüle eskidiğini, yaşamın yozlaştığını belirtmektedir. Diri ve ölü kavramları arasındaki ilişkinin zıtlığa dayandığı bu ifadede yeni bir semantik yapının olduğu görülmektedir. Doğrudan oksimoron kategorisinde yapıca sıfat tamlaması şeklinde oluşan bu ifade, eleştirisel bir ifadenin ürünü olması bakımından oksimoron örneği teşkil etmektedir.

"…

Türkü var yaralı, türkü var yanık;

Bağlamış yolları, **beyaz karanlık**" [546]

"Aydınlık ve karanlık"; "siyah ve beyaz" kavramları arasındaki zıtlık ilişkisinin ürünü olan bu ifade, mantıksal olarak çelişki yansıtmaktadır. Bilindiği üzere, gece karanlığı; gündüz ise aydınlığı temsil etmektedir. Doğrudan oksimoron kategorisinde yapıca sıfat tamlaması şeklinde oluşan bu yapı, yeni bir semantik yapıya işaret etmektedir.

"…

Şu, **kılsız başların şimşir tarağı**

Şu kızıl abalı hukukudur ha?" [547]

"Kılsız başın tarakla taranması" mantıksal olarak çelişkiye yol açmaktadır. Kel ve tarak kavramları her ne kadar tutarsızlığı yansıtsa da buradaki ifadede yeni bir

[545] Karakoç, **Gerdanlık III**, s.223
[546] Abdurrahim Karakoç, **Vur Emri**, Alperen Yayınları, Ankara 2002, s.187
[547] Karakoç, **Vur Emri**, s.175

semantik yapının olduğu görülmektedir. Bu semantik yapı eleştiri odaklı bir anlatım tarzı ile gerçekleşmektedir. Doğrudan oksimoron kategorisinde yapıca isim tamlaması şeklinde oluşan bu yapı, oksimoron örneği teşkil etmektedir.

"…

Soytarı kocalar kokardı kinden;

Okumuş cahillerden kaçardı DİN'den" [548]

"Okur cahil, diplomalı cahiller ve delikanlı doçentlerin en cahili" ifadeleri; cahil filozof ifadesiyle eş değer bir anlama sahiptir. Türkiye'de bir çocuğunun okuma başlama çağının 7-8 yaşlarında olduğunu düşünürsek, bunun devamında ortaokul-lise ve üniversite üçgeninde, ortalama bir bireyin 16 yıl eğitim aldığını görürüz. **Yaşam boyu eğitim** sloganıyla anayasada yer alan ve devlet politikası haline gelmiş eğitim sistemimizle yetişen bu bireylerin tamamladığı eğitim, az çok bu bireylerde belli bilgi birikimine sahip olmayı gerektirmektedir. Lisans eğitimini tamamlayıp lisansüstü eğitime devam eden birinin "diplomalı cahil, okur cahil ya da cahil filozof" olması mantık sınırları içerisinde çelişkiye yol açmaktadır. Cahil ve bilgin kavramları arasındaki zıtlık ilişkisinin ürünü olan bu ifade, doğrudan oksimoron kategorisinde yapıca sıfat tamlaması şeklinde gerçekleşen oksimoron örneği olması bakımından eleştiri yansıtmaktadır. Okuduğunu yorumlama ve sorgulamada başarısız olan okumuş cahillere eleştiride bulunan şair, dönemsel bir eleştiri yoluyla bireysel görüşlerini dile getirmiştir.

"…

Şurası **canlı heykeller,**

Şurası ağaç dünyası" [549]

"Yaşayan ölü, canlı cenaze ya da canlı heykeller" gibi ifadeler, mantıksal olarak zıtlık yaratır. Dönemin eleştirisi niteliği taşıyan eserler ortaya koyan Abdurrahim Karakoç, bu şiirinde ironi ve mizah aracılığıyla eleştirisel bir anlatım ortaya koymaktadır. İnsanların birer "canlı heykel"e döndüğünü belirten şair,

[548] Karakoç, **Vur Emri**, s.187
[549] Karakoç, **Vur Emri**, s.210

ellerimizin öpüle öpüle eskidiğini, yaşamın yozlaştığını belirtmektedir. Diri ve ölü kavramları arasındaki ilişkinin zıtlığa dayandığı bu ifadede yeni bir semantik yapının olduğu görülmektedir. Doğrudan oksimoron kategorisinde yapıca sıfat tamlaması şeklinde oluşan bu ifade, eleştirisel bir ifadenin ürünü olması bakımından oksimoron örneği teşkil etmektedir.

"…

Adam kim, öküz kim ayırmak müşkil

Canlı gezen kokmuş leşler karıştı" [550]

Diri ve ölü kavramları arasındaki zıtlık ilişkisinin ürünü olan "canlı gezen kokmuş leşler" ifadesi, mantıksal olarak çelişkili bir yapıdır. Leş denilen ifade, ölüler için kullanılan argo bir ifadedir. Bu ifadenin "canlı-diri" kavramı ile oluşturduğu zıtlık, oksimoron sanatı örneğidir. Doğrudan oksimoron kategorisinde yapıca sıfat tamlaması şeklinde gerçekleşen bu ifade, yeni bir semantik yapıya işaret ederek "canlı cenaze, canlı put ve heykeller " ifadeleri ile benzer bir anlama sahiptir.

"…

Kan-kırmızı ayran, sütbeyaz kömür

Sabır potasında eridi demir" [551]

Renksel olarak zıtlıkların görüldüğü oksimoron örneklerinde çelişkili ve tutarsız anlatım, "kan kırmızı ayran ve sütbeyaz kömür" örneklerinde görülmektedir. Ayran, renk olarak kömür ise siyah bir renge sahiptir. Siyah ve beyaz renge sahip kavramların karşıt ifadelerle nitelendirilmesi durumu oksimoron örneği oluşturmaktadır. Doğrudan oksimoron kategorisinde yapıca sıfat tamlaması şeklinde gerçekleşen bu ifade, yeni bir semantik yapıyı yansıtarak anlamsal olarak zıt renkleri bir araya getiren bir anlatıma neden olmuştur.

"…

Son hamlede bir noktaya geldik, orada

[550] Abdurrahim Karakoç, **Yasaklı Rüyalar**, Alperen Yayınları, Ankara 2005, s.126
[551] Karakoç, **Yasaklı Rüyalar**, s.186

Binlerce devin hepsi cüceymiş gördük ” [552]

“Dev ve cüce” kavramları arasındaki zıtlık ilişkisinin ürünü olan bu ifade, mantıksal olarak çelişkiye yol açmaktadır. Doğrudan oksimoron kategorisinde zıtlığın “dev ve cüce” kavramları arasında olduğu bu ifade, yapıca isim tamlaması şeklinde gerçekleşen oksimoron örneğidir. Yeni bir semantik yapının yansıtıldığı bu ifadede, döneme dair eleştiriler söz konusudur. Yaşanılan problemler ve çıkmazlardan ötürü artık bıçağın kemiğe dayandığını belirten şair, bu ifadeyle çözümün artık uzak olduğunu belirterek eleştirisel bir anlatımda bulunmuştur.

“Bir günün batımında **yaşarken ölmüş** gibi

Karardı tüm değerler içimde gümüş gibi” [553]

“Yaşayan ölü” şeklinde bir anlama sahip olan “yaşarken ölmüş” ifadesi diri ve ölü kavramları arasındaki zıt ilişkinin ürünüdür. İki zıt yapının birleşerek tamlama oluşturduğu ve yeni bir semantik yapıyı verdiği bu ifade, doğrudan oksimoron kategorisinde yapıca sıfat tamlaması şeklinde oluşan oksimoron örneğidir.

“…

Bütün güzelliklerin çirkinleştiği yerde

Seni kırk yıl arayıp bulmak güzel” [554]

Güzel ve çirkin kavramları arasındaki ilişkinin ürünü olan bu ifade, iki zıt yapının bir arada kullanılmasından doğan tamlama biçimindeki oksimoron örneğidir. Zıtlığın bariz bir şekilde birbiriyle zıt iki kavram arasında olduğu bu ifade, doğrudan oksimoron kategorisinde yapıca sıfat tamlaması şeklinde oluşan oksimoron örneğidir. Yeni bir semantik yapının yansıtıldığı bu ifadeyle olumsuzluğun olumluğu metinde hissedilmektedir. Metinde her ne kadar iki zıt kavramın birleşiminden doğan oksimoron örneği söz konusu olsa da alt satırdaki ulaşılmaz sevgiliye kavuşma durumu var olan olumsuzluk durumunu olumlu hale getirmektedir.

“Sayın Büyüklerimiz

[552] Ümit Yaşar Oğuzcan, **Rubailer Dörtlükler**, Everest Yayınları, İstanbul 2008, s.141
[553] Oğuzcan, **Rubailer Dörtlükler**, s.194
[554] Oğuzcan, **Rubailer Dörtlükler**, s.207

Yumurcaklar, haylazlar, o **kocaman bebekler**

Kaç kere aklımızı başımızdan aldınız”[555]

“Dev ve cüce”; “yetişkin ve bebek” kavramları arasındaki zıtlık ilişkisinin ürünü olan bu ifade, çelişki yansıtmaktadır. “Koca bebek” şeklindeki ifade, örneğini sıkça gördüğümüz tamlamalardan biridir. Yetişkin birinin yapmış olduğu bir davranış neticesinde söylenen “koca bebek” ifadesi tutarsızlığın ürünü olması bakımından dikkat çekicidir. Kemal Sunal’ın başrolünü oynadığı Hanzo filmi, koca bebek ifadesine uyan bir durumdur. Ancak burada “koca bebek” ifadesiyle eleştirinin olduğu görülmektedir. Bu eleştiri şair tarafından *Sayın Büyüklerimiz* şeklindeki bir başlıkla sunulup devamında yumurcaklar, haylazlar, vb ifadelerle pekiştirilen bir mizaha işaret etmektedir. Doğrudan oksimoron kategorisinde yapıca sıfat tamlaması şeklinde oluşan bu ifade, yeni bir semantik yapıyı yansıtmaktadır. Bu semantik yapı, eleştirisel bir dilin ürünü olması bakımından dikkat çekicidir.

“…

Cahil aydınlar bizde, kara cahiller bizde

Bir çağdaş uygarlığa ulaşmaktır gayemiz

Fakat elden ne gelir az gelişmiş ülkemiz

” [556]

“Okur cahil, diplomalı cahiller ve delikanlı doçentlerin en cahili” ifadeleri; cahil filozof ifadesiyle eş değer bir anlama sahiptir. Türkiye’de bir çocuğunun okuma başlama çağının 7-8 yaşlarında olduğunu düşünürsek, bunun devamında ortaokul-lise ve üniversite üçgeninde, ortalama bir bireyin 16 yıl eğitim aldığını görürüz. **Yaşam boyu eğitim** sloganıyla anayasada yer alan ve devlet politikası haline gelmiş eğitim sistemimizle yetişen bu bireylerin tamamladığı eğitim, az çok bu bireylerde belli bilgi birikimine sahip olmayı gerektirmektedir. Lisans eğitimini tamamlayıp lisansüstü eğitime devam eden birinin “diplomalı cahil, okur cahil ya da cahil filozof” olması mantık sınırları içerisinde çelişkiye yol açmaktadır. Cahil ve bilgin

[555] Ümit Yaşar Oğuzcan, **Taşlamalar Hicivler I**, Everest Yayınları, İstanbul 2008, s.82
[556] Oğuzcan, **Taşlamalar Hicivler I**, s.125

kavramları arasındaki zıtlık ilişkisinin ürünü olan bu ifade, doğrudan oksimoron kategorisinde yapıca sıfat tamlaması şeklinde gerçekleşen oksimoron örneği olması bakımından eleştiri yansıtmaktadır. Okuduğunu yorumlama ve sorgulamada başarısız olan okumuş cahillere eleştiride bulunan şair, dönemsel bir eleştiri yoluyla bireysel görüşlerini dile getirmiştir.

"…

Bu gidişle artacak işleri Faruk Bey'in

Her akıllı bilinen bir divaneye" [557]

Deli ve akıllı kavramları arasındaki zıtlık ilişkisinin ürünü olan bu ifade, mantık sınırları içerisinde çelişki uyandırmaktadır. Çelişkinin bariz bir şekilde iki zıt kavram arasında olduğu bu ifade, doğrudan oksimoron kategorisinde yapıca sıfat tamlaması şeklinde oluşan oksimoron örneği olarak yeni bir semantik yapıyı yansıtmaktadır. Bu yeni semantik yapının eleştiri merkezinde gelişen bir anlatımın ürünü olması dikkat çekicidir.

"…

Siyah bir gelinliğe benzeyecek bu şiir

Uzun kuyruklusundan" [558]

Önceki bölümlerde "siyah duvak" örneğiyle, bu ifadenin renksel olarak siyah ve beyaz kavramları arasındaki zıtlığın ve mantıksal bir çelişkinin olduğu noktasında görüşler belirtmiştik. Düğün merasimlerinde bayanların giymiş olduğu elbiseye gelinlik denmektedir. Gelinlik denilen elbise genellikle beyaz renkten oluşmaktadır. Gelinliğin koyu renklerde oluşu mantıksal bir çelişki yansıtmaktadır. Gelinliğin ve dudağın siyah oluşu, tutarsızlığı ifade etmektedir. Doğrudan oksimoron kategorisinde yapıca sıfat tamlaması şeklinde oluşan bu ifade, yeni bir semantik anlamı yansıtmaktadır. Buradaki semantik anlam, gelinlik kavramının bilinen anlamından öte karamsar ve nihilist bir ruh halini vermesidir.

[557] Oğuzcan, **Taşlamalar Hicivler I**, s.197
[558] Didem Madak, **Pulbiber Mahallesi**, Metis Yayınları, İstanbul 2012, s.15

"…

Gel zaman git zaman şiir falcısı olmuştum

Zamana emir verdim.

Ona dedim ki: Gel zaman

Zamana emir verdim

Ona dedim ki: Git zaman

…" [559]

Ahmet Güngör'e göre, "var olan gerçeğin anlamsal düzeyinin farklı yönlerini algılama, kavrama ve görme çabası olarak görülen oksimoron sanatı, gel zaman git zaman, bir varmış bir yokmuş vb. şeklinde oluşu bu tarz kalıp ifadelerin oksimoron sanatı içerisinde değerlendirimesi üzerinedir.

"…

Öfkeler doğsa acımam

Elemse aldırmam

Ama bir **beyaz ben** sezdinse yüzümde" [560]

Ben, vücudun çeşitli yerlerinde beliren, renk olarak siyaha sahip olan izlerdir. Ben, istisnasız genellikle koyu bir renge sahiptir. Şiirde siyah ve beyaz kavramları arasındaki zıtlık ilişkisinin ürünü olan "beyaz ben" ifadesi, yeni bir semantik yapıya işaret etmektedir. Bu semantik yapı, "ben" sözcüğünün bilinen renginden farklı bir renkte kullanılışıyla gösterilir. Doğrudan oksimoron kategorisinde oluşan bu ifade, yapıca sıfat tamlaması şeklinde oluşan oksimoron örneğidir.

"…

Bir el zamanı karartırken

Uyumaya çağıran ve **kararan ışıklar** için

[559] Madak, a.g.e., s.36
[560] Ebubekir Eroğlu, **Berzah Toplu Şiirler** (1968-2006), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2011, s.17

Merak ettim”[561]

Işık, aydınlık veren yönüyle karanlıkları aydınlatan, psikolojik açıdan kasvetli ortamların bunalımlarını huzura dönüştüren işlevlere sahiptir. Şiirde “kararan ışıklar” şeklindeki ifade, mantık sınırları içerisinde tutarsızlık yaratmaktadır. Işığın kararması gibi bir durum söz konusu değildir. Işık karardığı haliyle bile aydınlık yaratmaktadır. “Aydınlık ve karanlık” kavramları arasındaki zıtlık ilişkisinin ürünü olan bu ifade, doğrudan oksimoron kategorisinde yapıca sıfat tamlaması şeklinde yeni bir semantik yapıya işaret etmektedir.

“…

Son bulut sıyrılınca üstünden

Beyaz alevden bütününle sen “ [562]

Genellikle ateşe temas eden nesnenin alev alması sonucu sarı ve kırmızı renkler, ilk bakışta görülmektedir. Şiirde “beyaz alev” şeklindeki ifade, mantıksal olarak çelişki yansıtmaktadır. “Ateş ve alev” gibi birbiriyle ilişkili kavramların renksel olarak çelişki içerisinde yansıtıldığı bu örnek, doğrudan oksimoron kategorisinde yapıca sıfat tamlaması şeklinde gerçekleşen oksimoron örneğidir. Yeni bir semantik yapının örneğini gördüğümüz bu ifade, şiirde geçen kavramların farklı bir boyutta oluşunu göstermektedir.

“…

Sabırla, özenle ruhun kederinde

Örerler bir **kara kefen** yıldızlardan”[563]

Ölen birinin toprağa gömülmesi esnasında birtakım merasimler düzenlenmektedir. Bu merasimlerden biri de ölüyü yıkadıktan sonra kefenleme işlemidir. Kefen denilen örtü, İslam dininde renk bakımından beyazdır. Siyah renkteki kefen, mantıksal olarak çelişki yansıtmaktadır. Doğrudan oksimoron kategorisinde yapıca sıfat tamlaması şeklinde oluşan bu oksimoron yeni bir semantik

[561] Eroğlu, a.g.e., s.78
[562] Ahmet Muhip Dıranas, **Şiirler**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2009, s.11
[563] Dıranas, a.g.e., s.107

anlamı yansıtmaktadır. Bu semantik yapı**, "**kara kefen" şeklinde yeni bir anlamı yansıtmaktadır.

"…

Ne **serin bir köşe cehenneminden**

Ne bir mahur beste cennetinden" [564]

Cehennem, ölümden sonraki hayatta dünyada belli bir ömrü tamamlayan insanların dünyada işledikleri günahlara karşı sorulan hesaba denir. Cehennem, dünya hayatında günah işleyen bireylerin bedel ödedikleri bir yerdir. Cehennemin serin olması gibi bir durum, mantıksal olarak çelişki ve tutarsızlık yaratmaktadır. Sıcak ve soğuk-serin kavramları arasındaki zıtlık ilişkisinin ürünü olan bu ifade, doğrudan oksimoron kategorisinde yapıca sıfat tamlaması şeklinde gerçekleşen oksimoron örneğidir. Yeni bir semantik yapının yansıtıldığı bu ifadeler, mantıksal olarak yeni bir anlama işaret etmektedir.

"…

Yerin altına iniyoruz

Islak bir sıcağı sırtımıza" [565]

"Sıcak ve soğuk"; "ıslak ve kuru" kavramları arasındaki zıtlık ilişkisinin ürünü olan bu ifade, mantıksal olarak çelişki yansıtmaktadır. "Islak bir sıcak" şeklindeki bu ifade, tutarsızlık taşımaktadır. Bu ifade, doğrudan oksimoron kategorisinde yapıca sıfat tamlaması şeklinde gerçekleşen oksimoron örneğidir.

"İşte altın ve kara akıntılar

Analar, yitirilmiş resimlik

Yoksulluk, o korkunç kadın

Susun, tümünün anıldığı gündür,

[564] Bedri Rahmi Eyüboğlu, **Dol Karabakır Dol Bütün Şiirleri**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2007, s.13
[565] Eyüboğlu, a.g.e., s.370

Kara yağmur ve ebemkuşağı

Usulca bütün erkekler ölür” [566]

Yağmurun kara akması gibi bir durum mantıksal olarak çelişki yansıtmaktadır. Doğrudan oksimoron kategorisinde yapıca sıfat tamlaması şeklinde oluşan bu ifade, yeni bir semantik yapıyı yansıtmaktadır.

“…

İlaç kutuları, kuşkular

Kirli beyaz bir paravan

Çerçeveli bir diplomanın arasında”[567]

Beyaz, saflığın ve bozulmamışlığın rengidir. Şiirde bir mekân tasvirinin olduğu ilk bakışta görülmektedir. Beyazın kirlenmesi gibi bir durum, mantıksal olarak çelişki oluşturmaktadır. “Siyah ve beyaz”; “temiz ve kirli” kavramları arasındaki zıtlık ilişkisinin ürünü olan bu ifade, doğrudan oksimoron kategorisinde yapıca sıfat tamlaması şeklinde oluşan oksimoron örneğidir.

“…

O arayış; **kara güneş** önümdeydi zaten

Gittim harfin ve sayının bilinmez ucuna” [568]

Güneş, herkesin bildiği üzere sarı renge sahiptir. Ancak, güneşin rengi sarı değildir. Fizik uzmanı Enis Doko’ya göre, “ilk bakışta çok basit bir soru gibi görünebilir. Ancak sarı ya da turuncu dediyseniz, yanlış cevabı verdiniz. Güneşin rengi beyazdır. Eğer aydan ya da atmosferi olmayan bir yerden güneşe baksaydınız beyaz olduğunu görecektiniz.” [569] şeklinde açıklamalarda bulunarak bilinen bir doğrunun yanılgıdan ibaret olduğunu belirtir. Güneşin renginin aydan ya da atmosferin olmadığı bir yerde beyaz olduğu düşünüldüğünde, şiirde geçen “siyah güneş” ifadesi, siyah ve beyaz kavramları arasındaki zıtlığın ürünü olması

[566] Ahmet Oktay, **Toplu Şiirler**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1995, s.50
[567] Oktay, a.g.e., s.111
[568] Oktay, a.g.e., s.288
[569] Doko, a.g.e.

bakımından dikkat çekicidir. Birbiriyle çelişki ya da tutarsız kavramların birleştiği bu örnek, doğrudan oksimoron kategorisinde, yapıca sıfat tamlaması şeklinde oluşan oksimoron örneğidir. Şiirde "siyah ve güneş" sözcüklerinin bilinen anlamlarından sıyrılarak yeni bir semantik yapı oluşturduğu bu örnekte, karamsar bir ruh hali söz konusudur.

"…

Jean Paul'dan bir kan lekesi

Ortasında sayfanın" tek güneş

Görür gün, binlercedir oysa

Gecenin güneşi" nasıl da duyarsız

ve katı yaşanan zaman. Ve görülen"[570]

Gece karanlığı; güneş ise aydınlığı temsil etmektedir. "Gece ve gündüz"; "aydınlık ve karanlık" kavramları arasındaki zıtlık ilişkisinin ürünü olan bu ifade, doğrudan oksimoron kategorisinde yapıca isim tamlaması şeklinde oluşan oksimoron örneğidir. Yeni bir semantik yapının ürünü olan bu ifadede "gecenin güneşi" gibi bir yapı, mantıksal olarak kabul edilmesi güç durumlardan biridir. Gecenin başlayışıyla gökyüzünde ayın doğuşu söz konusudur. Gece vakti, gökyüzünde güneşin belirmesi şeklindeki bir durum söz konusu değildir. Ancak şiirin güçlü bir aşk ilişkisini anlattığı göz önüne alınırsa, buradaki "gece güneşi" ifadesi sevgiliye ait bir özelliktir.

"**Siyah kar**! Yırtılan

Rüyanın ve " mühürlenen"

Zamanın sesi, ölüler

Ve ürküntüsüdür bize kalan" [571]

Bilindiği gibi, kar beyaz renge sahiptir. Sulu ya da tipi şeklinde yağan karın beyaz olduğu göz önüne alınırsa, metinde geçen ifadenin oksimoron oluşturduğu

[570] Oktay, a.g.e., s.290
[571] Oktay, a.g.e., s.326

görülmektedir. Zıtlığın siyah ve beyaz kavramları arasında olduğu bu ifade, doğrudan oksimoron kategorisinde değerlendirilmektedir. Zıtlığın renksel olarak belirgin bir şekilde görüldüğü örnek, yapısal olarak sıfat tamlaması şeklinde gerçekleşmiştir. **"**Simsiyah bir kar" ifadesi ile kar kavramının sahip olduğu renksel durum yeni bir semantik durum yansıtmaktadır.

"…

Ama görmüşlerdi

Hafif ağır bir buldozer" [572]

Hafif ve ağır kelimeleri arasındaki zıtlık ilişkisinin ürünü olan bu ifade, yeni bir semantik yapıyı yansıtmaktadır. Buldozer, genellikle ağır makineli bir alet olarak çeşitli alanlarda kullanılan bir makinadır. Bu ağır makinenin "hafif ağır" şeklindeki ifadeyle nitelenmesi çelişkiye yol açmaktadır. Buradaki yeni semantik yapı, iki zıt kavramın birleşerek oluşturduğu tamlamanın farklı bir boyutta ifadeye yenilik katmasıdır.

"…

Sıcak tutan soğuklarda

Bir eski yün fanila

Silahınız kışlara

Anlarlar" [573]

Sıcak ve soğuk kavramları arasındaki zıtlık ilişkisinin ürünü olan bu ifade, mantıksal olarak çelişkili ve tutarsız bir durum yansıtmaktadır. "Sıcağın soğuk tutması" gibi bir durum, mantık sınırları içerisinde kabul görecek bir ifade değildir. Doğrudan oksimoron kategorisinde yapıca sıfat tamlaması şeklinde oluşan bu ifade, yeni bir semantik yapıyı yansıtmaktadır. Buradaki semantik anlam, sıcağın yerini soğuğa bırakan bir ifade ile sağlanmıştır.

"Bende bir şeyler geçer

[572] Behçet Necatigil, **Şiirler,** Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1996, s.64
[573] Necatigil, a.g.e., s.113

Eser kalmadı buradan sönmek üzere buhurdan

Aydınlık gecelerin üstüne titrediği " [574]

"Gece ve gündüz"; "aydınlık ve karanlık" kavramları arasındaki zıtlığın ürünü olan bu ifade, doğrudan oksimoron kategorisindedir. Zıtlığın iki kavram arasında olduğu bu oksimoron türü, yapıca sıfat tamlaması şeklinde gerçekleşen ifade olması bakımından yeni bir semantik yapıyı işaret etmektedir. Gece, karanlık oluşu ile bilinen bir kavramdır. Gecenin karanlık, gündüzün aydınlık olduğu gerçeğinden hareketle, "aydınlık geceler" ifadesi tamlama şeklinde oluşmuş oksimoron örneğidir.

"…

Tavanda fare yarışları

Tahtaların çıt-çıt esneyişi!

Beyaz karanlık…"[575]

Karanlık, renk olarak siyahtır. Gözün gözü görmediği bir ortamda "karanlığın beyaz oluşu" tutarsızlık yansıtmaktadır. "Gece ve gündüz"; "aydınlık ve karanlık" kavramları arasındaki zıtlığın ürünü olan bu ifade, doğrudan oksimoron kategorisinde birbiriyle çelişkili ya da tutarsız durumları yansıtan örnekleri belirtmektedir. Zıtlığın iki kavram arasında olduğu bu oksimoron türü, yapıca sıfat tamlaması şeklinde gerçekleşen yeni bir semantik yapıyı işaret etmektedir. r. Gecenin karanlık, gündüzün aydınlık olduğu gerçeğinden hareketle, "aydınlık geceler" ifadesi tamlama şeklinde oluşmuş oksimoron örneğidir.

"…

Nasıl olsa aş kaynıyor

Gırtlağa ister koçan girsin ister kor

Yaşayan ölüler geçinip gidiyor" [576]

---

[574] Necatigil, a.g.e., s.337

[575] Ercümend Behzat Lav, **Bütün Eserleri,** Haz. Doğan Hızlan, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1996, s.174

[576] Lav, a.g.e., s.189

Ölü ve diri kavramları arasındaki zıtlık ilişkisinin ürünü olan bu ifade, önceki bölümlerde bahsettiğimiz üzere anlamsal olarak "canlı cenaze" ifadesiyle aynı semantik bağlam içerisinde yer almaktadır. Tasavvufî manada Elest meclisinden dünyaya gönderilen insanın yaşadığı sıkıntılar ve Rabb'e vermiş oldukları söz göz önüne alındığında, bu yaşam insanoğlu için eziyetlerle dolu bir yaşam olması bakımından çekilmezdir. Bu doğrultuda İnsanoğlunun dünyada hem yaşar gibi görünüp hem de ruhen tükenmiş oluşunu yansıtan "yaşayan ölü ya da canlı cenazeler" gibi örnekler oksimoron sanatı içerisindedir. Doğrudan oksimoron kategorisinde zıtlığın diri ve ölü kavramları arasında olduğu bu ifade, yapıca sıfat tamlaması şeklinde gerçekleşen oksimoron örneğidir. Bu ifadeyle yansıtılan semantik durum hem ölü hem de diri şeklinde bir anlamı yansıtmaktadır.

"…

Kauçuk tarlalarında sömürge şapkaları

En ucuz zenginlik el emeği" [577]

Toplumsal bir eleştiride bulunan şair, el emeğinin ucuz olduğundan ve sömürgeci anlayışın tekelinde sömürülen düzene karşı bir tavır ortaya koymaktadır. El emeğinin "en ucuz zenginlik olduğu"nu belirtilir. Mantıksal olarak çelişki ve tutarsızlığın olduğu bu ifadede sömürü düzeyi "zenginliği"; el emeği "fakirliği" temsil etmektedir. Doğrudan oksimoron kategorisinde oluşan bu ifade, yapıca sıfat tamlaması şeklinde oluşan oksimoron örneğidir. Yeni bir semantik yapının olduğu bu ifadede, "el emeğinin ucuz ve değersiz olduğu" görülmektedir. Oysaki el emeği yahut alınteri, İslam dininde, önem verilen konulardandır. Şiirde kapitalist dünya düzeninin çarklarına sıkışan insan gerçeğine değinilmiştir.

"…

Bir şarapçı satıyor

Üzümün büyüsünü

[577] Ceyhun Atıf Kansu, **Bağımsızlık Gülü-Buğday Kadın Gül ve Gökyüzü**, Bilgi Yayınevi, Ankara 1998, s.54

Kar mavisi bir güneş

Saklanıyor şişede" [578]

Güneş, herkesin bildiği üzere sarı renge sahiptir. Ancak, güneşin rengi sarı değildir. Fizik uzmanı Enis Doko'ya göre, "ilk bakışta çok basit bir soru gibi görünebilir. Ancak sarı ya da turuncu dediyseniz, yanlış cevabı verdiniz. Güneşin rengi beyazdır. Eğer aydan ya da atmosferi olmayan bir yerden güneşe baksaydınız beyaz olduğunu görecektiniz. "[579] şeklinde açıklama yaparak; bilinen doğrunun bir yanılgıdan ibaret olduğunu belirtir.

Güneşin renginin aydan ya da atmosferin olmadığı bir yerde beyaz olduğu düşünüldüğünde, şiirde geçen "kar mavisi bir güneş" ifadesi, mavi ve beyaz kavramları arasındaki zıtlığın ürünü olması bakımından dikkat çekicidir. Birbiriyle çelişkili ya da tutarsız kavramların birleştiği bu örnek, doğrudan oksimoron kategorisinde, yapıca sıfat tamlaması şeklinde oluşan oksimoron örneğidir. Şiirde "mavi ve güneş" sözcüklerinin bilinen anlamlarından sıyrılarak yeni bir semantik yapı oluşturduğu bu örnekte, karamsar bir ruh hali söz konusudur.

[578] Ceyhun Atıf Kansu, **Bir Kasabadan Resimler**, Haz. Muzaffer Uyguner, Bilgi Yayınevi, Ankara 1991, s.109

[579] Enis Doko, Güneş Ne Renktir? Gök Neden Mavidir? http://www.enisdoko.com/?page_id=134Erişim Tarihi: 16.06.2015

2.YAPI BAKIMINDAN OKSİMORON

2.1.Gramatikal Oksimoron

Oksimoron yapılar, taradığımız metinlerden hareketle, genellikle sıfat veya isim tamlamalarından oluşmaktadır. Oksimoron yapılar bu tamlamalar dışında gramatikal yapılar yoluyla– özellikle ekler yardımıyla- zıtlık ve tutarsızlığın birleşimi olan ifadeler üretmektedir. Oksimoron yapıların genellikle sıfatlardan oluşan yapılar olduğunu bir kenara bırakırsak, bazı gramatik ekler yardımıyla *+sIz , +Cık , Geniş zamanın olumsuz sorusu ve Sıfat-Fiil eki (–mAz), ne…ne* gibi zıtlığı ya da tutarsızlığı yansıtan örneklerinin olduğu görülür. Bu yapılar dışında Arapça ve Farsçanın etkisiyle Osmanlı Türkçesinde kullanılan *bî-, lâ-* ve *nâ-* olumsuzluk ekleriyle de oksimoron oluşturulmaktadır. Bu eklerin oksimoron sanatı içerisinde değerlendirilme sebebi, yapıca olumsuzluk bildiren bu yapıların anlamca olumlu yapıdaki işlevinden ileri gelmektedir.

"Olumsuzluğun olumluluğu" olarak değerlendirdiğimiz oksimoron sanatında var olan "olumsuz anlamın olumlu" oluşu özelliği, yukarıda bahsettiğimiz eklerde mevcut olduğu için bu yapıları oksimoron oluşturan gramatikal ekler olarak değerlendirmek zorunda kaldık. Bu başlık altındaki ekler hakkında kısa bir açıklama yaptıktan sonra incelediğimiz şiirler üzerinde açıklamalar yaparak gramatikal oksimoronun ne olduğu üzerine görüşler bildirmiş olacağız. Ayrıca gramatik yapılar olan ekler dışında "sıfat ve zarf" görevinde kullanılan "korkunç" sözcüğü ile de oksimoron oluşturulmaktadır.

Bu ekler hakkında çeşitli araştırmacılar tarafından çalışmalar yapılsa da bu gramatikal yapılar hakkında vereceğimiz bilgiler, Zeynep Korkmaz [580] ve Hanifi Vural –Tuncay Böler [581]'in yaptıkları çalışmalardan alınmıştır.

2.1.1.+cIk

Zeynep Korkmaz[582], Hanifi Vural ve Tuncay Böler[583]'in ek hakkındaki görüşleri aşağı yukarı aynı doğrultudadır. Ek hakkındaki görüşlerin birbiriyle benzerlik taşıdığı bu açıklamalarda, +cIk ekinin "küçültme, sevgi, yer adları ve ikileme" yapma gibi yönlerine işaret edilmektedir. Ekin oksimoron oluşturma yönü hakkında herhangi bir bilginin yer almadığı görülür. incelediğimiz metinler, bu ekin

[580] Zeynep Korkmaz, **Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2007

[581] Hanifi Vural, Tuncay Böler, **Ses ve Şekil Bilgisi**, Kesit Yayınları, İstanbul 2012

[582]Zeynep Korkmaz, a.g.e., s.42-44

Ünlü ve ünsüz uyumlarına bağlı olan +Cık / + Cuk eki, adlara ve sıfatlara küçültme, pekiştirme, sevgi ve acıma ifadesi katan bir ektir. Kullanımda –k ile biten ad ve sıfatlara geldiğinde daha önce gördüğümüz küçültme eklerinde olduğu gibi, ses uyumsuzluğunu gidermek üzrere kural olarak kelimenin son sesindeki –k'lar düşer. Bu eki alan bazı sıfatlarda da ek ile kök arasında bir ünlü türemesi olur. +Cık / + Cuk eki, adlardan küçültme işlevi ile daha çok sıfat niteliğinde olan küçültme adları türetir: arpacık (soğanı) , elmecık (kemiği) Eklendiği kelimeye küçüklük anlamı katan adlar türetir. Bunların bir kısmı terim niteliğindedir. İçlerinde hastalık adı olanlar da vardır: Arpacık, bademcik, beyincik, dağarcık, kılçık vb. Ancak , +Cık / + Cuk ekinin böyle bir türetme ekine dönüşmesi, bir kalıplaşma aşamasından geçmesiyle mümkün olmuştur. .Adlardan yer adları türetir. Ancak, bu yer adlarındaki küçüklük kavramı aşınmış durumdadır: Ayvacık, Ayancık, Gölcük vb. Adlardan sevgi, şefkat ve acıma ifadesi taşıyan küçültme adları yapar: adamcık" adamcağız", annecik, Ayşecik vb.Bu ek iyelik ekinden önce kullanıldığında sevgi ifadesi daha güçlü olarak ortaya çıkar: anneciğim, babacığım, halacığım, Ayşeciğim vb. +Cık / + Cuk eki ile genişletilmiş olan sıfatlar, anlamca pekiştirilmiş küçültme veya abartma sıfatlarına dönüşür: alçacık "çok alçak" , azıcık " çok az " , biricik "tek bir ", ufacık "çok ufak " vb. bura (< bu ara), şura (< şu ara), ora (< o ara) kaynaşmış zamirlerine getirilen .+Cık / + Cuk eki, bu zamirlere pekiştiirlmiş yer kavramı katar: buracık " hemen burası", şuracık " hemen şurası" , oracık "hemen orası"

[583] Hanifi Vural, Tuncay Böler, a.g.e., s.159

İşlek bir ektir. –k ile biten kelimelere geldiğinde kelimenin son hecesindeki –k ünsüzü düşer. Bu ek küçüklük anlamı taşıyan isimler de yapar: arpacık, bademcik, dağarcık, elmacık (kemiği) , sözcük vb.Ekin böyle bir yapım ekine dönüşmesi, bir kalıplaşma aşamasından geçtiğini göstermektedir. Yer isimleri yapar : Ayvacık, Çınarcık, Kalecik, Pazarcık vb. Küçültme, azlık sevgi, şefkat ve acıma anlamı taşıyan isimler yapar: adacık, adamcık, annecik, Mehmetçik. İyelik eklerinden önce kullanıldığında sevgi ifadesi daha güçlü olarak ortaya çıkmaktadır. : anneciğim, babacığım, kardeşçiğim… Bu işleviyle sıfatlara da gelebilir: alçacık, azıcık, daracık vb. bura, şura, ora zamirlerinden sonra gelerek pekiştirilmiş yer anlamı katar: buracık " hemen burası", şuracık " hemen şurası" , oracık "hemen orası" Bu ek bazı kök ve gövdelere doğrudan doğruya eklendiği halde bazı örneklerde araya bir ünlü girdiği de görülmektedir: Biricik, azıcık, daracık, gencecik vb. -cIk/- cUk ekiyle genişletilmiş bazı kelimelerde anlamın pekiştirilmesi amacıyla ikinci bir –cIk /-cUk eki de kullanılabilir: ufacıcık (ufak- cık- cık), kısacıcık (kısa- cık- cık) Ekin –Ca ekinden sonra gelmek gibi özel bir kullanılışı da vardır: usulcacık, yakıncacık, yavaşcacık vb. -cIk eki almış bazı kelimelerle ikileme kurulur: hanım hanımcık, mini minicik vb.

oksimoron oluşturması için ekleneceği sözcüğün *fiziksel olarak hacim ve uzunluk yönünden bir büyüklüğe* sahip olmasını gerekli kılmaktadır.

Ahmet Güngör, batıda oksimoron olarak bilinen kavramı Türk araştırmacılar arasında detaylı bir şekilde ele alan ilk araştırmacıdır. Konu hakkında her ne kadar Coşkun'un değerlendirmeleri ilk olarak görülse de Güngör kavram hakkında hem yapısal hem de anlamsal olarak detaylı açıklamalar yapması bakımından Türk edebiyatı açısından bu sanatı tanıtmada öncü rolündedir. Oksimoron sanatını *ikirciklem* olarak isimlendiren Güngör, kavramın yapısal oluşumundan bahsederek, Lederer'in görüşleri doğrultusunda bu bilgileri değerlendirerek oksimoron sanatının biçimsel özelliklerinden bahseder. Güngör, "denizcik ve devcik"[584] örnekleriyle +cIk ekinin oksimoron oluşturduğunu belirtmektedir. Ekin "devcik ve denizcik" örnekleri dışında, taradığımız metinlerde oksimoron yapılara örnek olarak gösterebilecek yapılar yer almamaktadır.

"Devcik", dev sözcüğünün şekil ve hacim olarak büyük olduğu düşünülürse, +cIk ekinin sahip olduğu küçültme işlevi daha çok ironi amaçlı bir durumdur. "Devcik" şeklindeki bir örnek, "koca bebek ya da minik dev" şeklindeki oksimoron örnekleri ile aynı bağlamda değerlendirilecek ifadelerdendir.

"Devcik" sözcüğü hakkındaki açıklamadan hareketle, "gemicik" şeklinde bir örnek verebiliriz. Gemi kavramının büyüklüğü göz önüne alındığında üzerine gelen küçültme eki +cIk, şekilce büyük olan bir kavramı ironi ve mizah amacı doğrultusunda küçültme eğiliminde olur.

Bu açıklamalardan hareketle, gramatik yönden küçültme anlamı veren +cIk ekinin *şekilce büyük, devasa anlam ifade eden sözcüklere eklenip anlam değişimi yoluyla ironi ve mizahın temelinde zıtlığı amaçlaması* dikkat çekicidir. Bu yönüyle, koca bebek, minik dev şeklindeki örneklerle aynı bağlamda değerlendirilecek örneklerle benzerlik göstermesi bakımından kayda değerdir.

[584] Ahmet Güngör, a.g.m., s.114

2.1.2.+sIz

Ek hakkında görüşlerine başvurduğumuz Zeynep Korkmaz [585] ve Hanifi Vural-Tuncay Böler[586], aynı doğrultuda görüş bildirmektedirler. Ekin "bir şeyden yoksun bulunma" gibi semantik bir yönü vardır. Zeynep Korkmaz'ın kavram hakkındaki görüşleri yer yer farklılaşsa da her iki açıklamada da ekin oksimoron sanatındaki yerine değinilmemiştir.

Ekin oksimoron oluşturan yanına dair örnekler verirsek, örneğin "eşsiz" ifadesinde "eşi ve benzeri olmayan, biricik" anlamları söz konusudur. "Parasız" şeklindeki ifadede ise "paradan yoksun bulunma, beş parasız" olma hali görülür. Her iki örneği incelediğimizde, ifadelerin +sIz eki ile türetildiği görülür. Aradaki ayrım, "eşsiz" ifadesinin *şekilce* o*lumsuz anlamca olumlu olması* ; "parasız" ifadesinde "paradan yoksunluk, beş parasız" olma *ş*eklinde olumsuz bir anlamın oluşudur.

+sIz ekiyle oksimoron yapılar, iki şekilde oluşmaktadır. Bunlardan biri, "sebepsizliğin sebebi" örneğinde tamlayan durumundaki "sebep" sözcüğünün üzerine gelen +sIz ekiyle tamlananı oluşturan "sebep" sözcüğü arasında zıtlığın olduğu yapılardır. +sIz ekiyle oluşan diğer oksimoron türü, "parasız yatılı, parasız eğitim, engelsiz hayat" örneklerinde görülen +sIz ekinin sahip olduğu olumsuz

---

[585] Zeynep Korkmaz, a.g.e.,s.64-65

+sIz / +sUz eki, addan "yokluk, eksiklik"bildiren olumsuz anlamda sıfatlar türeten çok işlek bir ektir. " sahip olma, kendinde bulundurma" görevindeki sıfat türeten +lI / + lI ekinin karşıtıdır: acısız, akılsız, anlamsız, başsız, cansız, güçsüz vb. +sIz / +sUz eki öksüz (<ög + süz) , ıssız (< iđi +siz) , densiz (< teŋ + siz) , hırsız gibi bazı eski türetmelerde de yer almıştır. Bu ek fiilden hareket adları türeten –Ma, - (I)m / - (U)m ekleriyle –Ar sıfat- fiil eklerinden sonra gelerek de yine yokluk anlamında sıfatlar türetir: acımasız, bakımsız, olumsuz, sevimsiz vb. +sIz / +sUz ekiyle kurulmuş ancak anlam kayması yoluyla kalıplaşmış bazı sıfat ve zarflar da vardır: amansız, arsız, aynasız, bacaksız vb. "sahip olma, üzerinde bulundurma" anlamlı ve +lI / +Lu ekli Türkçe kelime ve terimler artıkça buna koşut zıt anlamlı +sIz /+sUz ekli kelime ve terimler yapmak da kolaylaşmaktadır. belirli / belirsiz, çiçekliler /çiçeksizler+sIz / +sUz eki eş anlamlı ikileme sıfatları da türetmiştir: anasız babasız, borçsuz harçsız, dertsiz tasasız, ipsiz sapsız vb. Yabancı sözlere karşılıklar bulma ve terim yapma konusunda .+sIz / +sUz ekinden de yararlanılmıştır. Bu ek dilimizdeki, Arapça gayr-, bilâ- ,lâ-, Farsça bî- ve nâ- gibi " yokluk" ve "olumsuzluk" bildiren ön eklerin yerini tutmuştur. Gayriciddî = ciddiyetsiz, gayrimahdut=sınırsız, gayrimuntazam=düzensiz, bilâfasıla=aralıksız, lâkayd=ilgisiz, bîkes=kimsesiz, bîlüzum=gereksiz, nâciz=değersiz vb.

[586] Hanifi Vural, Tuncay Böler, a.g.e., s.166

İsim soylu kelimelere gelerek yoksunluk, mahrumiyet bildiren sıfatlar yapan çok işlek bir ektir. Akılsız, anlamsız, korkusuz, olumsuz, verimsiz vb. Bu ek, bazı kelimelerde kalıplaşmış olarak kullanılır. Amansız, arsız, aynasız, katıksız, sonsuz, öksüz. -sIz / -sUz sahip olma, kendinde bulundurma anlamında sıfatlar yapan –lI , -lU ekinin karşıtıdır: akıllı – akılsız, ağaçlı- ağaçsız. -sIz / -sUz eki alan kelimeler de ikileme oluşturabilir. Dertsiz tasasız, ipsiz sapsız, kayıtsız şartsız vb.

anlamdan sıyrılarak olumlu bir yapıya bürünmesidir. "Olumsuzluğun olumluluğu" şeklinde belirtilecek bu oksimoron türünde bu ekle oluşturulan tamlayan, şekilce olumsuz bir ekle kurulmasına rağmen olumlu anlamda kullanılarak oksimoron yapılar teşkil etmektedir.

Oksimoron yapıların gramatikal yönünü oluşturan eklerden biri olan +sIz ekinin yapısal ve anlamsal olarak iki tür içerisinde oksimoron oluşturması, bu yapıların gramatik yapılarla birlikte kullanıldığını göstermektedir. Türkçenin sondan eklemeli bir dil oluşu ve türetmenin gramatikal eklerle yapılması, oksimoron yapıların üretimine katkıda bulunması bakımından önemlidir.

+sIz Eki ile Oluşan Oksimoron Örnekleri

"…

Esrikmiş herhal bahçe bahçe çiçekleri olan ablam

Çiçeksiz bir çiçekçi dükkânının önünde durmuş "[587](Ece Ayhan)

"Çiçeksiz bir çiçekçi dükkânı" ifadesi oksimoron sanatı içerisinde yer almaktadır. Tamlamanın zincirleme olduğu ve iki ifadeden oluştuğu görülmektedir. Birinci tamlamada çiçekçi dükkânı şeklinde bir ifade bulunmaktadır. Belirtisiz isim tamlaması şeklinde oluşan bu ifadenin solunda yer alan öğeyle (çiçeksiz) tamlama kurularak oksimoron yapı oluşturulmuştur. +sIz ekiyle oluşan yeni tamlamada çiçeksiz ifadesi ile çiçekçi dükkânı arasında zıtlık söz konusudur. Bilindiği gibi, çiçekçi dükkânı olarak tanınan yerler, binbir çeşit çiçek türünün bulunduğu meskenlerdir. Şiirde çiçekçi dükkânının çiçeksiz olması bu yönüyle oksimoron yapı oluşturacak yeni bir anlamı ortaya koymaktadır. Bu ifade, ilk bakışta kavramlar arasındaki zıtlık ilişkisinin fark edildiği doğrudan oksimoron kategorisindedir.

"…

Arkadaşları zakkumlarla örmüşlerdir şu şiiri:

Aldırma 128! İntiharın **parasız yatılı** küçük zabit okullarında" [588](Ece Ayhan)

[587] Haz. Asım Bezirci, Kemal Özer, **Dünden Bugüne Türk Şiiri Cilt IV-Yeni Şiir 1940-1960**, Evrensel Basım, İstanbul 2002, s.315

Bu ifade, +sIz ekinin ikinci tür oksimoron oluşturma yapısına dâhil edilir. Bu ek yoluyla oksimoron oluşturmanın ilk yolu tamlamayı oluşturan kelimeye gelen +sIz ekinin tamlanan ile zıtlık oluşturmasıydı. +sIz eki ile gramatikal olarak oksimoron oluşturmanın ikinci yolu, ekin şekilce olumsuz olmasına rağmen "engelsiz hayat, parasız eğitim" örneklerinde görülen olumlu bir işleve sahip olmasıdır. Şiirde geçen "parasız yatılı" örneği, ikinci türde değerlendirilecek gramatikal oksimoron yapısıdır. Tamlayanı oluşturan kelimeye gelen olumsuzluk ekiyle olumsuz bir anlamın var olacağı beklense de ekin olumlu anlamda oluşu bu tür şekilce olumsuz anlamca olumlu görünen yapıların olduğunu göstermesi bakımından önemlidir.

"Bir dilencinin sesindeki gri sessizliği

Nedense ürkütüyor, dağcıların göğünü" [589](Ülkü Tamer)

Bu ifadede birden fazla tamlamanın olduğu görülür. İlk tamlama, "bir dilencinin sesi" şeklindeki isim tamlamasıdır. İkinci tamlama ise "gri sessizlik" şeklindeki sıfat tamlamasıdır. Bu iki tamlamanın birleşerek oksimoron yapı oluşturduğu görülmektedir. Yeni bir anlam ifade eden tamlama, birinci tamlama (bir dilencinin sesi) ile ikinci tamlamayı (gri sessizlik) oluşturan ifadelerinin birleşiminden oluşmuştur. "Bir dilencinin sesindeki gri sessizlik" şeklindeki oksimoron yapıda tamlanan rolündeki "gri sessizlik" ifadesindeki +sIz eki ile tamlayan görevindeki "bir dilencinin sesi" arasında zıtlık söz konusudur. Ses ve sessizlik arasında oluşan bu zıt durum, doğrudan oksimoron grubunda olup gramatik yönden +sIz ekinin birinci tür oluşumuna girmektedir. "Bir dilencinin sesindeki gri sessizlik" şeklindeki ifade çelişki ve tutarsızlığın ürünü olması bakımından oksimoron niteliği taşır.

"…

O **sessizliğin marşını** öğret bana,

Gizli bir pınar gibi toprak altında akan

[588] Haz. Asım Bezirci, Kemal Özer, **Dünden Bugüne Türk Şiiri Cilt IV–Yeni Şiir 1940-1960,** s.318
[589] Haz. Asım Bezirci, Kemal Özer, **Dünden Bugüne Türk Şiiri Cilt IV–Yeni Şiir 1940-1960**, s.445

Ama bütün kıtaları dolaşan marşı” [590](Ülkü Tamer)

Sıfat tamlaması şeklinde oluşan bu oksimoron türünde dolaylı oksimoron olarak değerlendirilen “zıt anlamlılığın alt anlamlılığı” söz konusudur. “Ses” şeklinde üst anlamın olduğu yapıda “marş” gibi alt anlamlı bir sözcüğün “sessizlik” kavramıyla zıtlık oluşturduğu görülmektedir. “Ses” sözcüğü üzerine eklenen +sIz eki ile tamlanan durumundaki “marş” ismi arasında zıtlığın olması, yeni bir ifade biçiminin doğmasına neden olmuştur. Marş dediğimiz sözlü ve sesli bir ürünün eseri olan bu kavramın sessizlik sıfatı ile yeni bir anlamı yansıtmaya çalıştığı görülür. “Sessizliğin marşı” şeklindeki ifade gramatikal yönden oksimoron oluşturması bakımından dikkat çekicidir.

“…

Elleri kansız bir katil yaratabilir,

Bir yaşamın seçimidir, derim ben” [591](Ali Cengizkan)

Bu ifadede “kansız bir katil” şeklinde oksimoron bir durum söz konusudur. Sıfat tamlaması şeklinde oluşan bu yapıda çelişkinin olduğu görülür. Katil denilen şahıs, insanoğlu dünyaya gönderildiğinden bu yana, asırlardır elleri kanlı, kandan beslenen ve gözünü kırpmadan, tereddütsüz insan öldüren biri olarak tanınmaktadır. Kansız bir katil şeklinde, +sIz eki ile oluşan bu tamlamada, katilin her ne kadar karşıdaki insanı boğarak öldürmesi ve onu zehirle öldürmesi şeklinde ihtimaller göz önüne alınsa da katilin elleri kirli olmasa da ruhunun insan kanına bulanması, masum bir katil intibahını mantıksal olarak okuyucuda çağrıştıramaz. Bu yönüyle, “elleri kansız bir katil” ifadesi, oksimoron bir yapıdır.

“…

Bir yıldız kayar gecenin altından

Sessizliğin sesi olur mektuplarım

Biliyorum…”[592](Ahmet Özer)

---

[590] Haz. Asım Bezirci, Kemal Özer, **Dünden Bugüne Türk Şiiri Cilt IV -Yeni Şiir 1940-1960**, s.451
[591] Haz. Asım Bezirci, Kemal Özer, **Dünden Bugüne Türk Şiiri Cilt V 1960-2000,** Evrensel Basım Yayım, İstanbul 2002, s.268

"Ses ve sessizlik" sözcükleri arasındaki ilişkinin zıtlığa dayandığı bu örnekte, önceki bölümde örneğini verdiğimiz "sessizlik marşı" şeklinde bir örnek, bu şiirde de görülmektedir. "Sessizliğin bir sesinin ya da marşının olması" mantık kuralları içerisinde tutarsız bir durum arz etmesi nedeniyle zıtlığı yansıtarak oksimoron yapı oluşturmaktadır.

"…

Kız der ki: çare var mı?

Ben bir **eşsiz güneşim,**

Gösterin nerde eşim?...

Sevenler beni belki,

Şu geniş göklerdeki,

Yıldızlardan daha çok,

…" [593](Orhan Seyfi Orhon)

+sIz eki "bir şeyden yoksun olma" gibi olumsuz bir işleve sahiptir. Ancak ekin olumlu anlamlarda kullanıldığı görülmektedir. Olumsuz bir işleve sahip olan ekin olumlu bir anlamda kullanılışı "olumsuzluğun olumluluğu" şeklinde oksimoron sanatı içerisinde düşünülen bir yapıya işaret etmektedir. "Eşsiz güneş" ifadesi, "eşi, benzeri olmayan" anlamındadır. "Olumsuzluğun olumluluğu" şeklinde oluşan bu oksimoron örneğinde, +sIz eki ile olumsuz bir anlam yerine olumlu bir anlam yansıtılmıştır.

"…

Müslümanlık, bilmem ama gâliba göklerdedir!

İstemem, dursun o **pâyansız mefahir** bir yana" [594](Mehmed Akif Ersoy)

[592] Haz. Asım Bezirci, Kemal Özer, **Dünden Bugüne Türk Şiiri Cilt V 1960-2000,** s.366
[593] Aktaş, **Yenileşme Dönemi Türk Şiiri ve Antolojisi 1 (1860-1920)** , s.512

Pâyansız mefahir "sonsuz övülecek şey"**:** Pâyan ve mefahir şeklinde iki yabancı öğenin üzerine gelen +sIz eki, olumsuz bir işlevde kullanılmayarak "olumsuzluğun olumluluğu" şeklinde oksimoron örneği oluşturmaktadır. Sonsuz övülecek şey anlamına gelen bu ifade, olumlu bir anlamı yansıtarak "olumsuzluğun olumluluğu" olarak tabir edilen oksimoron sanatı örneğidir.

"...

Çıkıyorum bulutları aşan dağlara

Tanrıların başı gibi başları diktir,

Bu dağları saran **sonsuz bir genişlikt**ir,

…" [595](Sabahattin Ali)

+sIz ekinin birleşiminden oluşan bu ifade, "olumsuzluğun olumluluğu" şeklinde oksimoron örneği oluşturmaktadır. "Sonsuz bir genişlik" ifadesiyle uçsuz bucaksız bir alan tasviri çizilmiştir. Böylece, olumsuz bir işleve sahip olan +sIz ekinin olumlu işleve geliştiği görülmektedir.

"Kendi eliyle kazdığın kuyuya

Aşk ufak bir taş atmaktır

Gürültüsü büyüyünce sessizliğin

Marifet yosunlar gibi susmaktır."[596]

Bu ifade, "sessizliğin gürültüsü" şeklinde düzeltilip yorumlanırsa, önceki örneklerde gördüğümüz gibi "ses ve sessizlik" kavramları arasında bir zıtlığın olduğunu görürüz. Nasıl ki, "sessizlik marşı, sessizliğin ses"i şeklindeki örneklerde mantıksal bir tutarsızlık varsa bu örnekte de tutarsızlık ve çelişkinin olduğunu görmekteyiz. Bu zıtlık unsurları birleşerek, sessizliğin gürültüsü şeklinde yeni bir semantik yapı ortaya koymuştur. Bu yeni anlam, ifadeyi oluşturan yapılardan farklı

[594] Aktaş, **Yenileşme Dönemi Türk Şiiri ve Antolojisi 1 (1860-1920)**, s.576
[595] Aktaş, **Yenileşme Dönemi Türk Şiiri ve Antolojisi 2 (1920-1940)**, s.260
[596] Yücel, **Sevgi Duvarı**, s.74

olarak sessizliğin gürültüsü şeklinde yeni bir yapıyı temsil etmektedir. "Ses" şeklinde üst anlamın olduğu bu yapıda, "gürültü" sözcüğünün "ses" kavramının alt anlamlısı olarak sessiz kelimesi ile zıtlık oluşturması, dolaylı oksimoron kategorisinde değerlendirilmektedir.

"…

Bu işler işte sessizliğini büyüten toprak

O senin sardunyalar gibi **konuşkan sessizliğini** "[597]

"Konuşkan sessizlik" şeklinde kurulan bu tamlamada önceki örneklerde olduğu gibi, "ses ve sessizlik" arasında zıtlığın olduğunu görürüz. Bir durum karşısında susan birinin konuşkan biri gibi kendiyle sessizce konuşması, şiirde verilen anlam birliklerini yansıtmaktadır. Tutarsız bir anlatımın ürünü olan bu ifade, yapıca sıfat tamlaması şeklinde doğrudan oksimoron kategorisinde yer almaktadır.

"**Zamansız zamanlara** bakıp ağıt söyleyen

…" [598]

"Zamanın zamansız zamanları çalmasın

…" [599]

Bu ifadeler **,** +sIz ekiyle oluşması bakımından Gramatik oksimoron sınıfına girmektedir. *"*Zamansız zamanlar" şeklindeki sıfat tamlamasında zıtlık, "zaman ve zamansız" kavramları arasındadır. "Zamansız zamanlar" şeklinde yeni bir ifadenin oluştuğu bu durumda, "zamanın zamansız zamanları" şeklinde bir ifadede aynı durum söz konusudur.

"…

Aşılmaz güzelliği bir bahanedir

Yanında alçak kalır en yüksek sular

[597] Yücel, **Sevgi Duvarı**, s.93
[598] Akçay, a.g.e., s.20
[599] Akçay, a.g.e., s.71

Ruha söyledikleri tane tanedir

Sessizliğin diliyle şiir okurlar"[600]

"Ses ve sessizlik" arasındaki ilişkinin ürünü olan "sessizliğin dili" şeklindeki yapı, oksimoron oluşturmaktadır. Dil, denilen kavram sözlü ürünü yansıtması bakımından +sIz ekiyle birleşime dâhil olan "sessizlik" ifadesi ile zıtlık uyandırır. Bu zıtlık, mantık sınırları içerisinde tutarsızlık yaratmaktadır. Bu yönüyle, "sessizliğin dili" ifadesi, gramatikal oksimoron kategorisinde yer almaktadır.

"Uzun boylu tayfalar, büyük denizlerde demir atmış gemilerin

Eşsiz mavi gökte kanat geren büyük kuşlar" [601]

"Eşsiz" ifadesi, oksimoron özelliği taşıyan bir yapıdır. +sIz eki ile oluşan bu ifade, tamlama şeklinde oluşan oksimoron yapılar dışında ekin sahip olduğu olumsuz anlamın dışında olumlu bir yapı içerisinde "eşi ve benzeri olmayan" anlamlarında olumlu bir yapıda kullanılarak yeni bir semantik yapıyı yansıtmaktadır.

"…

Tekrardaki mucize gülüm,

Tekrarın tekrarsızlığı… " [602]

"Tekrarın tekrarsızlığı" şeklindeki bu tamlamada zıtlığın +sIz eki ile kurulduğu görülür. Tamlayan görevindeki tekrar ifadesinin +sIz ekiyle tamlama oluşturduğu "tekrarsızlık" ifadesi, zıtlığın ve tutarsızlığın ön planda olduğu oksimoron yapılar oluşturması bakımından çelişkinin ürünüdür. Zıtlığın gramatikal yapı ile oluştuğu bu örnek, doğrudan oksimoron kategorisine girer.

"…

Dudaklarında bir ıslık var, yakasında bir çiçek

Solan renkleri boyamakta o **boyasız boyacı** "[603]

[600] Umran, **Kış Bayramı**, , s.7
[601] Berk, **İstanbul Kitabı**, s.26
[602] Hikmet, a.g.e., , s.91

+sIz eki ile oluşturulan tamlama şeklindeki bu oksimoron örneğinde tamlayanın gramatik ekler alarak zıtlık oluşturduğu yapı, "boyasız boyacı" örneğinde kendini gösterir. Sıfat tamlaması şeklinde oluşan bu yapıda, isme sorulan nasıl? sorusu ile sıfatın anlaşıldığı bu durumda, yeni bir anlam söz konusudur. Toplumda boyacı olarak bilinen bireylerin boyama işini gerçekleştirmeleri için bu eylemde kullanılacak malzemelere yani boyalara ihtiyacı vardır. Ancak örneğe baktığımızda "boyasız bir boyacı"dan bahsedilmektedir. Boyasız bir boyacının solan renkleri boyama gibi bir eylemi gerçekleştirmesi söz konusu değildir. Bu ifadeyle karşı karşıya kalan okuyucu ya da dinleyicinin şaşkınlık içerisinde olduğu görülmektedir. Bu açıklamalar dikkate alındığında, ortaya konan ifade oksimoron bir durum yansıtmaktadır.

"…

Her sabah

Yokluğunun " **kulakları sağır eden " sessizliği** uyandırıyor beni

Oysa ben ses'e uyanmam" [604]

"Kulakları sağır eden sessizlik" ifadesiyle, ses ve sessizlik arasında zıtlığın olduğu görülür. Mantıksal olarak tutarsızlığın olduğu bu ifadelerde çelişki, gramatikal ek +sIz eki ile sağlanmaktadır. +sIz ekinin oluşturmuş olduğu bu zıtlık, ifadeyi bilinen bir boyuttan farklı bir boyuta taşıyarak kavramlar arasında zıtlığın doğmasına neden olmuştur. Doğrudan oksimoron kategorisine giren bu ifadede, zıtlık gramatik ekler yoluyla oluşmaktadır.

NOTASIZ MÜZİKAL

"Sen… Kavuşursak aşkımız biter diye

Bizi sensiz sevmeye tutukladıysan beni

Hemen affet

…. [605]

[603] Asaf, a.g.e., s.230
[604] Yılmaz, **Sensiz Harfler**, , s.194

"Notasız müzikal" ifadesi, +sIz ekinin birleşimiyle ortaya çıkan zıtlığı yansıtan durumlardır. Bu yönüyle gramatikal açıdan çelişkiyi yansıtarak ilişki içerisinde oldukları kavramlar arasında zıtlık uyandırmışlardır.

"…

Çığlığın içindeki sessizlik olacaksın

Duvara tırmanan inatçı sarmaşık.

Su dolu testinin dışında yeşil yosun

Rakı bardağında terleyen buğu olacaksın

…"[606]

Bu ifade, önceki örneklerde olduğu gibi üst anlamlı "ses" kavramı ile onun karşıtı "sessizlik" arasında gelişen ilişkinin ürünüdür. Bu yapının olduğu ifadede çelişki ve zıtlığı yansıtan durum, "sessizlik" ifadesi ile sağlanmıştır. Sessizlik ifadesindeki +sIz ekinin "ses" kavramına eklendiği görülür. Üst anlamlı "ses" kavramının alt anlaması olan "çığlık" sözcüğü ile "sessizlik" arasında gelişen dolaylı oksimoron, bu şiirde zıtlığı sağlayan unsurlardan oluşması bakımından dikkat çekicidir.

"Kurumuş bir bataklık göğsümde

Ayaklarımdan uzak duruyor su

Ve **sessizliğin yankısı**yla kuruyorum

Kendimi yeniden" [607]

"Ses ile sessizlik" arasındaki zıt ilişkinin ürünü olan bu ifadede üst anlamlı "ses" sözcüğünün alt anlamlısı olarak yankı sözcüğünün +sIz ekiyle oluşturduğu

[605] Ceyhun Yılmaz, **Sevdiğim İkinci Kadınsın**, Parantez Gazetecilik ve Yayıncılık Ltd. Şti, İstanbul 2014, s.41
[606] İnce, a.g.e., s.37
[607] Birhan Keskin, **Kim Bağışlayacak Beni**, Metis Yayınları, İstanbvul 2013, s.22

zıtlık söz konusudur. Bu zıtlık, gramatikal ekler yoluyla sağlanarak "zıt anlamlığın alt anlamlılığı" şeklinde dolaylı oksimoron oluşturur.

"…

Gün ortasında yazlık sinemanın arka duvarından atlar, orada kurardım **hışırtılı sessizliğimi** …"[608]

Önceki bölümlerde üzerinde değerlendirmeler yaptığımız, ses ile sessizlik arasındaki zıtlığın ürünü olan bu ifadeler, genellikle "ses" şeklindeki üst anlamlı bir ifadenin alt anlamlısı olarak oksimoron oluşturur. "Hışırtılı sessizlik" şeklindeki bu ifade, "ses" şeklindeki üst anlam kategorisi içerisinde "hışırtı" sözcüğünün alt anlamlı olduğu görülmektedir.

"…

Hep o yanıbaşımda**, gölgesiz gölge, bekliyor** konuşmayı" [609]

" …

Dolapsız bir dolapta uyuyor**" [610]**

"Gölgesiz gölge ve dolapsız bir dolap" gibi örnekler**,** +sIz eki vasıtasıyla oluşturulmuş tamlama şeklinde oluşan oksimoron örnekleridir. Doğrudan doğruya ek vasıtasıyla oluşturulan bu zıtlık, tamlayan ve tamlanan şeklinde birleşerek doğrudan oksimoron olarak yeni bir anlamı ortaya koymaktadır.

" …

Bir **ölümsüz lezzet** her ısırışta

Ömrün en güzel meyvası" [611]

Bu ifadede +sIz ekinin "bir şeyden yoksunluk, bulunmama" işlevinden sıyrılıp olumlu bir yapıda kullanılışı söz konusudur. "Ölümsüz lezzet" şeklindeki

[608] Keskin, **Kim Bağışlayacak Beni,** s.38
[609] Kudret Aksal, a.g.e., s.36
[610] Kudret Aksal, a.g.e., s.67
[611] Uyar, **Büyük Saat Bütün Şiirleri**, s.93

ifade "tadı unutulmayacak, tadı damakta kalacak bir lezzeti" tanımlaması bakımından ekin olumsuz görevinden uzaklaşıp olumlu bir yapıyı yansıtması bakımından oksimoron teşkil etmektedir. Tıpkı "eşsiz ve kusursuz" örneklerinde olduğu gibi +sIz eki, şekilce olumsuz bir yapıdan ziyade olumlu bir durumu anlatarak gramatikal oksimoron yapısının ikinci türünü gösterir.

"…

Sessiz ve uğultulu şarkıları boşuna taş kırmaların

Alkol bir büyük uğraştır, ey mağribî, ey değerinin" [612]

Ses ve sessizlik arasındaki zıtlık ilişkisinin örneğini gördüğümüz bu ifadede, "ses" şeklindeki üst anlama sahip yapının alt anlamlısı olarak "uğultu" kelimesiyle "sessiz" sözcüğü arasında bir zıtlığın olduğunu görürüz. Dolaylı oksimoron özelliği taşıyan bu ifadede "zıt anlamlığın alt anlamlılığı" şeklinde tanımlanabilecek zıt unsurların bir arada kullanılmasından doğan çelişki, gramatik bir ek olan +sIz ekiyle sağlanarak bu ifadenin oluşmasına yol açmıştır.

"…

Venezuela başkaldırmasında 400 kişi öldürüldü ise

Değil mi Bayan Ceylan? Ben buna ne yaparım?

Ben **sonsuz bir eğitim** yaşarım" [613]

"Yaşam boyu eğitim" şeklinde günlük hayatta karşımıza çıkan sonsuz eğitim örneğinde +sIz eki aracılığıyla oksimoron oluşmaktadır. Gramatikal oksimoron başlığı altında ele aldığımız bu ekin ikinci tür işlevi olan olumsuz duran yapıların olumlu anlamda kullanılışı, bu ifadede kendini gösterir. "Parasız yatılı ve engelsiz hayat" gibi örneklerde gördüğümüz, "olumsuzluktan yoksun bulunma" durumu şiirde zıtlığın farklı bir semantik yapı doğrultusunda olduğunu göstermesi bakımından dikkat çekicidir.

[612] Uyar, **Büyük Saat Bütün Şiirleri**, s.223
[613] Uyar, **Büyük Saat Bütün Şiirleri**, s.269

"Her şey benim kalbimdir

Söküp aldığım kardan

Kardan söküp aldığım

Çocuksuz bir anne gülüşüyle" [614]

Çocuksuz bir anne ifadesi, ilginç bir semantik yapı sergilemektedir. Anne kavramının temeline indiğimizde, Tanrı tarafından doğurma yeteneği verilen kutsal bir varlık olan annenin şiirde çocuksuz olarak değerlendirilmesi dikkat çekicidir. Gramatikal ek olan +sIz eki aracılığıyla anne sözcüğüyle zıtlığın olduğu bu ifadede oksimoron bir yapının olduğu kesindir. Anne kavramı, doğurma yeteneğine sahip besleyici, doyurucu ve gözetici nitelikleri olan varlık konumundadır. Çocuğu olmayan bir anne ise ancak ve ancak bir kadın olarak değerlendirilir. Kadının çocuk doğduğu andan itibaren toplumda artık bir kadın olarak değil de anne olarak değerlendirilmesi bu ifadedeki zıtlığı ve çelişkiyi yansıtması bakımından önemlidir.

"…

Ne anlatır Yunan şarkıları

Sonsuz güzelliğe, **sonsuz barışa** dair " [615]

+sIz ekinin birleşimden doğan yapıların olumsuzluğu yansıtma yerine olumlu anlamda, "sonsuz" ifadesiyle "sonu olan şeylerden yoksunluk" şeklinde kullanımlara sahip olduğu bu oksimoron türünde "olumsuzluğun olumluğu" şeklinde yorumlanacak bir durum söz konusudur.

"…

Susuz pınarlardan içiyorum

Duru bir göl bitiyor atımın bastığı yerde" [616]

Bu ifadede +sIz eki yoluyla olumsuz bir kullanım içerisinde, su ve pınar kavramları arasında zıtlığın olduğu görülür. "Üst" bir anlama sahip olan su

[614] Uyar, **Büyük Saat Bütün Şiirleri**, s.500
[615] Behramoğlu, a.g.e., s.88
[616] Akın, a.g.e., s.151

kavramının alt anlamlısı olarak "pınar" sözcüğünün "susuz" ifadesiyle oluşturduğu zıtlık, dolaylı oksimoron kategorisinde değerlendirilecek bir durumdur. "Zıt anlamlığın alt anlamlılığı" olarak adlandırılan bu oksimoron türünde zıtlık, üst anlamın alt anlamlısı ile karşıt grup arasındadır.

"…

Paris'in hayalet dolu banliyölerinde

Boğuntunun sessiz çığlığını duydum **"** [617]

Zincirleme isim tamlaması şeklinde birden fazla tamlamadan oluşan bu yapıda, ses ve sessizlik arasında zıtlığın olduğu görülür. Tamlamanın ilkini incelediğimizde "sessiz çığlık" şeklinde oksimoron bir yapının olduğunu görürüz. İkinci tamlama "boğunt"u ismi ile "sessiz çığlık" ifadelerinin birleşiminden doğan oksimoron yapıdır. "Ses" şeklinde üst anlama sahip olan kavramın alt anlamlısı olarak "çığlık" sözcüğünün +sIz eki yoluyla sessiz biçimine gelen yapıyla zıtlık oluşturması dikkat çekicidir. Bu yönüyle, dolaylı oksimoron rolünde olan bu örnek, önceki bölümlerde bahsettiğimiz değerlendirmelerle aynı doğrultudadır.

"…

İlkbahar yine gelecek

Belki yine mutlu olurum

Bir **dilsizin şarkısına** benzeyecek

Senden sonra mutluluğum" [618]

Konuşma yeteneğinden mahrum ya da sonradan bu yeteneğini kaybetmiş insanlarda şarkı gibi sesli bir ürünü dışa vurma, oksimoron bir nitelik taşır. Burada mantıksal olarak çelişkili bir durum söz konusudur. Konuşma yeteneği kaybolmuş birinin şarkısı şeklindeki ifade tutarsızlığı yansıtır. Burada farklı bir anlam, iki zıt kelimenin birleşimi ile ortaya çıkmıştır.

[617] Akın, a.g.e., s.127
[618] Akın, a.g.e., s.158

"…

Uzaklıkları yenmiş fâtih edasındasın!

Dipsizliğin dibini bulmak sevdasındasın! "[619]

Bu yapı, +sIz ekinin birleşimiyle tamlayan rolündeki yapının tamlanan ile kurduğu zıtlık ilişkisinin ürünü olan bir ifadedir. İsim tamlaması şeklinde oluşan bu yapıda, gramatikal ek olan +sIz eki vasıtasıyla çelişkinin olduğu örnek oksimoron niteliği taşır. Bu örnekten bağımsız olarak "dip" sözcüğüne değinirsek, bugün günlük konuşma dilinde "adamın dibi(sin)" şeklindeki ifadeyi sık sık kullanırız. Orijinal anlamda bir şeyin en altı anlamına gelen bu sözcük, "adamın hası, adamın büyüğü" anlamında oksimoron oluşturmaktadır. Dip sözcüğünün hem olumsuzluk ekleri alarak tamlama oluşturması hem de "adamın dibi" gibi bir örnekte yüceltici anlamların olması oksimoron açısından önemli bir sözcük olduğunu gösterir.

"Evim!

Ahşap ev; camlarından kızıl biberler sarkan!

Arsız gökdelenlerle çevrilmiş önün, arkan!

Kefensiz bir cenaze, çırılçıplak, ortada

…" [620]

İslam kültüründe ölen birinin defin işlemleri arasında yapılması gereken ritüellerden biri olan kefenleme, dinin yükümlülüklerinden biri olması bakımından önemli bir törendir. Gömülmeden önce yıkanan ölünün beyaz bir çarşafa ya da kefene sarılması olayı, İslam kültürünün olmazsa olmazlarındandır. Şiirde geçen kefensiz cenaze örneği bu açıdan mantıksal olarak çelişki yansıtmaktadır. Müslüman birinin öldükten sonra kefensiz bir şekilde çırılçıplak bir şekilde ortada kalması, dinen sakıncalı bir durumdur. Gramatikal olarak +sIz eki ile oluşan bu ifade, yapıca sıfat tamlaması şeklinde gerçekleşen oksimoron örneğidir.

" Dövülmüş acıların örsünde

[619] Kısakürek, a.g.e., s.410
[620] Kısakürek, a.g.e., s.333

Gürültüsüz türkü söyleyenleri seviyorum” [621](Metin Demirtaş)

Türkü ya da şarkı söylemek gibi eylemler, bilindiği üzere sesli bir şekilde gerçekleşir. Ancak bu durumu, mantık sınırları dışına iten ve zıtlık uyandıran nokta +sIz ekiyle türeyen “gürültüsüz” sözcüğünün “ses” şeklindeki bir üst anlama sahip yapının alt anlamlısı olarak “türkü” sözcüğü arasında gerçekleşen ilişkinin oksimoron oluşturmasıdır. Bu örnekte, “ses ve sessiz” sözcükleri arasındaki ilişkinin zıtlığa dayanması söz konusudur. “Ses” şeklinde üst anlama sahip ifadenin alt anlamlara sahip olması dolaylı oksimoron olarak değerlendirilmektedir. “Zıt anlamlığın alt anlamlılığı” olarak değerlendirilen bu oksimoron türünde, tamlayan rolündeki olumsuz sözcük yanındaki üst anlam olarak değerlendirilen kavramla zıtlık oluşturmaktadır. Dolaylı oksimoron yapısından oluşan bu ifade, sıfat tamlaması şeklindedir.

“…

Sessiz çakıl taşları

Koyuyorlar **susuz bir akıntı**dan” [622]

Akıntı dediğimiz kavram, sulu şekilde gerçekleşmektedir.. Yoğun olsun ya da olmasın akıntı, genellikle sıvı halde görünen bir durumdur. “Susuz bir akıntı” şeklindeki sıfat tamlamasında, üst anlamı “su”, alt kavramı “akıntı” olan yapıda +sIz eki yoluyla zıtlığın kurulduğu görülmektedir. Bu zıtlık, dolaylı oksimoron kategorisi içerisinde değerlendirilecek “zıt anlamlığın üst anlamlılığı” şeklinde ifade edilir.

“ …

Umutsuz uçup gitti uzaklarda fırtınalardan öte **topraksız bir ülke**ye “[623]

Ülke dediğimiz kavram toprak parçalarından oluşan, belli sınırlar dâhilinde yaşamın hüküm sürdüğü coğrafya parçasının adıdır. Ülke denilen kara parçası üzerinde toprağın olmaması mantıksal açıdan tutarsızlık yansıtmaktadır. Etrafı

[621] Haz. Asım Bezirci, Kemal Özer, **Dünden Bugüne Türk Şiiri Cilt V- Yeni Şiir 1960-2000**, s.88
[622] Karakoç, **Taha’nın Kitabı- Gül Muştusu,** s.98
[623] Karakoç, **Leylâ ile Mecnun Şiirler VII** , s.27

denizlerle çevrili adalarda bile yer yer toprağın ve kumun olduğu göz önüne alınırsa, bu ifade gramatik açıdan +sIz ekiyle oluşturulmuş oksimoron örneğidir.

"…

Güveysiz bir düğün aşısında gülümseyen

Gelinler gibi kınalı

Günlük güneşlik sağdışlarla yöneltilen " [624]

Düğün denilen tören gelin ve damadın evliliğe adım attıktan önce ve sonra aile içinde kutladıkları şölenin adıdır. Düğün dediğimizde canlandırdığımız resim, gelin ve damattan oluşan bir seremonidir. +sIz ekiyle oluşturulan sıfat görevinde tamlayan kısmında "güveysiz" ifadesi, düğün kavramıyla çelişki oluşturur. Ekin sahip olduğu işlevin yansıdığı bu örnekte tutarsızlığın oluşu, zıt bir yapının doğmasına neden olmuştur.

"…

Güzelsin, köpeğim, **eşsiz bir güzel**

Sade o mu seni seven? Bütün park! " [625]

Bu ifadede, olumsuzluk gibi duran +sIz ekinin olumlu yapıda kullanılışı söz konusudur. "Eşsiz bir güzel" ifadesi, "eşi ve benzeri olmayan bir güzelliğe sahip olan sevgili"yi anlatmak için kullanılan bir ifadedir. Burada +sIz ekinden kaynaklanan "parasız yatılı, engelsiz hayat" örneklerinde olduğu gibi ekin şekilce olumsuz durup anlamca olumlu bir anlam verdiği görülür.

"Telefon etmek istedi ölüler

Yakınlarına, ama çıkmadı sesleri;

Düşündüler buna bir çare diyerek

[624] Karakoç, **Ateş Dansı Şiirler VIII**, s.14
[625] Tecer, a.g.e., s.219

Birlikte **sessiz telefon**u icat ettiler” [626]

“Sessiz telefon” şeklindeki bir icat belki de bilim dünyasında hayretler uyandıran bir fikirdir. Ancak ifadenin edebi boyutu, bireyin yaşamış olduğu çaresizliğin, dibe vurmuşluğunun yansımasıdır. Oksimoron yapılar hakkında bilgi verirken bu ifadeleri kullanan bireyin elinden geldiğince nihilist olma eğiliminde olduğu fikriydi. Kendini zıtlıklar yoluyla hiç eden bireyin dramını ve çaresizliğini yansıtan bu örnekte, bir ölünün sesini sevdiklerine duyuramadığından sessiz telefonun icat edilerek iletişimin kurulması, ölüm karşısındaki çaresizliğe bir atıftır. Ölümden sonraki hayatın sevdiklerimizden uzak olması ve bizim onlara ulaşmak amacıyla çabalar sarf etmemiz ve bunun iletilememesi durumu, “sessiz telefon” örneğiyle gözler önüne serilmiştir.

“…

Yaşayanlar seslerini bırakmağa yanaşmadı,

Bu **sessiz konuşmayı** hiçbiri anlayamadı” [627]

Yukarıda ölüm karşısında belirttiğimiz düşüncelerin devamı olan bu şiirde “sessiz telefon” şeklindeki ifadeye ek olarak şairin sessiz konuşma ifadesine yer vermesi ölüm karşısındaki çaresizliği anlatması bakımından dikkat çekicidir. Şiirin hikâyesi, “ölümle gelen ayrılık sonucu sesini sevdiklerinden ayırmak istemeyen insanoğlu, ölümü isterken belki de sevdiklerinin sesinden olmayı istemedi. Sessiz telefonun icadı ile konuşma sağlansa da sessizlikten ve sesin iletilmemesinden dolayı hiç kimse bu sessiz konuşmada söylenenleri anlamadı.” şeklindedir. +sIz ekiyle oluşan sıfat tamlamasının farklı bir anlama yol açması, ölüm gibi durumlar karşısında insanın çaresizliğini yansıtması bakımından kayda değerdir.

“…

Ölülerin katında boş bir telefon çaldı,

Ara sıra duyulan **sessiz zili** çaldı” [628]

[626] Umran, **Sonsuzluk Atı Toplu Şiirleri**, s.25
[627] Umran, **Sonsuzluk Atı Toplu Şiirleri**, s.25
[628] Umran, **Sonsuzluk Atı Toplu Şiirleri**, s.25

Sıfat tamlaması şeklinde, tamlayanın +sIz ekinden oluştuğu bu ifadede, "ses ve sessiz" sözcükleri arasında zıtlığın olduğu görülür. Üst anlama sahip olan "ses" kavramının alt anlamlısı olarak "zil" kavramının kullanıldığı bu oksimoron türü dolaylı oksimoron olarak adlandırılmaktadır. Gramatikal olarak +sIz ekiyle kurulan zıtlık ilişkisiyle tamlanan durumundaki "zil" sözcüğüyle tutarsızlığın olduğu görülür. Ölülerin sessiz telefonu kullanıp sessiz konuşmalar gerçekleştirmesi gibi oksimoron kavramlardan bahseden yazar, bu ifadede "sessiz zil" kavramından bahseder. "Sessiz zil" şeklindeki ifade çelişkiyi yansıtması bakımından yeni bir anlamortaya koymaktadır.

"…

Vatansız bir kralın bakarak avunduğu

Her ülkeden binlerce Çingene toplasa da " [629]

Kral kavramı, bir ülkenin hanedanı olan baba-oğul hiyerarşisine göre ülkeyi yöneten iktidar sahiplerine verilen isimdir. Ülkeyi yöneten bu bireylerin aynı zamanda halkı da yönettikleri görülür. Hanedaba mensup kişilerin geçmişte olduğu gibi bugün de halkı yönetmesi çoğu ülkede görülen bir düzendir. Bir kralın vatansız olması, mantıksal açıdan tutarsızlık yansıtır. Kralların mensup oldukları aileden gelişi ve halkın arasında özel bir yere sahip olmaları tarih boyunca görülen bir durumdur. Sıfat tamlaması şeklinde kurulan bu ifadede, +sIz ekiyle vatansız şeklinde bir tamlayan oluşturularak tamlama isimle birleştirilmiş, yeni bir anlam ortaya konmuştur.

"Gizliyor tâ dibinde sayısız kötü cini

Orada **sessizliğin hapsolan uğultusu**" [630]

Tamlama şeklinde kurulan bu ifadede zıtlığın ses ve sessizlik arasında sağlandığı görülür. "Ses" şeklinde üst anlama sahip olan kavramın alt anlamlısı olarak "uğultu" kelimesinin kullanıldığı görülür. Dolaylı oksimoron kategorisinde "zıt anlamlığın alt anlamlılığı" şeklinde görülen bu ifadede, +sIz ekiyle tamlayan

[629] Umran**, Sonsuzluk Atı Toplu Şiirleri**, s.114
[630] Umran, **Sonsuzluk Atı Toplu Şiirleri**, s.235

oluştuğu görülür. "Sessizliğin hapsolan uğultusu" şeklindeki bu ifadede yeni bir anlamın ortaya konduğu görülür. Bu yeni anlam, kavramlar arasındaki zıtlığın ve çelişkinin ürünü olarak kendini gösterir.

"…

Gelince birden gelen; nedensiz bir üşüntüden, kıyısız bir

Denizden **ışıksız bir lambadan** – az konuşan, iletken. . ."[631]

Sıfat tamlaması şeklinde oluşan bu oksimoron türünde zıtlığın "ışık ve ışıksız" kavramları arasında olduğunu görürüz. Lamba denilen nesne, aydınlatıcı ve ışık verici yönüyle bilinen bir eşyadır. +sIz ekiyle ışıksız şekline gelişen bu tamlamada zıtlığın gramatik yönden oluştuğu görülür. "Işıksız bir lamba" kavramını somutlaştırırsak, bir lamba ya kırıldığı için ya da içeriğini oluşturan telin işlevini yitirmesi sonucu ışıksız hale gelir. Bu somut hali, şiir dili açısından arka plana attığımızda, somut olarak bir yalnızlığı ve umutsuzluğu yansıtması bakımından nihilist bir ifade olan bu örnekle şair, sahip olduğu ruh halini gözler önüne sermiştir.

"…

Yağmursuz bir yağmura açılmış kapılardan

Ve akılda kalan bir yokuştan

Ve yalnız çocuklara özgü o sonsuz sinema

…" [632]

+sIz eki ile oluşan bu tamlamada, zıtlığın gramatikal ek yoluyla oluştuğu görülür. Bu ek yoluyla iki benzer sözcüğün bir araya getirilerek zıtlığı yansıtması yeni bir anlam gelişimi yoluyla ifadeyi başka bir boyuta sevk etmiştir.

"Ek: **bir fayton sesinin sessizliği'**de

Ölümü anımsatan bana

[631] Cansever, **Sonrası Kalır I Bütün Şiirleri,** s.266
[632] Cansever, **Sonrası Kalır II Bütün Şiirleri**, s.97

Ölmüştü-büyükannemdi

Ölü yıkayıcılarını görmüştüm ilk defa

…" [633]

Ses ve sessizlik kavramları arasındaki zıtlığın gramatik ek yoluyla sağlandığı görülür. "Fayton sesi ve bir fayronun sesinin sessizliği" şeklinde tamlamaların birleşiminden oluşan bu ifade, farklı bir semantik boyut kazanarak yeni bir anlama işaret etmektedir.

"…

Ruhum kalma! Aşkları hüzne çevir,

İşte! Su denen o **eşsiz mucize** " [634]

+sIz ekinin şekilce olumsuz anlamca olumlu olan kullanımının olduğu bu ifadede olumsuz bir durumdan ziyade "eşi, benzeri bulunmayan bir mucize"den bahsedilişi dikkat çekicidir. Bu yönüyle, +sIz eki tamlamaya ekin sahip olduğu işlevin yanı sıra yeni bir anlam katmaktadır.

"…

Haydi, kendimizi **taçsız bir sultan** sanarak

-sızlar herkesin alnı-

Yaşamak, yıldızlarla dolan gecelerimizin,

Bütün masallarını,

…"[635]

Bir ülkeyi yöneten hanedan ailesine mensup bireylere verilen adın tarih boyunca "kral ve sultan" olduğu bilinen bir durumdur. "Kral-kraliçe ya da han-sultan" gibi isimlendirmelere sahip bireylerin ülkelerinin temsil gücünün kendilerinde olduğunu göstermek için takmış oldukları aksesuarlar taç ve kavuktur.

[633] Cansever, **Sonrası Kalır II Bütün Şiirleri**, s.276
[634] Yüce, **Yaslı Mızıka**, Can Yayınları, İstanbul 2000, s.29
[635] Dağlarca, **Çocuk ve Allah**, s.78

“Taçsız bir kral ya da taçsız bir sultan” ifadeleri, mantıksal açıdan çelişkinin olduğu ifadelerdir. Kral ya sultan olarak isimlendirilen kişilerin taçsız olmaları onları diğer insanlardan ayırt edici rolde olmaz. Onları diğer insanlardan ayıran, sahip oldukları hanedan ailesinin ve dini açıdan temsiliyetçi yapıyı göstermeleridir. Ancak, burada görülen “taçsız bir sultan” ifadesi, oksimoron bir nitelik taşır. Taç ve sultan ifadeleri kendi arasında uyumu yansıtırken “taç” sözcüğüne gelen ek yoluyla bu durum tutarsızlığı yansıtmaktadır.

“Ya siz, ey **eşsiz faziletler**

Fazilet olduğunuza emin misiniz “ ?[636]

Bu ifade, +sIz ekinin şekilce olumsuz anlamca olumlu yapısına örnek teşkil eden bir durumu yansıtır. “Eşi ve benzeri olmayan erdemler” şeklindeki anlama sahip bu yapıda gramatikal olarak “olumsuzluğun olumluğu” görülmektedir.

“…

Sebepsizliğin sebep olduğu şafak vakti

O çok sevmek, gecelerde o çaresiz aldanış”[637]

Bu ifadede, +sIz ekinin kullanılarak “sebep” sözcükleri arasında tamlayan görevinde kurulan yapıyla oluşmuş oksimoron bir durum söz konusudur. “Sebep ve sebepsizlik” kavramları arasında zıtlığın görüldüğü bu yapılarda, zıtlığı oluşturan unsurların gramatikal bir yapı tarafından oluşması dikkat çekicidir. Aynı sözcüğün (sebep) gramatikal bir ek alarak tamlama oluşturması yeni bir anlama yol açmıştır.

“…

Benden **ölümsüz güzelliğinin şiirini** dinle

En güzeli, en kanılmaz öpüşlerle, en derinden” [638]

“Ölümsüz güzellik ve ölümsüz güzelliğinin şiiri” şeklinde iki farklı tamlamadan oluşan bu yapıda, “ölümsüz güzellik” ifadesinde “olumsuzluğun

[636] Oğuzcan, **Şiir Denizi I**, s.8
[637] Oğuzcan, **Şiir Denizi I**, s.623
[638] Oğuzcan, **Şiir Denizi II**, Everest Yayınları, İstanbul 2014, s.11

olumluğu" şeklinde oksimoron bir yapı görülür. +sIz ekinin kullanılarak sıfat oluşturduğu tamlayan rolündeki yapı, isim rolündeki "güzellik" sözcüğünü nitelemektedir. "Ölümsüz bir güzellik" şeklinde ifade edilen bu kavram, *"*unutulmayacak bir güzellik" anlamına gelmektedir.

"…

Gerçekte bir rüya, bir gerçek rüyada

En **emsalsiz güzellik** o her manada"[639]

"…

Bu huzur, bu sessizlik hiç bitmesin diyorum

En **eşsiz dakikalar** sürsün senin yanında" [640]

"…

Hani **eşsiz dostluklar**, vazgeçilmez sevgiler

Bütün ümitler şimdi bir ölüdür içimde "[641]

"…

Çoktan bir avuç toprak olacak bendim

Tatmasaydım **o eşsiz meyvelerinden** "[642]

"Emsalsiz güzellik, eşsiz dakikalar, eşsiz dostluklar ve o eşsiz meyveler" örnekleri, +sIz ekinin şekilce olumsuz anlamca olumlu olduğu "olumsuzluğun olumluluğu" şeklinde ifadeler oluşturarak oksimoron niteliği taşır. "Eşi ve benzeri olmayan güzellik, dostluklar, dakikalar ve meyveler" +sIz ekiyle farklı bir anlatımı sağlamaktadır.

"…

Kendi milletine ihanet edenler için

[639] Oğuzcan, **Şiir Denizi II**, s.31
[640] Oğuzcan, **Şiir Denizi II**, s.326
[641] Oğuzcan, **Şiir Denizi II**, s.408
[642] Oğuzcan, **Şiir Denizi II**, s.478

Şerefsiz şeref madalyası çoktur batıda” [643]

“Şeref madalyası ve şerefsiz şeref madalyası” şeklinde iki farklı tamlamadan oluşan bu ifadede, +sIz ekiyle yeni bir tamlama oluştuğu görülmektedir. Şeref madalyası denilen sembol, vatan ve millet için hizmet eden, hayatta iken ya da emekliye ayrılırken bireye takılan devlet nişanından biridir. Burada şair, nasıl ki vatana hizmet edenlere şeref madalyası takılıyorsa, vatana ihanet edenlere ise ihanetlerini tescillemek için “şerefsiz şeref madalyası” takılması gerektiğini savunur. İroninin ve eleştirinin birarada bulunduğu bu örnekte şair, gramatik bir ek yoluyla tamlama kurarak toplumsal eleştiride bulunmuştur.

“…

Akan gözyaşları şebnem oluyor

Ve **sessiz ağıtlar** meltem oluyor” [644]

Ses ve sessiz kavramları arasındaki zıtlığın çelişkiye yol açtığı bu örnekte dolaylı oksimoron yapısına rastlarız. Bilindiği gibi, dolaylı oksimoron, “zıt anlamlığın alt anlamlılığı” şeklinde tanımlanır. “Ses” gibi üst anlama sahip kavramın alt anlamlısı olarak görülen “ağıt” kelimesinin +sIz ekiyle oluşturduğu zıtlık oksimoron bir yapının doğuşuna yol açmıştır. Ölünün arkasından yakılan ağıt bilindiği gibi, sesin yoğun olduğu, haykırma ve bağırışın söz konusu olduğu durumları dışavurmanın göstergesidir. “Sessiz ağıt” şeklinde bir ifadeyle kavramın sahip olduğu bu durum, yerini farklı bir anlama bırakmıştır.

“…

Kimsesiz bir köleyi sultan eylersin cennetinde

Dilersen hükümdarı taşlıkta tutarsın Allah’ım” [645]

Köle kavramının anlam içeriğine baktığımız zaman, şiirdeki kullanımının aksine, kölenin bir sahibi olur. Köle, sahibine bir ömür boyu hizmet ederek özgürlüğünü kaybeder. Şiirde yer alan “kimsesiz bir köle” ifadesinde ise, sahipsiz bir

[643] Karakoç, **Gerdanlık I**, s.158
[644] Karakoç, **Gerdanlık I**, s.57
[645] Karakoç, **Gerdanlık I**, s.226

köleden bahsedilir. Ancak mantıksal olarak bir kölenin sahibi olur. Bu durumda ise bir çelişkinin olduğu görülür. Bu tutarsızlık oksimoron bir yapının doğmasına neden olmuştur.

"Titrek sesli bir klavuz

Meyvesiz bağ, **susuz havuz**

Yalaka bol, **hırsız yavuz**

Umut hiçliğe dönüştü" [646]

"Bağın meyvesiz, havuzun susuz olması" gibi bir durum mantıksal olarak çelişkili bir durum yansıtmaktadır. Zıtlığın gramatikal bir ek olan +sIz ekiyle sağlandığı bu ifade, doğrudan oksimoron kategorisinde yapıca sıfat tamlaması şeklinde gerçekleşen oksimoron örnekleridir. Yeni bir semantik yapının yansıtıldığı bu ifade, eleştiri odaklı bir metin etrafında gelişen sanatsal bir ürünün ifadesidir. Yavuz ifadesi, "olumsuzluğun olumluğu" şeklinde bir ifadeyi yansıtmaktadır. Türkçenin tarihi dönemlerinde yabız>yawuz "kötü" anlamlarına gelen bu ifade, ilerleyen dönemlerde "güçlü, kuvvetli" anlamlarına gelerek anlam iyileşmesine uğrayan bir yapıyı sunmaktadır.

"…

Satar yudum yudum güzelliğini

Öylesine **eşsiz kahpe bir kadın**" [647]

Hayatın realist yönü doğrultusunda bu ifadeyi değerlendirdiğimizde "kahpe bir kadın" ifadesi, toplumda "hayat kadını" olarak bilinen bazı bayanların oluşunu bildirmektedir. Şair tarafından olumsuz bir niteliğe sahip varlığın yine olumsuzluk belirten bir yapıyla olumlu bir role büründürülmesi son derece dikkat çekicidir. "Olumsuzluğun olumluluğu" şeklinde iki negatif yapının olumlu bir yapı verişi matematikte olduğu gibi dilbiliminde görülen bir sistemin ürünü olması bakımından önemlidir. Ancak şair, bu ifadeyi kullanarak karşıdaki bayana olan hoşlantısını

[646] Karakoç, **Parmak İzi**, s.67
[647] Oğuzcan, **Taşlamalar Hicivler I**, s.85

sunmuştur. “Eşsiz kahpe bir kadın” olarak gördüğü sevgilisi onun için adeta tapılacak bir tanrıdır. Fakat bizim için önemli olan, olumsuz bir yapının yine olumsuz bir yapı ile olumlu hale dönmesidir.

“…

Namusun namussuzluğu

Cümleyi namussuz eden”[648]

Belirtili isim tamlaması şeklinde oluşan bu yapıda, namus sözcüğüyle kavrama eklenen gramatik yapı +sIz ekiyle tamlayan ve tamlanan şeklinde oksimoron bir yapı ortaya konmuştur. “Namusun namussuzluğu” şeklinde yeni bir kavram çarpıcı ve okuyucuda hayret uyandırmaktadır. Gramatikal ek yoluyla oluşan yeni bir anlam “namusun namussuzluğu” şeklindeki ifadenin doğmasını sağlamıştır.

“…

Verdi bir başka renk, başka biçim, hasından;

Diledi ki bir **ömürsüz ömür** yaşasın” [649]

+sIz ekinin tamlayan durumundaki sözcüğe eklenerek oluşturulduğu bu oksimoron örneğinde “ömürsüz ömür” şeklindeki ifade yeni bir semantik varlığa işaret etmektedir. Ömür şeklindeki isimlerin birleşiminden oluşan bu oksimoron türünde anlam, farklı bir boyut kazanarak konuşurun ruh haline göre şekil almaktadır. Oksimoron yapıların nihilist bir eğilime yönelerek daha fazla başarı kazandığını belirten araştırmacılara göre, oksimoron sanatının başarısı şiirde var olan olumsuz ruh halinden kaynaklanmaktadır.

“…

Sonuna kadar dayanmak şart

Dostluk dediğin **eşsiz bir kitap** “ [650]

[648] Oğuzcan, **Taşlamalar Hicivler I,** s.325
[649] Dıranas, a.g.e., s.21
[650] Eyüpoğlu, a.g.e., s.401

+sIz ekinin niteleme görevinde kullanıldığı bu ifadede, olumsuz gibi duran yapının anlamca olumlu oluşu "olumsuzluğun olumluluğu" şeklinde ifade edilen oksimoron yapılara işaret etmektedir.

"…

Masadır o müthiş ve çılgın

Sessizliğin sesini dağıtan" [651]

"Ses" şeklindeki bir kavrama eklenen +sIz ve +lIk yapım eklerinin oluşturduğu tamlamada oksimoron bir yapının varlığından bahsedebiliriz. "Sessizlik" şeklinde türetilen bir sözcüğün "ses" sözcüğüyle yeniden tamlama oluşturarak farklı bir anlama gelmesi yeni bir semantik yapıyı doğurması bakımından önemlidir.

"...

Kim kendine saklamayı bilecek

Pahasız bir mücevher gibi beni?" [652]

Mücevher denilen maden, zarafetin ve kibarlığın göstergesi olan paha açısından maliyeti yüksek bir nesnedir. Şiirde, +sIz ekiyle "pahasız bir mücevher" tamlaması oluşturulmuştur. Mücevher gibi değerli bir parçanın pahasız sıfatı ile nitelenip tamlama kullanılarak oksimoron oluşturulduğu görülür. Pahalı bir nesnenin oksimoron sanatı doğrultusunda değersiz bir parça haline gelmesi, ortaya çıkan yeni anlamı göstermesi bakımından çarpıcıdır. Şairin kendini pahasız bir mücevher olarak nitelendirmesi, önceki bölümlerde bahsettiğimiz nihilist yaklaşıma bir örnektir. Kendini hiç eden bir yapı içerisinde varlığını ucuz bir mücevher olarak görme oksimoron sanatının bu yönüne işaret eder.

"…

Köylere okul ve öğretmen

Sonsuz öğrenme hakkı kullanma

[651] Oktay, a.g.e., s.70
[652] Oktay, a.g.e., s.304

Şiirin, bilimin bahçesinde,

Gelişmeyi, ilerlemeyi alkışlıyor " [653]

+sIz ekinin şekilce olumsuz anlamca olumlu olduğu durumda, tamlamayı oluşturan tamlayan ifadenin olumsuz bir yapıdan ziyade tamlama durumundaki ismi olumladığı görülmektedir. "Olumsuzluğun olumluluğu" şeklinde isimlendirilen bu ifadede anlam **yaşam boyu öğrenm**e ile aynı doğrultudadır. "Parasız yatılı, ücretsiz ders kitabı, engelsiz hayat, sonsuz öğrenme" şeklindeki örnekler, oksimoron yapıların gramatik yönüne işaret etmektedir. Bu gramatikal yönü sağlayan yapılardan biri de +sIz ekidir. Ekin oksimoron oluşturan işlevi, olumsuz gibi durup olumlu bir anlam vermektir.

2.1.3.- mAz (Geniş Zamanın Olumsuz Sorusu)

Oksimoron yapıların gramatikal olarak diğer oluşum biçimi, geniş zamanın olumsuz sorusu -mAz ekiyle yapılır. Genellikle "rica ve istek" gibi işlevlerde kullanılan bu yapılar, yapıca olumsuz görünüp anlamca olumlu bir cevaba işaret eder. Bu ek, tezat sanatı içerisinde yer alan oksimoron kavramlar oluşturmak için kullanılan gramatik bir yapıdır. Genellikle "rica ve istek" anlamlarında kullanılan bu ek, "Çay içmez misiniz?" şeklinde bir soruya verilecek cevabın çoğunlukla "–içerim" şeklinde olduğu yapılar sunmaktadır. Yapıca olumsuz olup anlamca olumlu olan bu yapıda "olumsuzluğun olumluluğu" şeklinde tabir edilecek bir durum söz konusudur.

Ek hakkında araştırmacıların görüşü şu şekildedir:

> Bu –iz ekinin bir d sesinin üçe d, z, y seslerine bölünmesinden geldiğini sanıyoruz. Ancak -mez hecesi vurguludur. Geniş zaman kipinin olumsuz çekimi bu olumsuz fiil gövdesine göre kurulduğundan bu kip de Eski Türkçeden beri ayrılıklar gösterir ki bu olumsuz çekim sisteminde tek ayrılık gibi göze çarpar: bil-me-m, bil-me-z-sin, bil-me-z, bil-me-yiz, bil-me-z-sin-iz, bil-me-z-ler. Öbür tarzlarda da geniş zaman olumsuz çekimi hep –me-z fiil gövdesi üzerinden yapılır (bilmez-dim, bilmez-mişsin, bilmez-seniz)[654]

> Geniş zamanın olumsuzu, bugün, öbür zamanların ve kiplerin olumsuzlarına göre çok ayrı yapıdadır: Birinci tekil ve çoğul kişilerde olumsuzluk, -me biçiminde; öbür kişilerde ise –mez biçimindedir. Bununla birlikte eskiden sormas men biçiminde kullanıldığına da rastlıyoruz. Bu durum bize, -s ya da –z‟nin sonradan düştüğünü ve –me‟nin hem olumsuzluk hem de zaman bildirme görevini kendi üstüne aldığını

[653] Kansu, **Bağımsızlık Gülü, Buğday Kadın Gül ve Gökyüzü**, s.42
[654] Tahsin Banguoğlu, **Türkçenin Grameri**, Ankara 2004, s.453

göstermektedir. Geniş zaman eki –r‟dir. Ama II. ve III. tekil ve çoğul kişilerinde bu –r‟nin z‟ye dönüşmesi dilimizin tarihsel oluşumuna aykırı değildir: kudur- > kuduz, semir- > semiz… gibi. … Olumsuzluk eki eski Türkçede –mes ya da –mez biçimindedir: “Aç ne yemes, tok ne demes.”, “Kalın kaz (kaz sürüsü) kılavuzsuz bolmas.”, “Bilmez men.” gibi [655]

Geniş zamanda, olumsuzluk ardılından sonra geniş zaman ardılı [-r] kullanılmaz. Birinci tekil ve çoğul kişi ardılı olumsuzluk ardılına doğrudan, öteki kişilerde “/z/” aracılığıyla bağlanır. “/z/”yi, olumsuzda kullanılan geniş zaman ardılı olarak [-MAZ] biçiminde alabiliriz. Ancak, çağdaş Türkiye Türkçesinde öteki birincil zamanlarda kullanılmaması, “z”ye küme ayırıcı niteliği olan bir geçiş ünsüz görünümü vermektedir. Buyurumda da istemi belirten herhangi bir ardıl kullanılmadığından kişi ardılları olumsuzluk ardılına doğrudan bağlanır. [656]

Ek hakkında konuyla ilgili çalışmalar yapan çoğu araştırmacı ekin oluşumu noktasında çeşitli görüşler öne sürse de, ekin ” –me-r, zamanla –me-z” biçimine gittiği görülür. Konumuz gereği detaylı açıklamalar yapamadığımız ek hakkında çalışmamıza katkı sunan yön, ekin “rica ve istek” gibi anlamlarının yanı sıra karşıdaki kişiye bir görüşü onaylatmak yoluyla olumsuz bir sorunun sorulup olumlu bir cevabın beklendiği durumların oksimoron oluşturmasıdır. Bu ekin önemi, eklendiği sözcüğü yapıca olumsuz anlamca olumlu kılarak olumsuz bir biçim içinde olumlu bir biçimi sunmasıdır. “Karşıtların birliği ya da olumsuzluğun olumluluğu” şeklinde adlandırılan oksimoron sanatı, bu ek yoluyla zıt ve çelişkili kavramlar üreterek çelişki ve tutarsızlığa yol açan, anlatıma zenginlik katan ifadeleri bünyesinde barındırır.

-mAz (Geniş Zamanın Olumsuz Sorusu Eki) ile Oluşan Oksimoron Örnekleri

“Aldım ayağımın altına güneşi

Yer misin **yemez misin**” ? [657]

“Yemez misin?” şeklinde “şekilce olumsuz anlamca olumlu” bir yapıdaki ifadeye verilecek cevap çoğu zaman “-yerim” şeklindedir. Geniş zamanın olumsuz sorusu olan bu ek, bu tür durumlarla olumlu bir cevabının geleceğini haber vererek “olumsuzluğun olumluluğu”nu yansıtmaktadır.

“…

[655] Haydar Ediskun, **Türk Dilbilgisi,** İstanbul 1999, s.181-182
[656] Oya Adalı, **Türkiye Türkçesinde Biçimbirimler**, Papatya Yayıncılık, Ankara 2004, s.64
[657] Yücel, **Sevgi Duvarı,** s.24

Kim **istemez** mutlu olmayı

Mutsuzluğa da var mısın**? "**[658]

"Kim istemez?" şeklinde bir soruya verilecek cevap "-ister" şeklinde bir ifadedir. Şiirde sevgilisine mutsuzluğu isteme şeklinde bir soru yönelten şair, olumsuz bir yapı kullanarak okuyucudan olumlu bir cevap almak istenmiştir.

"…

Sesimi hiç eksiltmeyen

Ama **bilmez miyim** ben

Bilmez miyim" ?[659]

"Bilmez miyim?" şeklinde kendi öz benliğine sorular soran şair, olumsuzluk taşıyan yapılara başvurarak olumlu bir duruma ulaşmayı amaçlamaktadır. Bilmez miyim? şeklindeki soruya verilecek cevap "-bilirim" şeklindedir. Bu ifade, "olumsuzluğun olumluluğu" şeklinde oksimoron bir durum oluşturmaktadır.

" Peki ya Ruhi Bey, ya sonuç

Biz sizi **tanımaz mıyız**" ? [660]

Şiirde geçen tanımaz mıyız? şeklindeki ifade yukarıda belirttiğimiz durumlarla aynı şartları taşıyan bir yapı yansıtmaktadır. "Tanımaz mıyız?" şeklindeki soruya verilecek cevap elbette ki"-tanırız" şeklindedir. "Olumsuzluğun olumluluğu" şeklinde yapıca olumsuz anlamca olumlu bu tarz ifadeler, Gramatikal oksimoron oluşturmaktadır.

"Günde 250 gr. kuru üzüm yerdi

Ve Allah **eskimez mi**? diye sorardı

Bütün kitaplarda gökyüzü şimdi " [661]

---

[658] Süreya**,** a.g.e., s.155

[659] Edip Cansever, **Gelmiş Bulundum-Seçme Şiirler**, Yapı Kredi Yayınları, Haz. Bedirhan Toprak, İstanbul 2005, s.59

[660] Cansever, **Gelmiş Bulundum-Seçme Şiirler**, İstanbul 2005, s.64

Şiirde geçen ”eskimez mi?” ifadesi, “Allah eskimez mi? şeklindeki cümlenin parçasıdır. Sadece yüklemin olduğu “eskimez mi?” şeklindeki ifadeyi ele alırsak , “-eskir” şeklinde bir cevabı vermiş oluruz. Ancak cümleyi Allah ile düşündüğümüzde, “Allahın eskimez olduğu ve yaşlanmadığı” gerçeği doğrultusunda bu tarz soruya olumlu bir cevap veremeyiz.

“…

Ve şimdi söyle

Kim **özlemez** ilk çekilen resmi “ [662]

Şiirde geçen ”kim özlemez“ şeklindeki yapıdaşekilce olumsuz anlamca olumlu “olumsuzluğun olumluluğu” şeklinde adlandırılan bu oksimoron türünde şair, karşısındaki dinleyici ya da okuyucuya sorular sorma yolunu tercih eder. Şiirdeki “ kim istemez” sorusu da bu doğrultudadır. Bu soruya verilecek cevap da “ -herkes ister” şeklinde bir yanıttır.

“ …

Yahu, ben seni **bilmez miyim**?

Şu sapsarı günlerimde”[663]

Şiirde “bilmez miyim?” şeklinde şekilce olumsuz anlamca olumlu bir yapıda şairin sevgilisine yönelttiği soruları okuyucuyla paylaşıp onların da bu sorulara vereceği cevabı beklemesi durumu, “bilmez miyim?” şeklindeki bir soruya “-bilirim” şeklinde bir yanıtın verilmesine yol açar.

“Bir ilkçağ ozanı şiirini okusun **istemez misin**?”[664]

Şairin şiirinde yönelttiği soru, şiir yazanlar ve şiir yazma hevesi olanlar için cezp edici bir sorudur. Şiir yazan birinin şiirlerini ilkçağ filozoflarının okuması bir

[661] İlhan Berk, **Bir Yeryüzü Tanığı-Seçme Şiirler**, Yapı Kredi Yayınları, Haz. Güven Turan, İstanbul 2015, s.79
[662] Yılmaz, **Sensiz Harfler**, s.163
[663] Eloğlu, a.g.e., s.330
[664] Aksal, a.g.e., s.90

şair için gurur kaynağıdır. Şair, bu durumu ”istemez misin?” şeklindeki bir soruyla belirterek karşıdaki bireyden “-isterim” şeklinde bir cevap almayı arzulamaktadır.

“…

Hepsi mebzûl idi mecliste. Ne a’lâ; derken,

Kapı şiddetle **çalınmaz mı**? “ [665](Mehmed Akif Ersoy)

Şiirde meclis ortamından ve bu meclisin hararetinden bahseden şair, “kapı şiddetle çalınmaz mı?” ifadesiyle aniden gerçekleşen bir durumu ifade etmektedir. Yapıca olumsuz anlamca olumlu bir yapı olan geniş zamanın olumsuz sorusu olan –mAz ile, “çalınmaz mı?” şeklindeki ifadeye “-çalındı” şeklinde bir cevap verilir. Görüldüğü üzere, olumsuz olan yapı olumlu hale gelerek oksimoron oluşturmuştur.

“….

Yoksa yüzsüz mü?

-Değil hiçbiri… Lâkin canım

Sıktı akşam” edemem, üstüme evlenme!” diye

Ne demek! Dörde kadar evlenir erkek, demeye

Kalmadan başladı şirretliğe… **Kızmaz** mı kafam? “ [666](Mehmed Akif Ersoy)

Şiirde karı ve koca arasındaki konuşmalara şahitlik eden şair, “kızmaz mı kafam?” şeklindeki ifade ile “-kızdı” şeklindeki bir cevabın okuyucunun zihninde belirmesine yol açmıştır. Şekilce olumsuz anlamca olumlu bu cümleler, ‘‘olumsuzluğun olumluğu”nu belirten oksimoron sanatına kaynaklık etmektedir.

“…

Belki bir kıl bile ürpermedi sizden, bu ne kan!

Hiç **sıkılmaz mısınız** Hazret-i Peygamber’den

Ki uzaklardaki bir mü’mini incitse diken,

[665] Aktaş, **Yenileşme Dönemi Türk Şiiri ve Antolojisi 1 (1860- 1920)** , s.562
[666] Aktaş, **Yenileşme Dönemi Türk Şiiri ve Antolojisi 1 (1860- 1920)**, s.564

Kalb-i pâkinde duyarmış o musîbetten acı ! [667](Mehmed Akif Ersoy)

Şiirde kendi döneminin toplumsal olaylarına ve insanların yaşayışına değinen şairin yakındığı birtakım olay ve durumlar vardır. Bunlar, insanlar tarafından içi boşaltılan, çarpıtılan ve İslamın dışına çıkma gibi durumlardır. Bu olumsuzluklara karşı şair, toplumda bozukluk ve sapkınlık içinde olanlara ironi ile "sıkılmaz mısınız?" şeklinde bir soru sorar. Yapıca olumsuz anlamca olumlu olan bu cümleye karşı verilecek yanıt "-sıkılırız" şeklindedir. "Olumsuzluğun olumluluğu" şeklinde görülen bu yapı oksimoron sanatı teşkil etmektedir.

"…

Nâ-hak yere feryâd ediyor: Âcize hak yok!

Yetmez mi musâb olduğumuz bunca devahi ?

Ağzım kurusun… Yok musun ey adl-i ilahi! [668](Mehmed Akif Ersoy)

Yaşanılan ve var olan çaresizlikten, umutsuzluktan bahseden şair, feleğe ve döneme karşı yakınma içerisindedir. Bu yakınma durumu, "yetmez mi?" şeklindeki ifadeyle keskinleşmektedir. Var olan düzene karşı koymanın bir ifadesi olan" yetmez mi?" ifadesi, yapıca olumsuz anlamca olumlu düzeyde "-yeter!" şeklinde bir cevaba işaret etmektedir. Bu yönüyle ifade, oksimoron örneği olma özelliği taşır.

"…

Bir dost **demez miydi?**

Razı olmadı pazarlığa kendi üstünde

Morgda yatarken bile

…" [669](Ercüment Behzat Lav)

Şiirde geçen "demez miydi?" ifadesi, yapıca olumsuz anlamca olumlu işlevde; olumlu bir ifadeye işaret etmektedir. "Demez miydi?" şeklindeki bir soruya

[667] Aktaş, **Yenileşme Dönemi Türk Şiiri ve Antolojisi 1 (1860- 1920)**, s.569
[668] Aktaş, **Yenileşme Dönemi Türk Şiiri ve Antolojisi 1 (1860- 1920)**, s.574
[669] Aktaş, **Yenileşme Dönemi Türk Şiiri ve Antolojisi 2 (1920-1940)** ,s.203

verilen cevap şüphesiz "-derdi" şeklindeki bir yanıttır. Oksimoron sanatında bulunan "olumsuzluğun olumluluğu" durumu bu ifadede görülmektedir.

"…

Zeybeğim, **kalkamaz**, **dirilemez mi**?

Odası mühürlü, **girilemez mi**?

Şu ters akan sular **çevrilemez mi**?

…"[670](Necip Fazıl Kısakürek)

Şiirde geçen "dirilemez mi?, girilemez mi?, çevrilemez mi?" *i*fadeleri yapıca olumsuz anlamca olumlu işleve sahip olup oksimoron sanatı içerisinde "olumsuzluğun olumluluğu" olarak değerlendirilecek bir işleve sahip olması bakımından "-dirilir,-girilir ,-çevrilir" şeklinde olumlu cevaplara işaret etmektedir. Bu yönüyle, bu ifadeler oksimoron sanatı içerisinde değerlendirilmektedir.

" Söyle Turnam, insan olsun, köpek olsun, karınca olsun

Bir dost **aramaz mısın**? " [671]

Şiirde dostluğun öneminden bahseden şair, sevdiğine onun dostu olmasını ister. Bu dostluğun sevgili ile kurulacak muhabbet adına değerli olduğunu savunan şair, sevdiğine "aramaz mısın?" şeklinde bir soru sorar. Bu soruya verilecek yanıt ise " -ararım" şeklindeki bir cevaptır. Aramaz mısın? şeklindeki soruyu oluşturan yapının şekilce olumsuz anlamca olumlu olması, olumlu bir cevaba işarettir.

"…

Adile-şu denizin uğultusu olmasa

Unuttuğum pek çok şey olacak

Bu saçlarına üzülüyorum

Bazı günler oluyor yetmiyor yaşamama

[670] Aktaş, **Yenileşme Dönemi Türk Şiiri ve Antolojisi 2 (1920-1940)**, s.251
[671] Uyar, **Büyük Saat,** s.47

Soğuk bir şey **içmez misiniz**”?

Şiirde “rica ve istek” anlamında kullanılan “içmez misiniz?” ifadesine verilecek cevap, nezaketen “-içerim“ şeklindedir. Bu durum, “-içerim” ya da “-içmem” şeklinde bir cevaba yol açsa da burada şekilce olumsuz anlamca olumlu şeklinde bir yapının olduğu görülür.

“Yön yön sarılmışım ne yana baksam?

Sarılan olur da, saran **olmaz mı**? “ [672]

Çaresiz bir yalnızlıktan bahseden şair, etrafındaki kişilerin ona bazı çıkar ve menfaatlerden dolayı yaklaştığını ve bu durumun onda sıkıntılar yarattığını ifade eder. “Sarılan olur da, saran olmaz mı?” şeklindeki ifadede bulunan şair, insanların çıkar ve menfaat olmadan kendisine yaklaşmasını ifade etmektedir. “Olmaz mı? “şeklinde sorulan bir soruya verilecek cevap “-olur” şeklindedir.

“…

Bütün güller uğrunda olsun, bırakın!

Bırakın kim **istemez** göğsünde erimeyi ?” [673]

Sevgilisine duyduğu sevgiyi dile getiren şair, tüm gülleri ona adayarak onun göğsünde uzanarak erimeyi istemektedir Sevgilisinin güzelliği karşısında her şeyin feda edileceğini belirten şair, “kim istemez? göğsünde erimek” şeklinde bir soru ile “ -ister“ şeklinde bir cevaba ulaşır. Şekilce olumsuz anlamca olumlu bir durum sergileyen bu şiirde yaşanan aşkın getirmiş olduğu coşku ve gözü karalık etkisini “kim istemez?” şeklinde bir soruda hissettirmektedir.

“ Siz ölüler ne yaparsınız

Canınız **sıkılmaz mı**

Öyle çırılçıplak **üşümez misiniz**

Eviniz, vatanınız hatırınıza **gelmez mi**

[672] Kısakürek, a.g.e., s.24
[673] Tecer, a.g.e., s.14

Dünyada kalanları **düşünmez misiniz**" "[674]

Ölüm karşısındaki çaresizliğini ve ölüm merakını ölülere soru sorarak gidermeye çalışan şair, karşısında biri varmış gibi merak ettiklerini sorarak bu acı gerçeğin ne olduğunu anlamak istemiştir. "Sıkılmaz mı, üşümez misiniz, gelmez mi, düşünmez misiniz?" sorularına verilecek cevaplar olumlu nitelik taşımaktadır. Şekilce olumsuz anlamca olumlu nitelik taşıyan bu ifadeler, dinleyici ya da okuyucuya yöneltilmiş bir soru olarak algılanır.

"…

Yetmez mi? Bunca korku? Alın bir miktar daha

Ünlü-ünsüz, falandan filandan korkuyoruz…

Karanlıkta boşalıp dolandan korkuyoruz…" [675]

Döneme ve siyasilere yönelik eleştirilerini şiirin merkezine alan Karakoç, insanlığa seslenerek bunca haksızlık ve korku karşısında susmamaları gerektiğini, bu düzene dur demelerini istemektedir. Muhtemelen şair, bir topluluk karşısında bu ifadelere başvurup yetmez mi? şeklinde bir soruyla kitlelere hitap etse, kitlelerin vereceği cevap "-yeter" şeklinde olurdu. Şekilce olumsuz anlamca olumlu yapılar aracılığıyla da düşünce ve eleştirileri ifade etmek, çoğu şairin kullandığı bir yoldur.

"…

-Kavakağacı sen hiç dua **etmez misin**? demişler

-Nasıl etmem demiş; benim boynumun yarısı toprak"[676]

Konuşma dili şeklinde kurulan bu şiirde karşılıklı konuşma havası içinde düşünceler dile getirilmiştir. "Dua etmez misin?" ya da "nasıl etmem" şeklindeki ifadeler şekilce olumsuz anlamca olumlu olup "olumsuzluğun olumluluğu" şeklinde kullanıma sahiptir. Yukarıda verilen şiirdeki sorulara cevap vererek oluşturduğumuz metin şu şekildedir:

[674] Oğuzcan, **Şiir Denizi I**, s.223
[675] Karakoç, **Parmak İzi**, , s.21
[676] Eyüboğlu, a.g.e., s.10

“-kavakağacı sen hiç dua **eder** misin? demişler

-**Ederim** demiş; benim boynumun yarısı toprak**”**

Görüldüğü üzere, olumsuz soru şekillerinin olumlu cümlelere dönüştürüldüğü düşünüldüğünde bu yapıların sorulan sorulara cevap oluşturduğu görülmektedir.

2.1.4. –mAz (Sıfat-Fiil Eki)

Zeynep Korkmaz, “-mAz eki, -r, -Ar, -Ir/-Ur sıfat-fiil ekinin olumsuz türüdür. Her türlü fiil kök ve gövdelerine gelebilen bu ek, eklendiği fiile süreklilik ve olumsuzluk katan geçici sıfatlar türetir ve adlar önünde sıfat olarak kullanılır: akıl ermez iş, bilinmez sır, bulunmaz değer, çekilmez dert, çıkmaz sokak, görmez göz, inanılmaz şey, kaçırılmaz fırsat, su geçirmez kumaş, taşınmaz mal, tükenmez kalem.”[677]şeklinde ek hakkında görüşler belirtir.

-mAz (Sıfat-Fiil) Eki İle Oluşan Oksimoron Örnekleri

“Budur

İşte bir daha korkmamak için **korkmaz görünen korku**” [678]

İki zıt yapının birleşiminden oluşan “korkmaz görünen korku” ifadesi, “korku ve korkmaz” kavramları arasındaki zıtlığın ürünü olarak doğrudan oksimoron kategorisinde değerlendirilmektedir. Yapıca sıfat tamlaması şeklinde oluşan bu ifade, yeni bir anlam ortaya koymaktadır. “Görünüşte korkulmayacak olan bir durumun korkulacak bir korku haline gelmesi” anlam içeriğinde bir değişmeye yol açmaktadır.

“…

Geçerek ocağı taşıran

Su basan sabahı

Yanmaz ateşleriyle” [679]

[677] Korkmaz, a.g.e, s.98
[678] Özel, a.g.e., s.180
[679] Zarifoğlu, a.g.e., s.64

Ateşin yanmaması gibi bir durum mantıksal olarak çelişkiyansıtmaktadır. Gramatikal bir ek olan –mAz sıfat-fiil eki ile oluşan bu ifade, kendi içerisinde bir tutarsızlığı yansıtmaktadır. Ateşin yanmaması, suyun ateşte yanmamasıyla eş değer bir ifadedir. Bu yönüyle yeni bir semantik yapının yansıtıldığı bu ifade, yapıca sıfat tamlaması şeklinde gerçekleşen oksimoron örneğidir.

"…

Doğmadık bebeklerin duası var yollarda

Şifa bulmaz dertlerin devası var yollarda" [680]

"Doğmadık bebeklerin duasının olması ya da şifası olmayan bir derdin devasının olması" çelişki ve tutarsızlık yansıtmaktadır. Derd ve deva kavramları arasında zıtlık ilişkisinin olduğu bu ifade, doğrudan oksimoron kategorisinde yapıca isim tamlaması şeklinde gerçekleşen oksimoron örneğidir. Yeni bir semantik yapının olduğu bu ifadede, şifası olmayan derdin bir dermana sahip olması gibi bir durum çelişkinin ifadesidir. Doğmadık bebeklerin duasının olması ise yaşanmamış hatıralar şeklindeki ifadeyle eş değer bir anlama sahip ifadedir. Doğmayan bir bebeğin duasının olması ise mantıksal olarak çelişki oluşturmaktadır.

" ...

Bir şey… **Görünmez ama aşikâr**

Belki dışımızda, belki içimizde…

Kitaplarda yazılı değil, değil yazılı mezar taşlarımızda,

Bir şey, bir şey var bizde " [681] (Ziya Osman Saba)

Bu ifade, "görünmez ve aşikâr" kavramları arasındaki zıtlık ilişkisinden doğan oksimoron örneğidir. Bu ifade bir yandan doğrudan oksimoron kategorisinde diğer yandan da –mAz sıfat fiili ile oluşmuş gramatikal oksimoron örneğidir. Burada semantik olarak yeni bir yapı söz konusudur. Şiirde bahsedilen bir şeyin, hem

[680] Karakoç, **Parmak İzi**, s.37
[681] Aktaş, **Yenileşme Dönemi Türk Şiiri ve Antolojisi 2 (1920-1940)**, s.346

görünen hem de görünmeyen bir varlık olması bakımından mantıksal olarak çelişkili bir durum söz konusudur.

Benden ölümsüz güzelliğinin şiirini dinle

En güzeli, **en kanılmaz öpüşlerle**, en derinden" [682]

Kanmak fiili, "doymamak" anlamına gelir. Fiil üzerine gelen –mAz sıfat-fiili görünüşte olumsuz bir anlama sahip olmasına rağmen, "en kanılmaz öpüş" ifadesi olumlu anlamda kullanılarak oksimoron örneği oluşturur.

"…

Aşılmaz güzelliği bir bahanedir

Yanında alçak kalır en yüksek sular

Ruha söyledikleri tane tanedir

Sessizliğin diliyle şiir okurlar"[683]

"Aşmak ve aşılmak" fiilleri üzerine gelen –mAz sıfat-fiil eki, "güzellik" ifadesiyle birleşerek oksimoron örneği oluşturmuştur.

2.1.5. Ne… Ne Bağlacı ile Oluşan Oksimoronlar

Ahmet Güngör [684] , "Bağımlı Biçimbirimlerden Oluşan Tek Sözcüklü Oksimoronlar" maddesi hakkında bilgi verirken Türkçede kullanılan "ne…ne" bağlacının oksimoron oluşturduğunu belirtmektedir.

Zeynep Korkmaz, bu bağlaç hakkında şu değerlendirmelerde bulunur:

"Görevdeş veya zıt anlamlı kelimelerin başına gelerek bunları arka arkaya sıralayn ne..ne bağlacı, aynı zamanda, sıraladığı öğelerden "hiçbiri" anlamını veren bir

[682] Oğuzcan, **Şiir Denizi II**, s.11
[683] Umran, **Kış Bayramı**, , s.7
[684] Güngör, a.g.e., s.105
Lederer, bu kategori içinde "bilgin aptal, yumuşak gürültü, önce– sonra, büyük-küçük" örneklerini verir. Güngör, Lederer'in değerlendirmelerine ek olarak Türkçe "yapıca olumlu anlamca olumsuz biçimler olan hem… hem, ne… ne…" şeklindeki yapıların bu kategoride olduğunu belirtir.

"red" bir "olumsuzluk" bildirme işlevi de yüklenmiştir. Yapısı bakımından zamir kökenlidir. Bu bağlaç ikiden fazla tekrarlı olarak da kullanılır, de bağlacı ile de pekiştirilebilir."[685]

Birbiriyle aynı görevde olan iki sözcüğün arka arka sıralanarak "olumsuz" bir anlam ifade ettiği, "ne...ne" bağlacı "yapıca olumlu anlamca olumsuz" işleve sahiptir. Güngör tarafından oksimoron sanatı içerisinde değerlendirilen bu yapı, taradığımız metinlerde örneklere sahip olması bakımından dikkat çekici bir yapıdır.

Ne… Ne Bağlacı ile Oluşan Oksimoron Örnekleri

" Ne karanlık kar bu !

Ne biçim pirinç siyah bu " [686]

Ne…ne bağlacı, görevdeş iki kelimeyi birbirine bağlayan bir kullanıma sahiptir. Metne baktığımzda, ne…ne bağlacının "karanlık kar ve siyah pirinç" gibi sıfat görevinde iki tamlamayı birbirine bağladığı görülmektedir. Bu yönüyle ek, Güngör tarafından oksimoron sanatı içerisine dâhil edilmiştir.

"…

Hiç akmayan bir zaman nehrinin sularında

Ne uçan bir kırlangıç, ne sedef kumsalında

Ateşler püskürerek dolaşan bir ejderha

…" [687]

"Ne…ne" bağlacı, görevdeş iki kelimeyi birbirine bağlayan bir kullanıma sahiptir. Metne baktığımzda, "ne…ne" bağlacının "uçan bir kırlangıç ve sedef kumsalı" şeklinde isim ve sıfat görevinde iki tamlamayı birbirine bağladığı görülmektedir. Bu yönüyle ek, Güngör tarafından oksimoron sanatı içerisine dâhil edilmiştir.

"Ne içindeyim zamanın,

[685] Korkmaz, a.g.e., s.1111
[686] Yücel, **Rengâhenk**, s.33
[687] Tanpınar, a.g.e., s.31

Ne de büsbütün dışında;

Yekpâre, geniş bir ânın

Parçalanmaz akışında

…"[688]

"Ne…ne" bağlacı, görevdeş iki kelimeyi birbirine bağlayan bir kullanıma sahiptir. Metne baktığımzda, "ne…ne" bağlacının "içindeyim zamanın ve büsbütün dışında" şeklinde isim görevinde iki tamlamayı birbirine bağladığı görülmektedir. Bu yönüyle ek, Güngör tarafından oksimoron sanatı içerisine dâhil edilmiştir.

"…

Ne serin bir köşe cehenneminden

Ne bir mahur beste cennetinden" [689]

"Ne…ne" bağlacı, görevdeş iki kelimeyi birbirine bağlayan bir kullanıma sahiptir. Metne baktığımzda, "ne…ne" bağlacının "serin bir köşe ve mahur beste cenneti " şeklinde isim ve sıfat görevinde iki tamlamayı birbirine bağladığı görülmektedir. Bu yönüyle ek, Güngör tarafından oksimoron sanatı içerisine dâhil edilmiştir.

2.1.6. Yabancı Ekler Yoluyla Oluşan Oksimoronlar

2.1.6.1. Arapça "lâ- "

Türkiye Türkçesinde +sIz şeklinde "yoksunluk ve eksiklik" bildiren ek, Osmanlı Türkçesi'nde Farsça bî-ve nâ; Arapça lâ- ekleriyle kullanılmaktadır. gramatikal oksimoron kategorisi içerisinde yer alan örnekler, yabancı dillerden alınan ekler yardımıyla da oluşturulur. Bu eklerden Arapça lâ- eki, "-sız, -siz, değil" manasında menfilik edatıdır: lâ- akal"en az, en aşağı, ondan aşağı olmaz", lâ- bes"

[688] Tanpınar, a.g.e., s.23
[689] Eyüboğlu, a.g.e., s.13

beis yok, zarar yok”, lâ- cerem “şüphesiz” [690] örnekleriyle Muharrem Ergin, ek hakkında kısa bir açıklama yapmıştır.

2.1.6.2. Farsça “bî- ve nâ-“

Nevzat Özkan, Farsça “bî- ve nâ-“ ekleri hakkında değerlendirmede bulunmadan önce Türkçe üzerindeki morfolojik etkilerden bahseder. *Türkçedeki Yabancı Unsurları Tasnif Denemesi* başlığı taşıyan yazısında Özkan, dil üzerindeki etkinin çok yönlülüğü üzerinde durur. Bu etkinin en önemli unsuru olan “morfolojik etkiler” hakkında Özkan şu değerlendirmede bulunur:

> Türkçe sondan eklemeli ve ek-kök birleşmesi gayet berrak ve net olan bir dildir. Ancak özellikle eğitim ve kültür hayatımıza giren Arapça ve Farsçanın hâkim olduğu 16.yüzyıl sonrasında bu dillerin, yakın dönemlerde de Fransızca ve İngilizcenin morfemik unsurları Türkçenin yapısına girmeye başlamıştır. [691]

Türkçenin sondan eklemeli bir dil oluşu herkesçe bilinen bir durumdur. Ancak Türkçenin sözcük türetmeye dayalı bu zenginliğinin başka bir dilden alınan ekler yoluyla da gerçekleşmesi dikkat çekici bir durumdur. Bu durumun en somut örneğini “gidişatlar, çaydanlık” vb. örneklerde görürüz. Türkçe git-<ET.két- fiiline dayanan “gidişat” sözcüğünde , Arapça +at ve Türkçe +lAr çokluk ekleri mevcuttur. Sözcüğün içerisinde birden fazla aynı işlevdeki gramatikal yapıların oluşu Türkçenin yukarıda bahsedilen gayet berrak ve net olan bir dil açıklamasına ve Türkçenin sondan eklemeli bir dil oluşuna örnek oluşturmaktadır. Ek yığılması olayıyla da açıklanacak bu dilbilgisel durum, Türkçe üzerindeki yabancı etkiyi göstermesi bakımından önemlidir.

“Morfolojik Etkiler” başlığı altında Türkçeye geçen yabancı eklerden bahseden Özkan, “Fa. bî- ve nâ-“ ön ekleri hakkında örnekler verir. Far. bî + olumsuzluk ön eki: haber > bî-haber “ habersiz”, Far. nâ + olumsuzluk ön eki: çare > na-çar “ çaresiz “ [692] şeklinde açıklamada bulunur. Türkçeye çevrildiğinde +sIz ekiyle aynı doğrultuda olan bu ekler, genellikle isimler üzerine gelip sıfatlar türeten

---

[690] Muharrem Ergin, **Osmanlıca Dersleri**, Boğaziçi Yayınları, İstanbul 2004, s. 72

[691] Nevzat Özkan, “Türkçedeki Yabancı Unsurları Tasnif Denemesi “, s.1348
Erişim Tarihi: 21.07.2015
http://www.ayk.gov.tr/wp-content/uploads/2015/01/%C3%96ZKAN-Nevzat-T%C3%9CRK%C3%87EDEK%C4%B0-YABANCI-UNSURLARI-TASN%C4%B0F-DENEMES%C4%B0.pdf

[692] Özkan, a.g.m., s.1348

eklerdir. Ekin olumsuzluk yönüne rağmen bazı örneklerde olumlu bir anlama sahip sözcükler türetmesi, bu ekin oksimoron sanatı içerisinde değerlendirmemizi sağlamaktadır.

Hayati Develi *Osmanlı Türkçesi Grameri II* adlı eserinde, "Fa. bî- ve nâ-" ön ekleri hakkında, isimden türemiş sıfatlar yapan, Farsçada isim ve fiil tabanlarına getirilerek sıfat görevinde kelimeler türeten ekler[693] olarak bir değerlendirme söz konusudur. Bu değerlendirme ekin Türkçedeki karşılığını ve örnekleri içermektedir:

> bî- : Kelimelere Türkçedeki –sız /- siz ekinin anlamını katar.
>
> bî-baht " bahtsız " bî-çare: " çaresiz "
>
> nâ- : Bu da bî- gibi sız /- siz ekinin anlamında sıfatlar yapar
>
> nâ-merd: " mert olmayan " nâ-şâd"mutsuz, kederli" [694]

Ek hakkındaki son görüşümüz Uğur Gürsu'ya aittir. Yazar, eserinde Kazak Türkçesinde yer alan Farsça eklerden bahseder. Bu ekler arasında yer alan Gramatik oksimoron türüne dâhil ettiğimiz Farsça bî- ve nâ- ön ekleri hakkında değerlendirmelerde bulunan yazar, gramatikal yapıların Kazak Türkçesindeki karşılıklarına yer verir.

> bî " –sIz " : Bu önekin Kazak Türkçesinde bī-, bey- ve be- olmak üzere üç varyantı bulunmaktadır. Bu önekin " beytanıs" ve " beyawız" örneklerinde olduğu gibi, nadiren de olsa öz Türkçe sözcüklerin önüne getirilebildiği görülmektedir. [695]
>
> nâ-" olmayan" : Kazak Türkçesinin söz varlığında " na-" ve " ne-" olmak üzere iki varyantı bulunmaktadır. Tespit edebildiğimiz örneklerin tamamında bu ön ek Arapça veya Farsça ödünçlemelerle birlikte kullanılmaktadır. [696]

Ekin Kazak Türkçesindeki durumuna değinen Gürsu, bu yapının çeşitli varyantlardan oluştuğunu belirtir. Türkçede "bir şeyden yoksun bulunma" anlamlarını veren +sIz ekiyle aynı doğrultuda olduğunu gördüğümüz bu ek, Gürsu'nun deyişiyle öz Türkçe sözcüklere de gelen bir ek olması bakımından dikkat çekicidir.

---

[693] Hayati Develi, **Osmanlı Türkçesi Grameri II**, T.C Anadolu Üniversitesi Yayını, Eskişehir 2014, s.8

[694] Develi, a.g.e., s.8

[695] Uğur Gürsu, "Kazak Türkçesindeki Farsça Kökenli Ekler ve Sonek Vazifesinde Kullanılan Emir Gövdeleri ", **İstanbul Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi**, C.45, İstanbul 2011, s.45

[696] Gürsu, a.g.m., s.45

Yabancı Ekler Yoluyla Oluşan Oksimoron Örnekleri

"Hasdır zat-ı ilâhîsine mülk-i ezelî

Bî-hudud anda olan kevkebe-i lem-yezelî "[697](İbrahim Şinasi Efendi)

"Bî-hudud" sözcüğü "sınırsız" anlamına gelmektedir. İki yabancı unsurun birleşiminden oluşan "bî-hudud" ifadesi, bî- ifadesinden dolayı olumsuz bir yapıya sahipmiş gibi görünür. +sIz ekinde olduğu gibi olumsuz anlamın yanı sıra olumlu bir anlamı da çağrıştırma işlevi bu sözcüğün oksimoron olarak değerlendirilmesine yol açmıştır.

"…

Beni afveylemeye fazl-ı ilâhîsi yeter

Sanma hâşâ **kerem-i nâ-mütenâhisi** biter " [698](İbrahim Şinasi Efendi)

Farsça nâ- ön ekinin birleşiminden meydana gelen bu ifade, şekilce olumsuz bir yapıda olmasına rağmen anlam olarak olumluluğa sahiptir. Ekin sahip olduğu olumsuzluğun olumluluğa geçişi bu yapının oksimoron sanatı içerisinde değerlendirilmesine yol açmıştır.

"II. **Ecrâm-ı bî-nihâye** ile pürdür âsmân

Nisbet olunsa zerre değildir bu hâkdan "[699](Ziya Paşa)

Ecrâm-ı bî-nihâye "Sayısız gök cismi": Farsça bî- olumsuzluk ön ekinin birleşiminden oluşan bu ifade, olumsuz bir durumu yansıtmaktan ziyade evrende var olan Tanrı gerçeğini dile getirmesi bakımından dikkat çekicidir. Olumsuzluğun sadece şekilsel olarak ek düzeyinde kaldığı bu oksimoron örneği, "olumsuzluğun olumluluğu" şeklinde oksimoron niteliği taşımaktadır.

"Nedir o hüsn-i ilâhî cihân-ı bâlâda?

---

[697] Aktaş, **Yenileşme Dönemi Türk Şiiri Antolojisi I (1860-1920)**, Akçay Yayınları, Ankara 2005, s.221

[698] Aktaş, **Yenileşme Dönemi Türk Şiiri Antolojisi I (1860-1920)** ,s.222

[699] Aktaş, **Yenileşme Dönemi Türk Şiiri Antolojisi I (1860-1920)**, s.241

Nedir o nakş-ı mübâhî sipihr-i mînâda?

Nedir o **nâ-mütenîhi letâfet** eşyada?

…” [700](Receizade Mahmud Ekrem)

Nâ-mütenîhi letâfet ”Sonsuz güzellik“**:** Farsça nâ- olumsuzluk eki ile oluşan bu yapı, olumsuz bir durumu anlatmaktan ziyade olumlu bir durumu yansıtmaktadır. Güzellik gibi, estetik bir kavramın “sonsuz” olması olumlu bir anlam vermektedir. Güzelliğin sonsuz olması, dünya üzerinde yaşayan insanlar için zevk veren bir durumdur. Bu zevkin geçici değil de kalıcı olması durumu, oksimoron oluşturmaktadır. Şekilce olumsuz olan bu yapının anlamca olumlu oluşu oksimoron sanatının tanımı ve ne olduğu üzerindeki görüşleri yansıtması bakımından kayda değerdir.

“…

Okur neşâyid-i ulviye bî-nevâ vü sürûd

Eder derunumu meşhûn **zevk-i nâ-mahdûd** “ [701] (Receizade Mahmud Ekrem)

Zevk-i nâ-mahdûd “Sınırsız zevk“**:** Farsça nâ- olumsuzluk ekinin birleşiminden oluşan bu ifade, birden fazla yabancı sözcükten oluşan tamlama şeklindeki oksimoron örneğidir. Bu ifade, her ne kadar şekilce olumsuzluk yansıtsa da anlamca olumlu olan “zevk-i nâ-mahdûd” tamlaması olumlu bir yapıya işaret etmektedir. Zevkin sınırsız olması, tamlamayı oluşturan olumsuzluk ekinin sahip olduğu asıl işlevin dışında yeni bir yapıda olumluluğu yansıtması ile bu ifadenin oksimoron sanatı içerisinde değerlendirilmesine neden olmuştur.

“…

Durur bir **Kibriyâ-yı bî-nihayet** nûr u zulmette

Beraber cümle mevcûdât ü eşya hep muhabbete “ [702](Abdülhak Hamit Tarhan)

[700] Aktaş, **Yenileşme Dönemi Türk Şiiri Antolojisi I (1860-1920)**, s.275
[701] Aktaş, **Yenileşme Dönemi Türk Şiiri Antolojisi I (1860-1920)**, s.284
[702] Aktaş, **Yenileşme Dönemi Türk Şiiri ve Antolojisi 1 (1860-1920)**, s.291

Kibriyâ-yı bî-nihayet "Sonsuz yücelik"**:** Birden fazla yabancı öğenin birleşiminden oluşan bu tamlamada, Farsça bî-ön ekiyle "olumsuzluğun olumluluğu" şeklinde oksimoron görülmektedir. Eklendiği fiil ya da isme olumsuzluk anlamı katan bu ek, şiirde olumlu bir işlevde kullanılmıştır.

"…

İşaret kılmada eşcar **semt-i lâ-tenahîyi**

Öper emvâc kalkıp perde-i kudret-penâhîyi"[703] (Abdülhak Hamit Tarhan)

Semt-i lâ-tenahîyi "Sonsuzluk diyarı": Farsça bî- ve nâ- olumsuzluk ekleriyle eş değer bir ek Arapça lâ- ekidir. Osmanlı Türkçesinde "lâ-mekân: mekânsız " gibi örneklerde karşımıza çıkan bu ek, Türkçe +sIz ekiyle eş değer işleve sahiptir. İsim ya da fillerden olumsuz ifadeler türeten bu ek, sahip olduğu işlevin yanında olumlu bir anlama da sahiptir. Oksimoron sanatı içerisinde var olan "olumsuzluğun olumluğu" durumu bu ifadede kendini göstermektedir.

"…

Gitti nazarımdan âh gitti…

Bî-maksad ü **bî-günâh** gitti " [704](Abdülhak Hamit Tarhan)

Bî-günâh " Suçsuz, günahsız" : Farsça bî-eki, isim ya da fiillere eklenen bir ön ektir. Bu ek, eklendiği yapılarda "bir şeyden yoksun olma" anlamlarıyla Türkçe +sIz ekiyle eş değer kullanıma sahiptir. Şiirde geçen "bî-günâh" ifadesi, ekin sahip olduğu olumsuz işlevin dışında olumlu bir anlama sahiptir. Suçtan yoksun olma ya da suçun bulunmaması durumu, oksimoron sanatı içerisinde var olan "olumsuzluğun olumluğu"na işaret etmesi bakımından önemlidir.

"…

Ey bâd! Ey kavâfil-i emvâc-ı bî-karâr

Ey kâinat içindeki **elhân-ı bi-şümâr** " [705] (Muallim Naci)

---

[703] Aktaş, **Yenileşme Dönemi Türk Şiiri ve Antolojisi 1 (1860-1920)**, s.293
[704] Aktaş, **Yenileşme Dönemi Türk Şiiri ve Antolojisi 1 (1860-1920)**, s.299

Elhân-ı bi-şümâr ”Sayısız nağmeler“: Farsça bî-eki, isim ya da fiillere eklenen bir ön ektir. Bu ek, eklendiği yapılarda “bir şeyden yoksun olma” anlamlarıyla Türkçe +sIz ekiyle eş değer kullanıma sahiptir. Şiirde geçen “elhân-ı bi-şümâr” ifadesi ekin sahip olduğu olumsuz işlevin dışında olumlu anlamı yansıtmaktadır.

“…

Fazl-ı bî-payânını **bürhân-ı bî-pâyân**ı var

Var mı ülviyyet içinde olmayan bürhan sana “ [706](Muallim Naci)

Fazl-ı bî-payân “Eşsiz fazilet “/**bürhân-ı bî-pâyân** “Sayısız deliller”**:** Farsça bî-eki, isim ya da fiillere eklenen bir ön ektir. Bu ek, eklendiği yapılarda “bir şeyden yoksun olma” anlamıyla Türkçe +sIz ekiyle eş değer kullanıma sahiptir. Şiirde geçen **“**fazl-ı bî-payân ve bürhân-ı bî-pâyân” ifadeleri, ekin sahip olduğu olumsuz işlevin dışında olumlu bir anlama sahiptir. Oksimoron sanatı içerisinde var olan “olumsuzluğun olumluğu”na işaret etmesi bakımından bu ifadeler oksimoron teşkil etmektedir.

“ Bir sûkut-beliğ ü hüzn-i fasih

Hutbe-i bî-makal-i rûhanî

San’at-ı kudreti eder tavzih !” [707](Muallim Naci)

Hutbe-i bî-makal-i rûhanî “Sözsüz ilahi konuşmalar” **:** Farsça bî-eki, isim ya da fiillere eklenen bir ön ektir. Bu ek, eklendiği yapılarda” bir şeyden yoksun olma” anlamıyla Türkçe +sIz ekiyle eş değer kullanıma sahiptir. Şiirde geçen “hutbe-i bî-makal-i rûhanî” ifadesinde zıtlık “bî-makal ve hutbe” kavramları arasındadır. Bî-makal ifadesi sözsüz; hutbe ise konuşma anlamlarına gelmektedir. İki zıt ifadenin birleşiminden oluşan bu ifade, doğrudan oksimoron kategorisinde yer alan oksimoron örneğidir.

“…

[705] Aktaş, **Yenileşme Dönemi Türk Şiiri ve Antolojisi 1 (1860-1920)**, s.311
[706] Aktaş, **Yenileşme Dönemi Türk Şiiri ve Antolojisi 1 (1860-1920)**, s.317
[707] Aktaş, **Yenileşme Dönemi Türk Şiiri ve Antolojisi 1 (1860-1920)**, s.325

Ey **şi'r-i bî-beyân-ı beşer**, şi'r-i hiss ü ruh,

Ey dem'adan sükût ü nazardan eden sünûh "

…" [708](Cenab Şahabeddin)

Şi'r-i bî-beyân-ı beşer "İnsanlığın sözsüz şiiri" **:** Farsça bî-eki, isim ya da fiillere eklenen bir ön ektir. Bu ek, eklendiği yapılarda "bir şeyden yoksun olma" anlamıyla Türkçe +sIz ekiyle eş değer kullanıma sahiptir. Şiirde geçen *"*şi'r-i bî-beyân-ı beşer" ifadesinde zıtlık "bî-beyân ve şi'r" kavramları arasındadır. Şiir, bilindiği üzere sözle yazıyla gerçekleştirilen kimi zaman da okunan edebiyat türüdür. Şiirde insanlığın sessiz şiirinin olması mantıksal olarak çelişki yansıtmaktadır. Zıtlığı yansıtan örneğin, doğrudan oksimoron kategorisinde olduğu bu ifade, yeni bir semantik yapıya işaret etmektedir. Belki de şair tanıklık ettiği zamanda yaşanan siyasi olaylara ve baskılara karşı insanların sustuğu şeklinde bir anlamı ve mesajı bu ifadeyle vermek istemiştir. Şiirin yaşanılan döneme tanıklık etmesi çoğu şair için sahip olunan düşüncelerin iletilmesi noktasında önemlidir.

"…

Zerrât-ı bi-nihâyesi, zerrât-ı nâimi ;

Kevnin, hülâsâ, fikr-i beşerdir munazzımı " [709](Tevfik Fikret)

Zerrât-ı bi-nihâye "Sonsuz zerreler": Farsça bî-eki, isim ya da fiillere eklenen bir ön ektir. Bu ek, eklendiği yapılarda "bir şeyden yoksun olma" anlamıyla Türkçe +sIz ekiyle eş değer kullanıma sahiptir. Şiirde geçen "zerrât-ı bi-nihâye" ifadesi, ekin sahip olduğu olumsuz işlevin dışında olumlu bir anlama sahiptir. Oksimoron sanatı içerisinde var olan "olumsuzluğun olumluğu"na işaret etmesi bakımından "zerrât-ı bi-nihâye" ifadesi oksimoron teşkil etmektedir.

"…

Seninle **nâ-mütenâhi**ye doğru yükselerek,

Bütün hakayıka rağmen, mukarrib ü yek-rûh

[708] Aktaş, **Yenileşme Dönemi Türk Şiiri ve Antolojisi 1 (1860-1920)**, s.365
[709] Aktaş, **Yenileşme Dönemi Türk Şiiri ve Antolojisi 1 (1860-1920)**, s.407

Uçar, uçar giderim, sonra münkesir, mecrûh “ [710](Süleyman Nesib)

Nâ-mütenâhi ”Sonsuz“ **:** Farsça nâ- eki, isim ya da fiillere eklenen bir ön ektir. Bu ek, eklendiği yapılarda “bir şeyden yoksun olma” anlamıyla Türkçe +sIz ekiyle eş değer kullanıma sahiptir. Şiirde geçen “nâ-mütenâhi” ifadesi, ekin sahip olduğu olumsuz işlevin dışında olumlu bir anlama sahiptir. Oksimoron sanatı içerisinde var olan “olumsuzluğun olumluğu”na işaret etmesi bakımından “nâ-mütenâhi” ifadesi oksimoron teşkil etmektedir.

“…

Dalkavuk devri değil, eski kasâid yerine,

Üdebânız ana avrat sövüyor birbirine!

Türlü adlarla çıkan **nâ-mütenâhi** gazete

….” [711](Mehmed Akif Ersoy)

“nâ-mütenâhi ”Sonsuz“ **:** Farsça nâ- eki, isim ya da fiillere eklenen bir ön ektir. Bu ek, eklendiği yapılarda “bir şeyden yoksun olma” anlamıyla Türkçe +sIz ekiyle eş değer kullanıma sahiptir. Şiirde geçen nâ-mütenâhi ifadesi, ekin sahip olduğu olumsuz işlevin dışında olumlu bir anlama sahiptir. Oksimoron sanatı içerisinde var olan “olumsuzluğun olumluğu”na işaret etmesi bakımından “nâ-mütenâhi” ifadesi oksimoron teşkil etmektedir.

2.1.7.Sıfat ve Zarf Görevinde Kullanılan “Korkunç” Sözcüğü İle Oluşan Oksimoron

Gramatik oksimoron kategorosinde değerlendireceğimiz diğer bir yapı da sıfat ve zarf görevinde kullanılan “korkunç” sözcüğüyle kurulan oksimoron yapılarıdır. Sözcük ilk bakışta korku ve ürperti veren olumsuz bir anlama sahip olsa da “korkunç seviyorum, korkunç dayanışma” örneklerinde olduğu gibi fiile ve isme sorulan nasıl? sorusuna cevap “çok, son derece” şeklinde sıfat ve zarf görevini

[710] Aktaş, **Yenileşme Dönemi Türk Şiiri ve Antolojisi 1 (1860-1920)**, s.440
[711] Aktaş, **Yenileşme Dönemi Türk Şiiri ve Antolojisi 1 (1860-1920)**, s.568

yansıtmaktadır. Verilen cevabın olumlu oluşu, "korkunç" sözcüğünün oksimoron kategorisi içerisinde "olumsuzluğun olumluluğu"nu yansıtmasına yol açmaktadır.

Sıfat ve Zarf Görevinde Kullanılan "Korkunç" Sözcüğü İle Oluşan Oksimoron Örnekleri

"Deniz öyle yakın ki **korkunç kalabalığıyla**

Dost yakamozları bile unutup

Koşuyorum yengeçler gibi kendime doğru

Kumun üstünde yazılarla ayak izlerim" [712](Can Yücel)

Genellikle sıfat görevinde kullanılan "korkunç" sözcüğü oksimoron oluşturan önemli sözcüklerden biridir. Kavramın görünüşte korku ve ürküntüyü yansıtan anlamları söz konusudur. Ancak bu ifadenin "son derece, çok" şeklindeki anlamlara sahip oluşu "olumsuzluğun olumluluğu" şeklinde batılı araştırmacılarca[713] oksimoron kategorisinde değerlendirilmesine yol açmıştır.

"Çocuklar

Korkunç güzel

Sorular soruyorlar

Değer ve artık değer üstüne

Ve grevin bir hak olduğunu

Dolamışlar dillerine" [714](Ruşen Hakkı)

Genellikle sıfat görevinde kullanılan "korkunç" sözcüğü oksimoron oluşturan önemli sözcüklerden biridir. Kavramın görünüşte korku ve ürküntüyü yansıtan anlamları söz konusudur. Ancak bu ifadenin "son derece, çok" şeklindeki anlamlara

[712] Haz. Asım Bezirci, Kemal Özer, **Dünden Bugüne Türk Şiiri Cilt V 1960-2000**, s.488

[713] Richard Lederer, "Dead Metaphors: Ölü Metaforlar" kategorisinde kavramın oluşturduğu " terribly good: korkunç güzel "örneğine yer vermiştir.
http://www.fun-with-words.com/oxym_oxymoronology.html Erişim Tarihi: 15.06.2015

[714] Haz. Asım Bezirci, Kemal Özer, Haz. Asım Bezirci, Kemal Özer, **Dünden Bugüne Türk Şiiri Cilt V- Yeni Şiir 1960-2000**, s.116

sahip oluşu "olumsuzluğun olumluluğu" şeklinde tanımlanacak durumları göstermesi açısından önemlidir. "Korkunç güzel" şeklindeki bu ifade, "son derece güzel, çok güzel" anlamlarına gelmektedir.

" …

Korkunç güzelliğini ışıktan, Beyaz Efendiden kıskanan

Dalgaları bulutları sarmış göz gözü görmez ormanlarıyla " [715](Ercüment Behzat Lav)

Genellikle sıfat görevinde kullanılan "korkunç" sözcüğü oksimoron oluşturan önemli sözcüklerden biridir. Kavramın görünüşte korku ve ürküntüyü yansıtan anlamları söz konusudur. Ancak bu ifadenin "son derece, çok" şeklindeki anlamlara sahip oluşu "olumsuzluğun olumluluğu" şeklinde tanımlanacak durumları göstermesi açısından önemlidir. "Korkunç güzellik" şeklindeki bu ifade, "son derece güzel, çok güzel" anlamlarına gelmektedir.

"…

Sen ağzını ilave edince atlara

Birdenbire oluyor bu, şaşırıyoruz

Korkunç bir güzellik halkların havasında

…" [716]

Genellikle sıfat görevinde kullanılan "korkunç" sözcüğü oksimoron oluşturan önemli sözcüklerden biridir. Kavramın görünüşte korku ve ürküntüyü yansıtan anlamları söz konusudur. Ancak bu ifadenin "son derece, çok" şeklindeki anlamlara sahip oluşu "olumsuzluğun olumluluğu" şeklinde tanımlanacak durumları göstermesi açısından önemlidir. "Korkunç güzellik" şeklindeki bu ifade, "son derece güzel, çok güzel" anlamlarına gelmektedir.

"…

Rakıdan tütünden beter alışık

[715] Günaydın, a.g.e., s.139
[716] Süreya, a.g.e., s.36

Olduğumuz **korkunç güzel** bir şey var

Tutmuş bırakmaz bizi bir sıkımlık

Canımız çıkana kadar" [717]

Genellikle sıfat görevinde kullanılan "korkunç" sözcüğü oksimoron oluşturan önemli sözcüklerden biridir. Kavramın görünüşte korku ve ürküntüyü yansıtan anlamları söz konusudur. Ancak bu ifadenin "son derece, çok" şeklindeki anlamlara sahip oluşu "olumsuzluğun olumluluğu" şeklinde tanımlanacak durumları göstermesi açısından önemlidir. "Korkunç güzellik" şeklindeki bu ifade, ''son derece güzel, çok güzel" anlamlarına gelmektedir.

"…

Bizim kadınlarımız

Korkunç ve mübarek elleri " [718]

Kuva-yi Milliye başlıklı şiiri ile Anadolu kadınının fedakârlığından ve yiğitliğinden bahseden şair, birbiriyle zıt yapıda olan "korkunç ve mübarek eller" kavramlarıyla zıt bir yapıyı oksimoron sanatıyla vermek istemektedir. Anadolu kadının ellerinin bir yandan mübarek olup diğer yandan korkunç olması, çelişki yansıtmaktadır. Bu çelişki, yeni bir semantik yapıyı doğurarak farklı bir anlama sahip kelimelerin birleşerek zıt birlikler oluşturmasına yol açmıştır. Doğrudan oksimoron kategorisinde olan bu örnek, yapıca sıfat tamlaması şeklinde gerçekleşen oksimoron örneğidir.

" Seni sevmek,

Felsefedir, kusursuz

İmândır, **korkunç sabırlı**" [719]

Genellikle sıfat görevinde kullanılan "korkunç" sözcüğü oksimoron oluşturan önemli sözcüklerden biridir. Kavramın görünüşte korku ve ürküntüyü yansıtan

[717] Tarancı, a.g.e., s.235
[718] Hikmet, a.g.e., s.41
[719] Arif, a.g.e., s.55

anlamları söz konusudur. Ancak bu ifadenin "son derece, çok" şeklindeki anlamlara sahip oluşu "olumsuzluğun olumluluğu" şeklinde tanımlanacak durumları göstermesi açısından önemlidir. "Korkunç sabırlı" şeklindeki bu ifade, "son derece sabırlı, çok sabırlı" anlamlarına gelmektedir.

" …

Bir bakıma her şey " boş ve aptalca " belki

Ama her şey **korkunç anlamlı ve korkunç güzel** bir bakıma " [720]

"Korkunç" sözcüğünün sıfat görevinde kullanılarak oksimoron oluşturduğu yönündeki düşünceler, R.Lederer tarafından dile getirilmiştir. Önceki bölümlerde bahsettiğimiz üzere, Lederer "terribly good: korkunç güzel" örneğiyle "korkunç" sözcüğünün oksimoron sanatı oluşturduğuna dair örnekler vermektedir. Korkunç sözcüğünü semantik olarak ele aldığımızda, sözcük korku ve ürpertiyi yansıtan bir anlama sahiptir. Korkunç sözcüğünün çeşitli adlandırmaları yansıtan ifadelerle birleşip tamlama oluşturması durumu, oksimoron sanatı içerisinde kabul edilecek bir değerlendirmedir. Oksimoron sanatında var olan yeni bir semantik yapıyı yansıtma olayı korkunç sözcüğünde görülmektedir. "Korkunç" sözcüğü bilinen anlamından sıyrılarak "son derece, çok" anlamlarında sıfat olarak kullanılmaktadır. Şiirde geçen "korkunç anlamlı ve korkunç güzel" ifadeleri, "son derece anlamlı ve son derece güzel" anlamlarına gelmektedir.

"Bir sözcük;

Korkunç büyük

Korkunç küçük" [721]

Genellikle sıfat görevinde kullanılan "korkunç" sözcüğü oksimoron oluşturan önemli sözcüklerden biridir. Kavramın görünüşte korku ve ürküntüyü yansıtan anlamları söz konusudur. Ancak bu ifadenin "son derece, çok" şeklindeki anlamlara sahip oluşu "olumsuzluğun olumluluğu" şeklinde tanımlanacak durumları göstermesi

[720] Behramoğlu**,** a.g.e., s.70
[721] Mehmet Aycı, **Aramadığım Günler**, Birleşik Kitapevi, Ankara 2010, s.51

açısından önemlidir. “Korkunç büyük ve küçük” şeklindeki bu ifade, “son derece büyük-küçük, çok büyük-küçük” anlamlarına gelmektedir.

“…

Ağzı, burnu, elleri, kolları

O **korkunç güzelliğe** karşı” [722]

Genellikle sıfat görevinde kullanılan “korkunç” sözcüğü oksimoron oluşturan önemli sözcüklerden biridir. Kavramın görünüşte korku ve ürküntüyü yansıtan anlamları söz konusudur. Ancak bu ifadenin “son derece, çok” şeklindeki anlamlara sahip oluşu “olumsuzluğun olumluluğu” şeklinde tanımlanacak durumları göstermesi açısından önemlidir. “Korkunç güzellik” şeklindeki bu ifade, “son derece güzel, çok güzel” anlamlarına gelmektedir.

“…

Kadın gibiydin biraz

Az aldık, çok kaybettik

Meçhul ve **korkunç beyaz**

Belki biraz da eksik “[723]

Genellikle sıfat görevinde kullanılan “korkunç” sözcüğü oksimoron oluşturan önemli sözcüklerden biridir. Kavramın görünüşte korku ve ürküntüyü yansıtan anlamları söz konusudur. Ancak bu ifadenin “son derece, çok” şeklindeki anlamlara sahip oluşu “olumsuzluğun olumluluğu” şeklinde tanımlanacak durumları göstermesi açısından önemlidir. “Korkunç büyük ve küçük” şeklindeki bu ifade, “son derece büyük-küçük, çok büyük-küçük” anlamlarına gelmektedir. “Korkunç bir beyaz: son derece beyaz” anlamında kullanılan bu ifade, yukarıda verilen ifadelerle aynı doğrultuda “olumsuzluğun olumluluğu”nu yansıtmaktadır.

“…

[722] Cansever, **Sonrası Kalır I Bütün Şiirleri**, s.107
[723] Cn Bahadır Yüce, **Yaslı Mızıka**, s.45

Sür o muhteşem saltanatını yorgunluğun

Korkunç güzelliğinde ağarsın gölgeler” [724]

Genellikle sıfat görevinde kullanılan “korkunç” sözcüğü oksimoron oluşturan önemli sözcüklerden biridir. Kavramın görünüşte korku ve ürküntüyü yansıtan anlamları söz konusudur. Ancak bu ifadenin “son derece, çok” şeklindeki anlamlara sahip oluşu “olumsuzluğun olumluluğu” şeklinde tanımlanacak durumları göstermesi açısından önemlidir. Korkunç güzellik şeklindeki bu ifade, “son derece güzel, çok güzel” anlamlarına gelmektedir.

“…

Sevmek, hiç sevilmeden; **korkunç güzel**

Aşk dediğin karşılıksız olmalı” [725]

Genellikle sıfat görevinde kullanılan “korkunç” sözcüğü oksimoron oluşturan önemli sözcüklerden biridir. Kavramın görünüşte korku ve ürküntüyü yansıtan anlamları söz konusudur. Ancak bu ifadenin “son derece, çok” şeklindeki anlamlara sahip oluşu “olumsuzluğun olumluluğu” şeklinde tanımlanacak durumları göstermesi açısından önemlidir. Korkunç güzel şeklindeki bu ifade, “son derece güzel, çok güzel” anlamlarına gelmektedir.

“…

Şuracıkta bir bayram yeri

Baksalar **korkunç bir dayanışma**

Yani yenildi apaçık hüzünler” [726]

Genellikle sıfat görevinde kullanılan “korkunç” sözcüğü oksimoron oluşturan önemli sözcüklerden biridir. Kavramın görünüşte korku ve ürküntüyü yansıtan anlamları söz konusudur. Ancak bu ifadenin “son derece, çok” şeklindeki anlamlara

[724] Oğuzcan, **Şiir Denizi** I, s.596
[725] Oğuzcan, **Şiir Denizi II**, s.40
[726] Oktay, a.g.e., s.81

sahip oluşu "olumsuzluğun olumluluğu" şeklinde tanımlanacak durumları göstermesi açısından önemlidir. "Korkunç bir dayanışma" şeklindeki bu ifade, dayanışmanın yoğun olduğu anlamını vermektedir.

"…

Ve bir soru

Dağıtıyor yüzlerce ayak sesinin gürültüsüyle

Suçluluklarını

Korkunç bir hünerle getirip bıraktığı onların" [727]

Genellikle sıfat görevinde kullanılan "korkunç" sözcüğü oksimoron oluşturan önemli sözcüklerden biridir. Kavramın görünüşte korku ve ürküntüyü yansıtan anlamları söz konusudur. Ancak bu ifadenin "son derece, çok" şeklindeki anlamlara sahip oluşu "olumsuzluğun olumluluğu" şeklinde tanımlanacak durumları göstermesi açısından önemlidir. "Korkunç bir hüner" şeklindeki bu ifade, "son derece hünerli, çok yetenekli" anlamlarına gelmektedir.

"…

Korkunç güzelliğini ışıktan Beyaz Efendi'den kıskanan

Dalları bulutlara sarmış" [728]

Genellikle sıfat görevinde kullanılan "korkunç" sözcüğü oksimoron oluşturan önemli sözcüklerden biridir. Kavramın görünüşte korku ve ürküntüyü yansıtan anlamları söz konusudur. Ancak bu ifadenin "son derece, çok" şeklindeki anlamlara sahip oluşu "olumsuzluğun olumluluğu" şeklinde tanımlanacak durumları göstermesi açısından önemlidir. "Korkunç güzellik" şeklindeki bu ifade, "son derece güzel, çok güzel" anlamlarına gelmektedir.

[727] Oktay, a.g.e., s.112
[728] Lav, a.g.e., s.386

2.1.8. Deyim Kategorisinde Oluşan Oksimoron

Oksimoron yapıların deyim şeklinde oluşu, pek az kabul gören bir durum olsa da "sudan/dereden kuru çıkmak, ölüden diri doğmak, acıyı bal eylemek" şeklindeki ifadelerin oksimoron oluşturması dikkat çekicidir. Günlük hayat içerisinde şahit olunan dil kullanımlarından elde edilen bu ifadeler, yapı olarak deyim görevinde oluşan oksimoron örnekleridir.

Sudan/dereden kuru çıkmak: "[729]Kötü bir sonuca varmadan, olumsuz bir durumdan kurtulmak anlamına gelmektedir." anlamındaki bu deyim, "kılpayı kurtulmak" ifadesiyle eşdeğerdir. Yaşanacak bir durum karşısında şans eseri kurtulmak anlamına gelen bu ifade, deyim yapısıyla oluşmuş oksimoron örneğidir.

Ölüden diri doğmak: Atabetü'l-Hakayık'ta yazılı olarak tanıkladığımız bu ifade, yaşanılan olumsuz durumlar neticesinde "küllerinden yeniden doğmak " anlamında kullanılmaktadır. [730] Ayrıca, Kuran-ı Kerim'de Allahın "ölüden diri, diriden ölü çıkardığına dair "ayette söz konusudur.

Acıyı bal eylemek: Genellikle feleğin çemberinden geçen kişiler için kullanılan bir deyim olan bu ifade, var olan sıkıntılara katlanmayı ilke edinen insanların yaşanan olumsuzluklara rağmen hayata yönelik olarak olumlu bir bakış açılarının olması anlamına gelmektedir. Ayrıca, bu deyim şair Hasan Hüseyin Korkmazgil'in "Acıyı Bal Eyledik" şiirinin başlığıdır.

2.2.Semantik Oksimoron

Oksimoron sanatı, Ahmet Güngör tarafından *Uyumsuzluğun Uyumu* ya da *Olumsuzluğun Olumluğu* olarak Batı kaynaklı oxy-moron sözcüğüne alternatif, Türkçe ifade olarak görülmüştür. Bu ifade, bazı sözcüklerin zaman içerisinde olumsuz bir anlama sahipken dilin seyri içerisinde gerçekleşen değişimlerle olumlu anlamlara geliştiğini göstermektedir. Ele aldığımız metinlerde yer alan birkaç ifadede, olumsuz anlama sahip ifadelerin zamanla dildeki değişimle sözcüğün olumlu anlama geçtiği dikkatimizi çekmiştir. Bu tür sözcükler, anlam olayları

[729] http://www.ruspeach.com/tr/handbook/idioms/609/ Erişim Tarihi:13.05.2016
[730] Edib Ahmet b.Mahmud Yükneki, a.g.e., s.42

başlığında anlam iyileşmeleri olarak görülmektedir. Anlam İyileşmeleri kategorisinde verilecek somut örnekler "kara, güvenmek ve yavuz"[731] sözcüğüdür. Semantik oksimoron şeklinde bu tanıma uyan örnekleri ele almamızın sebebi, kelimenin tarihi gelişim içinde kelimenin "başlangıçta kötü anlama sahip olup zamanla olumlu anlama gelmesi olayı"dır.

Bu grup içerisinde tespit ettiğimiz örnekler, "yavuz, fena, afacan, dehşet, alçakgönüllü" ifadeleridir. Bu ifadelerin ortak özelliği, olumsuz bir anlama sahip olup zamanla artan kullanım sonucu olumlu anlam vermeleridir.

Semantik Oksimoron Örnekleri

"yaz aşkına dâir " dediniz… işte: Çocukken

Gâyet **afacan** bir kedi sevdim ki elimden

Bir lâhza bırakmazdım; uyurken kucağımda

Rûhumdaki şefkat" [732](Tevfik Fikret)

Andreas Tietze, "afacan hem zeki hem de yaramaz (çocuk) < Fa.âfat-i can kalb ağrısına sebep olan" [733] şeklinde kelimenin Farsça olduğuna dair bilgi vermektedir. Sevan Nişanyan ise "Tü.év-AcAn " acele etmek, koşuşmak " [734] şeklinde bir yapı sunsa da bu şekilde yorumlandığında "+AcAn eki ve ses değişimi açıklanmaya muhtaçtır." [735] şeklinde bir açıklama yaparak sözcüğün Osmanlı kaynaklarında çoğunlukla Fa.âfet-i can deyiminden türediği belirtilir.[736] açıklamasını yaparak kelimenin Farsça kökenli olduğunu ve "yaramaz, yerinde durmaz çocuk" anlamlarına geldiğini belirtmektedir. Kelime hakkındaki köken bilgilerinden sonra sözcüğün oksimoron olarak değerlendirilme sebebini açıklarsak, bu tür yapılar özellikle olumsuz görünüp olumlu bir anlamda kullanılan "manyak, dehşet, korkunç,

---

[731] Hülya Arslan Erol, **Eski Türkçeden Eski Anadolu Türkçesine Anlam Değişmeleri**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2008, s.769-773

[732] Aktaş, **Yenileşme Dönemi Türk Şiiri ve Antolojisi 1**, s.384

[733] Andreas Tietze, **Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugatı**, Simurg Yayınevi, İstanbul 2002, s. 104

[734] Sevan Nişanyan, **Sözlerin Soy Ağacı Çağdaş Türkçenin Etimolojik Sözlüğü**, Everest Yayınları, İstanbul 2009, s.6

[735] Nişanyan, a.g.e., s.6

[736] Nişanyan, a.g.e., s.6

fena, yaman" gibi sözcükler oksimoron sanatının içerisinde yer alarak "olumsuzluğun olumluluğu" ile eş değer olması bakımından oksimoron olarak değerlendirilmektedir. Afacan bir çocuk, elbette ki yerinde durumayan, ortalığı kırıp döken biri olarak bilinmektedir. Ancak bir çocuğun afacan olması kadar bu afacanlığın vermiş olduğu sevimlilik ve tatlılık da söz konusudur. Yerinde duramama ve haylazlık her ne kadar olumsuz gibi dursa da afacanlığın vermiş olduğu tatlılık bu ifadenin oksimoron olarak değerlendirilmesine yol açmıştır. Anlam iyileşmesi geçiren sözcükte zıtlık ilişkisi "haylazlık ve sevimlilik" kavramları arasındadır. Şiirdeki "afacan kedi" ifadesi, sevimli bir varlık olarak insanlarca sevilen kedinin algılanışına dair bilgiler vermektedir.

" …

Siner külçelenir tâ evimde barkımda

Pilit acısından **yavuz** bir özlem kiri" [737](Metin Eloğlu)

Yavuz sözcüğü, oksimoron olarak değerlendirilecek anlam iyileşmeleri kategorisinde yer alan örneklerden biridir. Oksimoron sanatının tamlamalar ve gramatik ekler yoluyla oluşmasının yanı sıra anlam iyileşmeleri yoluyla da "başlangıçta kötü ve olumsuz bir anlama sahip olan yapının zamanla iyi ve olumlu bir durumu yansıtması" oksimoron olarak düşünülmektedir. Örneğin, *"*fena, manyak, yaman, korkunç*"* gibi kelimeler görünüş itibariyle olumsuzluğu yansıtmasına rağmen zamanla olumlu anlamlarda kullanılmaktadır.

Örnekler:

" Bizim takımdayken **manyak** goller atardı."

" Sen var ya güzelim, çok **fena bir kadın**sın"

" **Yaman** bir sevdiğim vardı, bir zamanlar, yüzü ay, gözleri kömür karası"

" **Korkunç bir güzelliğ**e sahip olan bir meleğe midir yazılan tüm sözler"

[737] Haz. Asım Bezirci, Kemal Özer, **Dünden Bugüne Türk Şiiri Cilt IV-Yeni Şiir 1940-1960**, Evrensel Basım Yayın İstanbul 2002, s.360

"Manyak goller" şeklindeki bu örnek, futbol oyununda atılan gollerin güzelliğini ve estetik yönünü göstermek için kullanılan argo ifadedir. Sevdiği bayanın güzelliklerini dile getiren âşık için sevgili, bir yandan tüm eziyetleri veren diğer yandan eziyetinin bile güzel ve anlamlı olduğu biridir. "Fena" ifadesi burada olumsuzluğu yansıtmak yerine sevgilinin var olan güzelliğini yansıtmaktadır. Fena sözcüğüyle aynı anlama gelen "yaman" kelimesinde ise bahsettiğimiz durumlar aynı doğrultudadır. Yine seven birinin sevdiğinden çektiği eziyetlerin güzelliği ve aşkıyla yok oluşu görülmektedir. "Korkunç" sözcüğünde ise durum, anlamsal olarak bir olumsuzluktansa sözcüğün semantik yapıdaki son derece anlamı bu tür ifadenin olumlu bir yapı olarak görülmesinde etkili olmuştur. "Korkunç güzel" şeklindeki ifade "son derece güzel" şeklinde de değerlendirilebilir.

Yavuz sözcüğündeki oksimoron duruma gelirsek, kelime Türkçenin en eski yazılı metinleri olan Orhun abidelerinde "yabız ya da yawuz"[738] şeklinde" kötü"[739] anlamına gelmektedir. Kelime zamanla anlam iyileşmesine uğrayarak "güçlü, kuvvetli" [740] anlamlarına gelmektedir. Metinde geçen "yavuz bir özlem kiri" şeklindeki ifade, anlam olarak "güçlü bir özlem kiri" şeklindedir. Kelimenin sahip olduğu olumsuz anlamın olumluya döndüğü bu ifade, oksimoron bir yapı teşkil etmektedir

"…

Fena çocuklarla konuşuyorsun

Sen ne **fena çocuk**sun" [741]

"Fena çocuk" ifadesi, yaramazlık yapan ve ebeveynlerini üzen çocuklar için günlük hayatta kullanılan bir ifadedir. Ancak "fena" gibi olumsuz bir sözcüğün zamanla nitelediği isimleri olumlu bir yapı içinde sunması dikkat çekicidir. "Olumsuzluğun olumluğu" şeklinde kullanılan bu ifade, var olan olumsuz anlamdan sıyrılarak olumlu anlam vermektedir. "Fena çocuk" olarak şiirde kastedilen kişi,

[738] Tekin, a.g.e., s.183
[739] Tekin, a.g.e., s.183
[740] Kanar, a.g.e., s.752
[741] Veli Kanık, a.g.e., s.232

şairin sevgilisidir. Şiirdeki mizahi unsurların yansıtılmasında kilit rol oynayan bu ifade, olumsuz bir anlamdan ziyade olumlu bir anlamı yansıtmaktadır.

"…

Hala kır üstünde **yağız bir delikanlı"** [742]

"Güçlü bir delikanlı" anlamına gelen bu ifade, anlam iyileşmesi yoluyla oluşan oksimoron örneğidir. Yağız sözcüğü, Eski Türkçe metinlerde "yabız, yawuz ve yavuz" şeklindedir. Kelimenin Türk dilinin ilk yazılı belgeleri olan Orhun abidelerindeki anlamı "kötü" şeklindedir. Kelime zamanla bu anlamından sıyrılarak "güçlü, kuvvetli" anlamlarına gelmektedir.

"…

İki, daha **yavuz bir belge** var mıdır ha

Gerçeği ararken parçalanmayı göze almış yüzlerden" [743]

Yavuz ifadesi, "güçlü ve kuvvetli" anlamlarına gelmektedir. Şiirde geçen "yavuz bir belge" ifadesi, "güçlü bir belge" anlamına gelmektedir. Burada tarihsel olarak "yavuz" kelimesinin anlam değişimine uğraması söz konusudur. Türkçenin ilk yazılı metinleri olan Orhun abidelerinde "kötü" anlamına gelen bu ifade, "güçlü ve kuvvetli" anlamlarına gelerek "olumsuzluğun olumluğu" şeklinde oksimoron oluşturmaktadır.

" …

Şehrin şarkısını söylediğim zaman

Yağız bir kımıltı oluyor senin" [744]

"Güçlü bir kımıltı" anlamına gelen "yağız bir kımıltı" ifadesi, anlam iyileşmesi yoluyla gerçekleşen oksimoron örneğidir. Yağız sözcüğü, Eski Türkçe metinlerde "yabız>yawuz>yavuz" şeklindedir. Kelime, Türk dilinin ilk yazılı

[742] Çamlıbel, a.g.e., s.24
[743] Ayhan, **Şiirimiz Mor Külhanidir Abiler**, s.57
[744] Özel, a.g.e., s.56

belgeleri olan Orhun abidelerindeki anlamı "kötü" şeklindedir. Kelime zamanla bu anlamından sıyrılarak "güçlü, kuvvetli" anlamlarına gelmektedir.

" güzel yüzün, uzamış siyah saçlarınla maruf

Sen **fena** kadın, **fena** çocuk, **fena** sevgili" [745]

"Fena" sözcüğü ilk bakışta olumsuzluğu yansıtmaktadır. Tıpkı "yaman" sözcüğü gibi olumsuzluğun olduğu bu ifade, "fena kadın, fena çocuk, fena sevgili" örnekleriyle olumlu bir yapıya bürünerek oksimoron bir durum yansıtmaktadır. Kavramın "olumsuzluğun olumluğu" şeklinde şiirde sevgilinin güzelliğini yansıtması dikkat çekicidir. Bu güzellik unsurları, "fena" sözcüğünün olumsuz anlamının yitirilmesine yol açmıştır.

" …

Fena yağmur yağıyor

Şehrin ışıklarını ıslak sarılarak"[746]

"Fena" sözcüğü, burada olumsuz bir durumu yansıtmaktan ziyade yağan yağmurun çokluğunu ve bereketini göstermesi bakımından zarf görevinde kullanılan oksimoron örneğidir. Tıpkı "Korkunç seviyorum." örneğinde olduğu gibi fiile sorulan nasıl? sorusunun cevabı olan bu ifade, olumsuz bir durumdan ziyade olumlu bir durumu karşılayarak oksimoron oluşturmaktadır.

"…

Hele bir Yahya Kemal yetişti ki

Yahya Kemal derim sana!

Tanzimat, Serveti Fünun, Fecriāti

O **dehşetli yazarlar** bir olup

Bunca gerçeği tefe koydular" [747]

[745] Berk, **İstanbul Kitabı**, s.24
[746] Yılmaz, **Yalnızsam Düzelt**, s.32

Dehşet sözcüğünün türemiş biçimi olan "dehşetli" ifadesi, görünüşte olumsuz bir anlamı yansıtmaktadır. Tıpkı "manyak, fena, yaman" vb**.** örneklerinde olduğu gibi, başlangıçta zıt bir anlama sahip yapının hayranlık ve beğeni durumunu yansıtmak için kullanıldığı bu ifade, "zıtlıkların birliği" şeklinde gerçekleşmektedir. "Dehşetli yazar" ifadesi ile anlatılmak istenen edebiyat alanında isim yapmış, büyük bir üne sahip şairleri anlatmaktır. "Yeni oyuncumuz, bu sene manyak goller atacak." şeklindeki ifadede olumsuz bir anlama sahip yapının olumlu anlamda kullanılması olayı bu örnekte görülmektedir. "Dehşetli yazar" ifadesi, yapıca sıfat tamlaması şeklinde gerçekleşen oksimoron örneğidir.

"…

Dağ rüzgârı, portakal balı

Alçakgönüllü, hünerli, sevdalı " [748]

Günlük konuşma dilinde "adamın dibi" şeklinde, karşıdaki insanı takdir ettiğimiz bir davranışından dolayı tebrik etmek için kullanılan bir ifadedir. Dip şeklindeki bir yapının adam kelimesiyle birleşip "yüce bir gönülü" yansıttığı ifade oksimoron örneğidir. Eski Türkçede "tüp"[749] şeklindeki bu yapı "bir şeyin dibinde olan, alt, temel, esas" [750] gibi anlamlara gelmekte"dir. Dip sözcüğünde var olan "bir şeyin en altında olmak" anlamı, "adamın dibi" örneğiyle çelişki ve tutarsızlığı yansıtılmaktadır. "Adamın dibi" örneğiyle olumsuz bir anlama sahip "dip" kelimesinin bir insanı anlatırken onun en yüksek noktada yüce bir gönüle sahip olduğu şeklinde bir anlatıma bürünmesi burada yaşanan anlam değişmesi ve özellikle anlam iyileşmesini yansıtması bakımından dikkat çekicidir. Yeni bir semantik yapının ortaya çıkışıyla yüzde yüz oksimoron olarak düşünülen bu ifade, "alçakgönüllü" sözcüğü ile eş değerdir.

Bu bilgilerden hareketle, "alçakgönüllü" ifadesi hakkında yorumlarımız, "dip" sözcüğüyle aynı bağlamdadır. "Alçak" sözcüğü, yüksek kavramının zıt anlamlısı olan bir yapıdır. "Alçak" kelimesi tıpkı "dip" sözcüğü gibi çok anlamlı bir

[747] Eloğlu, a.g.e., s.29
[748] Behramoğlu, a.g.e., s.100
[749] Eraslan, a.g.e., s.614
[750] Eraslan, a.g.e., s.614

yapıya sahiptir. Kelime, yükseğin zıddı dışında, insanlar arasında değer bakımından herhangi bir önem arz etmeyen, erdemi olmayan, karakter ve kişiliği bozulmuş insanlar için kullanılan bir ifadedir. "Alçakgönüllü" ifadesiyle alçak sözcüğünün sahip olduğu bu olumsuz anlam yerini "mütevazı, sıradan insan" şeklinde bir ifadeye bırakmıştır.

Sonuç olarak, "adamın dibi ve alçakgönüllü" şeklindeki ifadeler, tamlamayı oluşturan "dip ve alçak" gibi unsurların anlam değişimleri ile "olumsuzluğun olumluluğu" şeklinde bir durum sergilemesi bu örneklerin oksimoron olarak değerlendirilmesine yol açmıştı

SONUÇ

Doğu edebiyatlarında belâgat, batı edebiyatlarında retorik olarak bilinen sözü etkili kullanma sanatları, çoğu şair ve yazar tarafından hem nesir hem de manzum türlerde etkisini hissettirmektedir. Şiir dili olarak tanımlanan genel bir manzum türünün hem yapısal hem de anlamsal olarak belli kurallara dayanma şekli, edebiyat teorisyenleri tarafından uzun yıllardır araştırma yapılan sahalardan biridir. Şiir dili içerisinde yer alan edebi sanatlardan biri olan tezat sanatı, birbiriyle zıtlık uyandıran yapılar olarak manzum ve nesir eserlerde sıklıkla kullanılmaktadır. Tezat kategorisi içerisinde yan, ancak bağımsız bir dal olarak kabul ettiğimiz oksimoron sanatı, birbiriyle çelişkili ya da zıt kavramların bir arada kullanıldığı yeni bir semantik yapıyı yansıtan ifadeler topluluğuna denir.

Edebi eserlerde var olan zıtlıklar, özellikle oksimoron sanatındaki bu çelişkili ürünler nihilist bir ruh hali içerisinde vücut bulmuştur. Bireyselliğin ön planda olduğu anlatımlarda, dış dünyaya karşı savunmasız kalan bireyin içine düştüğü durumdan kurtulma amacıyla zıtlıkları zırh olarak kullanması, ele alınan örneklerde görülmüştür. Ayrıca, mizah ve ironiden beslenerek eleştirel bir zemine oturtulan anlatımlarla vücud bulan oksimoron sanatı, özellikle "yaşanılan sosyal zamana dair siyasi eleştiriler" içermesi ve kullanılan ifadelerin yerlerine ulaşması açısından zıt ifadelerle sık sık kullanılmaktadır.

Tarihsel olarak, oksimoron sanatının kullanıldığı dönem Batı edebiyatları açısından Rönesans dönemi olarak gösterilir. Batı edebiyatlarında 17.Yüzyıldan itibaren var olan bu sanat, incelediğimiz metinlerden hareketle, Türkçenin en eski

yazılı belgeleri olan Orhun yazıtlarında görülmektedir. 7.Yüzyılda yazılı kaynaklarına ulaştığımız Türk edebiyatında birbiriyle zıtlık içerisinde olan ifadelere rastlanması, oksimoron sanatının Türk edebiyatında kadim bir sanat olduğunu gösterir. Bu yönüyle, dünya edebiyatları açısından bir "ilk"e sahip olan bu sanatın Türk edebiyatında erken tarihlerde görülmesi, o dönem ki edebiyat ürünlerinin sınırlılığına rağmen, bu durum edebi dilin ve edebiyatın gelişkin olduğunu gösterir.

Ele alınan metinlerden hareketle, oksimoron sanatının Türk edebiyatındaki kronolojik sıralaması hakkındaki değerlendirmelerimiz; sanatın her dönem açısından sanatsal bir anlatımın ürünü olduğunu göstermektedir. Batı'da 17.yüzyılda kullanılmaya başlanan bu sanat, Türk edebiyatı açısından 7.-8.Yüzyıla götürülebilir. Orhun yazıtlarında düzyazı türünde örnekleri verilmeye başlanan bu sanat, Orta Türkçe dönemi ile beraber şiir türünde örnekler vermeye başlamıştır. 15.Yüzyıla değin düzyazı ve şiirde sıklıkla kullanılan bu sanat, 19.Yüzyıla değin Osmanlı şiiri içerisinde özellikle Sebk-i Hindi üslubu ile "paradoksal imajlar" şeklinde kullanım bulmuştur. Tanzimat ve Servet-i Fünun dönemlerinde Arapça ve Farsçadan alınan ekler yoluyla oluşturulan bu sanat, Milli Edebiyat döneminden günümüze kadar Türkçe sözcükler ve ekler yoluyla oluşmuştur. Cumhuriyet dönemi ile beraber, özellikle II. Yeni şiiri ile beraber dilde birbiriyle zıtlık içerisinde olan ifadelerin tamlama şeklinde terkip edilmesi, sanatın gelişim açısından birikimli olarak ilerlediğini gösterir. Günümüz Türk şiirinin etkisindeki genç şairlerin bu sanata yer vermesi, oksimoron sanatının revaç gören bir sanat olduğunu gösterir.

Oksimoron, Türk dili ve edebiyatı açısından yeterince bilinmeyen, üzerinde araştırmaların yeterince yapılmadığı edebi sanatlardan biridir. Sanat hakkında Latîfî ilk tespitte bulunan ilk isimdir. Latîfî, Ahmed-i Dâî'nin "gözüm hiç gördüğün var mı be-hakk-ı sûre-i Tâhâ / benüm yârüm gibi fitne benüm gibi şeydâ" beytinde sanatla ilgili tespitlerde bulunur. Sevgili denen kişinin "fitne saçan bir köpek" olarak düşünülemeyeceğini belirten Latîfî, bu ifadenin "müştemilü'z-zıddeyn" olduğunu belirtir. Türk edebiyatında "oksimoron" sanatına yönelik olarak yapılan bu tespit, fark edilmemiş üstelik bu sanatı "alışılmamış bağdaştırma ve paradoks"la bir tutan görüşler olmuştur. oksimoron sanatı hakkındaki bilgiler, Batı edebiyatında yapılan çalışmalarla elde edilmiştir. Richard Lederer, Yeshayahu Shen ve Réne Girard'ın

öncülüğünde yapılan çalışmalar, oksimoron sanatının hem yapı hem de anlamsal olarak ele alındığını; kavram hakkında bilinmezliklerin ortadan kaldırıldığını göstermektedir. Batı'da yapılan çalışmalar, Türk edebiyatında Ahmet Güngör, Menderes Çoşkun ve Namık Açıkgöz tarafından yapılan çalışmalarda etkisini göstermiştir. Menderes Çoşkun ile tanıtıcı olan bu sanat, Namık Açıkgözle genişletilmişse de Ahmet Güngör, sanat hakkında hem yapısal hem de anlamsal olarak değerlendirmelerde bulunarak bu sanatın çalışılmasına kaynaklık etmiştir.

Türk edebiyatı açısından "oksimoron" sanatına dönük dağınık halde bulunan çalışmalar, çeşitli araştırmacıların görüşlerinden hareketle sınıflandırılmıştır. Batılı araştırmacıların sanat hakkında verdiği bilgilerden hareketle, oksimoron sanatının Türk şiirindeki yeri sorgulanmıştır. Türk edebiyatında oksimoron sanatının yapı bakımından oluşumu yönünden Batı'dan farklı yanların olduğu görülür. Batılı araştırmacılar, oksimoron sanatının tamlamalar ve zarflar şeklinde oluştuğunu belirtir. 1860'dan günümüze kadar gelen şiirler incelendiğinde, oksimoron sanatının Türkçede tamlamalar ve zarflar dışında gramatikal ekler yoluyla oluştuğu da görülmektedir. Oksimoron santı hakkında çalışmalar yapan Batılılar, bu sanatın gramatik yönü olan eklerle oluştuğuna dair herhangi bir bilgi vermezler. Türk şiirinde +sIz, +mAz, +cIk ve ne...ne bağlacı; Arapça ve Farsça lâ-, bî-, ve nâ- ekleriyle oksimoron oluşturulması oksimoron sanatının oluşumu noktasında Türklerin kendine özgü birleşimlere sahip olduğunu gösterir.

İncelediğimiz metinler, Türk şiirinde oksimoron sanatının "tür ve yapı" olarak iki gruba ayrımını doğurmuştur. Batılı'da tür olarak doğrudan ve dolaylı oksimoron şeklinde incelenen oksimoron sanatı, Türk şiirinde aynı çizgide, aynı bağlam çerçevesinde kullanılmıştır. Batılılar, tür olarak dolaylı oksimoronun diğer oksimoron türüne göre daha yaygın olduğu görüşüne sahiptir. Ancak, ele alınan metinlerden hareketle incelenen örnekler, Türk şiiri açısından doğrudan oksimoronun daha yaygın ve sanatsal olduğunu göstermektedir. Türk şiirinin Batı'da hâkim olan bu görüşü çürütür nitelikte örneklere sahip olması, oksimoron sanatının Türk şiirindeki yerinin diğer edebiyatlara göre farklı ve kendi dil kuralları içerisinde kendine özgü bir anlatımın ürünü olduğunu doğrulamaktadır.

Oksimoron, batılı araştırmacılarca yapı bakımından ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır. Oksimoron sanatının isim ve sıfat tamlamaları dışında "zarflar" şeklinde oluştuğunu gösteren değerlendirmelerin yanı sıra, Réne Girard tarafından oksimoron sanatının semantik yönüne değinilmesi, sanatın dilbilimsel açıdan derinliğe sahip olduğunu göstermektedir. Batı'da sanatın yapısına dair yapılan araştırmaların Türk şiiri açısından karşılıkları, Türkçenin sondan eklemeli dil oluşundan kaynaklı birtakım ekler yoluyla oksimoron sanatı oluşumu yönündedir. Türk şiirinde yapı bakımından oksimoron örneklerini "Gramatikal ve Semantik" olarak sınıflandırmak, Türkçenin sahip olduğu eklemeli dil oluşundan ileri gelmektedir. Gramatikal olarak Türkçenin sondan eklemeli bir dil oluşu, birtakım ifadelerin sözcüklere gelen eklerle oluşturulmasına neden olmuştur. Ekler yoluyla üretilen sözcükler, zıtlığı ve çelişkiyi barındıran ifadelerin edebi metinler içerisinde yer alması, Türk şiiri açısından oksimoron sanatının zengin örneklere sahip olduğunu gösterir. Taradığımız metinler, Türk şiirinde gramatikal oksimoron yapısının semantik oksimorondan daha yaygın olduğunu gösterir. Yüzlerce şiirden ortaya çıkan gramatik sınıflandırma bahsettiğimiz durumun göstergesidir. Semantik açıdan oksimoron sanatı, Türkçede "olumsuzluğun olumluluğu", "zıtlıkların birliği" şeklinde isimlendirmemizin sebebi, var olan olumsuz sözcüklerin anlam iyileşmesi yoluyla olumlu bir anlam kazanmaları üzerinedir. Türkçede "yavuz, fena, afacan ve yaman" gibi sözcükler, olumsuz bir anlama sahip olmalarına rağmen, zamanla sözcüklerin kullanım sıklığının artması sonucu olumlu bir anlam kazanarak semantik oksimoron içerisinde yer alan örneklerin anlamsal bir zıtlık düzeninde gerçekleşmesi ele aldığımız ifadeler sonucunda görülmüştür.

Batılı araştırmacılar, oksimoron sanatının nihilsit bir yaklaşımla ortaya çıktığını savunmaktadır. Oksimoron sanatının oluşum özelliklerinden en önemlisi, bu yapıların üzücü bir kırılganlık neticesinde ortaya çıkışıdır. Melankolik bir ruh halinin yansıması olarak kabul edilen oksimoron sanatının bu oluşum yönü, Türk şiirinde de görülmektedir. Özellikle bireysel var oluşlar noktasında sıkıntılar yaşayan bireyin içine düştüğü ruh halinin yansıması olarak zıt ifadelerin kullanılması, oksimoron sanatındaki nihilist yaklaşımın etkili ve çarpıcı bir üslubun ürünü olduğunu gösterir. Oksimoron sanatının oluşumu noktasında etkili olan diğer bir özellik, mizah ve ironi sanatıdır. Mizah ve ironi sanatlarının zıt unsurlarda kendisini hissettirmesi, özellikle

eleştiri odaklı anlatımlarda sık sık görülmektedir. Türk şiiri açısından mizah ve ironi sanatları yoluyla, yaşanılan sosyal zamanın siyasi anlayışına yönelik eleştiriler, özellikle "Toplumcu-Gerçekçi" olarak isimlendirilen grup içerisinde görülmektedir. Toplumcu- Gerçekçi sanat anlayışı doğrultusunda güdümlü bir anlatım benimseyen çoğu şair, yaşanılan sosyal zamana ve bu sosyal zamanın çarkını oluşturan bürokrasiye karşı bir savaş başlatır. Siyasi şiir yazmanın tutuklamalar getirdiği bu ortamda çoğu şair, birbiriyle zıt ya da çelişkili kavramlara yer vererek sözcüklerin bilinen anlamlarını redderek zıt bir anlatım ortaya koymuşlardır. Ele aldığımız metinlerde, "zangoç imam, delikanlı doçentlerin en cahili ve okur cahil" gibi ifadeler; dönemin siyasi ortamına yönelik tepkinin örneğidir. türk şiiri açısından oksimoron sanatı belki de en çarpıcı anlatımını "eleştiri ve alay" odaklı şiirlerde göstermiştir. Batı'da oksimoron sanatının "eleştiri" odaklı olarak kullanılmasından ziyade, zıt ifadelerin bir arada bulunduğu sanatsal söylemlerin ağırlıkta olduğu kullanımlar göze çarpmaktadır.

Oksimoron sanatının ortaya çıkışı noktasında netleştirilemeyen durumlardan biri de, bu sanatın şairin sahip olduğu şiir sanatı bilgisinden anlaşılır. Bu doğrultuda yazılan şiirler arasında oksimoron sanatının "bilinçli ya bilinçsiz" oluşuna dair değerlendirme, okuyucunun sezgisine ve kültürüne bağlıdır. Çünkü oksimoron sanatı genellikle, karşısında birikimli bir okur ister. Türk şiirinde karşısında birikimli okur isteyen grup, II. Yeni hareketiydi. Bu grup, mitoloji ve tarihselliklerden yararlanarak şiirlerinde kültür ifadelerine yer vermiştir. Oksimoron sanatının anlaşılması noktasında, Réne Girard "eğitimli halkın anlayabileceği dil" şeklinde değerlendirmede bulunarak oksimoron sanatı içerisinde yer alan örneklerin amacına ulaşması bakımından şair ve yazarın karşısında birikimli bir okur istediğinden bahseder. Réne Girard'ın değerlendirdiği "birikimli okur", Türk şiiri içerisinde yer alan oksimoron örnekleri için de geçerlidir. Bahsedilen bu durumu, "simsiyah kar, soğuk güneş ve okur cahil "gibi ifadelerde görürüz. Şiir dili açısından yeterli birikimi olmayan birinin bu örnekleri algılaması ve bunları zıtlık amaçlı ifadeler olarak görmesi mümkün değildir. Çoğu zaman, bu ifadeler karşısında bocalama, şaşkınlık ve hayret bu okuyucu tipinin karşılaştığı zorluklardandır. Yaklaşık olarak 1860'dan günümüze uzanan zaman içerisindeki şiir örnekleri ele alındığında, şiir sanatının inceliklerinden habersiz, yalnızca şiiri propaganda araçları olarak gören toplulukların

da şiir sanatı yoluyla karşıdaki bireyi, kurumu ve kitleleri hedef alarak zıt ifadeler oluşturmaları, oksimoron sanatı içerisinde görülen kullanım amaçlarından biridir. Bu ifadeler, rastgele kullanılmaktan ziyade bilinçli bir zihnin ürünü olarak güdümlü bir anlayış ortaya koymaktadır. Ancak, şiir dili açısından yeteri olgunluğa erişmiş birinin bu sözcükler karşısında bu ifadelerin ortaya çıkışını sorgulayan anlayış içerisinde olması, oksimoron sanatının istediği okuyucu kitlesinin yapacağı eylemlerdendir ve çoğu zaman erişilen ve anlaşılan ifadelerle okuyucuda, bir zevk ve tatminkârlık hali de görülmektedir.

Bu çalışmayla, Türk edebiyatı açısından yeterince bilinmeyen ve tanınmayan oksimoron sanatı hakkındaki değerlendirmeler belli bir düzen ve sınıflandırma çabaları sonucunda derli toplu bir hale getirilerek Türk şiiri açısından oksimoron sanatının yeri ve kullanım sıklığı belirtilerek Türk dili ve edebiyatı açısından bu sanatın bize yabancı olmadığı amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda ortaya konan değerlendirmeler, oksimoron sanatının ne olduğu, hangi amaçla ve nerelerde kullanıldığı şeklinde zihinlerde beliren sorulara cevap olarak çalışmanın genelinde bu sistematik düzen izlenerek sanat hakkındaki bilinmezlikler gün yüzüne çıkartılmıştır.

KAYNAKÇA

AÇIKGÖZ, Namık, "Müştemilü'z- Zıddeyn-Oksimoron" , **Türk Edebiyatı Dergisi,** S. 464 Yıl:40, İstanbul 2012, s.65-67

ADALI, Oya, **Türkiye Türkçesinde Biçimbirimler**, Papatya Yayıncılık, Ankara 2004

AKÇAY, Hasan, **Şiir Biraz Çok Hüzün**, Erguvan Yayınevi, İstanbul 2008

AKIN, Gülten, **Kırmızı Karanfil Toplu Şiirler I,** Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2014

AKPINAR, Soner, Hatice ÇALIŞKAN, "Metin Eloğlu'nun Şiirlerinde Mizah Öğeleri", **Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türkoloji Dergisi,** C.19/2, 2012, s.1-31

AKPINAR, Soner, "Can Yücel'in Şiirlerinde İroni",**Turkısh Studies: İnternational Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkıc**, C.5/ 2, Spring 2010, s.772-792

AKSAL, Sabahattin, **Ne Tuhaf Seçme Şiirler**, Haz.Selahattin ÖZPALABIYIKLAR, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2014

AKTAŞ, Şerif, **Yenileşme Dönemi Türk Şiiri Antolojisi 1 (1860-1920)**, Akçay Yayınları, Ankara 2005

AKTAŞ, Şerif, **Yenileşme Dönemi Türk Şiiri ve Antolojisi 2 (1920-1940)**, Akçay Yayınları, Ankara 2008

AKYÜZ, Kenan, **Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri 1860-1923**, İnkılâp Kitabevi, İstanbul 1995

ARGUNŞAH, Mustafa, **Çağatay Türkçesi**, Kesit Yayınları, İstanbul 2014

ARİF, Ahmed, **Hasretinden Prangalar Eskittim**, Metis Yayınları, İstanbul 2014

ASAF, Özdemir, **Çiçek Senfonisi**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2015

AYCI, Mehmet, **Aramadığım Günler**, Birleşik Kitapevi, Ankara 2010

AYCI, Mehmet, **Bağ(d)at Kitabı**, Birleşik Dağıtım Kitabevi, Ankara 2010.

AYCI, Mehmet, **Yalnızlık Vergisi**, Birleşik Dağıtım Kitabevi, Ankara 2010

AYHAN, Ece, **Bütün Yort Savullar Toplu Şiirler (1954-1997**), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2014, s.94

AYHAN, **Ece, Şiirimiz Mor Külhanidir Abiler,** Haz. Mehmet RİFAT, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2014

AYVAZOĞLU, Beşir, **Kayıp Şiir**, Everest Yayınları, İstanbul 2009, s.59

BABACAN, İsrafil, **Klâsik Türk Şiirinin Son Baharı Sebk-i Hindi (Hint Üslubu),** Akçağ Yayınları, Ankara 2012

BACHELARD, Gaston, **Ateşin Psikanalizi**, Çev. Aytaç Yiğit, Bağlam Yayınları, İstanbul 1995

BANGUOĞLU, Tahsin, **Türkçenin Grameri**, Ankara 2004

BEHRAMOĞLU, Ataol, **Yarım Yüzyıldan Kalan Şiirler**, Tekin Yayınevi, İstanbul 2014

BERK, İlhan, **İstanbul Kitabı**, Adam Yayınları, İstanbul 1994

BERK, İlhan, **Bir Yeryüzü Tanığı Seçme Şiirler**, Haz. Güven TURAN, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2015

BEZİRCİ, Asım, Kemal ÖZER, **Dünden Bugüne Türk Şiiri Cilt V 1960-2000,** Evrensel Basım Yayım, İstanbul 2002

BEZİRCİ, Asım, Kemal ÖZER, **Dünden Bugüne Türk Şiiri Cilt IV – Yeni Şiir 1940-1960**, Evrensel Basım, İstanbul 2002

BOOTH, Lisbeth "What Is the Difference Between an Oxymoron and a Paradox"

http://www.ehow.com/info_8634647_difference-between-oxymoronparadox.html Erişim Tarihi: 30.04.2015

BORGES, Jorge Luis, **Yolları Çatallanan Bahçe**, Çev. Fatih Özgüven, İletişim Yayınları, İstanbul 1995

CANSEVER, Edip, **Gelmiş Bulundum Seçme Şiirler**, Haz. Bedirhan TOPRAK, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2005

CANSEVER, Edip, **Sonrası Kalır I**, Haz. Bedirhan TOPRAK, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2014

CANSEVER, Edip, **Sonrası Kalır II**, Haz. Bedirhan TOPRAK, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2014

CEBECİ, Oğuz, **Komik Edebi Türler**, İthaki Yayınları, İstanbul 2008

CEBECİ, Oğuz, Metafor ve Şiir Dilinin Yapısal Özellikleri, İthaki Yayınları, İstanbul 2013

CENGİZ, Erdal, "Paradokslar ve Karar Verilemezlik", **Ankara Barosu Dergisi**, S. 2, Bahar 2007, s.77-81

CHUANYU, F., "Linguistic and Rhetorical Approach to Antonymy in English", Akt. Reja'a M. FLAYİH," A Linguistics Of Study Oxymoron" , **Journal Of Kerbala Unıversity "**, C.7 No:3 Scientific, 2009, s.30-40

COŞKUN, Menderes, **Sözün Büyüsü Edebi Sanatlar**, Dergâh Yayınları, İstanbul 2012

ÇAMLIBEL, Faruk Nafiz, **Han Duvarları Toplu Şiirler**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2011

HİKMET, Nazım, **Henüz Vakit Varken Gülüm-Seçme Şiirler**, Haz.Raşit ÇAVAŞ,Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2015

DAĞLARCA, Fazıl Hüsnü, **Çocuk ve Allah**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2015

DEVELİ, Hayati, **Osmanlı Türkçesi Grameri II**, T.C Anadolu Üniversitesi Yayını, Eskişehir 2014

DIRANAS, Ahmet Muhip, **Şiirler**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2009

DOKO, Enis, "Güneş Ne Renktir?"Gök Neden Mavidir?"

http://www.enisdoko.com/?page_id=134 Erişim Tarihi: 16.06.2015

EDİP AHMET B.MAHMUD YÜKNEKİ**, Atabetü'l- Hakayık**, Haz. Reşit Rahmeti ARAT, Türk Dil Kurumu Yayınları, , Ankara 2006

EDİSKUN, Haydar, **Türk Dilbilgisi,** İstanbul 1999

ELOĞLU, Metin, **Bu Yalnızlık Benim Toplu Şiirler (1951-1984),** Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2014

ERASLAN, Kemal, **Eski Uygur Türkçesi Grameri**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2012

ERGİN, MUHARREM, **Osmanlı Türkçesi Dersleri**, Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2004

EROĞLU, Ebubekir, **Berzah Toplu Şiirler** (1968-2006), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2011

EROĞLU, Süleyman, "Turkish Advertisement Texts From A Linguistic and Cultural Aspect", **Synergies Turquie** No7, 2014, s.71-88

EROL, Hülya Arslan, **Eski Türkçeden Eski Anadolu Türkçesine Anlam Değişmeleri**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2008

FEDAİ, Özlem, **Garip ve İkinci Yeni Kavşağında Bıçkın Bir Şair: Metin Eloğlu ve Şiiri**, Poetika Yayınları, İstanbul 2011

EYUBOĞLU, Bedri Rahmi, **Dol Karabakır Dol-Bütün Şiirleri**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2007

GEÇGEL, Hulusi, "İkinci Yeni Şiirinde Sapmalar, İçinde: Uluslararası IV. Dil, Yazın ve Deyişbilim Sempozyumu Bildirileri", **Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Yayınları**, Çanakkale 2005, s.1-12

GENÇ, Nihat, **Edebiyat Dersleri**, Cadde Yayınları, İstanbul 2006

GENÇ, Nihat, **Modern Çağın Canileri**, Cadde Yayınları İstanbul 2008

GENÇ, Nurullah, **Yağmur- Seçme Şiirler**, Timaş Yayınları, İstanbul 2009

GİRARD, René, " The Passionate Oxymoron İn The Romeo and Juliet " > Actes des congr> Actes des congrés de la Société française Shakespeare**, Référence électronique**, 25 (2007), s.41-56

GÜNGÖR, Ahmet " İkirciklem (Oksimoron) Uyumsuzluğun Uyumu", **Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi, Yıl**: 6 sayı: 21 Winter 2014,s.102-121

GÜREL, Emet, Uğur BAKIR, "Reklamda Provokasyon ve Şok: Oliviero Toscani ve Benetton Reklam Kampanyası" , **Pi - Pazarlama ve İletişim Kültürü Dergisi**; Yıl: 7; S.26; İstanbul Sonbahar 2008, s.35-47

FONTANA P.M, **Romeo and Juliet: Teacher Resource Guide**, Akt. Reja'a M. FLAYİH, " A Linguistics Of Study Oxymoron" , **Journal Of Kerbala Unıversity "**, Vol: 7 No:3 Scientific, 2009, s.30-40

GÜRSU, Uğur, "Kazak Türkçesindeki Farsça Kökenli Ekler ve Sonek Vazifesinde Kullanılan Emir Gövdeleri " ,**İstanbul Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi**, C.45 İstanbul 2011, s.39-86

HATİPOĞLU, **Bahrü'l- Hakâyık**, Haz. Vahit Türk, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2009

HARRİS P., **A Handbook of Rhetorical Devices**, Akt. Reja'a M. FLAYİH, " A Linguistics Of Study Oxymoron" , **Journal Of Kerbala Unıversity ",** Vol: 7 No:3 Scientific, 2009, s.30-40

İLHAN, Attilâ, **Ben Sana Mecburum**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2010

İLHAN, Attilâ, **Duvar**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2010

İNCE, Özdemir, **Seçme Şiirler**, Adam Yayıncılık, İstanbul 2001

İSEN, MUSTAFA, **Latîfî Tezkiresi**, Akçağ Yayınları, Ankara 1999

KANAR, MEHMET, **Eski Anadolu Türkçesi Sözlüğü**, Say Yayınları, İstanbul 2011

KANIK, Orhan Veli, **Bütün Şiirleri,** Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2011

KANSU, Ceyhun Atıf, **Bağımsızlık Gülü- Buğday Kadın Gül ve Gökyüzü**, Bilgi Yayınevi, Ankara 1998

KANSU, Ceyhun Atıf, Bir **Kasabadan Resimler**, Bilgi Yayınevi, Haz. Muzaffer UYGUNER, Ankara 1991

KANSU, Ceyhun Atıf, Bir **Kasabadan Resimler**, Bilgi Yayınevi, Haz. Muzaffer UYGUNER, Ankara 1991

KARAAĞAÇ, GÜNAY, **Anlam (Anlam Bilimi ve İletişim)**, Kesit Yayınları, İstanbul 2013

KARAKOÇ, Abdurrahim, **Gerdanlık I**, Alperen Yayınları, Ankara 2005

KARAKOÇ, Abdurrahim, **Gerdanlık III**, Alperen Yayınları, Ankara 2005

KARAKOÇ, Abdurrahim, **Parmak İzi,** Alperen Yayınları, Ankara 2002

KARAKOÇ, Abdurrahim, **Vur Emri**, Alperen Yayınları, Ankara 2002

KARAKOÇ, Abdurrahim, **Yasaklı Rüyalar**, Alperen Yayınları, Ankara 2005,

KARAKOÇ, Sezai, **Alınyazısı Saati Şiirler VIII**, Diriliş Yayınları, İstanbul 2003, s.29

KARAKOÇ, Sezai, **Ateş Dansı Şiirler VIII**, Diriliş Yayınları, İstanbul 2003, s.15

KARAKOÇ, Sezai, **Ayinler / Çeşmeler Şiirler V**, Diriliş Yayınları, İstanbul 2003

KARAKOÇ, Sezai, **Körfez Sesler Şiirler II,** Diriliş Yayınları, İstanbul 2005

KARAKOÇ, Sezai, **Leylâ ile Mecnun Şiirler VII**, Diriliş Yayınları, İstanbul 2009

KARAKOÇ, Sezai, **Mona Rosa Şiirler I**, Diriliş Yayınları, İstanbul 2011

KARAKOÇ, Sezai, **Taha'nın Kitabı- Gül Muştusu Şiirler IV**, Diriliş Yayınları, İstanbul 2007

KARAKOÇ, Sezai, **Zamana Adanmış Sözler Şiirler V**, Diriliş Yayınları, İstanbul 2011

KAYA, Ceval, **Altun Yaruk Giriş, Metin ve Dizin**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1994

KELEN, Christopher, **An Introduction To Rhetorical Terms,** Philosophy Insights. Tirril: Humanities-Ebooks, 2007

KESKİN, Birhan, **Soğuk Kazı**, Metis Yayınları, İstanbul 2014, s.14

KISAKÜREK, Necip Fazıl, **Çile**, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul 2013

KOCAKAPLAN, İsa, **Açıklamalı Edebi Sanatlar**, Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları, İstanbul 2011

KORKMAZ, Nurseli Gamze, **Bachelard'ın Psikanalitik Yaklaşımıyla Ahmed Haşim'in Şiirlerinde Ateş**, İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, Haziran 2011,

KORKMAZ, Zeynep, **Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2007

KRİPPENDORF, Klaus, "Design Research, An Oxymoron", **Boards of İnternational Research in Design Essay and Selected Porgects,** Edited by Ralf Michel, Zürih: Birkhäuser Verlag, 2007, s.1-12

LATÎFÎ, **Tezkiretü'ş-Şuarâ ve Tabsıratü'n-Nuzamâ (İnceleme- Metin),** Haz. Rıdvan Canım, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Ankara 2000,

LAV, **Ercümend Behzat, Bütün Eserleri,** Haz. Doğan Hızlan, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1996

LEDERER, Richard, "Word Ways"

http://www.funwithwords.com/oxym_oxymoronolog html, Erişim Tarihi: 15.04.2015

MADAK, Didem, **Pulbiber Mahallesi**, Metis Yayınları, İstanbul 2012

MESUD BİN AHMED, **Süheyl ü Nev- Bahâr (Kenzü'l- Bedāyi) İnceleme- Metin-Dizin**, Haz. Ali CİN, Eğitim Yayınevi, Konya 2012

NECATİGİL, Behçet, **Şiirler,** Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1996

NİŞANYAN, Sevan, **Sözlerin Soy Ağacı Çağdaş Türkçenin Etimolojik Sözlüğü**, Everest Yayınları, İstanbul 2009

OĞUZCAN, Ümit Yaşar, **Rubailer Dörtlükler**, Everest Yayınları, İstanbul 2008

OĞUZCAN, Ümit Yaşar, **Taşlamalar Hicivler I**, Everest Yayınları, İstanbul 2008

OĞUZCAN, Ümit Yaşar, **Şiir Denizi I, Everest** Yayınları, İstanbul 2014

OĞUZCAN, Ümit Yaşar, **Şiir Denizi II**, Everest Yayınları, İstanbul 2014

OKTAY, Ahmet, **Toplu Şiirler**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1995

ÖLMEZ, Mehmet, **Orhon-Uygur Hanlığı Dönemi Moğolistandaki Eski Türk Yazıtları Metin – Çeviri- Sözlük**, Bilgesu Yayıncılık, Ankara 2013

ÖZEL, İsmet, **Erbain Kırk Yılın Şiirleri**, Tiyo Yayıncılık, İstanbul 2014

ÖZKAN, Nevzat, "Türkçedeki Yabancı Unsurları Tasnif Denemesi"

http://www.ayk.gov.tr/wp-content/uploads/2015/01/%C3%96ZKAN-Nevzat-T%C3%9CRK%C3%87EDEK%C4%B0-YABANCI-UNSURLARI-TASN%C4%B0F-DENEMES%C4%B0.pdf Erişim Tarihi: 21.07.2015

ÖZÖNDER, F.Sema Barutçu, **Üç İtigsizler**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1998

ÖZTEKİN, Özge, "Eski Şiire Diyalektik Gönderme: Sebk-î Hindi'nin Alışılmamış Bağdaştırmalarında Metaforik Bir Yansıma Olarak Karşıtların Birliği ",**Turkısh Studies İnternational Peridiocal For The Languages, Literature and History of Turkey or Turkic,** C. 4 / 11-1, WİnterI 2009,s.519-528

ÖZÜNLÜ, Ünsal, **Edebiyatta Dil Kullanımları**, Multilingual, İstanbul 2001

PALA, İskender**, Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü**, Kapı Yayınları, İstanbul 2008

PANTHER, Klaus-Uwe, THORNBURG, Linda L. ,"Antonmy İn Language Structure and Use ", Cognitive Linguistic Between Universaliry and Variation, Newcastle Upon Tyne, **Cambridge Scholars Publishing** 2012, s.161-188

PETRENKO, Victor F. KOROTCHENKO Evgeniya A., " Metaphor As A Basıc Mechaism Of Art (Painting) , Psychology İn Russia: **State of Art**: 2012, s.531-567

PLETT, Heinrich F., **Literary Device**, Brill Publication, 2010

PRANDİ, Michele, **The Building Blocks Of Meaning: İdeas For a Philosophical Grammar**, John Benjamin Publishing Company, Philadelphia 2004

SARAÇ, M.A. Yekta, **Klâsik Edebiyat Bilgisi Belâgat**, Gökkubbe, İstanbul 2014

S. MİALL, David, Don KUİKEN, " Foregrounding, defamiliarization, and effect: Response to Literary Stories **" , Elsevier Science, 1994,** s.389-407

SEMİNO, Elena, Jonathan CULPEPER, **Language and Cognition İn Text Analysis**, John Benjamin Publishing Company, Amsterdam / Philadelphia 2002

SHEN, Yeshayahu, "Foregrounding İn Poetic Discourse: Between deviation and Cognitive Constraints, **Language and Literature** 2007, s.169-181

SHEN, Yeshayahu, "On The Structure Understanding Of Poetic Oxymoron", **Poetics Today** C.8: 1, 1987, s.105-122

SİMPSON, Paul, **Language Through Literature An İntroduction**, Routledge, London and New York, 1997

SOYSAL, İlhami, **20.Yüzyıl Türk Şiiri Antolojisi**, Bilgi Yayınevi, Ankara 1997

SÜREYA, Cemal, **Sevda Sözleri**, , Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2008

ŞAR, Sevgi, Adnan ATAÇ, "İroni ve Etik Söylem Üzerine", **38.ICANAS Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi**, Ankara-Türkiye, 2008,s.13-24

ŞEYH ŞEREF HACE, **Mu'înü'l- Mürîd**, , Haz. Ali Fehmi KARAMANLIOĞLU, Beşir Kitapevi, İstanbul 2006

TANPINAR, Ahmet Hamdi, **Bütün Şiirleri,** Haz. İnci ENGİNÜN, Dergâh Yayınları, İstanbul 2000

TARANCI, Cahit Sıtkı, **Otuz Beş Yaş -Bütün Şiirleri**, Haz. Asım BEZİRCİ, Can Yayınları, İstanbul 2010

TECER, Ahmet Kutsi, **Ahmet Kutsi Tecer'in Bütün Şiirleri**, Haz. Leyla TECER, T.C Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2001, s.227

TEKİN, Talat, **Irk Bitig**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2013

TEKİN, Talât, **Orhon Yazıtları**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2010

TİETZE, Andreas, **Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugatı**, Simurg Yayınevi, İstanbul 2002

TOKLU, Osman, M. , "Alışılmamış Bağdaştırmaların Anlam Yapısı, İçinde:" II. Dil, Yazın ve Deyişbilim Sempozyumu Bildirileri, Çukurova Üniversitesi Yayınevi, Adana, 2003, s. 144-153.

TUTMACI, **Eski Oğuz Türkçesiyle Yazılmış Bir Tıp Kitabı: Tabiatnâme**, Haz. Yakup KARASOY, Palet Yayınları, Konya 2009

Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü III, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2009,

Türk Şairlerinden Seçme Aşk ve Sevda Şiirleri Antoloji, Haz.Yusuf GÜNAYDIN, Akış Yayınları, Ankara 1994

UYAR, Turgut, **Göğe Bakma Durağı**, Yapı Kredi Yayınları, Haz. Bedirhan TOPRAK, İstanbul 2014

UMRAN, Sedat, **Kış Bayramı**, Sî Yayınları, İstanbul 2001, s.36

UMRAN, Sedat, **Sonsuzluk Atı Toplu Şiirler I**, İz Yayıncılık, İstanbul 2000, s.34

UYAR, Turgut, **Büyük Saat Bütün Şiirleri**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2014

VURAL, Hanifi, Tuncay BÖLER, **Ses ve Şekil Bilgisi**, Kesit Yayınları, İstanbul 2012

YARDIMCI, İsmail, " Mizah Kavramı ve Sanattaki Yeri", **Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, S.6, 2010, s.1-41

YAVUZ, Hilmi, **Hurufi Şiirler**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2014

YILMAZ, Ceyhun, **Sensiz Harfler**, Parantez Gazetecilik ve Yayıncılık Ltd.Şti, İstanbul 2014

YILMAZ, Ceyhun, **Sevdiğim İkinci Kadınsın**, Parantez Gazetecilik ve Yayıncılık Ltd. Şti, İstanbul 2014

YILMAZ, Ceyhun, **Yalnızsam Düzelt**, Parantez Gazetecilik ve Yayıncılık Ltd. Şti, İstanbul 2014

YUSUF HAS HACİB, **Kutadgu Bilig**, Haz. Reşit Rahmeti ARAT, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2007

YÜCE, Can Bahadır, **Uzakta Beyaz,** Can Yayınları, İstanbul 2002

YÜCE, Can Bahadır, **Yaslı Mızıka**, Can Yayınları, İstanbul 2000

YÜCEL, Can, **Rengâhenk**, Doğan Kitap, İstanbul 2007

YÜCEL, Can, **Sevgi Duvarı**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2010

ZABEL, V.G "Emotion in Poetry

http://poetry.awardspace.co.uk/Emotion_in_Poetry_Oxymoron.html

ZARİFOĞLU, Cahit, **Şiirler**, Beyan Yayınları, İstanbul 2014

ELEKTRONİK KAYNAKLAR

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.552ba679e81a03.06777844 Erişim Tarihi: 13.04.2015

http://dictionary.cambridge.org/dictionary/turkish/oxymoron

Erişim Tarihi: 13.04.2015

http://dictionary.reference.com/browse/oxymoron?s=t Erişim Tarihi: 13.04.2015

http://dictionary.reference.com/browse/oxymoron?s=t Erişim Tarihi: 13.04.2015

http://www.oxforddictionaries.com/definition/english/oxymoron,ErişimTarihi:13.04.2015

http://www.ruspeach.com/tr/handbook/idioms/609/ Erişim Tarihi:13.05.2016

https://tr.wikipedia.org/wiki/Oksimoron Erişim Tarihi:17.05.2016